

A. VEIMER B. VEIMER

NSV LIIDU TÖÖSTUS SEITSE- AASTAKUL

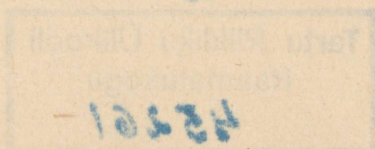
2/45261

A-22709 II

A. V E I M E R JA B. V E I M E R

NSV LIIDU
TÖÖSTUS
SEITSEAASTAKUL

E E S T I R I I K L I K K I R J A S T U S
T A L L I N 1959

SISUKORD

Sissejuhatus	3
NSV LIIDU TÖÖSTUS AASTAIL 1959—1965	6
Tööstuse arendamisest seitseaastakul	6
Kapitaalmahutused	7
Rasketööstus	9
Kütusetööstus	9
Elektrifitseerimine	18
Must metallurgia	23
Värviline metallurgia	28
Keemiatööstus	30
Masinaehitus	34
Metsa-, puidu- ja paberitööstus	40
Ehitusmaterjalide tööstus	41
Kergetööstus	44
Laiatarbekaupade tootmine seitseaastakul	44
Toiduainete tööstus	48
Transport ja side seitseaastakul	52
EESTI NSV TÖÖSTUS AASTAIL 1959—1965	58
Eesti NSV industrialiseerimise tase	58
Seitseaastaku põhinäitajad tööstusharude järgi	68
Kütusetööstus ja energiamajandus	70
Keemiatööstus	80
Masinaehitus ja metallitööstus	85
Metsa- ja puidutööstus	89
Ehitusmaterjalide tööstus	92
Kerge- ja toiduainete tööstus	96
Kapitaalmahutused Eesti NSV-s aastail 1959—1965 ja ehitustegevuse areng	110
Tööstuse sisemiste reservide rakendamisest majanduslike näitajate parandamiseks	131
Mõningaid rahva heaolu küsimusi seitseaastakul	147

Арнольд Веймер и Бернхард Веймер
ПРОМЫШЛЕННОСТЬ СССР В ГОДЫ СЕМИЛЕТКИ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja L. Riikoja
Kunstiline toimetaja H. Keigo
Tehniline toimetaja T. Mitt
Korrektor S. Vasard

Ladumisele antud 16. VI 1959. Trükkimisele antud 20. VIII 1959. Paber 60:92, 1/16. Trüki-
poognaid 9,5. Arvutuspoognaid 11,24. Trükiarv 3000. MB-08006. Tellimise nr. 1103.

Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Hind rbl. 4.10

1—11

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

45261

Tsaari-Venemaa tööstus oli teiste riikidega võrreldes vähe arenenud. 1913. aastal moodustas tööstustoodang vaid 2,6 protsenti kogu maailma tööstustoodangu väärtusest. Nii oli Venemaa tööstustoodang 14 korda väiksem kui Ameerika Ühendriikides, 6 korda väiksem kui Saksamaal, 4,5 korda väiksem kui Inglismaal. Raske-tööstus moodustas aga natuke üle 40 protsendi kogu tööstustoodangust.

Nõukogude võimu aastate jooksul on meie kodumaa tööstus saavutanud selliseid hiigeltulemusi, et Nõukogude Liit on tööstusliku tootmise mahu poolest praegu esimesel kohal Euroopas ja teisel kohal maailmas. Tööstuse kogutoodang on 1913. aastaga võrreldes suurenenud 36-kordseks, kusjuures tootmisvahendite tootmine on kasvanud 83-kordseks ning masinaehituse ja metallitöötlemistööstuse toodang 240-kordseks. Nõukogude Liidu rasketööstus areneb kiire tempoga. Nii suurenes tootmisvahendite tootmine 1958. aastal, võrreldes 1940. aastaga, rohkem kui 5 korda.

Meie rahvamajanduse plaanid on täidetud ja ületatud aastast aastasse. 1958. aasta plaani edukast täitmisest kõneleb fakt, et tööstustoodang suurenes aasta jooksul 10 protsendi võrra plaanis ettenähtud 7,6 protsendi asemel. 1958. aastal toodeti Nõukogude Liidus 55 miljonit tonni terast, 113 miljonit tonni naftat ja 233 miljardit kilovatt-tundi elektrienergiat.

Tänapäeval toodab meie maa tööstus ainuüksi ühe kuu jooksul naftat ja terast samapalju kui 1913. aastal kogu aasta jooksul ning kolme päeva kestel samapalju elektrienergiat kui kogu 1913. aasta jooksul.

Praegu on Nõukogude Liit tööstustoodangu üldmahult ette jõudnud Lääne-Euroopa suurematest riikidest. 1958. aastal ületas Nõukogude Liidu tööstustoodang märgatavalt Prantsusmaa, Inglismaa ja Lääne-Saksamaa tööstustoodangu kokku.

Meie maa tööstuse kiiret arengut iseloomustab juba see fakt, et viimase 8 aasta jooksul on rea tähtsamate toodanguliikide (terase, malmi, rauamaagi, nafta, söe, tsemendi, villase riide) juurdekasvu absoluutne suurus ületanud Ameerika Ühendriikide näitajad.

Rida tööstusharusid, mis olid revolutsiooniaegsel Venemaal vähe arenenud, on nõukogude võimu aastatel saavutanud tohutu arengu. Nii näiteks moodustas 1913. aastal keemiatööstuse toodang vaid

2,8 protsenti kogu tööstustoodangust, kusjuures vajalik tooraine tuli importida. Tänapäeval aga on Nõukogude Liit keemiatööstuse toodangu mahult teisel kohal maailmas.

Suuri edusamme on teinud Nõukogude Liit masinaehitustööstuse arendamisel. Enne revolutsiooni oli masinaehitustööstus üks mahaäänunaid tööstusharusid. Masinaehituse toodangu väärtus moodustas 6,8 protsenti tööstustoodangu koguväärtusest. Tänapäeval on paljud uued masinad ja seadmed leidnud tunnustust välismaal. Nõukogude Liidu masinaehitustööstus on tublisti kaasa aidanud teiste sotsialismimaade industrialiseerimisel. Meie masinaehitustööstuse võimsust iseloomustavad järgmised andmed: 1913. aastal toodeti turbiine üldvõimsusega 6000 kilovatti, 1958. aastal 7 miljonit kilovatti; metallilõikepinke toodeti 1913. aastal ainult 1500 tükki, 1958. aastal aga üle 138 000. Meie kodumaa tööstusettevõtted tootsid 1958. aastal 220 000 traktorit, üle 10 000 ekskavaatori ja rohkem kui 500 000 autot. 1957. aastal oli masinaehitustehaste kahe päeva toodang niisama suur kui kogu 1913. aasta toodang kokku.

Kindla baasi kerge- ja toiduainete tööstuse harude edasiseks tõusuks on loonud kiiresti arenev rasketööstus koos põllumajandustoodangu kasvuga. Selle tulemusel suurenes tarbeesemete tootmine 1956. aastal 1913. aastaga võrreldes peaaegu 14-kordseks, kusjuures kultuuri- ja majapidamistarvete väljalase kasvas rohkem kui 45-kordseks. Rahvatarbeesemeid toodetakse praegu 2,7 korda rohkem kui 1914. aastal.

Meie maa on teinud silmapaistvaid edusamme põllumajanduse arendamisel. Eriti viimase viie aasta jooksul on toimunud põllumajanduses järsk tõus. 1958. aastal varuti 3 miljardit 500 miljonit puuda teravilja, s. o. 1 miljardi 600 miljoni puuda võrra rohkem kui 1953. aastal. Aasta keskmine teraviljatoodang suurenes viimasel viisaastakul eelmisega võrreldes 39 protsenti. Ka tehniliste kultuuride osas, eriti suhkrupeedi ja puuvilla tootmisel, on saavutatud silmapaistvaid tulemusi. 1958. aastal varuti 54 miljonit tonni suhkrupeeti, mis on üle kahe korra rohkem kui 1953. aastal. 1958. aastal varuti 4,4 miljonit tonni toorpuuvilla. Ühisloomakasvatuse arendamise tulemusena ületati 1957. aastal 1960. aastaks püsitatud ülesanne — tõsta kolhoosides piimatoodang 1700 kilogrammi lehma kohta. Piima varumine suurenes 1,8-kordseks. Kui võrrelda 1958. aasta tulemusi 1953. aastaga, siis nähtub, et piima varuti üle kahe korra, liha 56 protsenti ja villa 60 protsenti rohkem.

Nõukogude võimu aastatel on toimunud suured nihked masinaehitustööstuse ettevõtete paiknemises. Enne revolutsiooni asusid masinaehitusettevõtted peamiselt Moksvas ja Leningradis. Praegu aga on tehaste paiknemine hoopis teine. Masinaehitusettevõtteid on nii Ukrainas, Uraalis, Siberis, Taga-Kaukaasias, Kesk-Aasias, Kaug-Idas kui ka Baltikumis. Kõikjal on tunnustust leidnud Moskva tööpingid, Leningradi turbiinid, Sverdlovski sammuvad ekskavaatorid, Gorki autod, Tšeljabinski traktorid, Rostovi kombainid, Riia elektrirongid ja veel paljud teised masinad.

Nõukogude Liidu tööstusettevõtetes juurutatakse pidevalt tootmise teaduse ja tehnika uusimaid saavutusi. Ajavahemikul 1956.—1958. a. on loodud ja kasutusele võetud üle 4500 uut tüüpi mehhanismi, masina ja aparaadi. Kõigis rahvamajanduse harudes tagatakse pidev tehniline progress eelkõige elektrifitseerimise ning masinaehituse (eriti tööpingi- ja aparaadiehituse) tootmise kompleksse mehhaniseerimise ja automatiseerimise vahendite valmistamise, raadioelektronika ning elektrotehnika arendamisega.

Tehnilise progressi ja üldrahvaliku sotsialistliku võistluse alusel suureneb pidevalt tööviljakus. 1958. aastal tõusis tööviljakus tööstuses ühe tööliste kohta arvestatult 2,6-kordseks ja ehitustegevuses 2,4-kordseks, võrreldes 1940. aastaga. 1958. aastal suurenes tööliste tööviljakus tööstuses, vaatamata tööpäeva lühendamisele, ligikaudu 10-kordseks, võrreldes 1913. aastaga.

Tähtsaim tegur, mis kiirendas rahvamajanduse arenemist, oli tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamine. Juhtimise organisatsiooniliste vormide ümberkorraldamine oli vajalik selleks, et anda veel suuremat avarust meie maa tootlike jõudude arengule, et veel ulatuslikumalt ära kasutada meie maa olemasolevaid tohuid reserve ja veel laiemalt arendada töötajate initsiatiivi ja aktiivsust. Tööstuse ja ehitustegevuse ümberkorraldamise tulemuseks on tööstustoodangu kasvutempo tõus; selle tulemusel on paranenud sisemiste tootmisreservide ja maa looduslike rikkuste kasutamine. On suurenenud tööliste, inseneride ja tehnikute initsiatiiv. On loodud soodsad tingimused spetsialiseerimise ja koopereerimise edasiarendamiseks. Tunduvalt on vähenenud nende ettevõtete arv, kes ei täida plaani.

Rahvamajanduse nõukogude esimesel tööaastal oli tööstustoodangu juurdekasv 17 miljardi rubla võrra suurem kui eelmisel aastal. Suurt edu saavutati tööviljakuse tõstmisel ja tööstustoodangu omahinna alandamisel. Üldine üleplaaniline kokkuhoid omahinna alandamisel moodustas 1958. aastal üle 10 miljardi rubla.

Nõukogude Liidu tööstustoodangu erikaal kogu maailma tööstustoodangus on kasvanud järgmiselt: kui 1917. aastal moodustas Nõukogude Liidu tööstustoodangu erikaal maailma tööstustoodangus vähem kui 3 protsenti, siis 1958. aastal oli see 20 protsenti ja moodustas koos sotsialismimaadega ühe kolmandiku kogu maailma tööstustoodangust.

Tööstuse arendamisest seitseaastakul

Nõukogude rahvas on partei juhtimisel saavutanud «...majandusliku ja ühiskondlik-poliitilise elu kõigil aladel sellised grandioossed ümberkujundused, mis võimaldavad meie maal astuda nüüd uude, väga tähtsasse arenguperioodi — kommunistliku ühiskonna hoogsa ehitamise perioodi»¹.

Käesolev seitseaastaku plaan on osa 15 aasta perspektiivplaanist ja tema põhiline ülesanne on rahvamajanduse kiirendatud arendamine teel kommunismile.

Nüüd, kus sotsialism on täielikult tõestanud oma absoluutset üleolekut kapitalismist tootmise arengu tempo osas, astume uude etappi majanduslikus võistluses kapitalismiga. «Nüüd seisab ülesanne selles, et saavutada sotsialistliku süsteemi ülekaal kapitalistlikust süsteemist maailma toodangus, jõuda kõige arenenumatest kapitalistlikest riikidest ette ühiskondliku töö viljakuses ja saadava toodangu hulgalts iga elaniku kohta ning tagada kõige kõrgem elatustase maailmas».²

Sellel võistluse etapil kavatseb Nõukogude Liit Ameerika Ühendriikidest majanduslikult ette jõuda, sest Ameerika Ühendriikide majandusliku taseme ületamine tähendab kapitalismi kõige kõrgemate näitajate ületamist. Tuginedes meie maa tootlike jõudude arengu tasemele ja ühiskondliku töö kõrgemale viljakusele, tänapäeva tehnikale, sotsialistliku majanduse plaanikindlale iseloomule ja rahva loovale aktiivsusele, on Nõukogude Liidul kõik eeldused tulla võitjaks selles võistluses rahulikult tööpõllul.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei peab esmajärgulise tähtsusega ülesandeks tööstuse, eriti rasketööstuse arendamist, mis on meie maa võimsuse aluseks ja otsustavaks teguriks tootlike jõudude arendamisel ning tööviljakuse tõstmisel kõigis rahvamajanduse harudes. «Masinaline suurtööstus ja selle viimine põllumajandusse on sotsialismi ainus majanduslik baas, ainus baas edukale võitlusele inimkonna päästmiseks kapitali ikkest.»³

¹ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile, Tallinn, 1959, lk. 15.

² Sealsamas, lk. 62.

³ V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., lk. 28.

Käesoleval seitseaastakul on ette nähtud kiire arengutempo ja toodangu suur absoluutne juurdekasv kõigis tööstusharudes, eriti aga nasketööstuses. Tööstuse kogutoodang suureneb 1956. aastal, võrreldes 1958. aastaga, 80 protsenti, sealhulgas tootmisvahendite tootmine (A grupp) 85—88 protsenti ja tarbeesemete tootmine (B grupp) 62—65 protsenti.

Kogutoodangu aasta keskmine juurdekasv aastail 1959—1965 moodustab tööstuses tervikuna umbes 8,6 protsenti, sellest moodustab A grupp 9,3 protsenti ja B grupp umbes 7,3 protsenti. 1952. aastal moodustas kogutoodangu juurdekasvu üks protsent (arvestamata väike-abitööstust) 5 miljardit rubla, 1959. aastal moodustab see aga ligi 11 miljardit rubla ja kasvab 1965. aastal umbes 19 miljardi rublani. Tööstustoodangu aasta keskmine juurdekasv käesoleval seitseaastakul moodustab 135 miljardit rubla 90 miljardi rubla vastu eelmise seitsme aasta vältel.⁴ Seega võrdub seitseaastaku tööstustoodangu mahu suurenemine toodangu juurdekasvuga viimase 20 aasta vältel.

Praegu on NSV Liidus tööstustoodangu maht ligikaudu 2 korda väiksem kui Ameerika Ühendriikides. Tööstustoodangu hulgalt iga elaniku kohta on Ameerika Ühendriigid NSV Liidust ees üle 2 korra.

Seitseaastakul on ette nähtud tööstustoodangu keskmine juurdekasv 8,6 protsenti aastas. Meie tööstuse kiire arengu tõttu ületatakse seitseaastaku aasta keskmine juurdekasv. Ameerika Ühendriikides on viimaseil aastail olnud tööstuse keskmine juurdekasv 2 protsenti ja võib arvata, et see lähematel aastatel jääb ligikaudu samaks. Peale selle tuleb arvestada seda, et viimase kaheksa aasta jooksul tervikuna on rea tähtsamate toodanguliikide (terase, malmi, rauamaagi, nafta, söe, tsemendi, villase riide) juurdekasvu absoluutne suurus NSV Liidus ületanud Ameerika Ühendriikide näitajad.⁵

Tänapäeval on meie maa Ameerika Ühendriikidest ees nii tööstuse kasvutempolt kui ka toodangu iga-aastase absoluutse juurdekasvu poolest ja seitseaastakul läheb Nõukogude Liit mõnede tähtsamate toodanguliikide absoluutse hulga poolest Ameerika Ühendriikidest ette, teiste osas aga jõuab üsna lähedale tööstusliku tootmise praegusele tasemele Ameerika Ühendriikides.⁶

Kapitaalmahutused

Laiendatud sotsialistliku taastootmise kiire tempo aluseks on kapitaalmahutused uute objektide ehitamiseks ja töötavate ettevõtete rekonstrueerimiseks. Käesoleval seitseaastakul on kapitaal-

⁴ Контрольные цифры развития народного хозяйства СССР на 1959—1965 годы, Москва, 1959. lk. 25 ja 26.

⁵ Vt. N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile, lk. 63.

⁶ Vt. sealsamas, lk. 64.

mahutusteks ette nähtud 1940—1970 miljardit rubla, mis on eelmise seitsme aastaga võrreldes 1,8 korda suurem. Seega on seitseaastakul kapitaalvahutused sama suured kui nõukogude võimu kõigi eelmiste aastate jooksul kokku.

Eriti hoogsalt hakatakse arendama kapitaalehitust tööstuses. Samal ajal kui riiklikud kapitaalvahutused rahvamajandusse tervikuna suurenevad möödunud seitsme aastaga võrreldes käesoleval seitseaastakul 1,8 korda, kasvavad kapitaalvahutused tööstuses umbes 2 korda.

Tabel I

Kapitaalvahutused üksikutes tööstusharudes, ehitustööstuses ja transpordi alal (miljardites rublades)

	1952.—1958. a.	1959.—1965. a.	Protsentides 1952.—1958. a. võrreldes
Must metallurgia	40,8	100	245
Keemiatööstus	19,9	100—105	502—528
Nafta- ja gaasitööstus	72,2	170—173	235—240
Söetööstus	61,2	75—78	122—127
Elektrijaamad, elektri- ja soojusvõrgud	75,1	125—129	166—172
Masinaehitustööstus	65,5	118	180
Metsa-, paberi- ja puidu- tööstus	25,3	58—60	229—237
Kerge- ja toiduainete tööstus	40	80—85	200—212
Ehitustööstus ja ehitus- materjalide tööstus	61,5	110—112	179—182
Transport ja side	107,4	209—214	195—199
sealhulgas raudteetrans- port	59,3	110—115	185—194

Tabelist I nähtub kapitaalvahutuste tunduv suurenemine, võrreldes eelmise seitsme aastaga. Keemiatööstusse paigutatakse 100—105 miljardit rubla, mis on üle viie korra rohkem kui aastatel 1952—1958. Tunduvalt suurenevad kapitaalvahutused nafta- ja gaasitööstusse.

Söetööstusse paigutatavate kapitaalvahutuste suurenemine on eelmise seitsme aastaga võrreldes tagasihoidlikum. See on tingitud kütusebilansi struktuuri muutusest käesoleval seitseaastakul. Teistes tööstusharudes on kapitaalvahutuste suurenemine, võrreldes eelmise seitsme aastaga, ligikaudu 2-kordne.

Seitseaastakul rekonstrueeritakse ja laiendatakse ulatuslikult meie kodumaa tööstusettevõtteid, uuendatakse ja moderniseeritakse seadmeid. Sellega lahendatakse toodangu väljalaske suurendamise ülesanne tunduvalt väiksemate rahaliste ja materiaalsete kulutustega ning kiiremini kui uute ettevõtete ehitamise korral.

Suured muudatused toimuvad tootlike jõudude paigutuses seoses kapitaalvahutuste suunamisega idarajoonidesse. Nimelt suunatakse seitseaastakul kõigist kapitaalvahutustest üle 40 protsendi idapiir-

kondadesse. See tähendab idapiirkondade tohutu suurte tooraine- ja energeetikaressursside kasutusele võtmist. Siberis ja Kasahstanis luuakse kolmanda metallurgiabaasi ettevõtted. Ehitatakse maailma suurimad hüdroelektrijaamad Angara ja Jenissei jõe. Uute võimsate tööstussõlmede — Kustanai, Pavlodar—Ekibastuzi, Atšinsk—Krasnojarski, Bratsk—Taišeti ja teiste loomine annab võimsa tõuke meie maa idaosa tootlike jõudude arenemisele. Idapiirkondade majanduslikul kaardil toimuvad suured muudatused. Kui suur on idapiirkondade osatähtsus, nähtub sellest, et 1965. aastal kasvab seal söe tootmine 50 protsendile, terase tootmine 48 protsendile, vase (rafineeritud) tootmine 88 protsendile, alumiiniumi tootmine 71 protsendile, tsemendi tootmine 42 protsendile, elektrienergia tootmine 46 protsendile, puidu väljavedu 52 protsendile ja paberi tootmine 32 protsendile kogu Nõukogude Liidu toodangust. Arendatakse keemiatööstust, naftatöötlemist ja värvilist metallurgiat.

RASKETÖÖSTUS

Kütusetööstus

Tänapäeva majanduses etendab kütteaine erakordselt tähtsat osa. Rahvamajanduses ei ole majandusharu, mis ei sõltuks kütteainest. Tööstuse, transpordi, põllumajanduse, kommunaal- ja teistele ettevõtetele on vaja iga päev suurtes kogustes sütt, naftat, gaasi, põlevkivi, turvast ja teisi kütteaineid.

Tabel 2

Meie kodumaa kütusebilansi struktuur (protsentides)

Kütuseliigid	Erinevate kütuste osatähtsus kütusebilansis protsentides (tingkütuses)				
	1940. a.	1950. a.	1955. a.	1957. a. ⁷	1965. a.
Süsi	61,0	66,9	64,8	61,9	43
Nafta	19,0	17,9	22,4	25,3	51
Gaas	1,7	2,2	2,4	4,2	
Põlevkivi	0,3	0,4	0,6	0,6	
Turvas	5,5	4,7	4,4	3,7	
Puit	12,5	7,9	5,4	4,3	

Tabelist 2 nähtub, et ajavahemikul 1940.—1957. a. oli kütusebilansi struktuuris juhtiv koht söel, mille erikaal näitas vaid vähest langust, kuna nafta ja gaasi osatähtsus suurenes. Tunduvalt on langedud puidu osatähtsus. Olgu võrdluseks märgitud, et Ameerika Ühendriikide kütusebilansis moodustas söe osatähtsus 1953. aastal 32 protsenti, nafta 40,6 protsenti ja looduslik gaas 23 protsenti.

⁷ А. Н. Лаврищев, География промышленности, Москва, 1958, lk. 33.

Arvestades nafta ja gaasi tarbimise eeliseid, võrreldes kivisöega, on käesoleval seitseaastakul kütusebilansi struktuuri edasiseks parandamiseks nähtud ette kindel kurss nafta- ja gaasitööstuse eelisarendamiseks. Nafta ja gaasi kasutamise laiendamisel on suur rahvamajanduslik tähtsus. Nii on nafta tootmisel tööviljakus ligi 6 korda ja gaasi tootmisel 20 korda suurem kui söe tootmisel. Samal ajal on aga loodusliku gaasi omahind 12 korda ja nafta omahind üle 3 korra madalam söe omahinnast.

Käesoleval seitseaastakul on ette nähtud gaasi ja nafta laialdane kasutamine tööstusettevõtetes, elektrijaamades, raudtee- ja veetranspordis.

Nafta ja gaasi osatähtsus kütuse tootmise kogumahus kasvab 31 protsendilt 1958. aastal 51 protsendile 1965. aastal. Söe osatähtsus väheneb 59 protsendilt 43 protsendile.

Reas meie liiduvabariikide kütusebilanssides on see eriti silmapaistev. Näiteks Usbeki NSV 1958. aasta kütusebilansis oli kivisöe osatähtsus 76 protsenti ja gaasi osatähtsus ainult 3 protsenti. Kuid 1965. aastal tõuseb gaasi osatähtsus 60 protsendile ja söe osatähtsus väheneb 22 protsendile. Gaas asendab sütt umbes 16 miljoni tonni ulatuses. Seega langeb ära vajadus vedada sütt Karagandast, mis võimaldab iga aasta kokku hoida sadu miljoneid rublasid. Ukrainas NSV-s võimaldab kütusebilansi struktuuri muutumine seoses sellega, et gaasi ja nafta osatähtsus tõuseb, iga aasta kokku hoida 4—5 miljardit rubla.

Naftatööstus

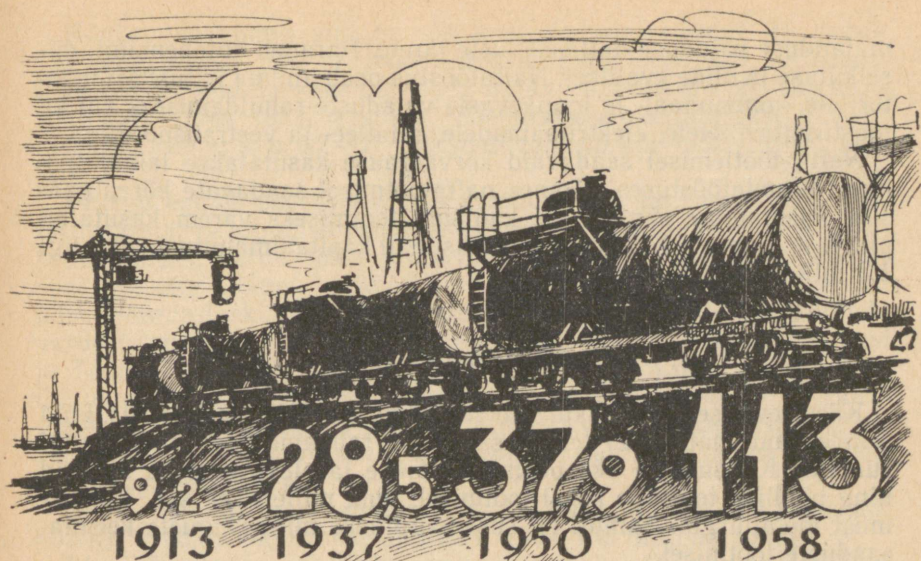
Naftatööstus on rasketööstuse üks tähtsamaid harusid. Sotsialistliku ühiskonna ülesehitustöö aastail on ta muutunud võimsaks rahvamajandusharuks. Nafta tootmise kiiret kasvu näeme diagrammis.

Praegu toodetakse kuu ajaga rohkem naftat kui 1913. aastal, milal oli peaaegu ainsaks naftarajooniks Taga-Kaukaasia.

Nafta tootmise kiire kasv sai võimalikuks tänu nõukogude geoloogide poolt uute rikkalike nafta leiukohtade avastamisele paljudes meie maa rajoonides. Käesoleval ajal on kõige suuremaiks nafta tootjaiks Tatarimaa, Baškiiria ja teised Uraali ja Volgamaa vahelised nafta leiukohtade rajoonid. Samuti on rahvamajanduse teenistuses uued nafta leiukohad Kesk-Aasias, Põhja-Kaukaasias, Kaug-Idas, Kasahstanis, Ukrainas ja mujal.

Uute nafta leiukohtade ja väga efektiivsete naftatootmismeetodite rakendamise tulemusena on käesoleval seitseaastakul võimalik järele suurendada nafta tootmist.

Vastavalt NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvudele suureneb nafta tootmine 1965. aastal 230—240 miljoni tonnini, see on 1958. aastaga võrreldes enam kui kahekordseks. Naftatootdangu aasta keskmine juurdekasv moodustab 16,7—18,1 miljonit tonni 14,1 miljoni tonni asemel aastail 1956—1958.

Naftatoodangu kasv. 1958. aastal toodeti naftat 113 miljonit tonni.

Nafta tootmise edasises kiires arendamises etendab juhtivat osa Uraali-Volga naftarajoon, kus suuremateks naftatootjateks seitseaastakul on Tataari ANSV, Baškiiri ANSV, Kuibõševi oblast jt. Baškiiri ANSV suurendab nafta tootmist 1965. aastal, võrreldes 1958. aastaga, 2,2 korda ja Kuibõševi oblast 2,5 korda, ületades seega tunduvalt Bakuu naftatoodangu.

Suured võimalused on nafta tootmise arendamisel ka Ukraina NSV lääneosas Stanislavi ja Drogobõtši oblastis. Samuti suureneb nafta tootmine Poltaava ja Sumõ oblastis, kus avastati rikkalikke nafta leiukohti. Samuti on rahvamajanduse teenistuses ka uued nafta leiukohad Kesk-Aasias. Eriti väärib tähelepanu Usbeki NSV, kus on avastatud uusi nafta leiukohti. Suuri geoloogilisi uurimistöid on tehtud nafta leiukohtade avastamiseks Taga-Kaukaasias — Aserbaidžanis. Aastail 1952—1958 uute avastatud nafta leiukohtade tulemusena on siin naftavarud suurenenud 27 protsenti. Aserbaidžani NSV naftatoodangus etendab tähtsat osa Kaspia meri. Juba 1958. aastal moodustas Kaspia mere põhjast saadud naftatoodang kogu Aserbaidžani naftatoodangust ühe kolmandiku. Seitseaastakul kasvab Kaspia mere osatähtsus nafta tootmises veelgi ja moodustab 40,5 protsenti kogu siinsest naftatoodangust. Seitseaastaku lõpuks suureneb Aserbaidžani naftatoodang, võrreldes 1958. aastaga, 33 protsenti.

Siberis pole seni naftat leitud, kuid siin avastatud loodusliku gaasi leiukohtade alusel võib eeldada ka nafta olemasolu.

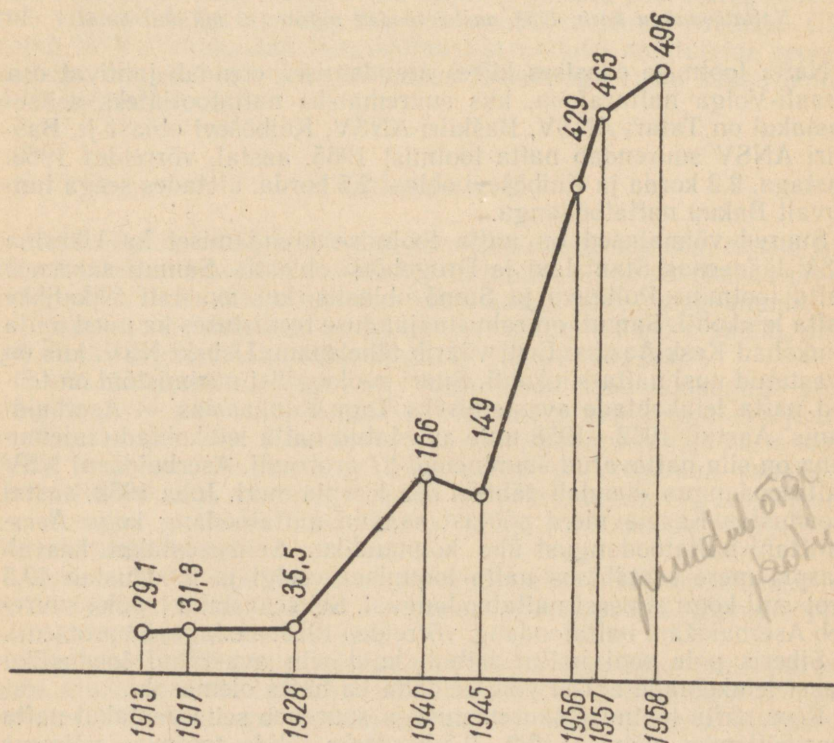
Koos nafta tootmise suurenemisega suureneb seitseaastakul nafta toortöötlemise võimsus 2,2—2,3-kordseks, õlide tootmise võimsus 2-kordseks jne. Nafta töötlemise planeeritav ulatus rahuldab rahva-

majanduse vajaduse naftasaaduste järele. Paraneb autobensiini, diiselmootori ja õlide kvaliteet. Naftatööstus peab andma kütust nii mootoritele, kommunaal- ja igapäevaste vajaduste rahuldamiseks kui ka tööstusettevõtetele, elektrijaamadele, raudtee- ja veetranspordile.

Nafta töötlemisel saadavaid kõrvalgaase kasutatakse laialtavalikult keemiatööstuses. Üksnes naftatootmisel saadavate kõrvalgaaside kasutamine sünteetilise kautšuki tootmiseks varem kasutatud piirituse asemel võimaldab seitseaastakul kapitaalmahutuste alal ligi 1,3 miljardit rubla kokkuhoidu.

Sõetööstus

Käesoleval seitseaastakul väheneb kivisöe osa kütusebilansis, kuid sellele vaatamata jääb tema osatähtsus rahvamajanduses küllaltki suureks. Kivisüsi on üks peamisi soojuse ja elektrienergia allikaid ning põhiline tooraine koksi tootmisel, ilma milleta ei saa töötada must metallurgia. Samuti on süsi tooraineks mitmesuguste keemiasaaduste tootmisel.

Kivisõetoodangu kasu (miljonites tonnides).

Nõukogude võimu ajal on söe tootmine suurenenud 16 korda (vt. diagramm). 1958. a. toodeti 496 miljonit tonni sütt, seitseaastaku lõpuks suureneb see 600—612 miljoni tonnini ehk 21—23 protsenti, võrreldes 1958. aastaga. Söetööstusse paigutatakse 75—78 miljardit rubla, s. o. 22—27 protsenti rohkem kui 1952.—1958. aastatel.

Praegu esineb söevarude, mis moodustavad ligikaudu 8669 miljardit tonni, ja tootmise vahel territoriaalselt disproportsioone. Kivisöe peamised varud (92,4 protsenti) paiknevad NSV Liidu Aasiaosas, eeskätt Lääne- ja Ida-Siberis. Nii näiteks ulatuvad Tšeremhovo, Minussinski, Kanski, Tšlõma-Jenissei ja teiste leiukohtade varud tuhandete miljardite tonnideni. Kaug-Põhjas, Leena, Tunguusi ja Taimõri basseinis paikneb 57 protsenti NSV Liidu söevarudest. Olgu märgitud, et Lõuna-Jakuutias paiknevad koksisüsi ja rauamaak vahetus naabruses. Kaevandatud söest annab aga NSV Liidu Euroopa-osa üle 60 protsenti. Seepärast arendatakse odava söe tootmist idapiirkondades.

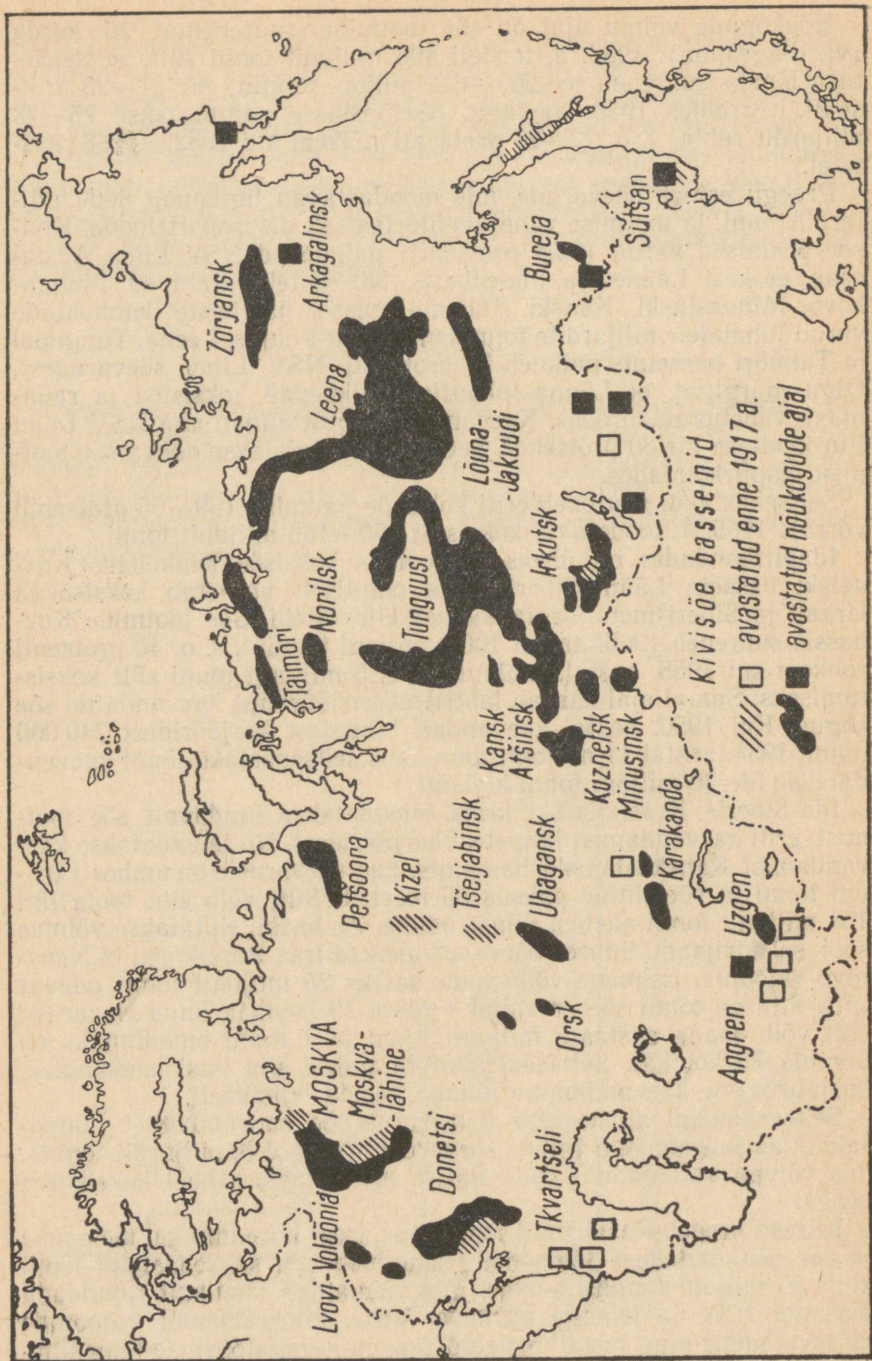
Seitse aastakul suureneb eriti koksisöe tootmine (59—65 protsenti võrra). 1965. a. toodetakse koksisütt 150—156 miljonit tonni.

Idapiirkondades on üheks suuremaks koksisöe leiukohaks Kuznetski basseini Lääne-Siberis, mis põhiliselt varustab koksisöega Uraali ja Siberi metallurgiatööstuse ettevõtteid. Söe tootmine Kuzbassis suureneb 1965. aastal 100,9 miljoni tonnini, s. o. 40 protsenti rohkem kui 1958. aastal, sealhulgas 41,5 miljonit tonni sütt koksistumiseks. Samal ajal kasvab lahtistest karjääridest kaevandatud söe kogus. Kui 1950. aastal kaevandati lahtistest karjääridest 740 000 tonni, 1958. aastal 11 miljonit tonni, siis seitseaastaku lõpul kaevandatakse üle 20 miljoni tonni kivisütt.

Ida-Siberis Krasnojarski krais laiendatakse tunduvalt söe tootmist, eriti kaevandamist lahtistest karjääridest. Nii laiendatakse kaevandamist Kansk-Atšinski basseinis, kus söevarusid on umbes 1 triljon tonni ja söekihtide paksus 55 meetrit. Sütt võib siin toota ligi 134 miljonit tonni aastas. Siinse odava söe baasil ehitatakse võimas soojuselektrijaam. Suured söevarud asuvad Irša-Borodinski ja Nazarovo rajoonis. Esimene võib anda aastas 25 miljonit tonni odavat sütt. Siin on tonni söe omahind 4 rubla 79 kopikat, kuna Nazarovo sütt võib saada aastas 8 miljonit tonni ja 1 tonni omahinnaks on 6 rubla 85 kopikat. Seitseaastakul rajatakse siia uusi kaevandusi, kusjuures söe kaevandamine toimub karjääriviisiliselt.

Seitse aastakul alustatakse koksistuva söe kaevandamist Lõuna-Jakuutias, kus avastati hiljuti söevarusid (umbes 40 miljardit tonni), mis võivad varustada Taišeti musta metallurgia tehast koksistuva söega.

Kiiresti areneb Kasahstani söetööstus, isegi kiiremini kui meie maa teistes piirkondades. Söetoodang suureneb siin seitseaastaku lõpul kuni 50 miljoni tonnini aastas, mis võimaldab täielikult rahuldada Kasahhi NSV ja temaga piirneva Vene Föderatsiooni rajoonide küttevajaduse ning metallurgiatööstuse ja keemiatööstuse kütteaine-

vajaduse. Soodsad kaevandamise tingimused lubavad toota sütt madala omahinnaga. Kasahstani söevarud on väga suured. Nõukogude geoloogide poolt on avastatud seal üle 200 söe leiukoha, sealhulgas sellised gigandid nagu Karaganda, Maikjuben, Kusu-run jt. Söevarud ulatuvad sadadesse miljarditesse tonnidesse. Eki-bastuzis on söelade umbes 100 meetrit paks ja asub maapinna lähedal, mis loob soodsad võimalused karjääriviisiliseks tootmiseks.

Kõigist eeltoodud andmeist nähtub, et Nõukogude Liidu idarajoonides on soodsad võimalused söetööstuse edasiseks arendamiseks. Käesoleval seitseaastakul suurendatakse idapiirkondades odava söe tootmist 42—45 protsendi võrra. Ühtlasi omistatakse suurt tähelepanu NSV Liidu Euroopa-osas asuva söetööstuse arendamisele, eeskätt meie maa vanimale kivisöetööstuse keskusele — Donbassile. 1965. aastal annab Ukraina söetööstus 211 miljonit tonni kõrgeväärtuslikku kivisütt. Ukraina lääneosas arendatakse uut kivisöetööstuse keskust — Lvov-Volõniat —, kus kivisöevarusid hinnatakse umbes 2 miljardile tonnile. Siinse kivisöebasseini ülesandeks on varustada Lääne-Ukraina tööstust söega ja vähendada kivisöe vedu Donbassist.

Kiiresti kasvab Petšoori kivisöebasseini osatähtsus, eriti pärast tema ühendamist raudtee abil Uraali tööstuskeskustega. Moskva-lähedases pruunsöebasseinis on kaevandamise tempo aeglasem.

Seitseaastaku lõpuks ettenähtud söekoguse tootmiseks lastakse käiku uusi ja rekonstrueeritakse olemasolevaid söekaevandusi ning karjääre 200—220 miljoni tonni söe tootmiseks. Eriline rõhk on pandud koksisöe kaevanduste ehitamisele, et täielikult rahuldada kiiresti areneva musta metallurgia vajadusi. Suurt tööd kaevanduste rekonstrueerimise alal tehakse Donbassis.

Seitseaastakul rajatakse suuri kaevandusi ja karjääre, mille tehnilised ja majanduslikud näitajad on kõrgemad seni olemas olevate kaevanduste ja karjääride omadest. Söe kaevandamisel rakendatakse kõige efektiivsemaid meetodeid, nagu karjääriviisiline ja hüdrauliline meetod, mis võimaldab tunduvalt parandada söe tootmise tehnikat ja majanduslikke näitajaid ning tõsta tööviljakust. Suurt rõhku pannakse söe omahinna alandamisele, söe kvaliteedi parandamisele ja söe rikastamisele.

Erilist tähelepanu pööratakse töötingimuste parandamisele ja töötajate tööpäeva edasisele lühendamisele.

G a a s i t ö ö s t u s

Gaasitööstuse ees on avarad arenguperspektiivid, sest Nõukogude Liidul on rikkalikke gaasivarusid, mis ulatuvad umbes 15—16 triljoni kuupmeetrini. Siin on positiivseks teguriks see, et loodusliku gaasi varud asuvad enamikus suurte tööstuskeskuste läheduses. See soodustab loodusliku gaasi üha suuremat kasutamist. Praegu on Nõukogude Liidus gaasiga varustatud 150 linna ja 200 asustatud punkti elanikud.

Kuna gaas on odav kütteaine tööstusettevõtetele ning väärtuslik tooraine keemiatööstusele, hakatakse seitseaastakul kiiresti arendama loodusliku gaasi tootmist. Gaasi tootmist suurendatakse 29,8 miljardilt kuupmeetrit 1958. aastal 150 miljardi kuupmeetriini 1965. aastal ehk umbes 5 korda. Kapitaalmahutused gaasitööstusse suurenevad seitseaastakul 4,2-kordselt.

Gaasi tootmise tunduv laiendamine ja selle ulatuslikum kasutamine tehnoloogilise ja energeetilise kütusena võimaldab parandada meie maa kütuse ressursside kasutamist. Langeb ära vajadus vedada sütt tarbijatele tuhandete kilomeetrite kaugusel asuvast Kuzbassist, Karagandast ja mujalt. Tuhanded vagunid vabanevad kivisöe vedamisest rajoonidesse, kus hakatakse peamise kütusena kasutama gaasi. Üleminek gaasikütusele Moskvast, Leningradis ja Kiievis säästab igal aastal 350 miljonit rubla. Seitseaastakul ulatub Uraalis gaasi tarbimine 25—27 miljardi kuupmeetriini aastas. Samal ajal väheneb kaugelt veetava kivisöe kasutamine kaks korda. Selle tulemusena hoitakse 1965. aastal kokku ligikaudu 1,4 miljardit rubla.

Selline suund gaasitööstuse arendamises võimaldab tunduvalt kokku hoida ühiskondlikku tööd. Majandusteadlaste arvestuste kohaselt on kapitaalmahutused gaasitööstuses 5 korda väiksemad kui kivisöetööstuses. Gaasi tootmise omahind on aga 12 korda odavam kui kivisöel. Nii näiteks on Usbekistanis Gazli loodusliku gaasi leiukohas tarvis aastas 18 miljardi kuupmeetri gaasi tootmiseks 17 miljardit rubla kapitaalmahutusi, ligi 80 miljonit rubla leiukoha ekspuaterimiseks ja 3000 töölise ülalpidamiseks. Kuid 18 miljardit kuupmeetrit gaasi on võrdne 45 miljoni tonni kivisöega. Niisuguse koguse kivisöe tootmiseks tuleks ehitada 50 kaevandust, mille maksumus oleks 12 miljardit rubla ja kuhu oleks vaja 60 000 töölist. Nende kaevanduste ekspuaterimine maksaks iga aasta üle miljardi rubla. Juba selle arvestuse kohaselt oleks efekt 6—7-kordne.

Vastavalt seitseaastaku kontrollarvudele kasutatakse suurem osa gaasi tehnoloogiliseks ja energeetiliseks kütuseks. 1965. aastal kulutatakse kommunaalvajadusteks 8—10 protsenti, keemiliseks tooraineks 5—6 protsenti, tehnoloogiliseks kütuseks 42—45 protsenti, energeetiliseks kütuseks 30—35 protsenti ja gaasitööstuse enda vajadusteks 6—8 protsenti gaasi.

Seitseaastakul leiab looduslik gaas laialdast kasutamist keemiatööstuses toorainena. Kui senini kasutati piirituse tootmisel kartulit ja teravilja, siis nüüd hakkab neid aineid asendama gaas. Looduslik gaas saab peamiseks baasiks lämmastikväetiste tootmisel. Looduslikust gaasist toodetud lämmastikväetised on kaks korda odavamad kivisöegaasist toodetud lämmastikust.

Nõukogude Liidus on avastatud üle 160 loodusliku gaasi leiukoha. Peamiselt paiknevad need Ukrainas, Kesk-Aasias, Volgamaal, Põhja-Kaukaasias, Taga-Kaukaasias, Siberis ja põhjapiirkondades. Hiljuti avastati Lõuna-Kirgiisia eelmägedes võimsad gaasiallikad, kus puuraugud annavad 180—200 miljonit kuupmeetrit gaasi aastas. Seitseaastakul kujuneb Ukraina NSV võimsaks gaasitööstuse

maaks. Ukraina lääneosas on avastatud uusi gaasi leiukohti. Gaasi tootmine kasvab 1965. aastal 3,1 miljardi kuupmeetri. Ukrainas rakendati esimesena looduslikku gaasi malmi sulatamisel kõrgahjudes. Tänapäeval töötavad mitmed kõrgahjud loodusliku gaasiga ja nende arv kasvab seitseaastakul pidevalt. Selle tulemusena loodetakse vähendada kooksi tarbimist miljoni tonni võrra. Malmi sulatamine suureneb umbes 350 000—400 000 tonni, kusjuures saadakse kokkuhoidu 150 miljonit rubla.

Võimas gaasitööstus rajatakse Volgamaale (Kuibõševi, Saraatovi ja Astrahani oblastisse ning mujale), Põhja-Kaukaasiasse, kus Stavropoli krai kõrval kujuneb seitseaastakul silmapaistvaks gaasitööstuse rajooniks Krasnodari krai, kus gaasitööstus toodab 1965. aastal 21 miljardit kuupmeetrit gaasi, s. o. 16,5 korda rohkem kui 1958. aastal. Gaasi tootmise tasemelt tõuseb Krasnodari krai Nõukogude Liidus esiritta. Krasnodari krai laiaulatuslik gasifitseerimine võimaldab kokku hoida 3 miljonit tonni sütt ja teisi küttaaineid ning säästa 400 miljonit rubla. Krasnodari gaas läheb Rostovi ning sealt edasi Moskva ja Leningradi. Lähema kahe-kolme aasta jooksul juhitakse gaas läbi Kertši väina Simferopoli ja Sevastopoli ning teistesse Musta mere äärsetesse kuurortidesse.

Ulatuslikult laiendatakse gaasitööstust Aserbaidžanis, kus avastati viis suurt gaasi leiukohta. Aserbaidžani NSV varustab gaasiga Gruusiat ja hakkab varustama ka Armeeniat.

Samuti arendatakse gaasitööstust Komi ANSV-s.

Eriline koht gaasitööstuse arendamisel on ette nähtud Kesk-Aasias, eeskätt Usbeki NSV-s, kus avastati suured gaasi leiukohad Kõzõl-Kumi kõrbes Džarkakis ja Murabekis. Tohutu suured on loodusliku gaasi varud Buhaara piirkonnas, kus eriti Gazlis leidub rikkalikke varusid. Siin sisaldab üksainus horisont umbes 450 miljardit kuupmeetrit gaasi. Pärast kõigi kaheksa horisondi läbiuurimist suureneb gaasi hulk mitmekordseks. Käesoleval seitseaastakul muutub Usbeki NSV arenenud gaasitööstuse maaks, kus 1965. aastal toodetakse 18,3 miljardit kuupmeetrit gaasi. Usbeki NSV varustab odava gaasiga tähtsat tööstuskeskust Uraali. Selleks ehitatakse võimsad gaasitorujuhtmed Gazlist Tšeljabinskisse (1800 kilomeetrit) ja Sverdlovskisse (2100 kilomeetrit). Juba on alustatud gaasijuhtme Džarkak—Buhaara ja Samarkand—Taškent (650 kilomeetrit) ehitamist. Peale selle ehitatakse veel rida gaasijuhtmeid siinseist gaasi leiukohtadest teistesse Kesk-Aasia vabariikidesse. Nii hakkab Murabeki gaasi saama Tadžiki NSV pealinn Stalinabad. Seitseaastakul suureneb loodusliku gaasi tootmine Turkmeenias ja Kirgiisias.

Seitseaastaku lõpuks on meie kodumaal välja ehitatud laialdane gaasimagistraalide võrk, mis varustab tööstust ja teisi ettevõtteid vajaliku hulga gaasiga. Linnade ja tööstusettevõtete gaasiga varustamiseks ehitatakse seitseaastakul umbes 26 000 kilomeetrit magistraaljuhtmeid ja linnadesse viivaid harujuhtmeid. Gasifitseeritakse umbes 200 linna ja sadu töölisasulaid.

Elektrifitseerimine

Rahvamajanduse elektrifitseerimine on kogu tehnilise progressi ja töö tehnilise varustatuse suurendamise alus.

Juhindudes Lenini õpetusest, et kommunismi tehnilise baasi nurkakiviks on kogu maa elektrifitseerimine, peavad kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus kõigil sotsialistliku ülesehitustöö etapidel esmajärgulise tähtsusega ülesandeks energeetika arendamist. Elektrienergia on suur tähtsus nii tööstuses, põllumajanduses kui ka transpordis. Elektrienergia teeb võimalikuks tööprotsesside mehhaniseerimise ja automatiseerimise.

Lenin omistas maa elektrifitseerimisele suurt tähtsust. Juba nõukogude võimu algpäevil õpetas Lenin: «*Kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine. ... Alles siis, kui meie maa on elektrifitseeritud, kui tööstusele, põllumajandusele ja transpordile on rajatud kaasaegse suurtööstuse tehniline baas, alles siis me võidame lõplikult.*»⁸

Lenini otsesel juhtimisel töötati välja GOELRO plaan, mis nägi ette maa majanduse kõigi harude tehnilise rekonstrueerimise laialdase elektrienergia kasutamise baasil.

Meie maa elektrienergia baas rajati tervenisti nõukogude võimu ajal. Revolutsioonielse Venemaa elektroenergeetika oli äärmiselt maha jäänud. 1913. aastal moodustas Venemaa kõigi elektriijaamade koguvõimsus 1,1 miljonit kilovatti ja elektrienergiat toodeti 1,9 miljardit kilovatt-tundi. Nõukogude võimu ajal toimus elektriijaamade võimsuste ja elektrienergia toodangu suurenemine niisuguse tempoga, mis tunduvalt ületas kapitalistlike maade tempo.

Tabel 3

Elektrienergia tootmine NSV Liidus (miljardites kilovatt-tundides)

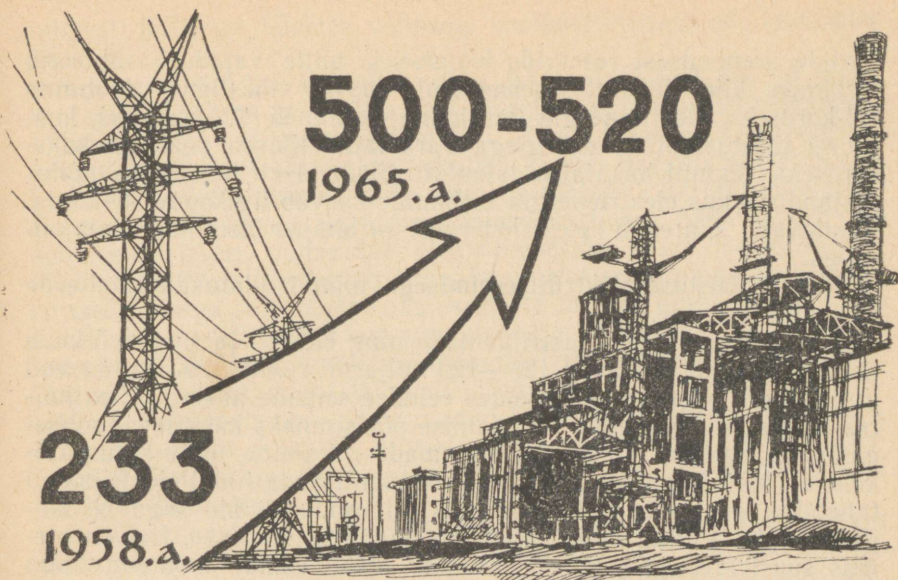
1913. a.	1928. a.	1937. a.	1940. a.	1950. a.	1955. a. ⁹	1958. a.	1965. a.
1,94	5,0	36,2	48,3	91,2	170,1	233	500—520

Nõukogude võimu aastail kasvas elektrienergia tootmine meie maal 120 korda, s. o. 1,94 miljardilt kilovatt-tunnilt 1913. aastal 233 miljardile kilovatt-tunnile 1958. aastal. Tänapäeval annavad meie maa elektriijaamad 26 korda rohkem elektrienergiat kui see oli kavandatud GOELRO plaanis.

Üle 80 protsendi elektrienergiast annavad soojusjaamad. Elektrienergiat kasutatakse tootmises kõikjal. See võimaldab mehhaniseerida keerukaid tööprotsesse, kergendada tööd ja tõsta tööviljakust.

⁸ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 477—478.

⁹ NSV Liidu rahvamajandus, lk. 71.

Elektrienergia tootangu kasv.

Nii on kasvanud tööstuses elektrienergia kasutamine ühe töölise poolt 1957. aastal, võrreldes 1913. aastaga, 20 korda.

Revolutsioonielise Venemaa suurimaks elektrijaamaks oli Moskva soojuselektrijaam, mille võimsus oli 57 000 kilovatti. Tänapäeval töötavad meie maal kümned elektrijaamad, võimsusega 300 000—750 000 kilovatti. V. I. Lenini nimeline hüdroelektrijaam Volgal on võimsaim maailmas. Selle hüdroelektrijaama võimsus on 2 300 000 kilovatti.

Käesolev seitseaastak on otsustavaks etapiks Lenini idee teostamisel maa täieliku elektrifitseerimise osas. 1965. aastal suureneb elektrienergia tootmine meie maal 500—520 miljardi kilovatt-tunni, s. o. 2,1—2,2-kordseks, sealjuures kasvab elektrijaamade võimsus enam kui 2-kordseks.

Kavandatud ülesande täitmiseks ehitatakse ja antakse eksploatatsiooni elektrijaamu võimsusega 58—60 miljonit kilovatti, s. o. 35 korda rohkem kui GOELRO plaanis. Et saada ettekujutust ehitatavate elektrijaamade koguvõimsusest seitseaastakul, märgime, et nõukogude võimu ajal ehitatud elektrijaamade koguvõimsus on kasvanud 52 miljonile kilovatile. Käesoleval seitseaastakul ehitatavate elektrijaamade koguvõimsus on tunduvalt suurem kui kõigi 41 aasta jooksul ehitatud elektrijaamade võimsus kokku. See on peaaegu niisama suur kui senini Inglismaal, Prantsusmaal ja Lääne-Saksamaal ehitatud ja käikulastud elektrijaamade võimsus kokku.

Elektrienergia suurimaks tarbijaks on tööstusettevõtted. Partei on seadnud ülesande, et energietika jõuaks ette teiste rahvamajandus-

harude arenemisest reservide loomiseks, mille vajaduse dikteerib tarbimise kiire tõus. Seitseaastakul kasvab tööstuslik tootmine 1,8-kordseks, elektrienergia tarbimine suureneb 2,2-kordseks, kusjuures tööstustöölise energiaga varustatus tõuseb peaaegu kahekordseks. Samuti hakatakse laiaulatuslikult elektrifitseerima põllumajandust, kus elektrienergia tarbimine kasvab ligikaudu 4 korda. Tunduvalt suureneb elektrienergia tarbimine kommunaalmajanduses.

Rööbiti tööstuse elektrifitseerimisega toimub ulatuslik raudteede elektrifitseerimine.

Kapitaalmahutused elektri ja soojusvõrkude ehitamiseks moodustavad 125—129 miljardit rubla, s. o. suurenevad ligikaudu 1,7-kordseks, võrreldes eelmise seitsme aastaga. Sealjuures on elektrienergeetika arendamise põhisuunaks käesoleval seitseaastakul peamiselt soojuselektri jaama ehitamine, mille kütuseallikaks on kivisüsi, looduslik gaas ja masuut. Seda tüüpi elektri jaama tahetakse püstitada mitmesugustes piirkondades üle kogu Nõukogude Liidu. Paljud neist ehitatakse idapiirkondadesse, kus on olemas suuri kivi- ja pruunsöevarusid. 1965. aastal toodetud kogu elektrienergiast langeb soojuselektri jaamade arvele umbes 80 protsenti ja hüdroelektri jaamade arvele 20 protsenti.

Soojuselektri jaamade ehitamise kasuks räägib rida olulisi tegureid. Soojuselektri jaama saab ehitada kiiremini ja nende ehitamine on tunduvalt odavam hüdroelektri jaamade ehitamisest. Kui soojuselektri jaama ehitamiseks kulub 5—7 aastat, siis hüdroelektri jaamade ehitamiseks kulub 7—10 aastat (s. o. esimeste agregaatide eksploatatsiooni andmiseni). Soojuselektri jaamade ehitamisel saadakse kokkuhoidu võimsusühiku kohta ja seda just võimsate jaamade ehitamisel. Varem ehitati soojuselektri jaamu võimsusega 200 000—600 000 kilovatti ja agregaatide võimsus neis jaamades oli 25 000, 50 000 ja 100 000 kilovatti. Viimasel ajal ehitati agregaatide võimsusega 150 000 kilovatti, kuid see pole veel maksimum. Agregaatide võimsust on veelgi suurendatud. Ehitatakse agregaatide 200 000-kilovatilise võimsusega ning tulevikus veelgi võimsamaid. Leningradi metallitehas ja Harkovi turbogeneraatoritehas on juba asunud tootma 300 000-kilovatilisi agregaatide. Ka see pole veel ülemäär. On juba asutud projekteerima hiiglaslikku, kuni 600 000-kilovatilist turbogeneraatorit. Selliste võimsate soojuselektri jaamade ehitamine võimaldab vähendada kapitaalmahutusi ligikaudu 23 miljardit rubla, nagu näitavad tehtud arvestused.

Võimsate soojuselektri jaamade ehitamine võimaldab toota odavat elektrienergiat. Tänapäeval on Nõukogude Liidus üle 100 000 väikese võimsusega elektri jaama. Kogu toodetud elektrienergiast langeb nende arvele 10 protsenti. Kilovatt-tunni maksumus on neil 1—2 rubla. Neid jaamu teenindab ligikaudu 800 000 inimeseline personal. Samal ajal maksab suurte elektri jaamade, mille arvele langeb 90 protsenti toodetud elektrienergiast, kilovatt-tund elektrienergiat keskmiselt 8 kopikat. Nendes jaamades töötab kokku vähem kui 200 000

inimest. Kõik see kõneleb võimsate soojuselektrijaamade ehitamise kasuks.

Seitse aastakul kavatsetakse anda eksploatatsiooni üle 40 suure soojuselektrijaama ja 1965. aastal tõuseb uute soojuselektrijaamade üldvõimsus 45—50 miljoni kilovattini. Mõned neist on eriti võimsad. Krasnojarski kraisis ehitatakse kohaliku kivisöe baasil võimsat Nazarovo soojuselektrijaama, mille võimsus ulatub 1 200 000 kilovattini. Esimese voolu annab Nazarovo soojuselektrijaam 1960. aastal. See soojuselektrijaam võimaldab elektrifitseerida suure osa Moskva—Vladivostoki raudteemagistraalil, kusjuures selle magistraali elektrifitseerimisega säästetakse aastas üle 18 miljoni tonni kivisütt, mis kulub praegu sellel liinil kurseerivate vedurite kütteks. Siberis ehitatakse veel kaks suurt soojuselektrijaama, mis hakkavad töötama karjääriviisil kaevandatud odaval söel. Suured soojuselektrijaamad ehitatakse Kemerovo majandusrajooni: 1 300 000 kilovatti võimsusega Tom-Ussinski ja 1 200 000 kilovatti võimsusega Belovi soojuselektrijaam. Tom-Ussinski jaama võimsust tahetakse tulevikus tõsta kuni 2 miljoni kilovattini.

Uued soojuselektrijaamad ehitatakse ka Uuraali, Donbassi ja Balti vabariikidesse. Tšeljabinski oblastis ehitatakse Troitski soojuselektrijaama, mille võimsus on ette nähtud 1 500 000 kilovatti. Sellesse jaama seatakse üles esimesed nõukogude agregaadid 300 000 kilovatti võimsusega.

Donbassi ehitatakse võimsusega 1 500 000 kilovatti Staro-Beševo soojuselektrijaam. Soojuselektrijaamu ehitatakse veel Luganskisse ja Pridneprovskisse.

Uute turbogeneraatorite ja kõrgendatud võimsusega katelde kasutamine neis soojusjõujaamades alandab peaaegu kahekordselt ehituse üldhinda, vähendab mitmekordselt teenindava personali arvu ja muudab elektrienergia tootmise poolteist korda odavamaks, võrreldes kuni 1956. aastani ehitatud elektrijaamadega. Täiendavalt tuleb veel lisada, et käesoleval seitse aastakul kavatsetakse ehitada gaasiturbiinidega elektrisojusjaamu. 25 000—50 000 kilovattilisi gaasiturbiine ehitatakse juba praegu Leningradi metallitehases ja Har-kovi turbogeneraatoritehases.

Seitse aastakul ehitatakse rida lahtisi elektrijaamu. Nende jaamade masina-katlatsehhiid ei asu hoonetes, vaid turbogeneraatorid ja katlad seatakse üles lageda taeva alla. Need elektrijaamad töötavad looduslikul gaasil ja neid võib ehitada võrdlemisi lühikese ajaga (8—10 kuuga). Nende jaamade ehitamine on märksa odavam teiste jaamade ehitamisest. Selliseid jaamu ehitatakse Taga- ja Põhja-Kaukaasiasse, Tatari ANSV-sse ja Kesk-Aasias Usbekistani.

Rööbiti võimsate soojuselektrijaamade käikulaskmisega viiakse lõpule Stalingradi hüdroelektrijaama ehitamine (võimsusega 2 530 000 kW), Bratski hüdroelektrijaama (3 600 000 kW), Votkinski hüdroelektrijaama (100 000 kW), Buhtarma hüdroelektrijaama (525 000 kW), Krementšugi hüdroelektrijaama (625 000 kW) ja rea

teiste hüdroelektrijaamade ehitamine. Uusi hüdroelektrijaamu hakatakse ehitama neis piirkondades, kus ei ole küllaldaselt teisi kütuseressursse.

Eespooltoodust nähtub, et elektrienergia toodang hakkab järsult kasvama Siberi ja Kasahstani piirkondades. Seitseaastakul kasvab elektrienergia toodang 3,3—3,5-kordseks. See aga loob soodsad tingimused just niisuguste tööstusharude arendamiseks nagu värviline metallurgia, sest see nõuab suurt elektrienergia hulka.

Uraalis laieneb elektrijaamade võrk masuudiga ja gaasiga töötavate elektrijaamade näol. Ka Kesk-Aasia vabariikides laieneb tunduvalt energeetika-alane ehitustöö. Usbeki NSV-s ehitatakse kaks suurt soojuselektrijaama, kus kütuseks on looduslik gaas. Täie võimsusega hakkab tööle Angreni soojuselektrijaam, mida köetakse kohaliku odava sõega. Tadžiki NSV-s ehitatakse Vahši jõe vele võimsat elektrijaama.

Küllaltki hoogne on elektrienergia toodangu kasv Ukraina NSV-s. Siin toodetakse 1965. aastal 87,5 miljardit kilovatt-tundi elektrienergiat. Soojusjõujaamade võimsus kasvab 2-kordseks.

Lõpuks peatume veel elektrijaamade juures, mis töötavad aatomienergia jõul. Maapõues peituvast looduslikust uraanist ja tooriumist sisalduva energia hulk on mitu korda suurem kui maailma kõik kütteainetarvad kokku. Seega avanevad aatomienergia jaoks äärmiselt suured perspektiivid.

Nõukogude teaduse ja tehnika suureks saavutuseks oli 1954. aastal see, et voolu hakkas andma esimene aatomienergia jaama maailmas — nõukogude aatomienergia jaama. Sellele esimesele 5000-kilovattisele aatomienergia jaamale järgnes palju võimsama jaama esimese järgu käikuandmine 1958. aastal. Selle elektrijaama võimsus on ette nähtud 600 000 kilovatti.

Aatomienergia jaama saab meie maal tööle rakendada kaugetes rajoonides, nende seas põhjas, kuid samuti mõnes NSV Liidu Euroopa-osa piirkonnas, kus tööstus ja põllumajandus on jõudsas arenemishoos, kuid energiaressursid on võrdlemisi piiratud. Ja mida paremaks muutuvad aatomienergia jaamade tehnilised ning majanduslikud näitajad, seda tähtsama koha omandavad niisugused jaamad Nõukogude Liidu energeetika üldbilansis. Siin tuleb meil silmas pidada asjaolu, et kivisüsi, nafta, põlevkivi ja gaasid on peamiselt tooraineteks paljudele keemiatööstuse harudele. Neid kütuseid põletades vähendame suurel määral areneva keemiatööstuse tooraineressursse.

Meie nõukogude teadlased ja insenerid on lahendanud rea tuumaenergeetika teaduslikke ja tehnilisi probleeme.

Nüüd ehitavad kogenud nõukogude teadlased ja insenerid juba suuri tööstuslikke aatomienergia jaama. Nii ehitatakse Voroneži oblastis 420 000 kilovatti võimsusega aatomienergia jaama, kus seatakse üles kaks reaktorit. Teine seda tüüpi aatomienergia jaama ehitatakse Leningradi oblastisse. Uraali ehitatakse 400 000 kilovatti võimsusega aatomienergia jaama. Neile lisanduvad tulevikus veel teised aatomi-

elektrijaamad meie maa mitmesugustes paikades. Üheaegselt stationaarsete aatomielektrijaamade ehitamisega on käimas töö liikuvate ränd-aatomielektrijaamade loomiseks. Need jaamad leiaksid kasutamist uutes tööstusrajoonides, s. t. NSV Liidu kaugetes rajoonides, seal, kus teised energiaallikad puuduvad.

Must metallurgia

Mustal metallurgial baseerub kogu rahvamajandus ja riigikaitse. Ilma metallita pole tööstus mõeldav. Mistahes maa võimsust mõõdetakse ühe inimese kohta tuleva keskmise metallitarbimise hulga. See tähendab, mida rohkem on meie maal tehaseid, vabrikuid, masinaid, tööpinke, raudteid, seda rohkem toodetakse mitmesuguseid toiduaineid ja kaupu.

Nõukogude võimu ajal on musta metallurgia toodang kiiresti tõusnud ja veel kiiremini kasvab musta metallurgia toodang käesoleval seitseaastakul.

Tabel 4

Musta metallurgia toodangu kasv (miljonites tonnides)

	1913. a.	1940. a.	1958. a.	1965. a.
Malm	4,2	14,9	39,6	65—70
Teras	4,2	18,3	54,9	86—91
Valtsmetall	3,5	13,1	42,9	65—70

Revolutsioonieelsel Venemaal sulatati malmi 4,2 miljonit tonni, Inglismaal sulatati samal ajal 2,5 korda rohkem. Ka Prantsusmaal sulatati malmi rohkem kui Venemaal. Tänapäeval aga toodab meie maa rohkem malmi kui Inglismaa, Prantsusmaa ja Belgia kokku ning asub musta metallurgia toodangu poolest maailmas teisel kohal.

Musta metallurgia toodangu kasvu soodustas esiteks põhjalik tehniline rekonstrueerimine, mis seisis üleminekus uuele tehasetüübile, ja teiseks metallurgia otsustav edasinihkumine uutesse rajoonidesse, kus on ammandamatud kõrgekvaliteedilise toor- ja kütteenaine varud. Uraal ja Lääne-Siber kujunesid võimsateks musta metallurgia rajoonideks. Olgu märgitud, et ainuüksi Magnitogorski musta metallurgia kombinat tootis 1956. aastal malmi, terast ja valtsmetalli rohkem kui kogu tsaari-Venemaa musta metallurgia ettevõtted 1913. aastal. Revolutsioonieelsel Venemaal ei toodetud tegelikult üldse kvaliteet-metalli. Nõukogude Liidus seevastu toodetakse aga mitusada marki kvaliteet-metalli, toodetakse uusi terase marke ja ülikõvu sulameid.

NLKP XXI kongressil kinnitatud seitseaastaku kontrollarvudes nähakse ette musta metallurgia järsk tõus. See on arusaadav, sest

metallitootmisest sõltub tõus kõigis rahvamajandusharudes. 1965. aastal kavatakse malmi toota 65—70 miljonit tonni, mis on 64—77 protsenti rohkem kui 1958. aastal. Aasta keskmine juurdekasv aastail 1959—1965 moodustab malmi osas 3,6—4,4 miljonit tonni 2,5 miljoni tonni asemel aastail 1952—1958.

Tabel 5

Malmi sulatamine NSV Liidus (miljonites tonnides)¹⁰

1913. a.	1928. a.	1940. a.	1945. a.	1950. a.	1955. a.	1958. a.	1965. a.
4,2	3,3	14,9	8,8	19,2	33,3	39,6	65—70

Malmi tootmise tasemelt jõuab Nõukogude Liit 1965. aastal Ameerika Ühendriikide, tänapäeval kapitalistliku maailma suurima malmi tootja tasemele. 1957. aastal toodeti Ameerika Ühendriikides 72 miljonit tonni malmi.¹¹

Terase tootmine tõuseb 1965. aastal 86—91 miljoni tonnini, mis on 57 protsenti rohkem kui 1958. aastal. Aasta keskmine juurdekasv aastatel 1959—1965 moodustab 4,4—5,1 miljonit tonni 3,4 miljoni tonni asemel aastail 1952—1958.

Tabel 6

Terase sulatamine NSV Liidus (miljonites tonnides)¹²

1913. a.	1928. a.	1940. a.	1945. a.	1950. a.	1955. a.	1958. a.	1965. a.
4,2	4,3	18,3	12,3	27,3	45,3	54,9	86—91

Terase tootmise tempolt on NSV Liit kõikidest maadest ees. Nii näiteks oli 27 aasta jooksul (aastad 1927—1955) Ameerika Ühendriikide keskmine terasesulatamise juurdekasv aastas 2,4 protsenti, Inglismaal 2,8 protsenti, Prantsusmaal ainult 1 protsenti, Nõukogude Liidus oli juurdekasv ajavahemikul 1928.—1955. a. aga 9,1 protsenti.

Praegu on Nõukogude Liit terase sulatamise poolest esimesel kohal Euroopas ja teisel kohal maailmas. Seitseaastaku lõpul jõuab

¹⁰ NSV Liidu rahvamajandus, lk. 62.

¹¹ Международный политико-экономический ежегодник 1958, Москва, 1958. lk. 396.

¹² NSV Liidu rahvamajandus, lk. 63.

Nõukogude Liit terasesulatamise tasemelt tänapäeva Ameerika Ühendriikide tasemele, kus 1957. aastal toodeti 102,2 miljonit tonni terast.¹³

Valtsmetalli tootmine tõuseb 1965. aastal 65—70 miljoni tonnini, mis on 53—63 protsenti rohkem kui 1958. aastal. Aasta keskmine juurdekasv seitseaastakul moodustab 3,2—3,9 miljonit tonni 2,7 miljoni tonni asemel aastail 1952—1958.

Tabel 7

Mustade valtsmetallide tootmine NSV Liidus (miljonites tonnides)¹⁴

1913. a.	1928. a.	1940. a.	1945. a.	1950. a.	1955. a.	1958. a.	1965. a.
3,5	3,4	13,1	8,5	20,9	35,3	42,9	65—70

Seitseaastaku lõpul ületab Nõukogude Liidu valtsmetalli toodang tänapäeva Inglismaa ja Lääne-Saksamaa valtsmetalli toodangu ligikaudu 2-kordselt ja jõuab Ameerika Ühendriikide valtsmetalli tootmise praegusele tasemele.

Metallurgiatööstuse kasvu tähtsamaks tingimuseks on maagi-baasi kiire arendamine. On ette nähtud kasutusele võtta uusi rauamaagi leiukohti ja rakendada peamiselt lahtist kaevandamismeetodit ning ehitada võimsaid rikastuskombinaate, sest rauamaagi tootmine peab suurenema ligikaudu 2-kordselt.

Seitseaastaku lõpuks tõuseb kaubarauamaagi tootmine 150—160 miljoni tonnini (230—245 miljonit tonni toormaaki), kusjuures kaubarauamaagi aasta keskmine juurdekasv aastail 1959—1965 on 8,7—10,2 miljonit tonni 6,3 miljoni tonni asemel aastail 1952—1958.

Seitseaastakul ehitatakse ja antakse ekspluatatsiooni uusi tootmisvõimsusi 24—30 miljoni tonni malmi sulatamiseks. Olgu märgitud, et aastail 1952—1958 anti käiku uusi võimsusi 16,1 miljoni tonni malmi sulatamiseks, terase osas vastavalt 28—36 miljonit tonni ja eelmise seitsme aasta jooksul 12,4 miljonit tonni, valtsmetalli alal 23—29 miljonit tonni, 6,9 miljoni tonni vastu eelmise seitsme aasta jooksul.

Seitseaastakul mahutatakse musta metallurgia ettevõtete ehitamiseks ligi 100 miljardit rubla, mis ületab 2,4-kordselt kapitaal mahutused musta metallurgiasse aastail 1952—1958. Sealjuures suurenevad kapitaal mahutused rauamaagitööstusse 2,8-kordselt.

Musta metallurgia ettevõtete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks mahutatakse ressursse rohkem kui neid mahutati möödunud 30 aasta jooksul, kusjuures 67 protsenti kapitaal mahutustest suunatakse tegutsevate ettevõtete laiendamiseks ja rekonstrueerimiseks. Et selline ressursside kasutamine on kõige tulusam, nähtub järgnevast.

¹³ Ежегодник, lk. 396.

¹⁴ NSV Liidu rahvamajandus, lk. 65.

Karaganda musta metallurgia tehase ehitamisel moodustavad kapitalmahutused ühe tonni malmi kohta 2347 rubla, Magnitogorski kombinaadi laiendamisel aga ainult 1947 rubla. Need ettevõtted peavad andma rohkem kui kolm neljandikku malmi, terase ja valtsmetalli planeeritud juurdekasvust. Nii näiteks suurendab Magnitogorski musta metallurgia kombinaat valtsmetalli tootmist 5,2 miljoni tonnilt seitseaastaku lõpuks 8,5 miljoni tonnini aastas. Siinjuures olgu märgitud, et tänapäeval ületab ainuüksi Magnitogorskis valtsmetalli tootmine Itaalia valtsmetalli tootmise, kus 1957. aastal toodeti valtsmetalli 5 miljonit tonni.¹⁵

Seitseaastakul suurendatakse tunduvalt uutest ja rekonstrueeritavates metallurgiaettevõtetes üksikagregaatide võimsust. Ehitatakse maailma suurimad kõrgahjud mahuga 2000 ja 2286 kuupmeetrit, martäänahjud 500 ja rohkem tonni mahuga, elektriahjud mahuga 80—180 tonni, pideva tootmistsükliga automaatvaltsimismasinad tootlikkusega 3—4 miljonit tonni aastas ja teised agregaadid.

Käesoleval seitseaastakul rakendatakse ulatuslikult uusi, suure efektiivsusega tehnoloogilisi protsesse. Rohkem kui 50 kõrgahju ning suur hulk martään- ja kuumutusahje hakkavad kasutama looduslikku gaasi ja hapnikku. Selle arvel võib suurendada kõrgahjude tootlikkust 8—10 protsenti ja martäänahjude tootlikkust 20—30 protsenti. Toodangu kvaliteedi tõstmiseks hakatakse üha rohkem kasutama vaakuumi metallurgilistes protsessides jne.

Käesoleval seitseaastakul toimub ka metallurgiatööstuse struktuuris muutus, mis on tingitud rahvamajanduse kiirest kasvutempost. Seoses energeetika, keemia-, nafta- ja gaasitööstuse kiire arenguga suureneb nõudmine terastorude järele. Torude valtsimisele panakse käesoleval seitseaastakul erilist rõhku. See on ka arusaadav. Nafta ja naftasaaduste transportimine on kõige odavam just torujuhtmete abil. Nafta- ja gaasitööstuse kiire arengu tingimustes tuleb meil suurtel maa-aladel rajada suur hulk torustikke. Sellepärast suurendatakse torude väljalaset rohkem kui 2 korda ja laiendatakse tunduvalt lehtterase tootmist, mis seitseaastaku lõpul peab kasvama umbes 2-kordseks.

Musta metallurgia paiknemises toimuvad käesoleval seitseaastakul tunduvalt muudatused. Musta metallurgia arendamisel langeb pearõhk NSV Liidu idapiirkondadele. Üheks suurimaks musta metallurgia keskuseks kujuneb Kasahhi NSV, kus on olemas tohtu suured rauamaagi varud. Selle liiduvabariigi põhjaosas laiub avar Turgai madalik. Madaliku põhjaosas Kustanai oblastis on maailma suurimad rauamaagi varud, mis ulatuvad umbkaudsete hinnangute järgi 6 miljardi tonnini. Rauamaagi lademed paiknevad võrdlemisi maapinna lähedal, see annab võimaluse karjääriviisilisele kaevandamisele. Rauamaagi kaevandamine võtab Kustanai oblastis suure ulatuse ja tõuseb 1965. aastal 22 miljoni tonnini, mis aga ei ole veel piiriks. Ehitatakse hiiglaslikku Sokolovo-Sarbai maagirikastamis-

¹⁵ Ежегодник, lk. 363.

kombinaati tootmisvõimsusega 19 miljonit tonni rauamaaki aastas. See maagirikastamiskombinaat on NSV Liidus ja ühtlasi kogu Euroopas suurim. Ta rahuldab tulevikus Uraali ja ka Kasahhi metallurgia maagivajadusi. Juba 1958. aastal said Tšeljabinski ja Nižni-Tagili metallurgiatehased üle miljoni tonni kõrgeväärtuslikku Kustanai oblasti rauamaaki. Sellele kombinaadile järgnevad veel Lissakovi ja Kotšari kombinaat.

Kustanai oblast pole ainuke Kasahstani rauamaagi basseini. Alles hiljuti avastati väga suured kvaliteetse rauamaagi varud Ata-Su jõe lähikonnas, Karaganda oblastis.

Kasahstani rauamaagivarude baasil ehitatakse Karaganda musta metallurgia tehast Temir-Tau linna lähedale suure veehoidla äärde. Tehas hakkab tootma umbes 4 miljonit tonni terast ja 3,2 miljonit tonni valtsmetalli. Karaganda metallurgiatehas kujuneb võimsaks tehaseks ja kuulub Nõukogude Liidu suurimate metallurgiatehaste hulka. Siinseis terasevalamise tsehhides sulatab üks tööline keskmiselt 4280 tonni terast, Ameerika Ühendriikides aga vastavalt kuni 3500 tonni.

Seitse aastakul ehitatakse Kasahstanis Irtõši kaldale veel Jermaki rauasulatamistehas. Seega organiseeritakse Kasahstanis esmakordselt malmi tootmist. Terase sulatamine suureneb umbes 15-kordseks.

Siberis on tehtud suur töö metallurgiabaasi laiendamisel. Lääne-Siberis, Tomski oblastis Kalpaševo linna lähedal, avastati hiljuti ligemale 200 meetri sügavuses võimas rauamaagi lade. Sellest ladest umbes 70—100 meetrit sügavamal avastati teine samasugune maagilade. Maagilademete paksus on ligikaudu 12 meetrit ja rauasisaldus kuni 36 protsenti.

Suured rauamaagi varud on avastatud Ida-Siberis Abakani, Angara-Ilimi, Angara-Piti ja Jakuudi ANSV lõunaosas. Siinsete rikkalike rauamaagi varude baasil ehitatakse kaks suurt musta metallurgia tehast võimsusega 7,5 miljonit tonni malmi aastas. Esimene metallurgiatehas ehitatakse Taišetis, ja see on Nõukogude Liidu kolmanda metallurgiabaasi üks põhiobjekte. Siin võib edukalt kasutada Lõuna-Jakuutia ja kohalikku (Irkutski) sütt koksi tootmiseks. Olgu märgitud, et toodetud koksi omahind tuleb tunduvalt madalam Kuznetski koksi omahinnast. Seega pole tulevikus tarvis vedada Kuznetski koksistuvat sütt, Kuznetski söe kasutajateks jäävad Lääne-Siberi ja Uraali metallurgiatehased.

Seitse aastakul pannakse suurt rõhku Uraali musta metallurgia tooraine baasi laiendamisele. Sverdlovski oblastis on ehitamisel Katškanari maagirikastamise kombinaat. Rauamaaki saadakse Katškanari maagimäest, mille varusid hinnatakse 7,7 miljardile tonnile, ja maagi keskmine rauasisaldus on 17 protsenti. Ainuüksi Katškanari maagirikastamise kombinaadi esimese osa eksploatatsiooni andmisega suurendavad Tšeljabinski majandusrajooni musta metallurgia tehased malmi sulatamist sedavõrd, et ületatakse kaasaegse Prantsusmaa malmi sulatamise tase. Katškanari, Kustanai ja teiste rauamaagi leiukohtade baasil suurendatakse Magnitogorski, Orsk-

Halilovo ja Nižni-Tagili metallurgiakombinaadi, samuti Tšeljabinski torutehase võimsust.

Käesoleval seitseaastakul pööratakse suurt tähelepanu NSV Liidu läänepiirkondade musta metallurgia baasi laiendamisele. Selles suhtes on väga suur tähtsus Kurski magnetianomaalia rauamaagi leiukohtade kasutusele võtmiseks kavandatud töödel. Kurski magnetianomaalia on NSV Liidu suurim rauamaagi rajoon. Umbkaudseil andmeil ulatuvad rauamaagi varud üle 15 miljardi tonni. Koos madalama kvaliteediga rauamaagi (vähem kui 45 protsenti raua) varudega ulatuvad Kurski rauamaagi varud umbes 50 miljardi tonnini. Erilist kohta omab Mihhailovi rajooni rauamaagi leiukoht, kus varud ulatuvad 530 miljoni tonnini, koos rauakvartsiitidega aga üle 9 miljardi tonni. Siin on võimalik organiseerida rauamaagi karjääri-viisilist kaevandamist. Ehitades rajooni rauamaagi rikastamise tehase, võib tunduvalt rahuldada keskrajooni metallurgiatehaste maagivajadust ja vabaneda maagi kohaleveost Krivoi Rogist.

Alustatud on juba ka Kurski magnetianomaalia rauamaagi leiukohtade ekspluateerimist. Samuti laiendatakse Lipetski musta metallurgia tehast Lipetski majandusrajoonis. Nimetatud tehase kuulub meie maa vanemate metallurgiatehaste hulka.

Seitseaastakul ehitatakse lõplikult välja Tserepovetsi musta metallurgia tehase Vologda oblastis, mis kasutab toorainena Koola poolsaare (Olenogorski) rauamaagi ja kohale veetud vanaraua.

Seitseaastakul laiendab Ukraina oma musta metallurgia toorainebaasi. Võetakse kasutusele uus Krementšugi rauamaagi leiukoht, kuhu rajatakse maagirikastamiskombinaat. Samuti laiendatakse Kamõš-Buruni kombinaati. Krivoi Rogi rauamaagibasseini ehitatakse viis suurt maagirikastamiskombinaati. Kõigi nende abinõude rakendamise tulemusena suureneb rauamaagi kaevandamine 80 miljoni tonnini. Samuti suurendatakse Ukrainas malmi sulatamist 31,6 miljoni tonnini, terase sulatamist 31,5 miljoni tonnini ja valtsmetalli tootmist 24,7 miljoni tonnini 1965. aastal. Mangaanimaaagi kaevandamine Nikopoli leiukohas suureneb 2,2-kordseks.

Tunduvalt tõuseb NSV Liidu musta metallurgia tehniline tase. Käesoleval seitseaastakul ehitatakse võimsad mehhaniseeritud ja automatiseeritud metallurgia-agregaadid. Kõrge tootlikkusega valtsimis- ja toruvalmistamismasinad ning viimistlusagregaadid muudavad tehnoloogilist tootmisprotsessi, muudavad toodangu kvaliteedi kontrollimise pidevaks ning tagavad tootmisoperatsioonide mehhaniseerimise ja automatiseerimise. Samuti jätkatakse tehnoloogiliste protsesside täiustamist ja uute, suure efektiivsusega protsesside juurutamist.

Värviline metallurgia

Värvilised metallid — vask, seatina, alumiinium, nikkel, tsink, inglistina — ja nende sulamid omavad määratud tähtsust meie maa majanduses. Nõukogude võimu aastail on värviline metallurgia muutunud rasketööstuse üheks tähtsamaks haruks.

Käesoleval seitseaastakul areneb värviline metallurgia kiiresti. Vastavalt NLKP erakorralisel XXI kongressil kinnitatud kontrollarvudele suureneb alumiiniumi tootmine 1965. aastal, võrreldes 1958. aastaga, 2,8—3 korda, rafineeritud vase tootmine 1,9 korda. Tunduvalt suurendatakse nikli, magneesiumi, germaaniumi ja räni tootmist. Suurendatakse ka teiste värviliste metallide, eriti aga haruldaste metallide tootmist.

Eriti jõudsalt areneb värviline metallurgia meie maa idapiirkondades Kasahstanis, Kesk-Aasias, Uraalis ja Taga-Baikalis sealsete rikaste tooraine leiukohtade baasil.

Selleks et tagada värvilisele metallurgiale küllaldaselt toorainet, on käesoleval seitseaastakul pandud suurt rõhku värvilise metallurgia maagibaasi laiendamisele Kasahstanis, Kesk-Aasias, Siberis, Koola poolsaarel, Uraalis, Taga-Kaukaasias. Maagi lahtisel meetodil kaevandamine suureneb aastail 1959—1965 enam kui 2,8-kordseks ja moodustab 1965. aastal 65 protsenti kogu maagitoodangust.

Kiires tempos areneb alumiiniumitööstus, mille tooraine ressursid on piiramatud. Alumiinium kuulub uute metallide hulka, mida revolutsiooneelisel Venemaal üldse ei toodetud. Alumiiniumis on ühendatud tugevus ja kergus. Selle metalli head konstruktsioonilised omadused võimaldavad teda laialdaselt kasutada masinaehituses, auto- ja traktoritööstuses, transpordimasinatööstuses, laevaehituses, ehitustegevuses ja rahvatarbekaupade tootmisel. Krasnojarski kraai suurte nefeliinivarude baasil luuakse siin võimas alumiiniumitööstus, kusjuures kõrvaltootena saadakse odavat tsementi ja soodaprodukte. Olgu märgitud, et tsemendi tonni omahind mark 500 on umbes 40—50 rubla, mis on 2—3 korda madalam teistes Siberi tehastes toodetud tsemendi omahinnast. Siin on võimalik alumiiniumi toota väga odavalt, sest kohapeal on olemas odav süsi ja tulevikus ka Krasnojarski hüdroelektrijaama elektrienergia. Krasnojarski alumiiniumitehase alumiiniumi omahind tuleb 25—30 protsenti madalam, võrreldes seni teistes alumiiniumitehastes toodetud alumiiniumiga.

Seitseaastakul suureneb rafineeritud vase tootmine 1,9-kordseks. Siin etendab tähtsat osa Kasahstan, kus on võimalik vase tootmist suurendada 2,5 korda. Otsustav osa selle ülesande täitmisel on Dzeskazganil, mis kuulub vase tooraine leiukohtade pooldest Nõukogude Liidus ühele esikohtadest.

Kiiresti areneb värviline metallurgia Usbeki NSV-s, kus seitseaastaku jooksul suureneb värviliste metallide tootmine 6,5 korda. Usbekistan hakkab suurtes kogustes andma vaske, seatina, tsinki ning teisi värvilisi ja haruldasi metalle.

Tunduvalt laiendatakse ka teiste värviliste metallide maakide otsimist. Nõukogude geoloogid on avastanud väga väärtuslikke maake meie kodumaa mitmesugustes piirkondades. Nii avastati Dnepri parempoolse harujõe Samotkani basseinis suured titaani-tirkooniumimaagi lademed. Oma varudelt ületab leiukoht kõik teadaolevad selle väärtusliku tooraine leiukohad meie maal.

Seitseaastakul tõuseb tunduvalt värvilise metallurgia tase. Ehitatakse hulgaliselt võimsaid, ajakohase tehnikaga tehaseid, kus rakendatakse laialdaselt tootmise mehhaniseerimist ja automatiseerimist.

Jakuutia ANSV-s Ida-Siberis avastasid geoloogid rikkalikke teemandi leiukohti. Nende leiukohtade baasil organiseeritakse teemantide suurtootmine, mis seni oli küllaldase toorainebaasi puudusel vähe arenenud. Uraali teemanditoodang suutis vaid osaliselt rahuldada meie maa tööstuse vajadusi. Käesoleva seitseaastaku lõpul ületab teemantide toodang 14-kordselt 1958. aasta taseme. Põhiline osa toodetud teemante läheb tehniliseks otstarbeks. Neid kasutatakse üha rohkem masinaehituses, geoloogilistel uurimistöödel ja mäetööstuses.

Keemiatööstus

Arenenud keemiatööstus on üks tähtsamaid riigi tehnilise arengu näitajaid. Keemiatööstuse areng on tihedalt seotud musta ja värvilise metallurgia, masinaehituse ja teiste rahvamajandusharude arenguga. Suur on keemiatööstuse osa ka rahvatarbekaupade tootmise laiendamisel ja põllumajanduse varustamisel mineraalväetistega.

Nõukogude võimu ajal on loodud võimas keemiatööstus, mille toodangu poolest kuulub NSV Liidule Euroopas esikoht ja maailmas teine koht. Käesoleval seitseaastakul suureneb keemiatööstuse kogumaht umbes 3 korda, plastmasside ja sünteetiliste vaikude tootmine aga 7 korda, keemilise kiu tootmine 4 korda, sealhulgas kõige väärtuslikuma sünteetilise kiu tootmine 12—13 korda.

Keemiatööstuse arendamiseks on ette nähtud eraldada 100—105 miljardit rubla, sealhulgas 16 miljardit keemiatoodete töötlemise ettevõtete arendamiseks. Ehitatakse üle 140 suure keemiatööstuse ettevõtte ja rekonstrueeritakse rohkem kui 130 keemiatehast. Umbes pool keemiatööstuse arendamise assigneeringutest kasutatakse plastmasside, sünteetiliste ja kunstkiudainete, sünteetilise kautšuki ja piirituse tootmise ettevõtete ehitamiseks.

Polümeersete materjalide tootmist tuleb arendada uue toorainebaasi alusel. Üha suureneva naftatootmise kõrvalgaaside ja looduslike gaaside kasutamise baasil luuakse võimas ja igakülgsest arenenud sünteetiliste materjalide tööstus. Sünteetiliste materjalide tootmine tõuseb järsult käesoleval seitseaastakul, sest ta kujutab endast tähtsat tegurit kogu rahvamajanduse progressis ning uut toorainet rahvatarbekaupade tootmisel. Sünteetiliste materjalide tootmine naftatoorainest ja looduslikust gaasist annab suurt majanduslikku efekti, mis nähtub järgmistest andmetest: 1 tonni lämmastiku tootmine looduslikust gaasist läheb maksma 490 rubla, koksigaasist aga 980 rubla; 1 tonni piirituse tootmine gaasist maksab 2234 rubla, toittoorainest 3935 rubla, 1 tonni kautšuki tootmine gaasist maksab 3600 rubla, piiritusest aga 6435 rubla.

Sünteetiliste materjalide tootmise arendamiseks mahutatakse üle 50 miljardi rubla, s. o. ligikaudu pool keemiatööstusele eraldatud

summast. Sünteetiliste materjalide tootmiseks tehakse 2,5 korda rohkem kapitaalmahutusi kui kogu keemiatööstusse viimasel viisaastakul. Ehitatakse ja rekonstrueeritakse 46 ettevõtet kunstkiu tootmiseks ja 133 ettevõtet plastmasside tootmiseks.

Erilise tähelepanu osutamine plastmasside tootmisele on tingitud nende üha suuremast kasutamisest tööstuses. Paljude tähtsamate tööstusharude tehniline progress on tänapäeval otseselt sõltuv plastmasside tootmise arenemisest. See on tingitud asjaolust, et plastmasside materjalidel on väga väärtuslikke füüsikalisi ja mehaanilisi omadusi, mida ei ole metallidel, puidul, klaasil, keraamikal, nahal ega muudel looduslikel ja kunstlikel materjalidel. Plastiliste materjalide erikaal on väike, kuid nad on tugevamad puust ja klaasist. Peale selle on nad vastupidavad ja annavad kasutamisel suurt kokkuhoidu. Näiteks kaabliplastikaadid, mis on polüvinüülkloriidi plastifitseerimise produktid ja mida kasutatakse juhtmete ja kaablite elektrisolatsioonimaterjalina, annavad suurt kokkuhoidu, asendades defitsiitseid materjale. Nii asendab 1000 tonni plastmasse kaablitööstuses üheaegselt 6000 tonni seatina, 760 meetrit puuvillast riidet, 30 tonni puuvillast ja siidniiti.

Sünteetiliste materjalide kasutamine masinaehituses suureneb seitseaastakul 5-kordseks. Sünteetilistest materjalidest valmistatakse tooteid pressimise, valamise ja stantsimise teel. Eriti laialdaselt kasutatakse plastmasse lennukiehituses. Näiteks lennukis Tu-104 on 120 000 mitmesugust detaili tehtud plastmassist. Paljud keemia produktid asendavad metalli. Näiteks kasutatakse laevaehituses plastmasse laevakruvide, laagrite ning mõnede muude sõlmede ja detailide valmistamiseks. Kuid see ei ole veel kõik. Näiteks kergelaevaehituses võib kasutada klaastekstoliiti laevakere vooderdamiseks.

Suur on plastmasside erikaal elektrotehnika- ja aparaatitööstuses. Nii moodustab sidevahendite tööstuses plastmasside erikaal 40 protsenti.

Seitseaastakul suureneb plastmasside osatähtsus ka ehitustegevuses. Nad on suurepäraseks põranda-, seinte ja katusematerjaliks. Plastmasse võib kasutada eluruumide sisemiseks viimistlemiseks, sanitaartechniliste seadmete valmistamiseks, veevärgi- ja kanalisatsiooniseadmete ehitamiseks jne.

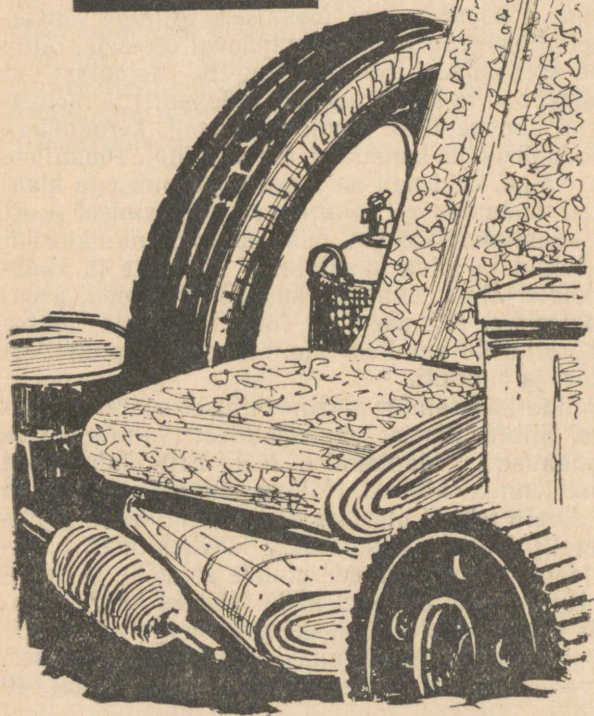
Seitseaastakul tõuseb järsult keemiatoodete osa laiatarbekaupade tootmisel. 1965. aastal toodetakse 500 miljardit meetrit villast riidet, sealhulgas kasutatakse 450 miljoni meetri villase riide tootmisel kunst- ja sünteetilisi materjale. Siidriide tootmisel langeb põhiline osa kunstkiule või sünteetilisele kiule.

Seitsme aasta jooksul suureneb tehnilise riide — koordi — tootmine autokummide jaoks. Kui 1958. aastal moodustas puuvillase koordi tootmine kogu koordi toodangust 52 protsenti ja kaproonist koordi tootmine vaid 3 protsenti, siis 1965. aastal langeb puuvillase koordi osatähtsus 17 protsendile, keemilise kiu osatähtsus aga tõuseb 83 protsendile. Seega pikendatakse autokummide iga 30—40 protsenti, mis annab rahvamajandusele säästu 2—2,5 miljardit rubla.

3

KORDA

1959-1965

*Keemiatööstuse
toodangu kasv.*

Autokummide tehnilise riide tugevuse ja kulumiskindluse suurendamiseks ning teiste kummitoodete jaoks on tingimata vaja aktiivset tahma ja kõrgekvaliteedilist kautšukit. Seitseaastakul suurendatakse tunduvalt aktiivse tahma tootmist, ja 1965. aastal ületab see 25-kordselt 1959. aasta taseme. Tahma toodetakse granuleeritud kujul. Käesoleva aasta II kvartalis antakse Omskis ekspluatatsiooni esimene aktiivse tahma tehas.

Sünteeiline kautšuk on nii kindlalt astunud meie ellu, et ilma selleta ei saa tänapäeval läbi ükski rahvamajandusharu. Seda leidub kummijalatseis, vihmamantleis jne. Sõiduautol «Volga» on ligi kolmsada osa, mis on toodetud kummist. Minski autotehase 40-tonnilisel isekallutajal kaaluvad ainuüksi kummid mitu tonni. Reisilenikul Tu-104 on 126 000 kummist osa.

Kautšukitoodang suurendatakse käesoleval seitseaastakul 3,7-kordseks. Selle ülesande lahendamine toimub nii uute tehaste rajamisega kui ka seni tegutsevate ettevõtete rekonstrueerimisega. On

välja arvestatud, et uue tehase ehitamiseks kulub raha niisama palju kui nelja vana tehase rekonstrueerimiseks.

Sünteetilise kautšuki senistele liikidele lisandub uus isopreenne sünteetiline kautšuk, mis ei jää milleski maha naturaalkautšukist. Meie maa organiseerib esimesena maailmas sellise kautšuki tööstusliku tootmise. Suurem osa ehitatavaid tehaseid hakkab tootma isopreenkautšukit.

Senini kasutati tööstusliku kautšuki tootmiseks toiduainetest aetud piiritust. Nüüd kasutatakse selleks otstarbeks sünteetilist piiritust, mis on kaks korda odavam. Suurepäraseks tooraineks sünteetilise kautšuki tootmisel võivad olla naftatööstuse kõrvaltooted ja looduslikud gaasid. Juba 1958. aastal toodeti naftatoorainest ligikaudu 26 miljonit dekaliitrit piiritust. Kui sellist kogust toota toittoorainest, siis oleks tulnud selleks kulutada 50 miljonit puuda teravilja. Nüüd aga võib teravilja kasutada loomade nuumamiseks, mille arvel võib saada 10 miljonit puuda sealiha. Seitseaastaku lõpul ei ole meie maal ühtki tehast, mis toodaks kautšukit toiduainetest aetud piiritusest.

Nafta tootmise kõrvalgaaside kasutamine sünteetilise kautšuki tootmiseks seni kasutatud piirituse asemel võimaldab käesoleval seitseaastakul kapitaalmahutuste alal kokku hoida ligi 1,3 miljardit rubla.

Kautšuki tootmise üleviimine uuele toorainele muudab ka nende ettevõtete geograafiat. Uued ettevõtted ehitatakse peamiselt nafta töötlemise tehaste lähedusse.

Tunduvalt suureneb mineraalväetiste tootmine. Kui 1958. aastal toodeti 12 miljonit tonni väetisi, siis 1965. aastal toodetakse neid 35 miljonit tonni. See võimaldab edukalt lahendada tähtsat ülesannet — tõsta kõigi põllumajanduskultuuride saagikust.

Keemiatööstuse laialdane areng on kavandatud eeskätt NSV Liidu Euroopa-osas. Juhtivateks keemiatööstuse rajoonideks, kus keemiatööstus areneb nafta ja gaasi baasil, on Keskrajoonis Gorki ja Tuula majandusrajoon; Volgamaal — Tatarski ja Kuibõševi, Stalingradi ja Saraatovi majandusrajoon; Uraalis — Baškiiria ja Permi majandusrajoon; Põhja-Kaukaasias — Tšetšeeni-Inguši majandusrajoon; Taga-Kaukaasias — Aserbaidžani majandusrajoon; Ukrainas — Luganski majandusrajoon; NSV Liidu Aasia-osas — Kemerovi majandusrajoon Lääne-Siberis ja Irkutski majandusrajoon Ida-Siberis.

Eriti suur on murrang keemiatööstuses Volga—Uraali vahelisel alal. Ukrainas, Põhja-Kaukaasias, Aserbaidžanis ja Baškiirias rajatakse ettevõtted, mis kasutavad toorainena naftatootmisel eralduvaid kõrvalgaase. Need ettevõtted toodavad sünteetilist kautšukit ja orgaanilise sünteesi produkte.

Kesk-Aasias, Usbeki NSV-s Buhaara rajoonis, avastatud loodusliku gaasi baasil avanevad suured võimalused sünteetiliste materjalide ja lämmastikväetiste tootmiseks. Siia ehitatakse uued mine-

raalväetiste tehased ja suurendatakse keemilise kiudaine tootmist. Keemiatööstuse toodang suureneb 4-kordseks.

Kasahhi NSV keemiatööstuse põhiliseks suunaks käesoleval seitse-aastakul on kunstkiudaine tootmine, mis suureneb ligikaudu 10-kordseks. Tunduvalt kasvab mineraalväetiste tootmine, organiseeritakse sünteetilise kautšuki, autokummide ja kaustilise sooda tootmist. Rajatakse tselluloosi- ja kartongitööstus pilliroo baasil. Samuti arendatakse plastmasside tootmist. Keemiatööstuse toodangu maht kasvab siin seitse-aastakul 4-kordseks.

Kiiresti areneb keemiatööstus Ukraina NSV-s, kus seitsme aasta jooksul ehitatakse kolm suurt keemiatehast ning lõpetatakse viskoos- ja kaproonkiutehase ning autokummide tehase ehitamine. Laiendatakse kaaliumikombinaati ja viiakse lõpule väävikombinaadi ehitamine. Suurt rõhku pannakse orgaanilise sünteesi produktide tootmisele. 1965. aastal toodetakse kunst- ja sünteetilist kiudu 8,5 korda rohkem kui 1958. aastal. Sünteetilise vaigu ja plastmasside tootmine suureneb 46-kordseks.

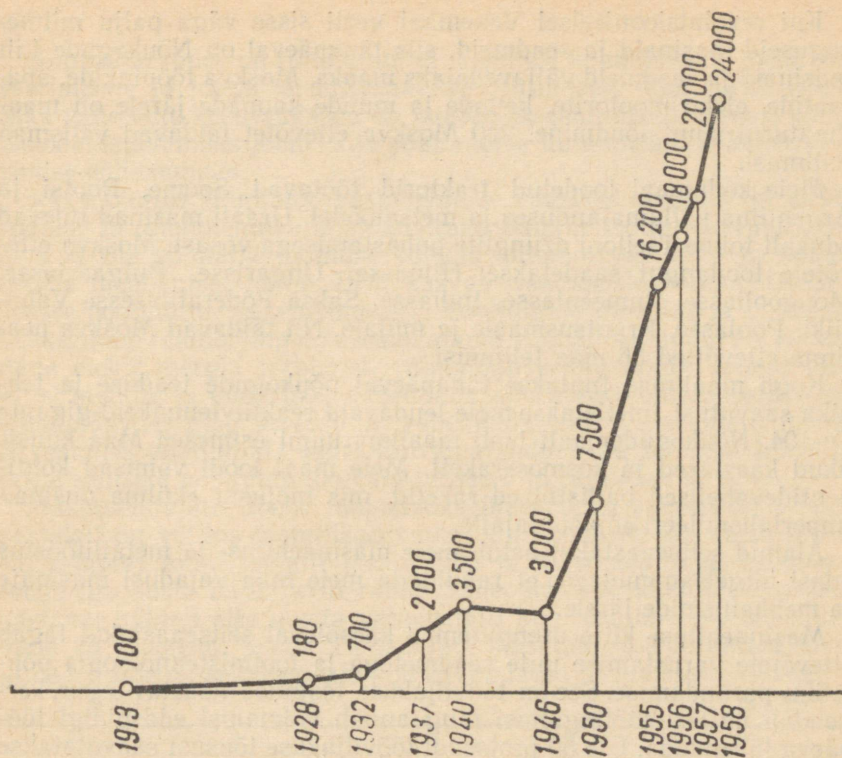
Valgevene NSV-s avastati hiljuti tohutu suured kaalisoola varud. Praegu ehitatakse nende varude kasutamiseks Starobinski kaaliväetiste kombinaati. 1965. aastal annab kombinaat tunduva osa üleliidulisest kaaliväetiste toodangust. Ehitatakse superfosfaadi- ja lämmastikväetiste tehas ning alustatakse teise superfosfaaditehase ehitamist. Nii kujuneb NSV Liidu lääneosas uus suur mineraalväetiste tootmise baas.

Taga-Kaukaasias Aserbaidžani NSV-s suureneb keemiatööstus seitse-aastakul tunduvalt. Siinse naftagaasi ja loodusliku gaasi baasil ehitatakse uusi keemiatööstuse ettevõtteid, mis toodavad rahvamajandusele sünteetilist kautšukit, plastmasse, polüetüleeni ja teisi keemilisiprodukte. Samuti hakatakse tootma kunstkiudu.

Masinaehitus

Kui rasketööstus on Nõukogude Liidu industrialiseerimise ja kõigi rahvamajandusharude kiire arendamise alus, mida teiste rahvamajandusharudega võrreldes arendatakse edasi kiirendatud tempoga, siis rasketööstuse harudest on omakorda juhtiv osa masinaehitusel. Masinaehitus on rasketööstuse süda. Ta on võimsa tehnilise progressi aluseks. Eesrindlik tehnika leiab laialdast rakendamist sotsialistliku majanduse kõigis harudes. Sotsialismi tingimustes masinad kergendavad ja säästavad töötajate tööd.

Tsaari-Venemaa tingimustes oli masinaehitus- ja metallitööstus mahajäänumaid tööstusharusid. Masinaehituse toodang moodustas kogu tööstuse toodangust vaid 7 protsenti. V. I. Lenin kirjutas 1913. aastal artiklis «Kuidas suurendada Venemaal tarbimise ulatust iga hinge kohta?», et «... ikkagi jääb Venemaa uskumatult, ennenägematult mahajäänud maaks, puruvaeseks ja poolmetsikuks, mis on varustatud kaasaegsete tootmisvahenditega neli korda viletsamini

Masinaehituse ja metallitööstuse toodangu kasu (protsentides, võrreldes 1913. aastaga).

kui Inglismaa, viis korda viletsamini kui Saksamaa ja kümme korda viletsamini kui Ameerika».¹⁶

Alles nõukogude korra ajal avanesid masinaehitus- ja metallitööstuse arenemiseks avarad perspektiivid.

Praegu on meie masinaehitus- ja metallitööstuse toodang kasvanud 240-kordseks. Järsult muutus masinaehituse struktuur. Loodi uued tööstusharud — traktori-, auto-, lennukiehitus jt. Hoogsalt arenes tööpinkide, metallurgia- ja energetikaseadmete tootmine. Tänapäeva Nõukogude Liidu masinaehitus- ja metallitööstus hõlmab üle 70 haru ja muutub üha mitmepalgelisemaks. Ainuüksi NLKP XX kongressile järgnenud perioodil on hakatud tootma üle 4500 uut tüüpi masina, mehhanismi ja aparadi, mis on tunduvalt rohkem kui kogu viienda viisaastaku jooksul kokku. Käesoleval ajal lastakse Nõukogude Liidus igas minutis välja üks auto ja iga kahe ja poole minuti järel üks traktor. Meie masinaehitustehased toodavad aastas sadu tuhandeid masinaid ja mehhanisme.

¹⁶ V. I. Lenin, Teosed, 19. kd., lk. 263.

Kui revolutsioonieelsel Venemaal veeti sisse väga palju mitmesuguseid masinaid ja seadmeid, siis tänapäeval on Nõukogude Liit masinaid ja seadmeid väljavedajaks maaks. Moskva tööpinkide, aparaatide, elektrimootorite, kellade ja muude kaupade järele on maailmaturul suur nõudmine. 240 Moskva ettevõtet täidavad välismaa tellimusi.

Meie kodumaal toodetud traktorid töötavad Soome, Rootsi ja Argentiina põllumajanduses ja metsatööl. Uraali masinad tulevad edukalt toime Tseiloni džunglite puhastamisega võsast. Moskva ettevõtete toodangut saadetakse Hiinasse, Ungarisse, Bulgaariasse, Mongooliasse, Rumeeniasse, Indiasse, Saksa Föderatiivsesse Vabariiki, Poolasse, Prantsusmaale ja mujale. Nii täidavad Moskva pealinna ettevõtted 56 maa tellimusi.

Kogu maailmas tuntakse tänapäeval nõukogude teaduse ja tehnika saavutusi, imetletakse meie lendavaid reaktiivlennukeid-gigante Tu-104. Nõukogudemaalt lasti maailmaruumi esimesed Maa kunstlikud kaaslased ja kosmoserakett. Meie maal loodi võimsad kontinentidevahelised ballistilised raketid, mis mõjusid «külma dušina» imperialismileeri sõjaõhutajaile.

Alanud seitseaastakul astub meie masinaehitus- ja metallitööstus edasi hiigelsammudega, et rahuldada meie maa vajadusi masinate ja mehhanismide järele.

Masinaehituse kiire arengutempo käesoleval seitseaastakul tagab ettevõtete varustamise uute seadmetega ja tootmistehnoloogia põhjaliku parandamise. See on tööviljakuse tõstmise otsustav tegur, kergendab ühtlasi töötingimusi ning annab võimalusi edaspidigi tööpäeva lühendada. Üle 50 protsendi tööviljakuse tõusust saavutatakse uue tehnika rakendamise tulemusel. See tähendab praktiliselt seda, et käesoleval seitseaastakul teostatakse rahvamajanduse kõigi harude uue tehnikaga varustamine, kusjuures paljudel juhtumel on sellel tööstusliku revolutsiooni iseloom.

Suurt rahvamajanduslikku tähtsust omab seadmete moderniseerimine. Kogemused paljudest ettevõtetest näitavad, et tööpinkide tootlikkust võib tõsta 20—30 protsenti moderniseerimise arvel, üksikutel juhtumitel kaks korda ja veelgi rohkem, kusjuures kulutused on võrdlemisi väikesed. Nii näiteks tõstis Moskva instrumentide tehas «Frezer» rea tööpinkide moderniseerimisega tootlikkust 2—4 korda. Seitseaastakul on ette nähtud moderniseerida umbes 400 000 tööpinki. Kui arvestada, et moderniseerimise tulemusena tõuseb iga tööpingi tootlikkus 25 protsenti, siis annaks see seitseaastakul 10 miljardit rubla majanduslikku efekti. Samal ajal oleksid kulud tööpinkide moderniseerimiseks vaid 2,8 miljardit rubla. Eriline tähelepanu on pööratud elektrotehnikatööstuse kui meie maa elektrifitseerimise kõige tähtsama tehnilise baasi arendamisele. Sealjuures tõstetakse järsult elektrimasinate, -seadeldiste ja -aparaatide tehnilist taset ning kvaliteeti. Kiires tempos arenevad sellised tööstusharud nagu raske-masinaehitus, aparaadiehitus, raadiotehnika, elektroonikavahendite ja tööpingitööstus.

Kontrollarvudes on rõhutatud, et üleminek komplekssele mehhaniseerimisele ja tootmise automaatsele juhtimisele koos elektrontehnika vahendite kasutamisega on kaasaegse tehnilise progressi kõige iseloomustavamaks jooneks ja peab olema uute masinate konstrueerimise põhisuunaks.

Väga oluline tingimus masinaehituse edasises arengus on elektroomika ja raadiotehnika laialdane rakendamine tootmises. Ilma nendeta ei ole võimalik tootmise edukas automatiseerimine ja kompleksne mehhaniseerimine. Eriti kasvab raadioelektronika tähtsus seoses pooljuhtide rakendamisega. Pooljuhtide diodide ja triodide kasutamine raadiolampide asemel annab võimaluse tunduvalt vähendada elektrienergia tarbimist, võimaldab kokku hoida kalleid värvilisi metalle ja materjale, vähendada aparatuuri kaalu, tõsta tema vastupidavust ning kestust ja vähendada eksploatatsioonikulusid. Arvestades pooljuhtide suurt rahvamajanduslikku tähtsust laiendatakse seniseid pooljuhte tootvaid tehaseid ja rajatakse uusi.

Masinaehitajate üheks tähtsamaks ülesandeks käesoleval seitseaastakul on võitlus metallikao vastu. On teada, et iga aasta läheb 4,5 miljonit tonni metalli laastudeks, ja masinaehitajad kaotavad seega iga aasta 25 miljonit rubla. Sellepärast on käesoleval seitseaastakul nähtud ette musta valtsmetalli kulu osatähtsuse vähendamist 25 protsendi võrra. Tähtsamate masinate ja aparatuuride tootmine käesoleval seitseaastakul on kavandatud järgmises ulatuses.

Table 8

	1965. a.	Kasv 1958. a. võrreldes
Metallilõikepingid tuh. tk.	190—200	1,4—1,5 korda
sealhulgas spetsiaalsed, spetsialiseeritud ja agregaatpingid (tuh. tk.)	38	2 korda
Sepistamis-pessimismasinad (tuh. tk.)	36,2	1,5 korda
Automaat- ja poolautomaatliinid (kompl.)	280—300	2,1—2,3 korda
Aparaadid (miljardites rublades)	18,5—19,2	2,5—2,6 korda
sealhulgas arvutus- ja matemaatilised masi- nad (miljardites rublades)	2,0—2,1	4,5—4,7 korda
Turbiinid (milj. kW)	18,7—20,4	2,8—3 korda
Generaatorid turbiinidele (milj. kW)	17,5—18,4	3,4—3,5 korda
Vahelduvvoolu elektrimootorid (milj. kW)	32—34	2,2—2,3 korda
Valtsimisseadmed (tuh. tk.)	200—220	2,3—2,6 korda
Keemiaseadmed (miljardites rublades)	3,5—3,7	3,2—3,7 korda
Tehnoloogilised seadmed tekstiilitööstusele (mil- jardites rublades)	2,5	2,2 korda
Tehnoloogilised seadmed toiduainete tööstusele, jahutööstusele ja elevaatorimajandusele (mil- jardites rubl.)	3,8—4,1	2,1—2,3 korda
Autod (tuh. tk.)	750—856	1,5—1,7 korda
Magistraalelektrivedurid ja mootorvedurid (tk.)	2500—2700	2,4—2,6 korda
(miljonites hobujõududes)	8,4—9,0	2,9—3,1 korda
Tehnoloogilised seadmed valutööstusele (miljo- nites rublades)	360—410	2,3—2,6 korda
Tehnoloogilised seadmed tsemenditööstusele (tuh. tonnides)	180—220	2,5—3,1 korda

Tabelist 8 nähtub meie kodumaa metallilõikepinkide tootmise ulatuslik tõus. Kui 1958. aastal toodeti 138 000 metallilõikepink, siis 1965. aastal toodetakse neid 190 000—200 000, kusjuures spetsiaalsete, spetsialiseeritud ja agregaatpinkide tootmine kasvab 2-kordselt. Seitseaastakul lastakse välja uusima konstruktsiooniga tööpinke üha suuremas ulatuses. Üks selliseid on näiteks automaatne kopeer-freespink, mis võib antud mudeli või šablooni järgi kiiresti ja täpselt valmistada keerukate sepiastamisvormide koopiaid ning survevalu vorme laevakruvide ja propellerite valamiseks. Nõukogude Liidu tööpingitehased lasevad välja hiiglaslikke karussellihvipinke, mis lihvivad näiteks laagrirõngaid läbimõõduga kuni 1,5 meetrit.

Tööpingiehituses kuulub juhtiv koht Vene Föderatsioonile. Siin on juhtivaks rajooniks Keskrajoon. Temale järgnevad Loode- ja Läänerajoon, siis Uraal ja Siber ning Põhja-Kaukaasia, Taga-Kaukaasia, Ukraina NSV, Volgamaa jt. Seitseaastakul kasvab NSV Liidu idarajoonide osatähtsus tööpinkide tootmises.

Piiramatud võimalused tootmise kiirendatud arendamiseks loob tootmise edasine automatiseerimine kõigis rahvamajandusharudes. Seitseaastakul lastakse käiku vähemalt 1300 automaatliini ning toodetakse 280—300 automaat- ja poolautomaatliinide komplekti. Näiteks ainuüksi Gorki autotehases kavatakse üles seada 136 automaat- ja poolautomaatliini, 20 kilomeetri ulatuses konveiereid ja 1400 spetsiaalset agregaatitööpink. Ettevõtete tehnilise rekonstrueerimise ja tootmisprotsesside mehhaniseerimise arvel ning tööviljakuse tunduva tõusu alusel peab Gorki linna tööstus saama kuni 86 protsenti kogu toodangu juurdekasvust.

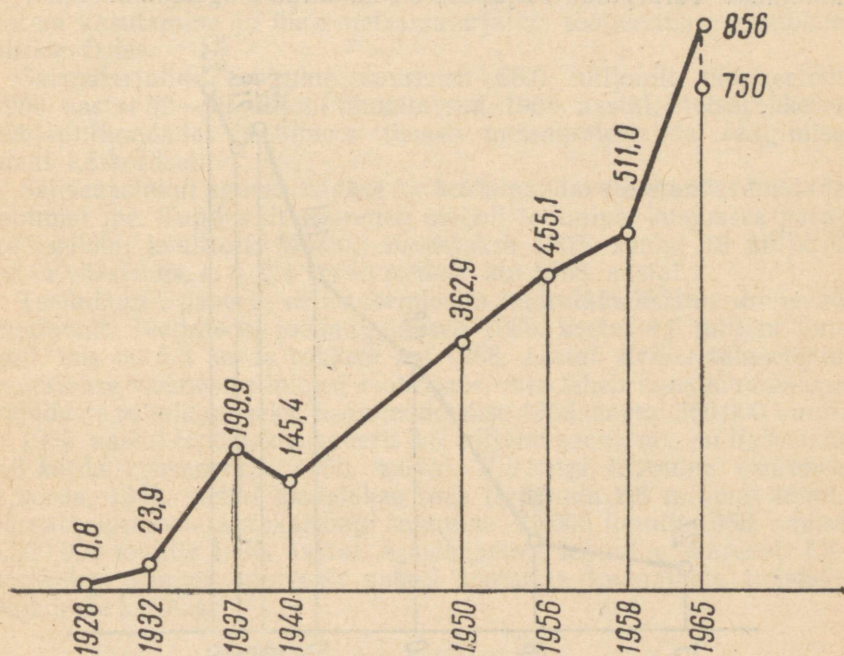
Erilist rõhku on pandud energeetikamasinaehituse arendamisele käesoleval seitseaastakul. Energeetikamasinaehituse toodangust kõneldes tuleb esile tõsta turbiinide tootmist. Meie kodumaa turbiinide tehased Leningradis ja Harkovis ehitavad käesoleval seitseaastakul võimsaid turbiine elektrijaamade jaoks. Tänapäeval ehitatakse juba 300 000 kilovati võimsusega turbiine. Kuid see ei ole veel piiriks. NSV Liidu Teaduste Akadeemia Elektromehaanika Instituut viis lõpule 750 000-kilovattise turbogeneraatori eskiisprojekti koostamise. Tolle turbogeneraatori võimsus on võrdne kõigi üheksa Dnepri hüdrojaamas ülesseatud masina koguvõimsusega.

Seitseaastakul hakatakse kasutama üha rohkem gaasiturbiine. Gaasiturbiini paremus seisab selles, et tal on suure võimsuse juures väike kaal ja mõõtmed. Gaasiturbiinid leiavad kasutamist paljudes rahvamajandusharudes. Neid kasutatakse soojuselektrijaamades, ja võrreldes auruturbiinidega on nad märksa ökonoomsemad. Nad nõuavad vähem metalli ja nende väikeste mõõtmete tõttu saab jaamahoone ehitamisel vähendada kapitaal mahutusi. Gaasiturbiinidel on suur tulevik transpordis. Kolonna masinaehitustehases ehitatakse esimest kodumaist gaasiturbiiniga vedurit. Ökonoomsuse suhtes on ta võrdne elektriveduriga. Ka autotööstuses võib oodata uut tüüpi autot, kus kolbmootorit asendab gaasiturbiin.

Käesoleval seitseaastakul suurendab autotööstus autode väljalaset 1,5—1,7 korda, võrreldes 1958. aastaga. 1965. aastal toodetakse 750 000—856 000 autot. Selline toodangu tõus saavutatakse autotehaste võimsuse tõstmisega. Ainuüksi Gorki autotehas suurendab autode väljalaske poolteisekordseks. Samuti suurendavad ka teised autotehased autode väljalaset.

Autosid kasutatakse meie maal väga laialdaselt. Mõningais meie kodumaa piirkondades, nagu Magadani majandusrajoonis, teostatakse kõik veod autodega. Põllumajanduses töötab tänapäeval üle 660 000 veoauto. 900 linnas on autobussiliiklus.

Peamine rõhk autotööstuses on pandud veoautode väljalaskele. 1958. aastal toodeti NSV Liidus 511 000 autot, neist sõiduautosid 122 000, kuna veoautosid ja autobusse toodeti 389 000.

Autotööstuse toodangu kasu (tuhandetes autodes).

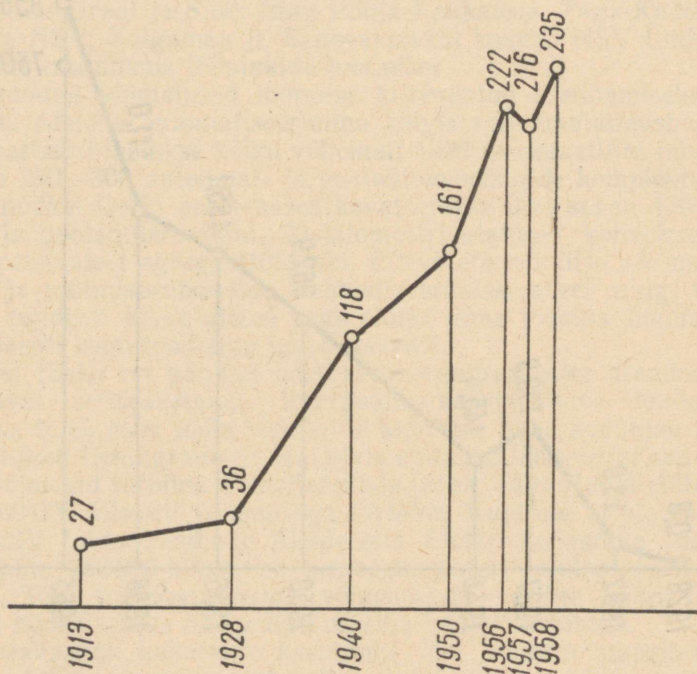
Käesoleval seitseaastakul toimub raudteetranspordi põhjalik tehniline rekonstrueerimine, toimub auruveedurite asendamine ökonoomsemate elektri- ja mootorveduritega. Seitseaastaku lõpuks viiakse elektri- ja mootorijõule üle kõik peamised magistraalid üldpikkusega ligi 100 000 kilomeetrit. Elektri- ja mootorvedurite kasutusele võtmine võimaldab seitseaastakul kokku hoida umbes 400 miljonit tonni sütt ja vähendada 45 miljoni rubla võrra eksploatatsioonikulusid.

Metsa-, puidu- ja paberitööstus

NSV Liit on metsavarude poolest esimesel kohal maailmas. Tema territooriumist on metsaga kaetud 722 miljonit hektarit ehk peaaegu $\frac{1}{3}$ kogu territooriumist. Iga aasta töötatakse metsa üles 300 miljoni tihumeetri ulatuses. Võrdluseks märgime, et Ameerika Ühendriigid töötavad aastas üles 280–290 miljonit tihumeetri metsa, Kanada umbes 90, Rootsi 36 ja Soome 31 miljonit tihumeetri metsa.

NSV Liidu metsaressursside paigutus on väga ebahütlane. Kogu raieküpselt ja vanemast metsafondist asub NSV Liidu Euroopa-osas ainult 24 protsenti, kuna idarajoonides asub 76 protsenti metsa.

Nõukogude võimu ajal on metsatööstus arenenud hiigelsammudega. Tarbepuidu väljaveo osas on Nõukogude Liidul esimene koht maailmas. Tarbepuidu väljavedu on näidatud diagrammil.

Tarbepuidu väljavedu (miljonites tihumeetrites).

Ka metsatööstuse paiknemises esinevad tunduvad territoriaalsed nihked. Vähesel metsaga rajoonides on vähendatud tunduvalt metsaraieid, kuna samal ajal on metsaraie tõusnud NSV Liidu idarajoonides ning Euroopa-osa Põhjas ja Karjala ANSV-s.

Viimaste aastate jooksul on suurenenud tarbepuidu väljavedu Arhangelski, Permi ja Komi majandus-administratiivrajonides.

samuti Lääne- ja Ida-Siberis, eriti Irkutski majandusrajoonis. 1960. aastal toodetakse ligikaudu pool NSV Liidu metsamaterjalidest Siberi metsarajoonides.

Käesoleval seitseaastakul suureneb metsamaterjalide väljaveo üldmaht 322 miljonilt tihumeetrilt 1958. aastal 372—378 miljonile tihumeetrile 1965. aastal. Tarbepuidu väljavedu suureneb 275—280 miljonile tihumeetrile. Tunduvalt kasvab idarajoonide osatähtsus puidu väljaveol, moodustades 52 protsenti kogu puidu väljaveost 1965. aastal.

Selleks et kindlustada tarbepuidu väljavedu, rakendatakse tunduvalt rohkem tootmisvõimsusi metsa väljaveoks. Metsatööstus saab üha rohkem uut tehnikat. Metsamaterjalide väljaveoks kasutatakse võimsaid veoautosid, traktoreid jne.

Töötlemata puidu väljaveo vähendamiseks on ette nähtud puidu parem kasutamine ja ümarmetsamaterjalide töötlemine metsatööde piirkondades.

Saematerjalide tootmine suureneb 68,6 miljonilt tihumeetrilt 1958. aastal 92—95 miljoni tihumeetrini 1965. aastal. Metsarohketes põhjapiirkondades ja Siberis tõuseb metsamaterjalide saagimise maht 1,8-kordseks.

Seitseaastakul suurendatakse ka kokkupandavate standardmajade tootmist jne. Tunduvalt suureneb mööbli tootmine, kusjuures paraneb mööbli kvaliteet. Mööblit toodetakse 1965. aastal 18 miljardi rubla väärtuses, s. o. 2,4 korda rohkem kui 1958. aastal.

Tselluloosi-, paberi-, metsakeemia- ja hüdrolüüsitööstus arenevad tunduvalt. Tselluloosi toodang tõuseb 1965. aastal 4,8 miljoni tonnini, mis on 2,3 korda rohkem kui 1958. aastal. Erilist tähelepanu osutatakse viskoostselluloosi tootmisele, mis läheb kunstkiutööstuse vajaduste rahuldamiseks. Seda toodetakse 1965. aastal 580 000 tonni.

1965. aastal toodetakse paberit 3,5 miljonit tonni, mis on ligikaudu 1,6 korda rohkem kui 1958. aastal. Kartongi tootmine suureneb 4 korda, 1965. aastal toodetakse seda ligikaudu 2,8 miljonit tonni. Järsult suureneb taarakartongi tootmine: 70 000 tonnilt 1958. aastal 1 500 000 tonnile 1965. aastal. Ajalehepaberi tootmine suureneb 1,8-kordseks. Samuti suureneb paberi tootmine toiduainete tööstuse vajaduste katteks.

Ehitusmaterjalide tööstus

Ehitusmaterjalide tööstus on üks tähtsamaid rasketööstuse harusid. Tema arenemistasemest sõltub määratu suure kapitaalehituse programmi täitmine meie maal. Veel kunagi pole kogu maailmas ükski riik üle elanud niisuguse tormilise ehitustöö ajajärku nagu see toimub viisaastakute algusest kogu meie kodumaal. Vabrikute, tehaste, kaevanduste, raudteede, maanteede, suurte linnade, maa-keskuste jne. ehitamine nõuab tohutul hulgal mitmesuguseid ehitusmaterjale. Nõukogude võimu ajal on loodud uued ehitustoorainete tootmise rajoonid, uued tööstusharud ja uued töötlemisrajoonid.

Eriti suured ülesanded on ette nähtud ehitusmaterjalide tööstusele käesoleval seitseaastakul. Järsult suureneb selliste ehitusmaterjalide tootmine nagu tsement, eterniit, aknaklaas, katusepapp, tellised, betoonist ja silikaadist suured seinaplokid, monteeritavad raudbetoonkonstruktsioonid jne.

Ehitusmaterjalide tööstuses teostatakse kompleksseid mehhaniseerimistöid mittemaaksete ehitusmaterjalide tootmisel. Laialdaselt juurutatakse tehnoloogiliste protsesside automatiseerimist tsemendi-tööstuses ja mujal.

Seoses ehitustööde hiigelprogrammi täitmisega käesoleval seitseaastakul suureneb idarajoonides — Uraalis, Siberis, Kaug-Idas, Kesk-Aasias ja Kasahstanis — ehitusmaterjalide tootmine. Ehitusmaterjalide tootmist arendatakse uudismaadel, kuhu püstitatakse kolhooside ja sovhooside majandushooneid ning elamuid ümber-asujaile.

Kapitaalehituste programmi täitmisel etendab olulist osa kohalike ehitusmaterjalide maksimaalne kasutamine, milleks on küllaldasid varusid liiduvabariikides ja majandusrajoonides.

Tsementi nimetatakse õigusega «ehituse leivaks» ja seda kasutatakse rahvamajanduse väga mitmesugustes harudes. Eriti suurtes kogustes tarvitatakse tsementi raudbetoonist konstruktsioonide ja detailide tootmisel.

Ehitustegevuse industrialiseerimisega, mille aluseks on monteeritav raudbetoon, on tsemenditööstus teinud läbi tormilise arengu. Kui 1913. aastal toodeti tsementi vaid 1,5 miljonit tonni, seega 2 korda vähem kui samal ajal Inglismaal, siis nõukogude võimu ajal on tsemendi tootmine kiiresti kasvanud.

Tabel 9

Tsemendi tootmine Nõukogude Liidus
(miljonites tonnides)

1913	1928	1940	1945	1956 ¹⁷	1958	1965
1,5	1,8	5,7	1,8	24,9	33,3	75—81

Juba 1958. aastal toodeti Nõukogude Liidus rohkem tsementi kui Inglismaal ja Prantsusmaal kokku. Tänapäeval asub Nõukogude Liit tsemenditoodangult esimesel kohal Euroopas ja teisel kohal maailmas. Käesoleval seitseaastakul suureneb tsemendi tootmine veelgi kiiremini. 1965. aastal toodetakse tsementi 75—81 miljonit tonni. Tsemendi tootmine suureneb 2,2—2,4-kordseks, võrreldes 1958. aastaga.

Ameerika Ühendriikide tsemenditoodang oli 1957. aastal 50,8 miljonit tonni.¹⁸ Arvestades meie kodumaa tsemenditööstuse arengu

¹⁷ NSV Liidu rahvamajandus, lk. 79.

¹⁸ Ежегодник, lk. 396.

tempot, jõuab tsemendi tootmine meil kolme-nelja aasta jooksul Ameerika Ühendriikidest ette. Tsemenditoodangu suurendamine 41,7—47,7 miljoni tonnini katab täielikult riikliku kapitaalehituse individuaalehituse ning hoonete remondi vajadused, seega kaovad häired ehituste varustamisega tsemendiga.

Tsemendi tootmise suurendamine saavutatakse tsemenditehaste laiendamise ja rekonstrueerimise ning nende tootmisprotsessi intensiivistamise arvel, samuti uute tehaste ehitamise ja käikulaskmise arvel.

Seitseaastakul kujuneb ümber meie tsemendi tootmise geograafia, suureneb tunduvalt idarajoonide osatähtsus tsemendi tootmises. Sinna rajatakse uusi suure võimsusega tsemenditehaseid.

Eriti suurt tähelepanu on pööratud monteeritavale raudbetoonile käesoleval seitseaastakul. Monteeritava raudbetooni ulatuslikule kasutamisele asuti alles viimastel aastatel. Rajati sadu võimsaid monteeritava raudbetooni tehaseid ja polügoone — Keskrajooni, Looderajooni, Uraali, Volgamaale, Ukraina NSV-sse, Siberisse ja mujale.

Tabel 10

Monteeritava raudbetooni tootmine Nõukogude Liidus
(miljonites m³)

1950	1953	1958	1965
1,3	2,2	18	42—45

1958. aastal ulatus monteeritavate raudbetoonkonstruktsioonide ja -detailide tootmine 18 miljoni m³-ni, mis on ligikaudu 14 korda rohkem kui 1950. aastal. Tänapäeval toodab Nõukogude Liit kõige rohkem raudbetooni maailmas. Käesoleval seitseaastakul suureneb monteeritava raudbetooni tootmine järsult ja 1965. aastal toodetakse 42—45 miljoni m³, ületades seega 1958. aasta taseme 2,5-kordselt.

Monteeritava raudbetooni kasutamine ehituses lubab tunduvalt kokku hoida metalli ja säästa metsamaterjali. Raudbetooni kasutamine ehituses tähendab eelkõige tööde tunduvat kiirenemist ja väiksemat tööjõukulu. Monteeritav raudbetoon aitab kiiremini, odavamini ja paremini püstitada uusi tehaseid, elektriamaid, elamu- ja kultuurihooned.

Monteeritava raudbetooni kasutusala laieneb seitseaastakul pidevalt. Sellest tehakse vundamente, seinaplokke ja paneele, treppe ja silluseid, sanitaar-tehnilisi paneele ja ka katuseid, mis on ühtlasi laeks. Erilist tähelepanu pööratakse eelpingestatud monteeritava raudbetooni tootmisele, mis suureneb seitseaastakul 8 korda ning ulatub 1965. aastal 11 miljoni m³-ni. Mida tähendab eelpingestatud raudbetoon rahvamajandusele? Armatuuri eelpingestamine võimaldab vähendada 40—50 protsenti armatuurterase kulu ja säästa

10—12 protsenti betooni. See tähendab konstruktsioonide kaalu alan-
damist.

Seltsimees N. S. Hruštšov oma ettekandes partei XXI kongressile juhtis tähelepanu sellele, et ehitustegevuses kiiremaks üleminekuks industrialiseerimismeetodile tuleb laiaulatuslikult juurutada selliseid suure efektiivsusega protsesse nagu vibrovaltsimismeetodi ja kassetmeetodi kasutamine raudbetoonist paneelide tootmisel. Sellistest suurtest paneelidest valmistatud majade ehitamisel on vaieldamatud eelised. Nende ehitamisel on töökulu poole väiksem ja nad on tellisest majadest kaks korda kergemad. 1965. aastal suureneb suurtest paneelidest majade ehitamise maht 25 miljoni m² elamis-
pinnani aastas.

Seitse aastakul suureneb tunduvalt eterniidi tootmine. Kui 1958. aastal toodeti 2393 miljonit tingplaati, siis 1965. aastal toodetakse 6 miljardit tingplaati, s. t. 1958. aastaga võrreldes kasvab tootmine 2,5-kordseks. Katusepapi tootmine suureneb 647 miljonilt meetrilt 1958. aastal 1,3 miljardi meetrini 1965. aastal, s. o. 2 korda. Akna-
klaasi tootmine suureneb 133 miljonilt ruutmeetrit 1958. aastal 220 miljoni ruutmeetri ehk 1,7 korda. Olgu märgitud, et 1913. aastal toodeti aknaklaasi vaid 24 miljonit ruutmeetrit.

Seitse aastakul areneb kiiresti asbestitööstus, järsult suureneb asbest-tsementtoodete valmistamine.

Asbest-tsementtoodete ulatuslik kasutamine annab suurt majanduslikku efekti. Ta võimaldab alandada ehitustööde maksumust ja tõsta nende kvaliteeti. Seitse aastakul suureneb asbestitööstuse toodang seevõrra, et rahuldab täielikult rahvamajanduse vajadused ja võimaldab asbesti ka eksportida.

Seitse aastakul pööratakse erilist tähelepanu masuudist ja turbast saadavate plastmasside ja vaikude baasil valmistatud ehitusmaterjalide ja -toodete kasutamisele.

Linnades hakatakse valmistama elumajade katuseid soojusisolatsiooniga raudbetoonist või asbesteterniidist, millise materjali kasutamine annab võimaluse lõpetada plekk-katuste valmistamist elumajadele.

KERGETÖÖSTUS

Laiatarbekaupade tootmine seitse aastakul

Seitse aastaku üheks tähtsamaks ülesandeks on järsult suurendada laiatarbekaupade tootmist, et lähematel aastatel elanikkonda täielikult varustada kaupadega ja likvideerida defitsiit mõningate kaupade osas. Meie riigi majandus võimaldab juba nüüd, tagades esmajärjekorras rasketööstuse arendamise, käesoleval seitse aastakul kerge- ja toiduainete tööstuse kiirema arengutempo kui eelmisel perioodil. Kui kapitaalmahutused rahvamajandusse suurenevad seitse aastakul 1,8 korda, siis kapitaalmahutused kerge- ja toiduainete tööstusse kasvavad 100—112 protsenti võrra ehk 2,0—2,12 korda.

Laiatarbekaupade tootmist suurendatakse seitseaastakul 62—65 protsenti, võrreldes 1958. aasta toodangu tasemega. Koos laiatarbekaupade tootmise hoogsa suurenemisega parandatakse nende sortimenti ja kvaliteeti. Põhiliste toidukaupade tootmisel iga elaniku kohta jõuame järele Ameerika Ühendriikidele ja läheme neist ette.

Seitseaastakul ettenähtud ülesannete täitmiseks laiatarbekaupade tootmisel on nähtud ette luua uusi võimsusi kerge- ja toiduainete tööstusse 80—85 miljardi rubla ulatuses, mis on ligikaudu 2 korda rohkem kui eelmise seitsme aasta jooksul. Neis tööstusharudes tuleb lasta käiku üle 1600 uue ettevõtte.

Kõigi nende abinõude rakendamise tulemuseks on meie kodumaa elanikkonna elutaseme kiire tõus.

Rasketööstuse kiire arengutempo ja põllumajandusliku tootmise kasvu alusel on hoogsalt arenenud meie kergetööstus. Võrreldes 1958. a. tarbeesemete toodangut revolutsioonieelse Venemaa (1913. a.) toodanguga, näeme, et see oli 14 korda suurem. Kultuuriliste ja elufarbeliste esemete tootmine oli tõusnud isegi 45 korda.

Tsaari-Venemaa kergetööstus sõltus tugevasti välismaisest toorainest ja seadmeist. Nõukogude võimu ajal on sotsialistliku põllumajanduse pidevalt suureneva toodangu (puuvill jt.) baasil kergetööstus kindlustatud talle vajaliku toorainega. Nõukogude masinaehitus varustab küllaldaselt masinatega laiatarbekaupu tootvat tööstust.

Käesoleval ajal on olemas kõik tingimused selleks, et seitseaastakul veelgi suurendada laiatarbekaupade tootmist ja rahuldada täielikult elanikkonna vajadused rõivaste, jalatsite ja muude kaupade osas.

Kergetööstuse kogutoodang kasvab seitseaastaku vältel umbes 1,5-kordseks.

Tabel 11

Kergetööstuse põhitoodete tootmine seitseaastakul

	Mõõtühik	1958. a.	1965. a.	1965. a. protsentides 1958. a. võrreldes
Puuvillane riie	miljard. m	5,8	7,7—8,0	133—138
Villane riie	milj. m	303	500	165
Linane riie	milj. m	481	635	132
Siidriie	milj. m	845	1485	176
Sukad ja sokid	milj. paari	887	1250	141
Trikoopesu	milj. tk.	398	780	196
Pealistrikotaaž	milj. paari	97	160	165
Nahkjalsid	milj. paari	356	515	145

Puuvillase riide toodang suureneb umbes 2 miljardi meetri võrra, linase riide toodang 154, villase riide toodang 203, siidriide toodang 640 miljoni meetri võrra jne.

Tunduvalt laiendatakse nõutavate riidesortide tootmist, näiteks suureneb karvriide tootmine 3,5 korda, melanžriide tootmine 1,8

korda, sitsriide tootmine 1,6 korda. Suuremal hulgal hakatakse tootma kvaliteetset kammvillriiet staapelkiust.

Riide, rõivaste ja jalatsite ettenähtud kasvutempo võimaldab NSV Liidul läheneda seitseaastaku lõpuks nii toodangu üldmahult kui ka toodangu valmistamiselt iga elaniku kohta Ameerika Ühendriikide tasemele.

Käesoleval ajal laseb meie kodumaa siidi- ja puuvillatööstus välja rohkem riidet kui ükski kapitalistlik maa, välja arvatud Ameerika Ühendriigid, kus 1957. a. toodeti puuvillast riidet 9,8 miljardit meetrit. Villase ja linase riide toodangu hulgal on Nõukogude Liit maailmas esikohal. Seitseaastaku lõpuks suureneb kogu riide toodang 1,4 korda. Villase riide osas ületame seitseaastaku lõpul Ameerika Ühendriikide praeguse villase riide tootmise taseme 1,8 korda.

Puuvillase riide tootmise edasine tõus tagatakse tooraine kasvava laekumise arvel. Vastavalt partei XXI kongressil kinnitatud seitseaastaku kontrollarvudele suureneb toorpuuvilla tootmine 1965. aastaks 5,7—6,1 miljonile tonnile, s. o. 30—40 protsenti rohkem kui 1958. aastal.

Meie kodumaa puuvillatööstuse suurimaks varustajaks on Usbeki NSV, kes asub puuvilla kasvatajana maailmas kolmandal kohal ja on toodangult 1 hektari maa kohta kaugelt ees Ameerika Ühendriikidest.

1958. aastal müüs Usbekistan riigile 2 946 000 tonni puuvilla. 1965. aastal toodetakse Usbekistanis 3 000 000—3 800 000 tonni puuvilla. Kavandatud ülesande täitmine toimub puuvilla saagikuse tõstmise ja puuvilla külvipinna laiendamise teel. Peale Usbekistani varustavad meie kodumaa puuvillatööstust Aserbaidžani NSV, Tadžiki NSV, Kasahhi NSV, Turkmeeni NSV jt. Nende puuvillakasvatajate maade hulgas tuleb esile tõsta Tadžiki NSV-d oma kõrgekvaliteedilise peenekiulise puuvillaga.

Linatööstust varustavad toorainega Vene Föderatsioon, Balti vabariigid ja Valgevene NSV. Seitseaastaku lõpul toodetakse lina kiudu 530 000 tonni ehk 31 protsenti rohkem kui 1958. aastal.

Villase riide tootmiseks vajalikku villa saadakse Vene Föderatsioonist, Kasahhi NSV-st, Kesk-Aasia vabariikidest, Taga-Kaukaasiast, Ukrainast ja mujalt. 1965. aastal varutakse villa 540 000 tonni, mis on 1958. aastaga võrreldes 172 protsenti rohkem.

Kiire tempoga areneb trikootažitööstus. Trikoopesu toodang suureneb seitseaastakul ligikaudu 2 korda, pealistrikoosesemete tootmine umbes 1,7 korda. See saavutatakse naturaalkiu ja kunstkiu väljalaske suurendamise teel. Tähelepanu pööratakse sortimendi laiendamisele ja kvaliteedi tõstmisele.

Käesoleval seitseaastakul suureneb tunduvalt kunstkarusnaha tootmine, millest tehakse sooje pealisriideid ja peakatteid.

Suureneb õmblustoodete väljalase, kusjuures pannakse järjest rohkem rõhku õmblustööde kvaliteedi tõstmisele.

Naha- ja jalatsitööstus areneb käesoleval seitseaastakul kiire tempoga, samuti kunstnahatööstus. Üha rohkem hakatakse kasu-

tama kunstnahka. Viimane vastab kvaliteedilt täielikult naturaalsele nahale ja mõnes suhtes isegi ületab selle omadused, kuid on tunduvalt odavam naturaalnahast. Nii näiteks on mikropoorne tald kaalult kergem korgist, soojusjuhtivuselt aga võrdne vildiga. Uute kvaliteetsete materjalide kasutamine kindlustab vastupidavate ja nägusate jalatsite tootmise.

Eespool loetletud materjalide tootmine avaldab omakorda mõju galanteriikaupade tööstuse arendamisele. Suureneb mantlite ja keepide tootmine uutest, vastupidavatest materjalidest. Nende materjalide arvel säästetakse ka suurel hulgal riidet, mida senini kasutati tehniliseks otstarbeks.

Suurt tähtsust omab laiatarbekaupade tootmise laiendamisel sünteetiliste materjalide valmistamine. Keemiatööstus suurendab keemilise kiu tootmise 4-kordseks, sealhulgas sünteetilise kiu tootmise 12—13-kordseks. Üle 7 korra suureneb plastmasside ja sünteetiliste vaikude tootmine, mis on väärtuslikuks tooraineks laiatarbekaupadele.

Igapäevases elus vajalike esemete, samuti naiste tööd kergendavate masinate ja majapidamisriistade väljalase suurendatakse 2-kordseks.

Seitse aastakul suureneb tunduvalt mitmesuguste kellade tootmine. 1940. aastal lasti näiteks välja vähem kui 3 miljonit kella, 1958. aastal aga 25 miljonit kella. 1965. aastal toodetakse üle 35 miljoni kella. Seitse aastaku jooksul paisatakse turule kogusummas üle 200 miljoni kella.

Järsult suureneb jalgrataste tootmine. Kuni Suure Isamaasõjani toodeti aastas 250 000 jalgratast, 1958. aastal toodeti juba 3,7 miljonit jalgratast (juurde arvatud mootorjalgrattad), 1965. a. 4,2 miljonit jalgratast. Raadioaparaatide väljalase suureneb 3,9 miljonilt 1958. aastal 9 miljonile 1965. aastal (koos radioolade ja televiisorigega). Järsk tõus toimub pesupesemismasinate ja külmutuskappide tootmises.

Seoses elamuehituse kiire tõusuga omab suurt tähtsust korterite sisustamiseks vajaliku mööbli valmistamine, mis suureneb seitse aastaku lõpuks 2,5-kordseks, võrreldes 1958. aastaga.

Seitse aastaku plaanis ettenähtud laiatarbekaupade järsk tõus kergetööstuse osas tagatakse uute kõrge tootlikkusega ettevõtete ehitamisega. Aastail 1959—1965 rajatakse umbes 156 uut suurt kergetööstuse ettevõtet. Samuti viiakse lõpule varem alustatud tööstushoonete ehitamine. Seitse aastakul lastakse käiku ketrusvärtnaid 3,6 korda, kudumistelgi 2,9 korda, võimsusi jalatsite tootmiseks enam kui 2 korda rohkem kui eelmise seitsme aasta jooksul.

Tekstiilitööstuse võimsus kasvab seitse aastakul rohkem kui 1,5 korda. Uusi ettevõtteid rajatakse maa idarajoonidesse, seepärast areneb tekstiilitööstus eriti kiiresti Kesk-Aasia vabariikides, Kasahstanis, Uraalis ja Siberis.

Peale uute tekstiilikäitiste ehitamise rekonstrueeritakse suur hulk praegu töötavaid ettevõtteid. Vanad, väikese tootlikkusega masinad

asendatakse uute, ajakohaste kõrge tootmisvõimega masinatega. Näiteks on kavandatud meie maa vanimas tekstiilitööstuse keskus — Ivanovo majandusrajoonis — läbi viia seadmete moderniseerimine tekstiilitehastes. Selle tulemusena suureneb Ivanovo majandusrajoonis riide väljalase rohkem kui 100 miljonit meetrit. Samasugused on tulemused ka Moskva oblasti tekstiilitehastes, kus ettevõtete rekonstrueerimise ja tootmispinna laiendamise tulemusena lastakse täiendavalt müügile kaupu 3 miljardi rubla ulatuses aastas.

Seitse aastakul kergetööstuse töötajad, suurendades laiatarbekaupade väljalaset, tõstavad ühtlasi tööviljakust ja vähendavad toodete omahinda.

Toiduainete tööstus

Seitse aastakul suureneb toiduainete tööstuse kogutoodang umbes 1,7 korda. Tähtsamate toiduainete tööstuse saaduste tootmise kasvu kohta saab pildi tabelist 12.

Tabel 12

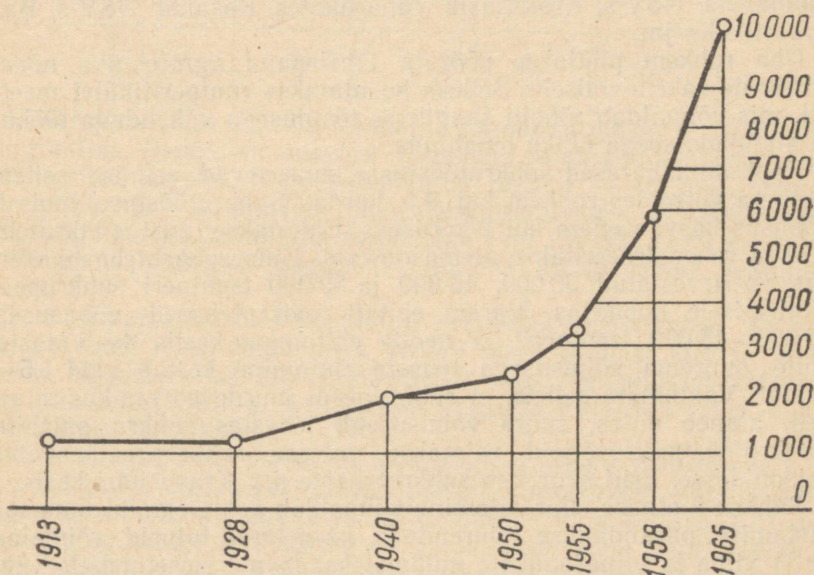
Tähtsamate toiduainete tööstuse saaduste toodangu kasv seitse aastakul

	1958. a.	1965. a.	1965. a. protsentides 1958. a. võrreldes
Liha, sealhulgas I kategooria subproduktid riiklikest tooraineressurssidest (tuh. t)	2863	6130	214
Või, riiklikest tooraineressurssidest (tuh. t)	638	1006	158
Täispiimasaadused piimale ümberarvestatult (milj. t)	6,0	13,5	223
Peensuhkur (suhkruppeedist) (tuh. t)	5256	5250—10000	176—190
Taimeõli riiklikest tooraineressurssidest (tuh. t)	1225	1975	161
Kalasaak (milj. t)	2,9	4,6	160
Etüülpiiritus (milj. Dl)	163,3	202,8	124
sealhulgas toittoorainest (milj. Dl)	115,6	100	87

Nõukogude Liidu loomakasvatuse pideva tõusuga kasvab piima ja liha tootmine. Kolhoosid ja sovhoosid suurendavad hoogsalt kõigi koduloomade, kodulindude ja küülikute arvu ning tootva karja produktiivsust. Või valmistamine suureneb ligikaudu 1,6 korda, samuti juustu ja teiste piimaproductide tootmine. Lihatoodang suureneb üle 2 korra ja seepärast ehitatakse seitse aastaku jooksul ligi 250 uut lihatöötlemise ettevõtet. Suurem osa neist paikneb lihaloomade kasvatamise rajoonides, kus sealseil kolhoosidel ja sovhoosidel on võimalus vahetult loomi üle anda lihatöötlemise ettevõtetele. See vähendab tunduvalt loomade kaugvedusid. Ehitatavad lihatöötlemise ettevõtted on peamiselt keskmise ja väiksema võimsu-

sega. Nad varustatakse moodsa tehnikaga, mis võimaldab täielikult ära kasutada toorainet ja laiendada väljalastavat sortimenti. Lihatöötlemise ettevõtete eksploatatsioonisoleku aeg muutub pikemaks. Senini töötasid paljud suured lihatöötlemise ettevõtted aastas vaid teataval ajal, muul ajal seisis tegevusetult. Käesoleval seitseaastakul rakendatakse abinõusid uute loomanuumapunktide asutamiseks. Need abinõud koos kolhooside loomakasvatusbaasi tugevdamisega kindlustavad täisväärtuslike lihloomade pidevat üleandmist töötlemisettevõttele.

Seitseaastakul on ette nähtud suhkrutööstuse toodangu järsk tõus (vt. diagramm).¹⁹

Peensuhkru tootmine (tuhandetes tonnides).

Suhkrutoodang suureneb peaaegu 2 korda, mis tagab aastas 41—44 kg suhkrut iga inimese kohta. Seega võib meie suhkrutarbimine tõusta kõrgemaks kui see on Ameerika Ühendriikides. Selle reaalsust kindlustab suhkrupeedi külvide järsk suurendamine ja saagikuse tõus käesoleval seitseaastakul.

Meie kodumaa suurimaid suhkrupeedi kasvatajaid on Ukraina NSV, kus 1958. aastal oli suhkrupeedi külvipindala 1 330 000 hektarit. Suhkrupeete saadi hektarilt 252 tsentnerit. 1965. aastal on suhkrupeedi külvipindala juba 1 660 000 hektarit, suhkrupeedi toodang tõuseb 36—46 miljonile tonnile, kusjuures suhkruvabrikuis toodetud suhkrukogus suureneb 3,7 miljonilt tonnilt 4,9—5,3 mil-

¹⁹ NSV Liidu rahvamajandus, lk. 59.

joni tonnini, s. o. 1,5 korda rohkem kui 1958. aastal. Ukraina kõrval on suuremaks suhkrupeedi kasvatajaks Vene Föderatsioon oma keskrajooni mustmullavööndiga. Seitseaastaku jooksul kujuneb suuremaks suhkrupeedikasvatuse rajooniks Krasnodari krai Põhja-Kaukaasias.

Suhkrupeedi külvide laiendamisel on suured võimalused Kubaani kolhoosidel ja sovhoosidel. Seitseaastaku lõpuks on kavandatud tõsta sealne suhkrutoodang 700 000 tonnini. Olgu märgitud, et krasnodarlased tahavad viia suhkrutoodangu miljoni tonnini. Oma ülesande täitmisega tõuseks Krasnodari krai Ukraina kõrval meie kodumaa suuremaks suhkrutootjaks. Suhkrupeedi külvipind laieneb veel Moldaavia NSV-s, Kesk-Aasia vabariikides, Kasahhi NSV-s, Balti vabariikides jm.

Üha rohkem püütakse pöörata tähelepanu agrotehnika nõuete paremale rakendamisele. Selleks kasutatakse ruutpesitikülvi meetodit, mis võimaldab rööbiti saagikuse tõstmisega vähendada töökulu ja alandada seega ühiku omahinda.

Kapitaalmahutused suhkrutööstusse suurenevad eelmise seitsme aastaga võrreldes rohkem kui 4,5 korda. Suhkrutööstuse tootmisvõimsus kasvab enam kui 2-kordseks. Ehitatakse uusi suhkrutehaseid ja rekonstrueeritakse olemasolevaid. Uute suhkrutehaste võimsus on arvestatud 30 000, 45 000 ja 50 000 tsentneri suhkrupeedi töötlemisele ööpäevas. Varem ehitati suhkrutehased võimsusega 10 000—15 000 tsentnerit ja nende ehitamine kestis 4—5 aastat. Uute, suurema võimsusega tehaste ehitamine kestab vaid 1,5—2 aastat. Vaatamata sellele, et suhkrupeedi juurdeveo raadius suureneb, alaneb uutes, suure võimsusega tehastes suhkru omahind. Suhkrutööstusettevõtete rajatakse uutesse suhkrupeedikasvatuse rajoonidesse. Eriti suureneb suhkrutehaste arv Krasnodari kraisis.

Suhkru tootmise suurendamine võimaldab peale elanikkonna toitlustamise parandamise suurendada ka eelarve tulusid, võimaldab katta viina ja viinasaaduste müügist saadavate sissetulekute vähenemise.

Seitseaastakul areneb hoogsalt taimeõli-, rasva- ja konservitööstus. Taimeõli tootmine suureneb rohkem kui 60 protsenti ja konservide tootmine 42 protsenti. Tunduvalt tõuseb liha-, kala- ja piimakonservide väljalase. Laieneb väljalastavate puuviljakonservide toodang, samuti puuvilja- ja marjamahlade tootmine.

Selleks et kindlustada seitseaastaku plaanis ettenähtud ulatuses taimeõli tootmist, suurendatakse õlikultuuride külvipinda. 1965. a. toodetakse õlikultuuride seemneid 5,5 miljonit tonni ehk 70 protsenti rohkem kui 1958. aastal. Olgu märgitud, et tonni taimeõli saamiseks tuleb töödelda 3—4 tonni õliseemet. Sellest tingituna paiknevad taimeõlivabrikud peamiselt toorainerajoonides: Lääne-Siberis, Kaug-Idas ja Euroopa-osas (Taga-Kaukaasias, Põhja-Kaukaasias, Kesk-rajoonis, Valgevenes ja Ukrainas).

Käesoleval seitseaastakul ehitatakse uusi taimeõlitööstuse ettevõtteid Kesk-Aasiasse, Kaug-Idasse ja Siberisse. Kõrgeväärtsliku

taimeõli ettevõtteid rajatakse Ukraina NSV-sse, Volgamaale, Põhja-Kaukaasiasse ja Lääne-Siberisse.

Margariini tootmise laiendamiseks rajatakse uusi ettevõtteid Volgamaale, Keskrajooni, Uraali, Lääne-Siberisse jm.

Tähtsat osa elanikkonna varustamises omab kala, mille püüki teostatakse niihästi territoriaalvetes kui ka ulgumerel ja ookeanidel.

Kalapüügi arenemist näeme järgnevast tabelist.

Tabel 13

Kalapüük NSV Liidus (miljonites tonnides)

1913. a.	1928. a.	1940. a.	1945. a.	1950. a. ²⁰	1958. a.	1965. a.
1	0,8	1,4	1,1	1,8	2,9	4,6

Nõukogude korra ajal on toimunud tunduvad nihked kalatööstuse geograafias. Revolutsioonieelsele Venemaal toimus kalapüük peamiselt territoriaalvetes. Kogu kalapüügist 1913. a. — 1,0 milj. tonnist (ümarstatult) — moodustas püük territoriaalvetest 879 000 tonni, kuna ulgumerel püütud kala moodustas vaid 139 000 tonni. Laiaulatuslikuks kalapüügiks ulgumerel puudus tollal vastav tehniline baas.

Territoriaalvetest olid kalapüügi peamiseks rajoonideks Kaspia meri, Aasovi meri, Must meri, Araali meri, Balhaši järv ja jõed. Nende rajoonide osatähtsus moodustas kogu kalapüügist 82 protsenti, kuna NSV Liidu Euroopa-osa Põhja ja Kaug-Ida vetest püüti vaid 18 protsenti kalu.

Koos võimsa kalalaevastiku loomisega suurenes Nõukogude Liidu kalapüük ulgumerel, ja tänapäeval ulgumeredel püütud kala kogus ületab järsult territoriaalvetes püütud kala koguse. Eriti on suurenenud kalapüük sõjajärgseil aastail. Kui enne Suurt Isamaasõda tarbiti 1 inimese kohta 5 kg kala aastas, siis tänapäeval on see kogus juba 9,5 kg. Võrreldes 1940. aastaga on kalapüük tõusnud 1958. aastal rohkem kui 2-kordseks. See on osutunud võimalikuks tänu rasketööstuse kiirele arengule. Kalurid on tänapäeval varustatud võimsa kalalaevastikuga, püük on suures osas mehhaniseeritud. Nii oli juba 1954. aastal kalapüük mehhaniseeritud 66,5 protsendi ulatuses 31,1 protsendi vastu 1940. aastal. Kalapüügilaevastik on sõjaeelsega võrreldes suurenenud 3,6 korda ja omab suurepäraselt kogenud kaadrit.

Meie kalurid arendavad edukalt kalapüüki Atlandi ja Vaiksel ookeanil, samuti täidab vaalapüügilaevastik hästi oma ülesandeid Antarktilises. Tänapäeval teostatakse uute kalapüügirajoonide luuret Aafrika ranniku läheduses sardiinide ja tuunikalade püügiks, mis lähevad kõrgekvaliteediliste konservide tootmiseks. Seega on olemas kõik eeldused kalapüügi tunduvaks suurendamiseks käesoleval seitsaastakul.

²⁰ NSV Liidu rahvamajandus, lk. 89.

1965. aastal ulatub kalapüük meie maal 4,6 miljonile tonnile, mis on 60 protsenti rohkem kui 1958. aastal. Kala tarbimine ühe inimese kohta tõuseb 1965. aastal 12—13 kilogrammile aastas ja ületab tänapäeva kalatarbimise ühe inimese kohta Ameerika Ühendriikides.

TRANSPORT JA SIDE SEITSEAASTAKUL

Nõukogude võimu ajal on transpordi arendamisel saavutatud suurt edu. Ainuüksi ajavahemikul 1940. aastast kuni käesoleva ajani on kõigi transpordiliikide veosekäive tõusnud rohkem kui kolmekordseks. Nõukogude Liidus on laialdaselt arenenud kõik transpordi liigid — raudtee-, vee-, auto- ja õhutransport. Eriti arenenud on raudteetransport, mis on veokäibe ulatuselt esimesel kohal maailmas.

Tööstuse ja põllumajanduse kiire areng alanud seitseaastakul seab transpordi ette suuri ülesandeid. Seoses suurte muudatustega tööstuse ja põllumajanduse paiknemises käesoleval seitseaastakul toimuvad ka transpordivõrgus ulatuslikud nihked. Idarajoonide osatähtsus kasvab tunduvalt. Viimase viie aasta jooksul on tõusnud järsult teravilja vedu raudteedel. Ainuüksi 1958. aastal laaditi kolmel raudteel — Kasahhi, Tomski ja Omski —, mis teenindavad uudismaid, teravilja rohkem kui 1953. aastal meie maa raudteedel kokku.

Käesolev seitseaastak on põhiliste transpordiliikide, eriti raudtee- ja õhutranspordi radikaalse tehnilise rekonstrueerimise perioodiks. Raudteetranspordi arendamiseks ja laiaulatuslike elektrifitseerimistööde läbiviimiseks on ette nähtud 110—115 miljardit rubla ehk 83—92 protsenti rohkem kui kulutati eelnenud seitsme aasta jooksul. Käesoleval seitseaastakul kasvavad kapitaalmahutused raudtee elektrifitseerimiseks 2,7-kordselt.

Alanud seitseaastakul suureneb raudteetranspordi veosekäive 1800—1850 miljardi tonn-kilomeetrini, s. o. 39—43 protsenti. Eriti kiire tempoga kasvavad veosed idapiirkondades, kus tootlike jõudude areng toimub väga kiiresti. Selle tulemusena laienevad nende piirkondade, eriti Siberi ja NSV Liidu Euroopa-osa vahelised majanduslikud sidemed. Kasahstanist lähetatavate veoste kogus suureneb 2,2-kordseks, Ida-Siberist 88,4 protsenti ja Lääne-Siberist 60 protsenti. Tunduvalt suurenevad nafta, mitmesuguste maakide ja mustade metallide veosed.

Käesoleval seitseaastakul väheneb veoste keskmine kaugus seoses tööstuse lähendamisega tooraine- ja kütteallikatele ning rajoonide enese vaheliste sidemete paranemisega.

Alanud seitseaastakul toimub raudteetranspordi tehniline rekonstrueerimine. Üha rohkem võetakse kasutusele elektri- ja mootorvedureid, sest neil on suuri eeliseid võrreldes auruveduriga. Nii on mootorvedurite kasutegur eksploatatsiooni keskmistes tingimustes umbes viis korda suurem kui auruveduritel. Elektri- ja mootorvedureid saab edukalt kasutada ka kõige raskemates raudteelõikudes, kus nad aren-

davad raskekaalulisi ronge vedades suuremat kiirust kui auruvedurid.

Raudteede rekonstrueerimise suurt ulatust iseloomustavad järgmised arvud. Kui 1958. aastal transporditi elektri- ja mootorveduritega 2 protsenti kõigist vedudest, siis seitseaastaku lõpul transporditakse elektri- ja mootorveduritega 85—87 protsenti vedudest.

Nende raudteede pikkus, kus võetakse kasutusele elektri- ja mootorvedurid, suureneb ligikaudu 100 000 kilomeetrit. Magistraale elektrifitseeritakse umbes 20 000 kilomeetri pikkuses. Seega suureneb elektrifitseeritud raudteede võrk umbes kolmekordseks.

Elektrifitseeritakse sellised tähtsamad magistraalid nagu Moskva—Kuibõšev—Irkutsk—Kaug-Ida, Moskva—Gorki—Sverdlovsk, Moskva—Kaasan—Sverdlovsk, Moskva—Harkov—Rostov—Mineralnõje Vodõ ja teised.

Neist magistraalidest on suurim Moskva—Kuibõšev—Irkutsk—Kaug-Ida. Juba 1960. aastal liiguvad elektrivedurid Moskvast kuni Irkutskini, s. o. 5400 kilomeetri pikkusel raudteel. See raudtee on maailma suurimaid ja tema pikkus võrdub Inglismaa, Austria, Belgia ja Norra elektrifitseeritud raudteeliinide kogupikkusega.

Kui suurt kasu toob seitseaastakul rahvamajandusele raudteede elektrifitseerimine, nähtub järgmistest arvudest. Elektrifitseeritud raudteede arvel hoitakse kokku 400 miljonit tonni kivisütt ja eksploatatsioonikulud vähenevad 45 miljardi rubla võrra. Olgu märgitud, et nende raudteeliinide arvel, mis ajavahemikul 1956.—1958. a. viidi üle elektri- ja mootorvedurite kasutamisele, on juba kokku hoitud 40 miljonit tonni kütteainet ja 9,5 miljardit rubla eksploatatsioonikulude vähendamise arvel.

Suureneb ka rongide liikluskiirus. Nii näiteks elektriveduriga kaubarong, mis liigub Irkutskist Moskvasse, jõuab päralt 3—4 päeva varem kui sama kaubarong auruveduriga.

Uute looduslike ressursside kasutusele võtmiseks ja transpordisidemete tugevdamiseks tähtsamate majanduspiirkondade vahel ehitatakse ligikaudu 900 kilomeetrit uusi raudteemagistraale ja ligi 8000 kilomeetrit paralleelteid. Suuremate metsamassiivide kasutamise piirkondades ehitatakse 2700 kilomeetrit raudteed. Lõpetatakse Lõuna-Siberi magistraali ja Kesk-Siberi magistraali ehitamine. Juba käesoleval aastal ehitatakse üle 1200 kilomeetri terasliine. Rida uusi raudteeliine ehitatakse Uraali, Kasahstani, Volgamaa piirkondades jm.

Praegu liiguvad juba rongid Stalinsk—Abakani magistraalil. See Lõuna-Siberi raudteemagistraali lõik on tähtis seepärast, et ta ühendab Abakani maagikaevandusi Kuznetski metallurgiakombinaadiga. Tee Abakanist Stalinski lüheneb rohkem kui 1200 kilomeetri võrra.

Uraali metallurgiatehased ühendatakse juba käesoleval aastal raudteede abil Kustanai—Toboli, Katškanar—Aziatska ja Miass—Utšalo maagipiirkondadega. Samal ajal aga avavad Kurgan—Peski ja Tobol—Džatõgara raudteeliinid tee Kasahstani uudismaade viljale Trans-Siberi ja Lõuna-Siberi magistraalidele.

Ulatuslikult hakatakse raudteetranspordis kasutama automaatika ja telemehaanika vahendeid. Automaatblokeeringuga on kavas varustada 18 000—20 000 kilomeetrit raudteeliini ja üle viia tsentraliseeritud dispetšeriteenistusele.

Uue tehnikaga varustamise tulemusena suureneb liikluskiirus raudteedel nii, et seitseaastaku lõpul ulatub see mõnedel liinidel kuni 140 kilomeetrit tunnis. Muidugi tuleb vastavalt sellele kohandada ka vagunimajandus. Seitseaastakul liiguvad meie raudteedel kivisöe, maagi, liiva ja kivide veoks ehitatud 93—95-tonnise kandejõuga, tugeva konstruktsiooniga ilma katusega vagunid. Moderniseeritakse ka kinnised vagunid. Uue neljateljelise vaguni maht on suurendatud 90 kuupmeetrit 120 kuupmeetri. Kogukamate esemete veoks ehitatakse 300-tonnise kandejõuga platvormid. Nende platvormide telgede arvu on suurendatud ja platvormide põrand on märksa madalamale lastud. Raudteele ilmub üha rohkem isotermitilisi vaguneid mehaaniliste jahutusseadmetega ning elektrikütusega. Loomade veoks ehitatakse seeriaviisilisel vaguneid, kus ukсед on tehtud vaguni otstesse, mis võimaldavad teenindaval personalil rongi sõidu ajal liikuda ühest vagunist teise. Vagunid on varustatud automaatjootjate ja küllaldase vee- ning söödavaruga.

Rongides, mis kurseerivad Kesk-Aasias, kus suvel on lämmatavalt palav, varustatakse vagunid seadeldisega, mis võimaldab jahutada ja värskendada õhku. Vagunite sisemus muutub nägusamaks. Selleks kasutatakse ulatuslikult plastmasse ja sünteetilist materjali.

Uute võimsate vagunite efektiivseks ärakasutamiseks asendatakse olemasolevas raudteevõrgus 70 000 kilomeetri ulatuses senised raudteerööpmed uutega, peamiselt rasket tüüpi rööpmetega. Üheaegselt pannakse peamistel magistraalidel kivikillustik 52 000 kilomeetri ulatuses. Laialdaselt hakatakse kasutama raudbetoonist liipreid. Teede remont- ja ehitustööde keskmine mehhaniseerimise tase tõuseb seitseaastakul umbes kolm korda. Seoses sellega kasvab tunduvalt reisi- ja kaubarongide liiklemiskiirus.

Uue tehnikaga varustamise ja põhivahendite parema kasutamise tulemusena tõuseb tööviljakus raudteetranspordis 34—37 protsenti, vaatamata tööpäeva lühendamisele, ja ületab praeguse tööviljakuse Ameerika Ühendriikide raudteel. Raudteevedude omahind alaneb seitseaastakul umbes 22 protsenti.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965 näevad ette samuti teiste transpordiliikide kiire arengu.

Meretranspordi veosekäive kasvab ligikaudu 2-kordseks, kusjuures laevastik hakkab märksa rohkem vedama eksport- ja importkaupu. Mere kaubalaevastik varustatakse uute moodsate ja kiirete laevadega. Merelaevastiku üldtonnaaž tõuseb seitseaastaku jooksul umbes 2-kordseks. Meie kodumaa kauba- ja reisilaevastik täieneb käesoleval seitseaastakul veel suurte mere-diiselelektripraamidega. Käesoleval aastal alustatakse sellise praami ehitamist «Krasnoje Sormovo» tehases. See praam hakkab teenindama Bakuu—Krasnovodski liini. Praamile mahub üheaegselt kümneid vaguneid, sinna mahub

terve reisirong ning palju sõidu- ja veoautosid. See praam toimetab raudteeronge Bakuust Krasnovodskisse ja tagasi. On välja arvestatud, et uue praami käikurakendamisega säästetakse iga aasta 180 miljonit rubla.

Liiklus üle mere Bakuu ja Krasnovodski vahel kavatakse avada 1961. aastal. Järgnevail aastail on kavatsus samasugune praam panna kurseerima ka Bakuu—Mahhatškala liinil. See oleks kõige suurem praamiliin maailmas.

Kaupade ja reisijate vedude suurenemisega tõuseb meresadamate läbilaskevõime 60—70 protsendi võrra. Seitseaastaku lõpuks mehhaniseeritakse komplekselt 75 protsenti laadimis- ja lossimistöödest sadamates.

Jõetranspordi veosekäive kasvab umbes 1,6-kordseks. Eriti suureneb jõetranspordi osatähtsus idapiirkondades, kus paljudes Ida-Siberi ja Kaug-Ida rajoonides on jõetransport peamiseks transpordiliigiks. Jõelaevastik saab juurde uusi, moodsaid jõelaevu. Samuti laieneb remondibaas, eriti Siberi jõgedel.

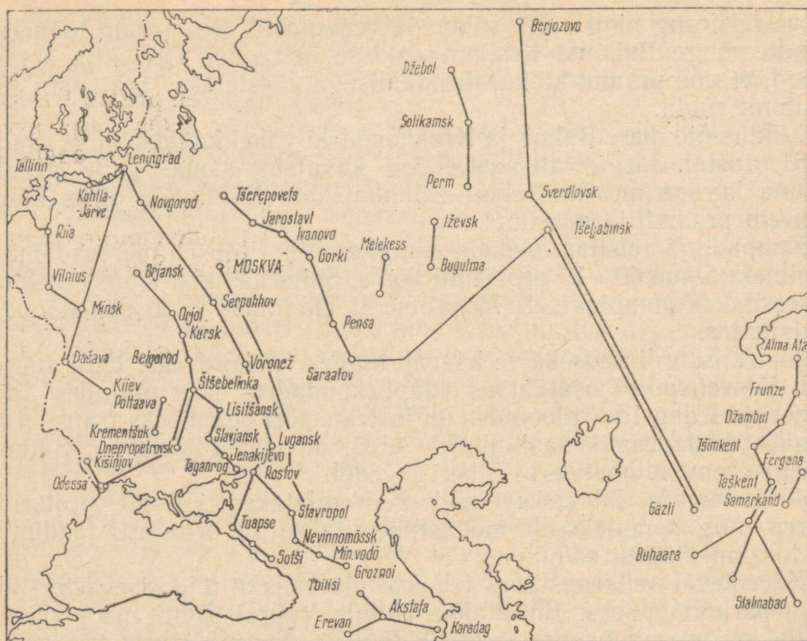
Jõesadamate läbilaskevõimet suurendatakse 70—80 protsendi võrra ning komplekselt mehhaniseeritakse 75 protsenti laadimis- ja lossimistöödest sadamais.

Käesoleval seitseaastakul tehakse ulatuslikke töid siseveeteeliikluse parandamiseks. Ehitatakse valmis Volga—Balti mere veeteel, millel on suur rahvamajanduslik tähtsus. Senine Maria veeteesüsteem, mis anti eksploatatsiooni 1810. aastal ja ehitati viimast korda ümber 63 aastat tagasi, tõkestab suurematele Volga laevadele pääsu Balti mereni. Vanad lüüsid ei kindlustanud normaalset laevaliiklust. Siinsete suurte ehitustööde tulemusena valmib Volga ja Balti mere vahele sügav, suure transpordialase tähtsusega veeteel, mis ühendab Keskrajooni kõik veemagistraalid NSV Liidu lõuna- ja loodeosaga. Seda veeteed mööda liiguvad metall, nafta, teravili, sool, kivisüsi ja teised veosed Leningradi, Karjalasse ja Murmanski. Vastassuunas liiguvad Hibiini apatiidid, Karjala mets ja marmor ning Koola poolsaare maak, Leningradist masinad ja teised tööstuskaubad.

Seoses nafta- ja gaasitööstuse kiire arendamisega kasvab järsult torujuhtmetranspordi osatähtsus. Magistraalitorujuhtmete pikkus nafta transpordiks suureneb peaaegu 3-kordseks, veosekäive ligi 5,5-kordseks.²¹ Käesoleva seitseaastaku esimesel aastal valmis juba läbi Siberi kulgeva naftajuhtme uus, ligi 700 kilomeetri pikkune lõik Omski ja Novosibirski vahel. Naftatorujuhtme ehitamine ida suunas jätkub. See võimaldab tunduval määral vabaneda naftasaaduste transportimisest raudteel, mis on kulukas.

Gaasitööstuse hoogsa arendamise tulemusel ehitatakse seitseaastaku jooksul umbes 26 000 kilomeetrit magistraalgaasijuhtmeid ja linnadesse viivaid harujuhtmeid, mis varustavad meie maa tähtsa-

²¹ Selle vedelkütte veoks raudteel, mis toimub edaspidi torujuhtmete kaudu, oleks täiendavalt vaja 70 000 tsisterni, kusjuures veokulud kasvaksid 2,7 miljardi rubla võrra.

maid majandusrajoonide tööstuskeskusi ja linnu odava, kuid kõrgeväärtusliku kütusega.

Usbekistanist kulgeb üle 1000 kilomeetri pikkune Buhaara—Uraali gaasijuhe. Volgamaade—Uraali gaasijuhe tuleb 1200 kilomeetrit pikk. Samuti ehitatakse gaasijuhe Komi ANSV-st Uraali tööstuskeskustesse. Dašava—Minski—Leningradi gaasijuhtme pikus on ette nähtud 1500 kilomeetrit, kusjuures gaasikütust hakkavad saama ka Vilnius ja Riia.

Täienduseks kahele Stavropoli—Moskva gaasijuhtmele ehitatakse Krasnodarist gaasijuhe Serpuhhovi, Stavropolist Rostovi ja edasi Amorrossijevkasse, Stalinosse, Slavjanskisse ja teistesse Donbassi linnadesse. Štšebelinka gaasileiukohast läheb gaasijuhe Dnepropetrovskisse, Krivoi Rogi ja Odessasse. Ukraina tööstus saab seega üha rohkem väärtuslikku gaasi.

Laialdased gasifitseerimistööd toimuvad Kesk-Aasias, kus gaasijuhtmed ehitatakse Buhaarast Samarkandi ja Taškenti. Taga-Kaukaasias toimuvad samuti suure ulatusega gasifitseerimistööd. Siinsest Karadagi gaasileiukohast ehitatakse gaasijuhe Jerevani ja Tbilissi.

Seitse aastakul suureneb autotranspordi veosekäive umbes 1,9-kordseks ja reisijate vedu autobussidega rohkem kui 3-kordseks. Järsult kasvavad tsentraliseeritud veod, mis võimaldab likvideerida ebaökonoomsed väikesed automajandid. Autode üldkandevõime suureneb rohkem kui 40 protsenti. Autobussipark kasvab seitse aastakul 4,4-

kordseks. Üldriikliku tähtsusega autoteid ehitatakse 2,8 korda rohkem, võrreldes möödunud seitsme aastaga, ja peamiselt betoonkattega. Eriti suurt tähelepanu pööratakse teede ehitusele uudismaadel.

Uheks tähtsamaks reisijate veo liigiks kujuneb õhutransport. Reisijate vedu õhutranspordi kaudu suureneb seitseaastakul umbes 6-kordseks. Selline reisijate veo kiire kasv saab võimalikuks tänu kiirete ja paljukoosaliste turboreaktiiv- ja turbopropellerlennukite kasutusele võtmisele. Nõukogude reisilennuk Tu-104 on võitnud tunnustuse kõigil maadel. Tema kõrvale ilmus hiljem lennuk Tu-104A, mis võttis viiekümne reisija asemel peale juba seitsekümmend viis ja ka tunduvalt rohkem pagasit. Nõukogude konstruktorid ehitasid käesoleval aastal lennuki Tu-104B, mis võtab peale juba sada reisijat. Uut tüüpi võimsate lennukite hulgaliseks kasutusele võtuks rekonstrueeritakse ja ehitatakse NSV Liidus üle 90 lennujaama. Õhuliinid varustatakse moodsate lennujuhtimise vahenditega. Laiendatakse kohalike õhuliinide lennujaamade võrku.

Seitseaastakul arendatakse edasi sideasjandust. Linnadevaheliste kaabelliinide võrk kasvab 2-kordseks ja raadioreleeliinide pikkus umbes 8,4-kordseks. Suurendatakse ringhäälingujaamade võimsust ja televisioonijaamade arv suureneb 2,6-kordseks. Viiakse lõpule maa-asulate radiofitseerimine ja telefonisidega varustamine.

EESTI NSV INDUSTRIALISEERIMISE TASE

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorraline XXI kongress, tehes kokkuvõtte nõukogude rahva saavutustest sotsialismi ehitamisel, märkis, et sotsialistliku ühiskonna ehitamine on jõudnud lõpule ja meie ees seisab ülesanne laial rindel alustada kommunistliku ühiskonna ehitamist. Juhtides nõukogude rahvast uue, sotsialistliku korra ehitamisel, viis Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ellu V. I. Lenini poolt väljatöötatud sotsialismi ehitamise üldkava, mille kohaselt tuli: 1) luua sotsialistlik suurtööstus ja elektrifitseerida kogu maa, arendades seejuures kiirendatud tempoga tööstusharusid, mis toodavad tootmisvahendeid, 2) kollektiviseerida põllumajandus, tõmmates aegapidi vabatahtlikkuse alusel miljoneid väiketalupidajaid koopereerimise kaudu kaasa sotsialistlikku ülesehitustöösse, 3) kindlustada sotsialistliku ühiskonna liikmete heaolu süstemaatiline tõus ja rahva kultuurirevolutsioon, 4) lahendada rahvusküsimus uutel alustel — likvideerides nii poliitilise, majandusliku kui ka kultuurilise ebavõrdsuse — kõigi sotsialistlike rahvuste majanduse ja kultuuri õitsengu kaudu. Ja nagu tegelik elu näitab, on nõukogude rahvas selle ülesande täitmisega edukalt toime tulnud, sest tänapäeva Nõukogude Liidu tööstus, põllumajandus, transport ja kommunaalmajandus töötavad sotsialistlikul alusel ja nende arengu tempod on olnud kiiremad kui ühelgi kapitalistlikul maal, mille tulemusel Nõukogude Liit on lühikese ajaga tõusnud maailma tööstusmaade esirinda.

Põllumajanduse areng pärast XX kongressi poolt antud uute suundade edukat ellurakendamist on teinud viimase aja jooksul läbi järsu tõusu ja on sellega loonud eeldused veel kiiremaks edasiseks kasvuks. Nõukogude teaduse suured saavutused on üldtuntud — nende üheks eredaks väljenduseks on kogu maailmas imetlust tekitanud uue kunstliku planeedi loomine ja päikesesüsteemi saatmine. See kajastab ühtlasi seda kõrget taset, milleni on jõudnud teaduse ja tööstuse loov koostöö. Seega on V. I. Lenini poolt näidatud tee vanakumatu järgimine kindlustanud nõukogude rahvale pideva edu kõigil elualadel.

Neil kogemustel, mida nõukogude rahvad on omandanud sotsialismi ehitamisel, ei ole ainult kohalik tähtsus, ainult Nõukogude Liidu jaoks, vaid neil on ülemaailmne tähtsus ka teiste maade tööta-

vale rahvale, kes võitleb sotsialismi võidu eest. Nii märgiti 1957. aasta novembris pärast sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide nõupidamist avaldatud deklaratsioonis, et ühiskonna sotsialistliku ümberkorraldamise peamiseks seaduspärasusteks on proletarise revolutsiooni läbiviimine ja proletariaadi diktatuuri ühel või teisel kujul kehtestamine marksistlik-leninliku partei poolt juhitud tööliklassi ning rahvahulkade jõuga, tööliklassi liidu kindlustamine talurahva põhiliskadega kui ka teiste töötajate kihtidega, kapitalistliku omandi likvideerimine ja ühiskondliku omandi kehtestamine põhilistele tootmisvahenditele, põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkorraldamine; rahvamajanduse plaanipärane arendamine sotsialismi ja kommunismi ehitamise ning töötajate elutaseme tõstmise eesmärgil; sotsialistliku revolutsiooni teostamine ideoloogia ja kultuuri valdkonnas ning tööliklassile, töötavale rahvale ustava arvuka intelligentsi loomine; rahvusliku surve likvideerimine ning rahvaste vahel võrdõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse loomine, sotsialismi võitude kaitsmine väliste ja sisevõimade vaenlaste kallaletungide vastu, antud maa tööliklassi solidaarsus teiste maade tööliklassiga, proletarne internatsionalism.

Nagu näeme, vastab sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon täiesti Lenini sotsialismi ehitamise plaani põhiseisukohtadele, mida seega kinnitasid kõigi sotsialistlike maade töörahva esindajad. Juba V. I. Lenin märkis, et selle plaani elluviimine toimub eri maades mõningate erinevustega, olenevalt sellest, missugustes tingimustes üks või teine maa alustab sotsialismi ehitamist. Nõukogude Liidu rahva võitlustee iseärasuseks oli see, et tsaari-Venemaa oli kapitalistlikult suhteliselt vähe arenenud, et seal oli säilinud veel palju feodaalkorra igandeid ja et ta nii tehnika kui ka majanduse arengult jäi maha eesrindlikest kapitalistlikest maadest; ta oli põhiliselt agraarmaa. Seetõttu oli tal tarvis üle saada eriti suurtest raskustest, nagu seda märkis Lenin: «Mida mahajäänud on maa, kellel tuli ajaloo keerdkäikude tõttu alustada sotsialistlikku revolutsiooni, seda raskem on tal vanadelt kapitalistlikelt suhetelt sotsialistlikele üle minna.»²² Seetõttu tuli nõukogude rahval väga lühikese aja jooksul maksimaalsete jõupingutustega kiirendada maa industrialiseerimist, kusjuures teiseks iseärasuseks oli see, et Nõukogude Liit oli ainuke sotsialismi ehitav maa, keda ümbritses vaenulik kapitalistlik leer, mis endastmõistetavalt raskendas ja muutis teravamaks ka tööliklassi võitluse. Näiteks osutasid kollektiviseerimise ajajärgul kapitalistide jäänused maal kulakluse näol nõukogude võimule vihast vastupanu. Seda vastupanu toetasid imperialistid, kes tol ajal üritasid intensiivselt provokatsioonide sõjalise konfliktide vallapästmiseks.

Kolmandaks ei saa alahinnata seda asjaolu, et nõukogude rahval tuli rajada täiesti uus tee sotsialismi ehitamisel. Tal ei olnud kasu-

²² V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 69.

tada teiste rahvaste ajaloolisi kogemusi, kui mitte arvestada lühiajalise Pariisi Kommuuni kogemusi. Seepärast on nendel rahvastel, kes pärast Teist maailmasõda hakkasid sotsialismi ehitama, hoopis soodsam ja kergem seda teostada, sest vahepeal on Nõukogude Liit kujunenud võimsaks maailmariigiks, kes tõhusalt abistab neid maid nii poliitiliselt kui ka majanduslikult ja annab neile pidevalt edasi oma suuri kogemusi sotsialismi ehitamisel. Võime näiteks märkida, et Nõukogude Liidu abiga on rahvademokraatia maades ehitatud ja ehitamisel²³ 500 tööstusettevõtet, mis valmimisel annavad aastas kuni 15 miljonit tonni terast, 22—23 miljardit kilovatt-tundi elektrienergiat, umbes 120 000 tonni vaske, rohkem kui 850 000 tonni lämmastikväetisi, 141 000 tonni väävelhapet, 55 000 autot, umbes 40 000 traktorit jne., kusjuures need tehased ehitatakse suurel määral Nõukogude krediidi abil. Nii andis Nõukogude Liit sõjajärgsetel aastatel rahvademokraatia maadele krediiti üldsummas üle 28 miljardi rubla, kusjuures krediidi tingimused olid äärmiselt soodsad ja need ei olnud seotud ühegi poliitilise tingimusega. Üldkokkuvõttes näeme, et kõigis neis mais, kus töölisklass ehitab sotsialismi, on ehitamise tempo erakordselt kiire ja edukas. See asjaolu võimaldab kapitalistlikult vähearenenud maadel, nagu rahvademokraatlik Albaania ja Mongoolia, kus töölisklass, toetudes töötavale talurahvale, tuli võimule, teostada sotsialismi ülesehitamist n. ö. üle hüpates kapitalistlikust faasist. Juba V. I. Lenin põhjendas teaduslikult seda võimalust, et töölisklassi juhtimisel, tingimusel, et sotsialism on võitnud reas maades, võivad konkreetsetes ajaloolistes tingimustes ühiskondlik-majanduslik suhtes mahajäänud rahvad ja maad, kes kapitalismi staadiumi ei ole läbi teinud, üle minna otseselt sotsialismi ehitamisele. Ka see V. I. Lenini õpetus leiab tänapäeval sotsialismi ehitamisel rahvademokraatlikus Albaanias, Mongoolias ja Vietnamis täielikku kinnitust.

Seega kulgeb konkreetne sotsialistlik ülesehitustöö üksikutes maades samade põhiliste seaduspärasuste raamides, nagu see toimus Nõukogude Liidus, kuid mõningate erinevustega üksikasjades, sõltuvalt konkreetsetest ajaloolistest tingimustest, milles üks või teine rahvas alustab sotsialismi ehitamist.

Teesides seltsimees N. S. Hruštšovi ettekandeks NLKP XXI kongressil on öeldud: «Oma kommunistliku partei ümber koondunud nõukogude rahvas on jõudnud sellistele kõrgustele, on teinud nii grandioosseid ümberkujundusi, et need annavad meie maale võimaluse astuda nüüd uude, tähtsasse arenguperioodi — kommunistliku ühiskonna hoogsa ehitamise perioodi.»²⁴ Loomulikult kerkib küsimus, kui Nõukogude Liit tervikuna on jõudnud sotsialistlikus ülesehitustöös tasemeni, kust algab laiarindeline kommunistliku ühiskonna ülesehi-

²³ А. Лощаков, Экономическое сотрудничество социалистических стран, kogumikus: Мировая социалистическая система хозяйства, 1958, lk. 544.

²⁴ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965 (Teesid seltsimees N. S. Hruštšovi ettekandeks NLKP XXI kongressil), lk. 5.

tamine, kas on see siis maksev ka Eesti NSV, Läti NSV, Leedu NSV, Moldaavia NSV ja Lääne-Ukraina taasliidetud oblastite kohta, kus sotsialistlik ülesehitustöö on ajaliselt hoopis lühem. Kui Nõukogude Liidus tervikuna toimus sotsialistlik ülesehitustöö 41 aasta jooksul, siis neis vabariikides toimus see sisuliselt alles sõjajärgsete aastate jooksul, seega 15 aasta jooksul. Teiste sõnadega, kas meie sotsialistlik ülesehitustöö on jõudnud vanade vennasvabariikidega samale tasemele, kas võib öelda, et ka meil on sotsialistliku ühiskonna ehitamine jõudnud tasemeni, kust algab laial rindel kommunistliku ühiskonna ehitamine?

Et vastata sellele küsimusele, ei saa piirduda üksnes tootmisalaste näitajate analüüsimisega, s. t. sellega, kui palju on toodetud sõjajärgsetel aastatel ühes või teises rahvamajanduse harus üht või teist toodet, ja kasvutempode analüüsimisega jne., vaid eelkõige on tarvis uurida seda, kuidas on arenenud Eesti NSV-s sotsialistlikud tootmissuhted inimeste vahel, ja seda koos rahvamajanduse arenguga; missuguses ulatuses on likvideeritud kapitalismi jäänused meie ühiskonnas, missugune on meie ühiskonna struktuur, võrreldes vennasvabariikide omaga.

Nõukogude võimu taaskehtestamine kulges Eestis 1940. aastal töölisklassile soodsas jõudude vahekorras ja võimaldas selle tõttu kiiresti üle minna tootmissuhete revolutsioonilisele ümberkorraldamisele. Nii korraldatigi 1940/41. aasta jooksul sotsialistlikud tootmissuhted ümber revolutsioonilisel teel, s. t. natsionaliseeriti vabariigi tehased, pangad, suured majad ja transpordiettevõtted, kapitalistid kui klass likvideeriti. Töölised ja insener-tehniline personal organiseerisid kommunistliku partei juhtimisel tootmise sotsialistlikel alustel. Käsitöölised astusid töönduslikesse artellidesse, s. o. koondasid oma tootmisvahendid ühiseks tööks, mis andis neile võimaluse toota viljakamalt, väiksemate tootmiskuludega, kusjuures toodangu hulk kasvas. Suur osa endisi käsitöölisi siirdus aga tööle riiklikesse tööstusettevõtetesse. Põllumajanduses leidis sel perioodil aset hallparunite võimu piiramine sellega, et teostati nõukogude maareform, millega maa kuulutati rahva omanduseks, mida ei olnud edaspidi õigus osta ega müüa. Järsult piirati hallparunite ja mõisnike maa kasutamise suurust. Külakehvik, popsi vabastamiseks hallparuni majanduslikust orjusest oli otsustavaks abinõuks ühelt poolt see, et kärbiti hallparunite maa kasutamise õigusi (määrati kindlaks maa suurus, mida võis kasutada üks perekond), teiselt poolt aga oli selleks vahendiks maa andmine endistele maatameestele ja külakehvikutele. Seega said need külaproletaarsed ja poolproletaarsed kihid majandusliku võimaluse iseseisvaks majapidamiseks, teiste sõnadega, maa proletaarlane ja pops vabanesid hallparunite majanduslikust orjusest.

Nõukogude võim tühistas kõik taludel lasuvad võlad, mistõttu külakeskmik sai lahti enam kui 140 miljoni kroonisest võlakoor-
mast. Teiseks sai töötav talupoeg selle ühe nõukogude aasta jooksul rohkesti uusi põllumajandusmasinaid, mis võimaldas kehvikul ja

endisel sulasel-tüdrukul alustada iseseisvat majapidamist. Selle ühe aasta jooksul teostati seega suured revolutsioonilised ümberkorraldused tootmissuhetes, millega pandi alus edaspidiseks sotsialistlikuks ülesehitustööks.

Sellele sotsialistlikule ülesehitustööle tegi lõpu saksa fašistlik okupatsioon. Fašistlik okupatsioon Eestis tähendas kõigi nende revolutsiooniliste ümberkorralduste ajutist likvideerimist; hallparunid ja mõisnikud said tagasi maa, pankurid, vabrikandid ja majaomanikud neilt natsionaliseeritud varad. Üle maa käis laialdane valge terrori laine, mis hävitas kümneid tuhandeid nõukogude aktiviste. Lisaks sellele hävinesid sõjakäigus paljud tööstusettevõtted, suur osa elamufondist ja kommunaalettevõtetest ning üle poole kariloomadest.

Pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis, aastal 1944, tuli rasketes tingimustes alustada kõigega otsast peale: ägedas võitluses fašistliku režiimi jäänustega tuli revolutsioonilisel teel taastada kohadel nõukogude võim. Samuti oli tarvis taastada nõukogude maa-reform. Tööstuses, kaubanduses, transpordis, panganduses, kommunaalmajanduses tuli taastada sotsialistlikud tootmissuhted, fašistide ja kodanluse käsikute asemele oli tarvis tööle rakendada nõukogude aktivistid. Oli vaja alustada taas tootmistöö organiseerimist ja seega ühtlasi alustada sotsialistliku ühiskonna ehitamist Nõukogude Eestis.

Aastad 1944—1958 kujunesid Eesti NSV-s sotsialismi ülesehitamise perioodiks. Selle ajaloolise perioodi jooksul leidsid aset suured muutused: esimesi sõjajärgseid aastaid (1944—1947) võib lugeda tootlike jõudude taastamise etapiks, mille jooksul põhiliselt taastati sõjas hävinenud ettevõtted, kaevandused, transport.

Põllumajanduses töötasid küllakehvik, pops ja maatamees, kes nüüd said Nõukogude riigilt maad ja teisi tähtsamaid tootmisvahendeid, samuti ka keskmik väikekaubatootjaina maalapil, kus ei saadud kasutada suures ulatuses põllumajandusmasinaid, mistõttu nende põhilisteks tootmisvahenditeks olid hobune, paar lehma, sahk, ader, äke. Niisuguses majapidamises kulus suurem osa toodangust oma pere vajaduste katteks. Tol ajal sai suurem osa põllupidajaid keskmikeks tänu nõukogude maareformile. Selle etapi lõpuaastail (1947—1949) kerkis eesti töötava talurahva ette täie teravusega küsimus, missugust teed edasi minna, kas kapitalistlikku teed mööda või koonduda põllumajandusartellidesse, põllumajanduskooperatsiooni, s. t. arendada oma majapidamist edasi sotsialistlikku teed pidi. Selle probleemi konkreetseks väljendusvormiks oli tõsiasi, et keskmiku majapidamises tammus karjamajandus paigal, kari ei suurenenud arvuliselt ega tõusnud ka selle produktiivsus, samuti ei laienenud teraviljakasvatus. Põllumajanduse küsimus lahendati kollektiviseerimisega aastatel 1949—1951, kusjuures toimus klassivõitluse järsk teravnemine. Kollektiviseerimine tähendas sotsialistlike tootmissuhete sisseviimist põllumajandusse, mis pani aluse pärast seda, kui oldi üle saadud esimestest organiseerimise ajajärgu raskustest, põllumajanduse edasisele kiirele kasvule.

Mis iseloomustab siis sotsialismi ehitamise käiku, sotsialistlike tootmissuhete arengut Eesti, Läti, Leedu, Moldaavia nõukogude sotsialistlikes vabariikides? Tänu Nõukogude Liidu vennasvabariikide tõhusale toetusele ning nende kogemuste kõigekülgsemale rakendamisele oli selle arengu tempo palju kiirem kui vanades vennasvabariikides ja ka rahvademokraatia maades. Juba 1940. aastal toimus sotsialistlike tootmissuhete kehtestamine tööstuses ülikiiresti: ajavahemikul 1. juunist 1940 kuni 1. jaanuarini 1941 moodustas sotsialistliku sektori osa 98,3 protsenti kogu tööstusest, kuna erasektor, s. o. käsitöölised, hõlmas vaid 1,7 protsenti. Nõukogude Liidus tervikuna moodustas sotsialistlik sektor veel 1929. aastal 89,5 protsenti tööstuse kogutoodangust. Rahvademokraatia maades toimub see protsess eri maades samuti erinevate tempodega. Näiteks on Hiina Rahvavabariigi tööstuse põhiharud natsionaliseeritud, kuid sotsialistlike ettevõtete kõrval on ka tänapäeval veel kapitalistlikke ettevõtteid, mis töötavad riigi juhtimise ja kontrolli all. Aegamööda toimub nende ettevõtete üleminek segaetevõteteks, kus ühes ettevõttes on omanikuks sotsialistlik riik kõrvuti endiste kapitalistidega ja erakapitaliga. Muidugi on see ajutine nähtus, ülemineku vorm, kuid see vorm on olemas. Teiselt poolt säilis ka natsionaliseeritud suurtööstuse kõrval reas rahvademokraatia maades kesktööstus, milles lubatud tööliste ülemäär on pidevalt vähendatud, näiteks Tšehhoslovakkias ja Poolas. Ja lõpuks on säilinud kuni viimase ajani arvuliselt küll väike, kuid siiski iseseisev käsitöölise sektor, mis ei ole muidugi kapitalistlik, kuid pole ka sotsialistlik sektor. Kui meil on nende osatähtsus tühine ja rahvamajanduse seisukohast lähtudes nende tähtsus ei ole üldse arvestatav, siis reas teistes sotsialismi ehitavates maades on sellel kesktööstusel ja väiketööstusel sageli väga suur osatähtsus, näiteks Hiina Rahvavabariigis, Poola Rahvavabariigis, Albaania Rahvavabariigis. Järelikult on ka tööstuses sotsialistlike tootmissuhete tase sotsialismi ehitavatel maadel erinev ja konkreetne analüüs üksikute maade kohta näitabki, millises vahekorras on siin sotsialistlikud tootmissuhted võrreldes vähemarenenud ja kapitalistlike tootmissuhetega. Sama olukord on ka teistes rahvamajanduse harudes: ka põllumajanduses ei haara sotsialistlikud tootmissuhted korraka kogu põllumajandust. Siin leiab samuti aset arenguprotsess ja eri maadel on suuri erinevusi. Kui Nõukogude Liidu vanade vennasvabariikide põllumajanduses domineerivad sovhosid ja kolhoosid, mis on rahvamajanduses täielik sotsialistlik sektor, sest neis valitsevad sotsialistlikud tootmissuhted, siis reas rahvademokraatlikes sotsialismi ehitavates maades näeme veel suuri erinevusi. Nii on Hiina Rahvavabariigis koondunud põllumajanduslikesse artellidesse juba 98 protsenti kogu talurahvast, Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis oli juba 1957. aastal üle 95 protsenti talupoegadest koopereerunud. Bulgaaria Rahvavabariigis kuulus sotsialistlikule sektorile 92 protsenti haritavast maast, Tšehhoslovakkia Vabariigis üle 70 protsenti, Rumeenia Rahvavabariigis (1958. aasta märtsis) 52 protsenti, Albaania Rahvavabariigis peaaegu 70 prot-

senti.²⁵ Seega kuulub peaaegu kõigis rahvademokraatia maades enamus põllumajanduslikust maast põllumajandusartellidele. Siinjuures tuleb märkida, et põllumajandusartellide iseloomus on eri maades ning eri aegadel mõningaid olulisi erinevusi. Näiteks on Bulgaaria Rahvavabariigi põllumajandusartellides, samuti nagu Tšehhoslovakkia Vabariigi põllumajandusartellides, ülemineku vormina säilinud hüvitus artelli liikmetele artelli kaasa toodud maa ja põllumajandusinventari eest, mis seab seega jõukamaid talupoegi, kes astusid artellidesse, ajutiselt soodustatud olukorda. Siit näeme, et põllumajandusartellides esineb eri maades suuri erinevusi, mis aga näitab, et need ei ole muutumatud, vaid oma sisult arenevad nad edasi täiuslikumate, kõrgemate sotsialistlike vormide suunas.

Vaatleme lõpuks kaubandust kui rahvamajanduse haru. Ka kaubanduses ei toimunud sotsialistlike tootmissuhete juurdumine korraga, üheaegselt, kõikehaaravalt. Siin on arengutempo kas kiirem või aeglasem. Kui sotsialismi ehitamise algpäevil toimus ja toimub suurkaubanduse natsionaliseerimine peaaegu kõikjal üsna kiiresti, siis kesk- ja eriti väikekaubanduse kiirem või aeglasem ümberkujundamine sõltub eri maade sotsialismi ehitamise üldistest tempodest. Väikekaubanduse säilimine sotsialismi ehitavates maades isegi aastate jooksul pole mingi haruldane nähtus, kuigi see endastmõistetavalt lõpuks likvideeritakse. Nii moodustas Nõukogude Liidu jaekäibes veel 1929. aastal sotsialistliku sektori osa ainult 86,2 protsenti.

Toodud näited illustreerivad seda põhiseisukohta, et sotsialistlike tootmissuhete kasvutempo pärast proletariaadi diktatuuri maksmapanekut erinevates maades ja erinevates rahvamajanduse harudes sõltub üldisest olukorrast, üldisest jõudude vahekorrast. Seepärast on õigustatud eespool asetatud küsimus, kui kõrge on Eesti NSV-s sotsialismi ehitamise tase, kas võime öelda, et oleme jõudnud ühele tasemele vanade vennasvabariikidega, ja järelikult ka seda, et oleme asunud hoogsale kommunismi ehitamisele.

Sellele küsimusele võime vastata kindlasti jaatavalt, sest tootmissuhete tasemelt ei erine me millegagi vanadest vennasvabariikidest. Nii domineerivad Eesti NSV tööstuses täielikult sotsialistlikud tootmissuhted. Ja seda mitte ainult suurtööstuses, vaid ka kesk- ja väiketööstuses.

Põllumajanduses on meil samuti täielikult võitnud sotsialistlikud tootmissuhted. Siin on valitsevaks vormiks sovhoosid ja teised riiklikud põllumajandusettevõtted ning kolhoosid, kus on rakendatud samad põhimõtted, mis vanades vennasvabariikides.

Kaubanduses eksisteerib meil riikliku kaubanduse kõrval üsna võimas kooperatiivkaubandus tarbijate kooperatiivide näol, mis on üks sotsialistliku kaubanduse vorme. Erakaubandust meil üldse ei esine.

²⁵ Л. Гатовский, Закономерности строительства социализма, kogumikus: Мирровая социалистическая система хозяйства, lk. 62.

Kommunaalmajandus on meil täiesti riiklik. On säilinud ainult väike arv eramajade omanikke. Eramajade osatähtsuse hindamiseks tuleb aga märkida, et siin pole tegemist suurkapitali jäänustega, vaid nende majavaldajatega, kes olid soetanud väikesed majad isiklike säästude arvel, ja ehkki neis majades on üürikortereid, pole nende majade omanikel võimalik võtta korterivaldajatelt kõrget üüri, sest sotsialistlik riik on määranud kindlaks üürinormid, mille tõttu eramajade omanikud ei saa muutuda üürnike kurnajaiks. Teiselt poolt ei teki eramajaomanikke enam juurde, sest nõukogude riik soodustab küll individuaalmajade ehitamist, kuid on piiranud niisuguste majade suuruse ühe perekonna elamuga. Seega meie väikemajaomanike arv, kelle majades on üürikortereid, ei suurene, vaid, vastupidi, väheneb nende majade loomuliku kõdunemise tõttu. Nende tähtsus väheneb ka veel seepärast, et Nõukogude riik teostab praegu väga laiaulatuslikku elamuehitamise programmi, mis lähema 10—12 aasta jooksul likvideerib korterikriisi, seetõttu nende väikemajade tavaliselt mugavusteta korterid ei suuda võistelda uute gaasi, vanni ja teiste mugavustega varustatud korteritega. Niisuguste väikeste eramajade olemasolu ei ole pealegi iseloomustav Eesti NSV-le, vaid neid leidub kõigis liiduvabariikides, seega ka vanades vennasvabariikides, kus üksikutes linnades on väikemajade omanike osatähtsus isegi suurem.

Kui vaadelda Eesti NSV rahvastiku sotsiaalset struktuuri, siis näeme, et tööliste ja teenistujate osatähtsus kogu rahvastikus, võrreldes vennasvabariikidega, on meil kõige kõrgem (vt. tabel 14).

Tabelis on võetud elanikkonna koguarv sajana ja elanikkonna üldarvust võrdub tööliste ja teenistujate osatähtsus tabelis toodud arvudega. Millest on tingitud nii suur erinevus tööliste ja teenistujate osatähtsuses üksikutes vabariikides? Põhjuseks on siin see, et statistika poolt antud arvudes ei kuulu tööliste ja teenistujate hulka kooperatiivses sektoris töötajad, näiteks kolhooside liikmed, ning nii ongi tööliste ja teenistujate osatähtsus neis vennasvabariikides, kus suurem osa elanikkonnast töötab riiklikes ettevõtetes ja asutustes nii linnas kui ka maal, suurem ning kooperatiivses sektoris suhteliselt väiksem. Tabelist nähtub, et Eesti NSV-s on elanikkonnast kõige rohkem hõlmatud sotsialistlike tootmissuhetega, küündides 1955. aastal 32,3 ja 1957. aastal 35,4 protsendini, kusjuures üleliiduliselt oli keskmine arv vastavatel aastatel 25,2 ja 27,7 protsenti. Siit võime teha järelduse, et sotsialistlike tootmissuhetega on meil hõlmatud isegi rohkem inimesi kogu elanikkonnast kui vennasvabariikides, mis lubab meil teha üldistava tähtsa järelduse, et me pole tootmissuhete tasemelt vähem arenenud kui teised, vanad vennasvabariigid. Tabelist nähtub ka, et tööliste ja teenistujate arvu kasv üksikutes vennasvabariikides on väga erinev, sest kui keskmine tööliste ja teenistujate arvu juurdekasv ajavahemikul 1955—1957 oli 9,9 protsenti, siis näiteks Leedu NSV-s oli see 18,2 protsenti, Aserbaidžani NSV-s 8,4 protsenti, Eesti NSV-s 9,6 protsenti. Millise järelduse me võime sellest teha? Kõigepealt peab märkima, et nii-

Töölise ja teenistujate arvu osatähtsus kogu Nõukogude Liidu ja liiduvabariikide elanikkonna üldarvus

	1955. a.	1956. a.	1957. a. ²⁶	Suurenemine %-des	
				1956 1955	1957 1955
NSV Liit	25,2	26,4	27,7	4,7	9,9
Tadžiki NSV	13,0	14,0	14,8	7,7	13,8
Moldaavia NSV	13,6	13,8	15,0	1,4	10,3
Usbeki NSV	14,6	15,4	16,4	5,4	12,3
Valgevene NSV	16,2	17,4	19,0	7,4	17,2
Kirgiisi NSV	16,9	17,7	18,4	4,7	8,8
Turkmeeni NSV	17,4	18,5	19,1	6,3	9,8
Aserbaidžani NSV	18,0	18,7	19,5	3,9	8,4
Leedu NSV	18,1	19,5	21,4	7,7	18,2
Gruusia NSV	18,3	19,2	20,4	4,9	11,8
Armeenia NSV	18,5	20,1	21,7	8,7	17,3
Ukraina NSV	21,5	22,4	24,0	4,2	11,6
Kasahhi NSV	26,3	29,1	30,6	10,6	16,3
Läti NSV	27,6	30,0	31,7	8,9	14,8
Vene NFSV	28,8	30,0	31,5	4,1	9,4
Eesti NSV	32,3	34,3	35,4	6,3	9,6

sugune lühike ajavahemik ei ole küllaldane üldistavate järelduste tegemiseks. Kuid ometi illustreerib see tõsiasi, et kogu NSV Liidus kasvab töölise ja teenistujate osatähtsus väga kiiresti. Teiste sõnadega, toimub pidev töötajate üleminek kooperatiivsest sektorist riiklikku sektorisse, niihästi töönduslikest artellidest riiklikesse tööstusettevõtetesse kui ka põllumajandusartellidest riiklikku tööstusesse. See protsess on pidev ja, olgu öeldud, tunduvalt kiirem kui kapitalistlikes maades, kus seda protsessi pidurdab tööstuse mitteküllaldaselt kiire kasv tänapäeval.

Teiseks võib aga teha järelduse, et just neis vabariikides, kus leiab aset eriti intensiivne industrialiseerimise protsess, toimub töölise ja teenistujate osatähtsuse kiire kasv. Niisugusteks vabariikideks ongi tänapäeval Kasahhi NSV, Armeenia NSV, Läti NSV, Tadžiki NSV, Valgevene NSV, Leedu NSV. Kuigi Eesti NSV-s antud kahe aasta jooksul oli töölise ja teenistujate juurdekasv riiklikus sektoris keskmise lähedal, võime ometi teha järelduse, et Eesti NSV on oma sotsiaalse arengu tasemelt, seega sotsialismi ehitamise tasemelt järele jõudnud vanadele vennasvabariikidele, mis puhul võib täie õigusega öelda, et ka meie asume kommunistliku ühiskonna hoogsale ülesehitamisele.

²⁶ СССР в цифрах, Москва 1958, lk. 8, 315.

Tabelis 15 on toodud võrdlevad arvud NSV Liidu tööliste ja teenistujate ning teiste sotsialismi ehitavate maade tööliste ja teenistujate osatähtsuse kohta elanikkonna üldarvust. On arusaadav, et mida suurem on tööstustööliste ja teenistujate osatähtsus tööliste ja teenistujate üldarvus, seda rohkem töölisi võtab osa materiaalse varade tootmise protsessist, seda suuremad on (teiste tingimuste püsimisel) ka toodetavate materiaalse varade kogused, seda paremini saab sotsialistlik ühiskond rahuldada ühiskondlikku ja individuaalset tarbimist. Samasugust protsessi kajastab tööstustööliste ja teenistujate arvuline osatähtsus kogu rahvastikus, kusjuures viimati saadud näitaja suurusele avaldab otsustavat mõju antud maa industrialiseerimise tase.

Tabel 15

Tööliste ja teenistujate arvu osatähtsus eri maade rahvastikus

	Rahva arv	Töölisi ja teenistujaid	Sealhulgas tööstu- ses ja ehituses	Tööliste ja teenis- tujate osatähtsus rahvastikus	Tööstus- ja ehitus- tööliste ja teenis- tujate osatähtsus		
					tööliste ja teenistujate üldarvus	rahvastikus	
	1955. a.	1956. a.		%	%	%	
NSV Liit ²⁷	milj.	200,2	53,100	23,120	27,7	43,5	11,5
Sealhulgas							
Eesti NSV	tuh.	1150	378	159	34,4	42,0	14,45
Bulgaaria Rahva- vabariik	tuh.	7704	1262	606	16,3	48,0	7,86
Ungari Rahva- vabariik	tuh.	9840	2349	1396	23,8	59,5	14,1
Saksa Demokraatlik Vabariik (1957)	tuh.	17604	6577	3317	37,3	50,4	18,8
Poola Rahva- vabariik	tuh.	28535	7313,5	3626	25,6	49,5	12,7
Rumeenia Rahva- vabariik	tuh.	17500	2991,2	1500,9	17,0	50,1	8,6
Tšehhoslovakkia Vabariik	tuh.	13410	6126	2480	45,6	40,5	18,5
Ameerika Ühend- riigid	milj.	173,2	60037	20825	34,6	34,7	12,0
Inglismaa (1951) . . .	tuh.	51450	22610	10738	44,0	47,4	20,8
Soome (1950)	tuh.	4334	1984	540	45,7	27,2	12,4
Prantsusmaa (1954)	tuh.	44289	18824	6706	42,5	35,6	15,4
Rootsi (1950)	tuh.	7395	3105	1238	41,9	39,8	16,7

²⁷ СССР в цифрах, Москва 1958, lk. 8, 308, 313.

Международный политико-экономический ежегодник, Москва, 1958 г., lk. 282, 286, 293, 301, 305, 310, 384, 387—388.

Võrreldes tööliste ja teenistujate arvulist osatähtsust mõnede teiste sotsialismi ehitavate maadega, näeme, et NSV Liidus on see kõrgem kui Bulgaaria, Ungari, Poola ja Rumeenia Rahvavabariigis, kuid madalam kui Saksa Demokraatlikus Vabariigis ja Tšehhoslovakkia Vabariigis. Eesti NSV-s on tööliste ja teenistujate arvuline osatähtsus peaaegu Saksa Demokraatliku Vabariigi tasemel. Kapitalistlike maadega tinglikult võrreldes (mitte unustades, et seal valitsevad kapitalistlikud tootmissuhted) võib märkida, et Ameerika Ühendriikides oli 173,2-miljonilise elanikkonna juures tööliste ja teenistujate üldarv tööstuses ja ehituses 20,8 miljonit ehk 12 protsenti.

Senini oli juttu sotsialistliku ühiskonna ülesehitustöö materiaalsest baasist, kuid teiseks tähtsaks ülesandeks on ideoloogilise töö rinne. Kuna käesoleva töö eesmärgiks on anda ülevaade tööstusest seitseaastakul, märgin vaid ideoloogilise töö rinde üldiseloomustusest seda, et sõjajärgsed ülesehitustöö aastad ei ole olnud mitte ainult sotsialistliku ühiskonna materiaalse baasi loomise aastateks Eesti NSV-s, vaid et koos materiaalse baasi ehitamisega on väga sügavalt muutunud ka need ehitajad ise, nende aastate jooksul on suures ulatuses lahti saadud kodanlikest iganditest, kitsalt suletud individualismist, kodanlikust natsionalismist jne. Seda kõike on suurel määral asendanud teadmine ning tunne, et iga töötaja, sealhulgas ka Eesti NSV töötaja heaolu sõltub kogu Nõukogude Liidu võimsuse ja jõu kasvust, järelikult on süvenenud ning võtnud teovõimsa kuju nõukogude patriotism. Ilma selle tegurita ei oleks mõeldav olnud asettleidnud väga suur, sügav murrang ja suured töötulemused kõikidel meie ühiskonna elu aladel.

SEITSEAASTAKU PÖHINÄITAJAD TÖÖSTUSHARUDE JÄRGI

Eesti NSV rahvamajanduse arendamise seitseaastaku plaani põhiülesanded olenevad sellest, missugused on rahvamajanduse arendamise põhiülesanded kogu Nõukogude Liidu rahvaste jaoks. Seltsimees N. S. Hruštšov oma ettekandes Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile ütles: «Nõukogude rahvas on partei juhtimisel vallutanud sellised kõrgused, teostanud majandusliku ja ühiskondlik-poliitilise elu kõigil aladel sellised grandioossed ümberkujundused, mis võimaldavad meie maal astuda nüüd uude, väga tähtsasse arenguperioodi — kommunistliku ühiskonna hoogsa ehitamise perioodi.

Selle perioodi peamisteks ülesanneteks on kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomine, NSV Liidu majandusliku ja kaitsevõimsuse edasine tugevdamine ja ühtlasi rahva kasvavate materiaalsete ja vaimsete vajaduste järjest täielikum rahuldamine. Praktiliselt tuleb lahendada ajalooline ülesanne — järele jõuda kõige arenenumatele kapitalistlikele maadele ja neist ette minna toodangu hulgal iga elaniku kohta. Nende ülesannete täitmine nõuab tähtaegu, mis ulatuvad kaugemale seitsme aasta plaani piiridest.

1957. aasta novembrikuus, NSV Liidu Ülemnõukogu juubeliistungjärgul nimetati Nõukogude Liidu tootlike jõudude arendamise peamised suunad 15 aastaks. Seitsme aasta plaan on väga tähtis osa sellest meie kodumaa majanduse ja kultuuri arendamise perspektiivplaanist.

Missugused on meie peamised ülesanded eelseisval seitseaastakul?

Majanduse alal — meie maa tootlike jõudude igakülgne arendamine, rasketööstuse eelisarendamise baasil kõigis majandusharudes tootmise niisuguse kasvu saavutamine, mis võimaldaks astuda otsustava sammu kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomisel ning NSV Liidu võidu tagamisel rahulikus majanduslikus võistluses kapitalistlike maadega. Meie maa majandusliku potentsiaali tugevdamine, edasine tehniline progress kõigis rahvamajanduse harudes ja ühiskondliku tööviljakuse lakkamatu suurenemine peavad tagama rahva elatustaseme tunduva tõusu.

Poliitika alal — Nõukogude sotsialistliku korra, nõukogude rahva ühtsuse ja monoliitsuse edasine tugevdamine, nõukogude demokraatia, laiade rahvahulkade aktiivsuse ja omaalgatuse arendamine kommunistliku ühiskonna ehitamisel, ühiskondlike organisatsioonide funktsioonide laiendamine riiklike küsimuste lahendamisel, partei ja sotsialistliku riigi organiseeriva ja kasvatusliku osa suurendamine, tööliste ja talupoegade liidu ning meie maa rahvaste sõpruse igakülgne tugevdamine.

Ideoloogia alal — partei ideelise kasvatustöö intensiivistamine, töötajate ja eelkõige kasvava põlvkonna kommunistliku teadlikkuse tõstmine, nende kasvatamine kommunistliku töössesuhutumise, nõukogude patriotismi ja internatsionalismi vaimus, kapitalismi igandite likvideerimine inimeste teadvuses ja võitlus kodanliku ideoloogia vastu.»²⁸

Kogu see laiaulatuslik töö eeldab aga rahu ja seetõttu on rahvusvaheliste suhete alal tähtsamaks ülesandeks rahu kindlustamist ja rahvaste julgeoleku säilitamist taotleva välispoliitika järjekindel läbiviimine, mille aluseks on erinevate sotsiaalsete süsteemidega maade rahuliku kooseksisteerimise leninlik printsiip. Nõukogude valitsus ja partei teostavad ka edaspidi järjekindlalt leninlikku rahuoliitikat.

Endastmõistetavalt on need põhiülesanded, mis partei XXI kongress seadis kogu nõukogude rahva ette, ka Nõukogude Eesti töötajate soovide ja taotluste sõnastuseks, sest ka Eesti NSV töötajad, nähes meie nõukogude riigi võimsuse pidevas kasvus ka oma materiaalse heaolu ja kultuuriliste vajaduste rahuldamise võimaluse pidevat suurenemist, võtab täie innuga osa nende ülesannete elluviimisest, et sellega anda oma panus kogu nõukogude rahva üldisesse suurde üritusse.

²⁸ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiaks 1959—1965. Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile. Lk. 15—16.

Missugused on siis need konkreetsed ülesanded meie rahvamajanduse alal, mis lahendatakse eelseisva seitseaastaku jooksul?

Vaatleme kõigepealt meie tööstuse ja teiste rahvamajanduse harude arendamise üldisi näitajaid, et selle järgi vaadelda põhifondide edasist kasvu rahvamajanduse eri harudes ja põhilisi näitajaid rahva heaolu tõusu aladelt.

Kütusetööstus ja energiamajandus

Kütust nimetatakse tööstuse leivaks, kuna tema tähtsus reas tööstusharudes on väga suur ja ta moodustab toote omahinnas sageli kaaluva osa: näiteks soojuselektrijaamades moodustab kütus kuni 60 protsenti elektrienergia kWh omahinnast. Eeloleva seitseaastaku jooksul näeb rahvamajanduse plaan ette, et kütuse vajadus vabariigi rahvamajanduses suureneb 2,3 korda, kusjuures eriti kiiresti kasvab kütuse vajadus tööstuses, nimelt 3,15 korda. Kuid nagu teame, on tööstuse üldine kasv meil alla 2 korra, järelikult on kütuse vajadus tunduvalt suurem, võrreldes tööstustoodangu üldise kasvuga. See tuleneb sellest, et tohutult kasvab elektrijaamade vajadus kütuse järele, s. o. rohkem kui 4,3 korda. Teiseks tööstusharuks, kus on ette nähtud eriti suur kütuse vajadus, on ehitusmaterjalide tööstus. Siin tõuseb kütuse vajadus ligemale 3 korda. Kiire tõus on ette nähtud ka kolhooside küttevajaduse alal, nimelt 58 protsenti; kuigi siin tõus protsentuaalselt on suur, on kolhoosidele ette nähtud absoluutne kütuse kogus suhteliselt väike. Kui kolhoosid said 1958. aastal tsentraliseeritud korras 28 400 tonni tingkütust, siis 1965. aastaks on neile ette nähtud 45 000 tonni tingkütust, kuid on võimalik, et see kogus on liiga väike. Üldsummas aga on ette nähtud kütuse vajaduse kasv 2 238 700 tingkütuse tonnilt 5 268 600 tingkütuse tonnini. Seega on kasv väga kiire. Kui vaatame, missugune osatähtsus on üksikudel rahvamajanduse harudel üldises küttevajaduses, siis näeme siin tunduvaid muutusi. Nii tarvitas tööstus 1958. aastal kogu tsentraliseeritud kütusest ligi 60 protsenti. Eeloleva seitsme aasta jooksul suureneb tööstuse küttevajadus tunduvalt ja seitseaastaku lõpul saab tööstus juba peaaegu 80 protsenti kogu kütusest. Nagu juba märgitud, langeb see suurenemine põhiliselt elektrijaamade arvele, kes kujunevad vabariigis suuremaks kütuse tarvitajaks (56,6 protsenti).

Kommunaal-olustikulisteks vajadusteks on ette nähtud kütuse kasv 16,2 protsendi ulatuses, kusjuures aga selle sektori osatähtsus üldises küttevajaduses tunduvalt väheneb (37 protsendilt 18,3 protsendini).

Mille arvel kaetakse need vajadused? 1958. aastal oli meil kütuse liikide osatähtsus järgmine:

Kogu kütusest tarvitati põlevkivi 49 protsenti, sütt 10,7 protsenti, turvast 7,7 protsenti, puid 3,5 protsenti, naftat 10,1 protsenti, põlevkivigaasi 1,4 protsenti ja muid kütuseliike 17,6 protsenti, kusjuures

viimase hulka kuulub ka soojusenergia, mida saadi kütuse teistkordsel kasutamisel (näiteks elektrijaamade poolt äratarvitatud aur ja soe vesi), siia kuulub ka puidujäätmete kasutamine kütusena. Seega moodustavad Eesti NSV-s tsentraliseeritult varutud kütuse bilansis tahked kütuseliigid 1958. aastal ligikaudu 70,9 protsenti, vedelkütus ja gaas ainult 11,5 protsenti. Võrreldes meie kütusestruktuuri kogu Nõukogude Liidu kütusestruktuuriga, näeme, et ka selles oli tahketel kütuseliikidel suur ülekaal — 70,5 protsenti, kuna vedelkütus ja gaas moodustas 29,5 protsenti. Seega oli vedelkütusel ning gaasil siiski üleliiduliselt palju suurem osatähtsus.

Kütuseliikide struktuuri kujunemist mõjutab muidugi rida tegureid, kuid kõige tähtsamaks teguriks tuleb pidada majanduslikku efekti, mida annab ühe või teise kütuse liigi tarvitamine. Lähtudes sellest peab majandusteadus kõige ökonoomsemaks kütuse liigiks looduslikku gaasi ning naftat. Kui võrrelda ainult kütuse mitmete liikide tootmiseks kulutatud tööhulka, siis näeme, et 1955. aastal oli NSV Liidus tingkütuse toodang ühe töölise kohta söe tootmisel 349 tonni, nafta tootmisel 1545 tonni ja loodusliku gaasi tootmisel 4287 tonni. Kui võtta loodusliku gaasi omahind koos transpordikuludega 1200—1300 km kauguselt sajana, siis sama kaugelt veetud Donbassi kivisöe omahind võrdub 172,5-ga, Moskva-lähedase pruunsöe omahind 200 km kauguse veoga 207-ga, keskmine labidaturba omahind 20 km kauguselt 153,4-ga.²⁹

N. S. Hruštšov märkis oma aruandekõnes, et on võetud kindel kurss nafta ja gaasi tootmise ja töötlemise eelisarendamisele. Nafta toodang suureneb 1965. aastaks 230—240 miljoni tonnini ehk enam kui 2-kordseks ja gaasi tootmine kasvab ligikaudu 5-kordseks ning ulatub 150 miljardi kuupmeetri aastas. Nafta ja gaasi osa kütuse tootmise kogumahus kasvab 30 protsendilt 51 protsendini, söe osa aga väheneb vastavalt 60 protsendilt 43 protsendile. Üldine kokkuvõtte, mida saadakse söe asendamisel loodusliku gaasi ja naftaga, moodustab seitseaastaku jooksul üle 125 miljardi rubla, s. o. sama suure summa, kui eraldatakse kõigi elektrijaamade elektri- ja soojusvõrkude ehitamiseks.

Vastavalt sellele on seitseaastaku plaanis NSV Liidu kütuse bilanss üles ehitatud nii, et nafta ja looduslik gaas moodustavad kogu tarvitatavast kütusest 51 protsenti, süsi 43 protsenti, põlevkivi 0,5 protsenti, turvas 3 protsenti ja puud 2,5 protsenti. Lähtudes sellest direktiivist, mis on kehtiv kogu Nõukogude Liidu kohta, ei saa kuidagi pidada rahuldavaks perspektiivi, mis nähakse meie Riikliku Plaanikomisjoni poolt ette 1965. aastaks, mille kohaselt peamiseks kütuse liigiks jääb põlevkivi (63,5 protsenti). Söe osatähtsus langeb 3,9 protsendile, turba osatähtsus tõuseb 8,1 protsendile, puude osatähtsus langeb 1 protsendile. Seega moodustavad tahked kütuse liigid kokku 76,5 protsenti, nafta ja gaas aga kõigest 14 protsenti.

²⁹ А. Н. Лаврищев, проф. докт. экономических наук. География промышленности СССР, лк. 306.

On päris selge, et Eesti NSV rahvamajandus ei ole mingi erand kütuse suhtes, sest kuigi meil on suured põlevkivivarud ja põlevkivi jääb siiski elektrienergia tootmisel tähtsaks kütuse liigiks, ei tähenda see ometi seda, et peaksime ka eeloleva seitseaastaku jooksul loobuma palju ökonoomsemast kütuse liigist niihästi tööstuses, kommunaalmajanduses kui ka transpordis. Teatavasti suundus meie põlevkivist saadud gaas seni peamiselt Leningradi. 1959. aastast alates hakkab Leningrad saama üha kasvavas koguses looduslikku gaasi, milleks asetatakse vastavaid gaasijuhtmeid väga kiire tempoga. Teiselt poolt tuuakse looduslik gaas ka Leedu kaudu Läti NSV-sse, kus samuti rahvamajanduse põhiharud viiakse üle gaasi kasutamisele. Järelikult saavad kõik meie naabrid suure soodustuse kütusena kasutatava vedelkütuse ja gaasi näol, mis võimaldab tootmist odavamaks muuta, tööstuse töötingimusi suuresti kergendada ja tunduvalt parandada linnades sanitaarolukorda. Järelikult ei ole kütuse struktuuri otsustav parandamine ka Eesti NSV-s, võrreldes sellega, mida näeb ette seitsme aasta rahvamajanduse arendamise plaan, meil teoreetiline küsimus, vaid sellel on sügav ja suur praktiline tähtsus meie igapäevase elu korraldamisel. Meil tuleb võtta tarvitusele abinõud, et kindlustada põlevkivigaasi kasutamine kütusena meie rahvamajanduses vastavalt sellele, kuidas meil gaasi kogused suurenevad Leningradi arvel. Kuid neid eeltöid on tarvis teha viivitamatult, sest need nõuavad üsna palju tööd. See oleks üks olulisemaid tingimusi, et meil tunduvalt parandada niihästi töötingimusi kui ka üldist sanitaarhügieeni.

Eeltoodust muidugi ei järgne, et Eesti NSV-s põlevkivi tootmine oluliselt väheneks, sest nagu me eespool nägime, kujunevad meil põhiliseks põlevkivi tarbijaks soojuselektrijaamad, kes vajavad ligemale 57 protsenti kogu kütusest.

Vaatleme nüüd lähemalt, kuidas on meil ette nähtud arendada kütusetööstust peamiselt põlevkivi, turba, gaasi ja õlide baasil.

Põlevkivi toodangu üldine suurenemine on ette nähtud 9 miljonilt tonnilt 1958. aastal kuni 16,5 miljoni tonnini ehk kasv 1,8 korda. Kui tuletada meelde, et Eesti NSV-s hakati põlevkivi tootma peamiselt 1925. aastal, mil seda toodeti 288 000 tonni (1940. aastal toodeti põlevkivi 1 891 000 tonni), siis näeme, et põlevkivitööstus hakkas arenema põhiliselt sõjajärgsetel aastatel. Põlevkivitööstus on meie vabariigi üks põhilisemaid tööstusharusid, kuhu juba 1955. aastaks oli investeeritud $\frac{1}{3}$ kogu tööstuse põhifondidest ja kuhu eelseisva seitseaastaku jooksul samuti investeeritakse tunduvalt suurem osa kõigist kapitalmahutustest ning kus töötab meie tööliklassi kõige kontsentreeritud osa.

Kui võrdsustame tinglikult ühe tonni põlevkivi ja ühe tonni kivisöe tootmise raskused selleks, et võrrelda, milline osatähtsus on sellel tööstusharul üksikutes vennasvabariikides, ja võrdleme põlevkivi ja kivisöe toodangut ühe elaniku kohta, siis saame niisuguse pildi, et 1957. aastal toodeti kivisütt Nõukogude Liidus ühe elaniku kohta keskmiselt 2,3 tonni, sealhulgas Ukraina NSV-s 3,7, Kasahhi NSV-s

3,6 ja Vene Föderatsioonis 2,4 tonni, kõigis teistes vennasvabariikides aga tunduvalt vähem. Eesti NSV-s toodeti põlevkivi ühe elaniku kohta 7,6 tonni. Kapitalistlikest riikidest võrdlusi tuues võiksime võtta Austria, mis on Eesti NSV-st rahva arvult peaaegu 6,5 korda suurem, kuid kus 1955. aastal toodeti põlevkivi ja sütt ainult 6,6 miljonit tonni, s. o. ümmarguselt üks tonn inimese kohta.

Põlevkivitööstuse niisugune kiire kasv eeldab, et seda tööstusharu eelseisva seitsme aasta jooksul senisest veelgi rohkem mehhaniseeritakse, sest praegu on sellesse tööstusharusse paigutatud väga suuri kapitaalmahutusi. Kuid arvestades meie tööjõu bilansi pingelisust, ei saa vabariik eraldada sellesse tööstusharusse uusi suuri kontingente. Teiselt poolt on tarvis muuta tunduvalt odavamaks toodetud põlevkivi omahind, kuna see on otsustav tegur, mis määrab edaspidi põlevkivi tootmise ulatuse kasvu, ja koos sellega määrab ära ka keemiatööstuse loomise võimalused põlevkivi baasil. Ja selleks võimalusi kahtlemata on.

Põlevkivi tootmise omahinna alandamisel on juba saavutatud teatud positiivseid tulemusi ja julgemini rakendades uut tehnoloogiat on võimalik saavutada palju suuremaid tulemusi. Kui praegu on trusti «Eesti Põlevkivi» ühe tonni põlevkivi omahind kaevandustes 33,48 rubla, siis Viivikonnas, kus mõni aasta tagasi põlevkivi omahind oli üle 40 rubla, on töö parandamise tulemusel suudetud põlevkivi omahinda alandada 25,2 rublani ja praegu ehitamisel olevas I karjääril on kinnitatud projektiülesande järgi ette nähtud põlevkivi omahinnaks 14,3 rubla. Seega võimaldab karjääriviisiline põlevkivi tootmine anda tunduvalt odavama omahinnaga toodangut. Kuid ka kaevandustes on võimalik suuresti parandada tööalaseid näitajaid. Nii on kaevanduses nr. 2 alates 1957. aastast läbi viidud katsetused nn. kambersüsteemi alusel, kus võetakse välja kogu tööstuslikult kasutatav põlevkivi A-st kuni F kihtideni, ja laadimistöödeks, mis seni toimusid käsitsi, on konstrueeritud laadimismasin 0—5, mis vabastab kaevurid raskest füüsilisest tööst põlevkivi laadimisel, võimaldab vähendada põlevkivi kadusid kuni 27 protsendini (praegu kõiguvad need 40 protsendi raamides) ning alandada omahinda ja tõsta tööviljakust. Nii ongi ehitatavas 7. kaevanduses, kus on projekteeritud põlevkivi tootmine kambersüsteemil, ette nähtud põlevkivi omahinnaks 25,6 rubla ja ühe töölise tööviljakus kuus 136 tonni põlevkivi senise 80 tonni asemel.

Järelikult kambersüsteemil põlevkivi tootmise laiendamine võimaldab tõsta põlevkivi toodangut peaaegu ilma täiendavaid töölisi tööle rakendamata. Ainsaks paheks selle juures on vajadus täiendavalt sorteerida väljatoodud põlevkivi, kuna aheraine sisalduse tõttu on põlevkivi kalorsus 2200 kilokal/kg, 3200 kilokal/kg asemel, mida seni üldiselt nõutakse. Ometi on ka siin võimalik teha korrektiive, kuna põlevkivi tehnoloogiliseks otstarbeks kasutamisel, nagu näitavad teaduslikud uurimised, ei ole kaugeltki tarvilik kõikjal kasutada kõrge kalorsusega põlevkivi. Järelikult on tarvis iga utmissüsteemi jaoks määrata konkreetset eraldi optimaalne põlevkivi kalorsus.

Kokku võttes näeme, et seitseaastakul ettenähtud põlevkivitööstuse suur kasv võib toimuda peaaegu ilma täiendavate tööliste-kaevurite juuretõmbamiseta, vaatamata sellele, et kaevurid töötavad lühendatud tööajaga.

Teiseks tähtsamaks kütuse liigiks Eesti NSV-s oli seni turvas, mille toodang (õhukuiv turvas) suurenes 67 900 tonnilt 1932. aastal kuni 407 000 tonnini 1958. aastal ja plaani projekti järgi peab tõusma 1 135 000 tonnini 1965. aastal. Seega on meil ette nähtud väga suur turba tootmise kasv. Sealjuures on arvestatud, et toodetakse niisugust turba liiki, mis annab maksimaalse võimaluse mehhaniseerida tootmistööd. Selleks turba liigiks on freesturvas ja temast saadud briketid. Nii ongi plaani järgi ette nähtud tõsta freesturba toodang 244 600 tonnilt 1955. aastal 865 000 tonnini 1965. aastal ja briketi toodang vastavalt 60 000 tonnilt 1958. aastal 250 000 tonnini seitseaastaku lõpul.

Nagu öeldud, nõuab turbatööstus oma sesoonsuse tõttu ja meie kliima ebastabiilsuse juures nende tööde maksimaalset mehhaniseerimist, sest ainult siis on võimalik kindlustada lühikese ajaga nende tööde läbiviimine vajalikus ulatuses. Kui vaatame seniseid kogemusi, siis näeme, et turba tootmise mehhaniseerimise tase oli juba 1957. aastal üsna kõrge just freesturba tootmisel. Nii kuivatati ja koristati freesturvast 100 protsenti mehhaniseeritult. Freesturvast on võimalik kasutada niihästi tööstusettevõtete küttekolletes, kus ta sel juhul, kui ettevõtte asuvad turbatööstuse lähedal, on õige kütuse liik, ja teiseks on freesturvas briketina väga otsitud kütuse liik nii igapäevase elu vajadusteks kui ka tehnoloogiliseks kütteks, näiteks klaasitööstuses. Briketi tootmise laiendamiseks lõpetatakse 1959. aastal Tootsi briketivabriku rekonstrueerimine, mille tagajärjel vabriku võimsus kahekordistub ja ettevõtte annab meile edaspidi kuni 120 000 tonni briketti aastas. Ehitamisel on Oru briketitehas, mis peab käiku minema seitseaastaku jooksul ja mille võimsus on samuti 120 000—130 000 tonni briketti aastas. Seega kasvab briketi toodang 4-kordseks, võrreldes 1958. aastaga, mis rahuldab täielikult elanike küttevajadused niihästi linnades ja asulates kui ka mõningal määral kolhoosides ja sovhoosides, kuna teda on kerge transportida ja ka hinnalt on ta kõigile kättesaadav.

Kui meil kuni viimase ajani kasutatakse kütusena väga suures ulatuses puitu, siis gaasi, õli ja briketi laialdane kasutusele võtmine võimaldab tunduvalt piirata puidu tarvitamist kütusena, ja kasepuid, mis sobivad hästi vineeri tootmiseks, saab kasutada hoopis tähtsamate vajaduste katteks, selle asemel et neid raisata kütuseks. Kuidagi ei saa leppida ka sellega, et me isegi puidujäätmed ära põletame. Kui meil seniajani ei olnud võimalust neid kasutada ratsionaalselt, siis eeloleva seitseaastaku jooksul luuakse vastavad tsehgid, kus puidujäätmetest pärast vastavat töötlemist saab väga väärtuslikku puitmaterjali niihästi ehitusdetailide kui ka mööbli tootmise arendamiseks. Samuti saab neid kasutada tselluloositööstuses toorainena, mida juba mõningal määral tehakse, kuid siiski veel täiesti

ebarahuldavalt. Seepärast ongi hädavajalik igati forsseerida Oru briketitehase ehitamist, et säästa metsa raiumist küttematerjaliks. Laiaulatuslikult tuleb teha eeltöid gaasi kasutamiseks, mida tarbijad õigustatult nõuavad, sest Tallinna tulev majapidamisgaas on oma hinnalt igale tarbijale täiesti vastuvõetav ja selle kasutamise laiendamine on kasulik nii tarbijatele kui ka kogu rahvamajandusele.

Oluliseks abinõuks gaasi kasutamise juurutamisel on gaasi vedeldamine. Kui seni ei andnud põlevkivigaas madala kalorsuse tõttu vedeldamiseks võimalust, siis põlevkivi gasifitseerimine tahke soojuskandja meetodil võimaldab saada ka kõrge kalorsusega gaasi, mis sobib hästi vedeldamiseks. Praktika on näidanud, et vanadesse ja samuti väikestesse majadesse gaasitorustiku sisseviimine ei õigusta end, sest see läheb liiga kalliks ja nõuab palju defitsiitseid torusid. Vedeldatud gaasi viimine balloonides igasse niisugusesse majja on kergesti teostatav ja praktiliselt igati õigustatud, nagu seda näitavad suured kogemused nii Nõukogudemaal kui ka väljaspool meie piire. Seetõttu on selle probleemi lahendamine üks olulisi teid puidu säästmisel.

Oma aruandekõnes NLKP XXI kongressile märkis N. S. Hruštšov: «Meie partei on alati pidanud esmajärgulise tähtsusega ülesandeks **rahvamajanduse elektrifitseerimise** kiire tempo tagamist. Teatavasti on rahvamajanduse elektrifitseerimine kogu tehnilise progressi ja töö tehnilise varustatuse suurendamise alus. Nüüd me astume otsustavasse ajajärku suure Lenini idee — kogu maa täieliku elektrifitseerimise — teostamises.

... Kuidas kavatsetakse energeetikat arendada, et kõige väiksemate rahaliste kulutustega täita lühikese ajaga elektrifitseerimise programm?

Elektrijaamade ehitamisel tuleb üht või teist liiki energeetikaressursside valimisel lähtuda tehnilis-majanduslike kalkulatsioonidest, kus on arvesse võetud antud piirkonna konkreetsed tootmis- ja transporditingimused, ehituse maksumus ja tähtaeg, kokkuhoid kapitalikulutustes võimsusühiku kohta, kokkuhoid jaamade ekspluateerimisel.

Selleks et võita aega ja kasutada efektiivsemalt kapitaal mahutusi, on seitsme aasta plaanis ette nähtud peamiselt soojuselektrijamade ehitamine loodusliku gaasi, masuudi ja odava söe baasil.»³⁰

Siit nähtub, et soojusjõujaamade ehitamist on võimalik kiirendada ka odava söe baasil. Meie tingimustes on kõige odavamaks tahkekütuse liigiks põlevkivi.

Elektrienergia rakendamine on tööviljakuse tõstmise üks olulisi eeldusi, seepärast on partei direktiivide kohaselt elektrienergia tootmise arendamine toimunud tööstuse üldisest tõusust mõningal määral kiiremini. Nii on elektrienergia tootmine Nõukogude Liidus

³⁰ N. S. Hruštšov, Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile. Lk. 24—25.

1957. aastal, võrreldes 1913. aastaga, kasvanud 108 korda ning elektriijaamade võimsus on 1,1 miljonilt kilovattilt 1913. aastal tõusnud 48,8 miljonile kilovatile 1957. aastal, millega pandi alus võimsate hüdroelektriijaamade ehitamisele, kusjuures niisuguste gigantide, nagu V. I. Lenini nimelise Volga hüdroelektriijaama võimsus on 2,3 miljonit kilovatti ja Bratski hüdroelektriijaama võimsus 3,6 miljonit kilovatti. Sõjajärgsetel aastatel ongi peamine rõhk pandud suurte elektrijõujaamade ehitamisele, mille tulemusel saadi 1957. aastal kogu väljatootatud elektrienergia hulgast 77,2 protsenti energiat 50 000-kilovattise ja suurema võimsusega elektriijaamadest. Nagu teada, lasti juba 1954. aastal Nõukogude Liidus käiku maailma esimene aatomielektriijaam võimsusega 5000 kilovatti ja 1958. aastal anti käiku esimene järk aatomi energial töötavast elektriijaamast võimsusega 100 000 kilovatti. Selle jõujaama koguvõimsus viiakse kuni 600 000 kilovattini. Suurte jõujaamade rakendamine võimaldab laiaulatuslikult mehhaniseerida ja automatiseerida tehnoloogilisi protsesse, mille tulemusel on näiteks enamikus nende soojusjõujaamade katlaagregaatides põlemise protsess automaatselt reguleeritud (mis annavad 83 protsenti kogu võimsustest). Kaugjuhtimise vahenditega dispetšeripunktidest juhitakse 69 protsenti kogu elektrienergia süsteemi võimsusi. Samuti on kaugjuhtimist laialdaselt rakendatud hüdroelektriijaamades, mille tulemusel peaaegu pool kogu hüdroelektriijaamade võimsustest on hõlmatud selle progressiivse juhtimise meetodiga: Nii näiteks juhitakse Moskvast Uglitši ja Rõbinski elektriijaama, mis asuvad Moskvast 200—250 km kaugusel. Usbeki NSV-s toimub juhtimine 270 km kaugusel. Koos sellega võimaldab katelde võimsuse tõstmine soojusjõujaamades paremini kütet ära kasutada. Kui võrdleme näiteks kütuse kulu ühe toodetud kilovatt-tunni elektrienergia kohta, siis näeme siin pidevat vähenemist. Nii kulutati 1919. aastal ühe kilovatt-tunni elektrienergia tootmiseks 1060 g tingkütust, 1928. aastal 820 g, 1940. aastal 598 g ja 1957. aastal 457 g. Ainuüksi 1957. aastal suudeti säästa, võrreldes 1928. aastaga, kogusummas üle 40 miljoni tonni tingkütust. Kohtla-Järve soojusjõujaamas kulutati 1958. aastal 1 kilovatt-tunni elektrienergia tootmiseks 505 g tingkütust, Ahtmes 538 g. Tallinnas ja Ellamaal aga tunduvalt rohkem.

Elektrienergia tootmine Eesti NSV-s nähtub tabelist 16.

Tabel 16

Elektrienergia toodangu dünaamika Eesti NSV-s (miljonites kilovatt-tundides)

	1913. a.	1940. a.	1950. a.	1955. a.	1958. a.	1959. a. (pl.)	1965. a.
Kogutoodang	5,5	232,0	435,3	940,9	1187	1305	6400
Ühe elaniku kohta kilovatt-tunde	5	210,9	395,7	855,4	1079	1186	5333

Tabelist nähtub erakordselt kiire elektrienergia tootmise tõus vabariigis eeloleval seitseaastakul. See ei ole juhuslik ega meelevaldne selle tootmisharu forsseerimine, vaid seda tingib Lääne majandusrajooni nõrk kütuse baas, mille tulemusel ei ole soodsaid eeldusi ka elektrienergiamaanduse forsseerimiseks. Samal ajal aga on kõik Lääne majandusrajooni vabariigid tööstuslikult kõrgesti arenenud, olles silmapaistval kohal kogu Nõukogude Liidu masinaehituses, sealhulgas laevaehituses ja ka teistes tööstusharudes. Kuid elektrienergia toodangult jäävad nad tunduvalt maha keskmisest üleliidulisest tasemest.

Nii näiteks, kui 1957. aastal toodeti üleliiduliselt ühe elaniku kohta keskmiselt 1028 kilovatt-tundi elektrienergiat, siis toodeti Valgevene NSV-s 302 kilovatt-tundi, Leedu NSV-s 270 kilovatt-tundi, Läti NSV-s 606 kilovatt-tundi ja Eesti NSV-s 995 kilovatt-tundi elektrienergiat.

Teiselt poolt võime öelda, et olukord elektrienergia alal pole parem ka Loode majandusrajoonis, kus samuti puudub vajalikud kauguses kivisüsi, kus veejõu ressursid on peaaegu ammendatud ja muid kohalikke kütuse liike ei esine nimetamisväärsetes kogustes. Ometi asub siin niisugune tööstuskeskus nagu Leningrad ja veel rida kiiresti areneva tööstuse ja linnadega oblasti. Kõik nad vajavad üha suuremates kogustes kütust ja elektrienergiat.

Toodud arvudest selgub täielikult Eesti NSV ülesanne Loode ja Lääne majandusrajoonide elu tähtsama probleemi lahendamisel ja siit selgub selle tööstusharu perspektiivi omapära.

Nagu näeme, on 1965. aastaks üleliiduliselt oodata elektrienergia toodangut ühe elaniku kohta (arvestades elanike juurdekasvu 20 milj. inimese piirides) umbes 2365 kilovatt-tundi, kusjuures Eesti NSV-s moodustab see 5333 kilovatt-tundi, mis on väga kõrge tase, sest 1958. aastal toodeti näiteks tööstuslikult arenenud Inglismaal ühe elaniku kohta ainult 2040, Prantsusmaal 1291, Tšehhoslovakkia Vabariigis 1252 kilovatt-tundi elektrienergiat ja Saksa Demokraatlikus Vabariigis (1956. aastal) 1696 kilovatt-tundi elektrienergiat, kusjuures sakslased seadsid endale ülesandeks töötada 1960. aastal ühe elaniku kohta 2450 kilovatt-tundi elektrienergiat. Seega ületab elektrienergia toodang Eesti NSV-s 1965. aastal ka kõige enam arenenud kapitalistlike maade toodangu, sest et ka Ameerika Ühendriigid tootsid elektrienergiat 1955. aastal ühe elaniku kohta 3782 kilovatt-tundi.

Siinkohal võib märkida, et ainult nõukogude korra tingimustes, ühtse rahvamajanduse plaani alusel on võimalik meie põlevkivi varude baasil järsult tõsta ja edasi arendada võimsat elektrienergeetikabaasi. Selle tõttu ei ole miljarditel tonnidel põlevkivil mitte enam kohalik tähtsus, vaid sellest on kujunemas üleliidulise tähtsusega energia- ja kütusebaas Lääne ja Loode majandusrajoonide jaoks, millega ühtlasi põlevkivitööstus on Eesti NSV rahvamajanduses kujunemas juhtivaks tööstusharuks.

Et seda ülesannet täita, selleks ongi seitseaastakul ette nähtud ühendada kõrgepingeliinidega ühtsesse võrku Eesti NSV energia-

allikad niihästi loode kui lääne suunas, millised eeltööd on juba käimas. Nagu teada, lähevad kõrgepingeliinid Narvast Leningradi. 1958. aastal valmis Narva—Pihkva kõrgepingeliin ja praegu tehakse eeltöid Narva—Riia kõrgepingeliini ehitamiseks, et edaspidi Balti elektrijaama valmisaamisel pikendada seda kõrgepingeliini kuni Kaliningradini.

Eesti NSV ulatuses lõpetatakse 1959. aastal kõrgepingeliini ehitamine Narvast Tallinna ja hiljem rekonstrueeritakse Tallinn—Pärnu liin. Samuti valmib 1959. aastal Ahtme—Tartu—Viljandi—Pärnu liin. Nagu teada, on juba rajatud Tartu—Valga ja Tartu—Võru kõrgepingeliin. Seega luuakse meie vabariigis ühtne kõrgepingeliinide võrk, mis võimaldab kindlustada häireteta elektrienergia andmise madalpingevõrkude kaudu mitte ainult kõikidesse linnadesse ja asulatesse, vaid ka täielikult elektrifitseerida kõik kolhoosid ja sovhoosid.

Kui meil seni elektrienergiat, eriti kolhoosides, rakendati põhiliselt ainult valgustuse otstarbel, siis seitseaastaku jooksul peab elekter leidma oma koha kõigis töomahukates protsessides ka põllumajanduses.

Koos sellega võib märkida, et sotsialistlik plaanimajandus võimaldab palju otstarbekamalt rakendada ja ära kasutada elektrijaamu, neis installeeritud võimsusi. Nii toodeti meil ühe kilovati võimsuse kohta 1950. aastal elektrienergiat 5280 kilovatt-tundi, 1956. aastal 5708 kilovatt-tundi. Võrdluseks märgime, et Inglismaal andis üks kilovatt installeeritud võimsusi 1954. aastal ainult 3560 kilovatt-tundi, Prantsusmaal 1953. aastal 3100 kilovatt-tundi, Lääne-Saksamaal 4400 kilovatt-tundi, Saksa Demokraatlikus Vabariigis 5750 kilovatt-tundi. Niisugune jõujaamade intensiivne kasutamine võimaldab muuta toodetud elektrienergia omahinna tunduvalt odavamaks, mille tõttu avaneb võimalus, vastavalt sellele, kuidas suured võimsused käiku lähevad, sulgeda väikesed kohalikud elektrijaamad niihästi kommunaalettevõtetes kui ka tehastes, kus toodetud elektrienergia omahind on palju kõrgem.

Milline osatähtsus on väikestel elektrijõujaamadadel, nähtub kas või sellest, et 1955. aastal oli ainuüksi tööstusettevõtetel 434 jõujaama, kus ühe ülesseatud kilovati võimsuse kohta anti elektrienergiat pisut üle 3000 kilovatt-tunni, kusjuures toodetud kilovatt-tunni omahind oli äärmiselt kõikumine. Nii näiteks maksis üks kilovatt-tund elektrienergiat Tallinna Metsatööstuses 2 rubla 8 kopikat, Viljandi Metsatööstuse Keskuses aga 3 rubla 82 kopikat jne. Seega võime üldistavalt öelda, et kõigi tööstusettevõtete elektrijaamade elektrienergia omahind on kõrge ja kohati palju kõrgem «Eesti Energia» jõujaama elektrienergia omahinnast, välja arvatud ettevõtted, mis kasutavad veeenergiat, nagu Kohila ja Röpina paberivabrik. Palju elektrijõujaamu oli ka mittetööstuslikel ministeeriumidel — kokku 191 jõujaama, kus keskmiselt ühe installeeritud kilovati kohta saadi seal 1101 kilovatt-tundi elektrienergiat ja toodetud elektrienergia omahind oli samuti väga kallis. Vabariigi põllumajanduse elektrifitseer-

rimine on põllumajandusele tohtu suureks abiks, sest kodanluse diktatuuri ajal ei kasutatud põllumajanduses peaaegu üldse elektrienergiat. Nii tarvitati 1930. aastal põllumajanduses elektrienergiat kõigest 150 000 kilovatt-tundi ja 1935. aastal 172 000 kilovatt-tundi. Võrdluseks võime märkida, et 1955. aastal toodeti ainult põllumajandusorganisatsioonide jõujaamades kokku 9 650 000 kilovatt-tundi elektrienergiat.

Nagu öeldud, võimaldab Balti soojuselektrijaama käikulaskmine järsult vähendada teiste kohalike jõujaamade poolt toodetud elektrienergiat, ja nii ongi plaanitud tööstusettevõtete jõujaamade poolt väljalastud elektrienergia hulga järsk vähendamine. Kui tööstusettevõtete jõujaamad andsid veel 1950. aastal 30,9 protsenti kogu toodetud elektrienergiast, siis seitseaastaku lõpuks lõpetavad nad peaaegu täielikult oma tegevuse.

Võib veel märkida, et elektrienergia tarbijate hulgas on esikohal tööstus, kes 1956. aastal tarvitas 61,5 protsenti kogu toodetud elektrienergiast. Teisel kohal on kommunaalmajandus, kes kulutas 16,6 protsenti kogu elektrienergiast, kuna transpordi osa on alles hoopis väike.

Elektrienergia rakendamise kasv tööstuses nähtub järgmistest arvudest. Kui 1936. aastal tarvitati suurtööstuses ühe töölise kohta 2400 kilovatt-tundi elektrienergiat, siis 1956. aastal oli see arv 5917 kilovatt-tundi ja plaani kohaselt on 1965. aastal ette nähtud suurtööstuses ühe töölise kohta tarvitada ca 9000 kilovatt-tundi elektrienergiat. Nagu teame, on ka üleliiduliselt ette nähtud, et ühe tööliste käsutusse antud elektrienergia hulk peab kasvama kahekordselt.

Peale Balti soojuselektrijaama, mis on ette nähtud seitseaastaku jooksul eksploatatsiooni anda, ehitatakse Tallinnas uus elektrijaam võimsusega 50 000 kilovatti, mis lahendab põhiliselt kaugkütte probleemi. Praktika on näidanud, et kaugkütte teostamine õigustab end majanduslikult täiesti, kuna selle tulemusel vähenevad järsult majade eksploatatsiooni kulud, langeb ära vajadus igasse majja ehitada oma katlamaja. Teiselt poolt võimaldab see järsult parandada õhurežiimi, mis eriti Tallinna tingimustes omab esmajärgulist tähtsust. On ette nähtud ka praegu töötav Tallinna elektrijaam viia vedel- ja gaasiküttele.

Suurtes kogustes põlevkivi kasutamine elektrijõujaamade katlamajades tähendab igal aastal väga suure koguse tuha kuhjumist. Ometi teame, et põlevkivituhal on rida väärtuslikke omadusi ja teatud tingimustel on ta kasutatav sideainena. Sellest lähtudes tehakse praegu laiaulatuslikku uurimistööd, et saada tsemenditööstuse jaoks valmis klinkrit elektrijaamade katlamajades, kus kasutatakse kütusena põlevkivi. Praegu ei ole veel kõik tehnoloogilised küsimused lahendatud, kuigi küsimus on põhimõtteliselt lahendatud positiivselt. Kõigile on selge nende uurimistööde väga suur rahvamajanduslik tähtsus, kuna see võimaldab miljonitest tonnidest tuhande, mida ainuüksi Balti soojuselektrijaam aastas toodab, uurimistööde posi-

tiivsel lahendamisel saada miljoneid tonne klinkrit tsemendi tootmiseks.

Kaugkütte teostamiseks on ette nähtud tõsta tsentraliseeritud korras soojusenergia tootmist 488 000 suurelt kalorilt 1958. aastal kuni 1 880 000 suure kalorini, seega enam kui 3,8 korda. Kaugkütte teostamine toimub esijoones Tallinnas, kuid samuti ka põlevkivibasseinis, Kohtla-Järve ja Ahtme elektrijaama baasil.

Keemiatööstus

Nagu teada, pööravad Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus keemiatööstuse kiirendatud arendamisele erilist tähelepanu, sest keemiatööstus on üks tähtsamaid tööstusharusid, mis rikastab teisi tööstusharusid uute toorainete liikidega, andes sellega võimaluse palju efektiivsemalt kasutada meie maa loodusvarasid. Eriti rikkalikult annab arenenud keemiatööstus odavat ja kvaliteetset toorainet laiatarbekaupade valmistamiseks, niihästi tekstiili, jalatsite ja galanterii kui ka rea teiste tarvete vallas. Peale selle saab ka teistes tööstusharudes, masinaehituses, ehitustegevuses laiaulatuslikult kasutada plastmasse ja teisi sünteetilisi materjale, mis samuti on keemiatööstuse toodang. 1958. aastal töötas Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee maipleenum välja laiaulatusliku programmi keemiatööstuse arendamiseks Nõukogude Liidus, mis sai aluseks seitseaastaku programmile keemia osas, mille kohaselt keemiatööstuse toodang kasvab seitseaastaku jooksul ligi 3-kordseks, sealhulgas peab kunstkiu tootmine tõusma ligi 4-kordseks, plastmasside ja vaikude tootmine rohkem kui 7-kordseks. Erakordselt suure tähtsusega on põllumajandusele mineraalväetiste tootmine, kuna eriti tehnilised kultuurid ja teiselt poolt looduslikult vaesed pinnased vajavad suurtes kogustes mineraalväetisi. Selle tõttu on ette nähtud tõsta nende toodang ligi 3-kordseks, s. t. 12,4 miljonilt tonnilt 1958. aastal 35 miljonile tonnile 1965. aastal.

Keemiatööstuse arendamine peab toimuma peale tavalise tooraine suures ulatuses loodusliku gaasi ja nafta töötlemise tehastest saadava kõrvalgaasi kasutamise alusel. Niisugune on ülesanne kogu Nõukogude Liidu ulatuses. Eesti NSV-s on teaduslike asutuste poolt välja töötatud laiaulatuslikud ettepanekud keemiatööstuse arendamiseks põlevkivi baasil saadavast toorainest. Nii näiteks on võimalik toota põlevkiviõlist fenooli. Ühealuselisi fenooli võidakse edukalt kasutada kõrgekvaliteediliste heledavärviliste lakivaikude tootmiseks. Teiseks ühealuseliste alküleeritud fenoolide kasutusala on fenool-formaldehüüd-termoreaktiivsete vaikude tootmine, millega osutub võimalikuks asendada bakeliit-presspulbrit, mis

praegu NSV Liidus on defitsiitne ja mille osas tarbimise kiiret tõusu vaevalt õnnestub katta teiste toorainete baasil.

Kahealuselisi fenoolide kasutamist tuleb jätkata nitreeritud fenoolide tootmisega, mis hästi sobivad taimekahjurite tõrjevahendeiks, eriti viinamarjakultuuridele. Samuti on teada, et klooräädikhappe toimet saab fenoolidest toota nn. aroksü-äädikhappeid, mis stimuleerivad taimede kasvu ja mida saab rakendada selektiivse umbrohu tõrjevahendina. Katsed on kinnitanud, et põlevkiviõli fenoolidest saadud veekindel liim on kõrge kvaliteediga. Põlevkivi summaarsetes fenoolides leiduvad naftoolid on väärtuslikuks stabiliseerimisvahendiks krakbensiinidele ja määrdõlile. Fenoolidest kõrgema temperatuuri juures keevad fraktsioonid leiavad kasutamist antiseptikuna, näiteks lubjaga käsitsetult vees lahustuva kaltsiumfenoolina.

Toodust selgub, et põlevkivi fenoolide kasutamiseks on eeloleval seitseaastakul olemas täiesti reaalsed perspektiivid.

Koos fenoolidega eraldatakse põlevkiviõlist ka karboonhappeid, millede seas leidub väärtuslikke rasvhapete homologe, mis on tarvilikud paljude lahustajate ja plastifikaatorite tootmisel. Defenoleeritud põlevkiviõli sisaldab peale süsivesinikkude veel neutraalseid hapniku ja ka väevli ühendeid. Defenoleeritud põlevkiviõli fraktsioonide kasutamisel on vedelate mootorikütuste tootmine, mis ka edaspidi jääb üheks tähtsamaks põlevkiviõli kasutamise vormiks.

Defenoleeritud diislikütuse fraktsioonis ulatub neutraalsete hapniku ühendite koostis kuni 25 protsendini, mille peamise osa moodustavad neutraalsed fenoolid ja ketoonid. Neutraalseid fenoolide arvatakse kasutada võivat lakivaikude tootmisel, kuna neutraalsete hapniku ühendites leiduvad ketoonid on peamiselt atsetooni kõrgeteks homologideks. Nende kasutamise võimalused on seni teadusmeeste poolt läbi töötamata.

Tehnoloogiliselt on kindlaks tehtud võimalus toota põlevkiviõlist kvaliteetseid määrdõlilisi ja kõrvalproduktina diislikütust, kuid nende toodete omahind on seni kõrgem naftasaaduste omast.

Põlevkiviõli süsivesinikosa annab töötlemisel väävelhappesega pindaktiivseid aineid, mis tänapäeval on võitnud laia kasutamisala majapidamises, taimekahjurite tõrjevahenditena, metallilõikamisel, tekstiilitööstustes jne. Analoožilisi preparaate on toodetud põlevkiviõlist Inglismaal. Ameerika Ühendriikides on praegu ligemale 50 protsenti rasvhappesepidest asendatud detergentidega. Detergentide tootmine põlevkiviõli baasil, mida praegu uuritakse Tea-

duste Akadeemia Keemia Instituudis, on tähtis ala ja selle tööstus-haru rajamiseks on meil reaalsed väljavaated.

Põlevkivitööstuse poolt on pika aja jooksul välja lastud kvaliteetset immutusõli, mis annab võimaluse 4—5-kordselt suurendada puidu ilmastikukindlust. Eeloleva seitseaastaku jooksul on ette nähtud immutusõli väljalaske tunduv suurendamine.

Põlevkivist gaasi tootmisel kamberahjude tekivad kõrvalsaadus-tena kamberahju tõrv ja gaasbensiin, kusjuures tõrva hulk on 5—6 protsenti ja gaasbensiini hulk 2,5—3,0 protsenti töödeldava põlevkivi hulgast. Keemilise koostise poolest erineb kamberahju tõrv poolkoksistamisel saadavast põlevkiviõlist, olles tugevasti aromati-seerunud. Kamberahju gaasbensiini ja tõrva tuleb seetõttu vaadelda aromaatsete süsivesinikkude tootmise baasina. Praeguse tootmise võimsuse juures võib gaasbensiinist saada lihtsaid aromaatsed süsivesinikke umbes 16 500 tonni ja solventnaftat 10 000 tonni ning tõrvast puhast naftaliini 1400 tonni, puhast antratseeni 280 tonni ja 180—230° C keemispriiridega fenoole 950 tonni.

Toodud orienteerivatest arvudest nähtub, et kamberahju tõrva ja gaasbensiini baasil on meil võimalik rajada laia profiiliga keemia-tööstust. Bensooli, toluooli ja ksüloolidega võib katta lahustajate vajadust, kuid ühtlasi toota nitrobensooli ja sealt edasi aniliini värvainete tööstusele. Toluooli baasil on mõeldav troktüüli toot-mine, mis on lõhkeaineks vabariigi kaevandustööstusele. Kamber-ahju tõrva baasil on seega võimalik saada madalamaid fenoole, mis sobivad hästi presspulbri tootmiseks, mille kogus kataks ja üle-taks täielikult vabariigi vajadused.

Juba praeguse põlevkivi termilise töötlemise juures võib kõne alla tulla alkoholide tootmine, kuna see ei nõua gaasi eelnevat lahusta-mist ja sügavat puhastamist ega ka suuri kapitaalmahutusi. See võiks kõne alla tulla põlevkivi tunnelahjude gaasi baasil, mille kogus ulatub 12,5 milj. m³ aastas. Sellele vastavalt võiks aastatoo-dang kujuneda järgmiseks: etüülalkoholi — 300 tonni, isopropüül-alkoholi 580 tonni, isobutüülalkoholi 530 tonni, mis leiaksid kasuta-mist kõige paremini lahustajatena, kuid mille tootmine vajab veel majanduslikku kulkulatsiooni. Gaaside kasutamise soodsad pers-pektiivid tekivad rikka gaasi saamisel tahke soojuskandjaga utte-agregaadist, mille peale aga praegu veel ei saa rajada lähemaid kaalutlusi.

Lõpuks tuleb peatuda põlevkivi termilisel töötlemisel saadud uttevee ümbertöötamisel, mis lähema paari aasta tootmise mahu juures annab kuni 380 000 kantmeetrit utteveesid aastas, milles leidub keemilisi ühendeid ühealuseliste fenoolidena 390 tonni, kahe-aluselisi fenoole — 2400 tonni aastas, happeid 170 tonni, ketoone 190 tonni ja aluseid 230 tonni.

Esitatud lühikesest ülevaatest, mis on tehtud tehniliste teaduste doktori professor Aarna töö alusel, selgub, et vabariigi põlevkivi-tööstus pakub rea võimalusi orgaanilise sünteesi tööstuse arenda-

miseks ja põlevkivitööstuse muutmiseks keemiatööstuse tooraine baasiks, kuna seni rakendatud vedelkütuse ja gaasi tootmine majanduslikult ei suuda võistelda loodusliku gaasi ja nafta tootmisega. Seetõttu võimaldab keemiatööstuse arendamine põlevkivi kui tooraine baasil meil ühtlasi kogu seda tööstusharu edasi arendada. Üleliidulises Põlevkivi Töötlemise Instituudis teostatud põhjalikud kalkulatsioonid näitavad, et ainuüksi fenoolide tootmise ja kasutamise lülitamine tehnoloogilisse tsükklisse muudab kogu põlevkivitööstuse rentaabluse. Peenkeemia edasine juurutamine tõstab veelgi majanduslikku efekti.

Siinkohal peab siiski märkima, et eeloleva seitseaastaku jooksul meil keemiatööstuse laiaulatuslik arendamine põlevkivi baasil eeldab suurt tööd teaduslikult väljatöötatud keemiasaaduste tootmise organiseerimiseks. Seni on meil vähe kogemusi pooltööstuslike katseseadmete näol, kuna nende loomiseks eraldati keemiatööstuse alahindamise tõttu seni vähe vahendeid. Olukord on praegu selles osas muutunud ja eeloleva seitseaastaku jooksul saab võimalikuks teostada laias ulatuses pooltööstuslikes katseseadmetes vastavaid uurimistöid, et välja töötada tehnoloogiline protsess vastavate toodete tööstuslikus ulatuses tootmiseks.

On ilmne, et nende töödega on tarvis maksimaalselt rutata, et kindlustada konstruktoritele ja projekteerijatele vajalike katseandmete saamine.

Tarbekeemia toodete kasv eeloleva seitseaastaku jooksul nähtub tabelist.

Tabel 17

Tarbekeemia toodete kasv

	Mõõt- ühik	1956. a.	1957. a.	1958. a.	1965. a.	1965 1958 %
Kondiliim	tonn	230	235	240	450	187
Nahaliim	„	69	69	71	90	127
Kondijahu	„	507	588	575,9	1010	173,6
Puuvaik	„	506	677	700	800	114
Toortärpentin . .	„	184	267	291,0	510	175,2
Puhastatud tär- pentin	„	276	347	369,5	390	144,6
Äädikhape	„	90	49	231,2	310	134
Söödapärm	tuh. t	—	—	—	4,2	

Eriti suur kasv on ette nähtud nitroemali, nitrolaki ja lahustajate tootmises — ligemale 4 korda, õlilakkide toodang kasvab üle 3 korra, emalvärvide toodang 2,7 korda. Taas hoogustatakse metsakeemia arendamist, mis vahepeal täiesti välja suri.

Märkisime juba, et tehnilise progressi tulemusel hakatakse söödapärmi tootma V. Kingissepa nim. Tselluloosi ja Paberi Kombinaadi heitevetest, mis annab kuni 4200 tonni väärtuslikku kontsentreeritud sööta.

Eesti NSV-s on soodsaid eeldusi keemiatööstuse suure tähtsusega alaliigi, mineraalväetiste tootmiseks, esijoones üsna rikkalikult looduses leiduvate fosforiidide baasil, mida oma keemilise koosseisu poolest loetakse üheks paremaks.

Peale selle on meil põlevkivituha näol väga suurtes kogustes materjali happeliste muldade lupjamiseks, mida on vaja teostada loode ja lääne majandusrajoonis kuni 4,6 miljoni hektari ulatuses, kuhu oleks aastas vaja üle 1,5 miljoni tonni põlevkivituhka. Ka Eesti NSV-s pole seni seda väga kasulikku ja rikkalikku võimalust kaugeltki täiel määral kasutatud, ja seda põhiliselt organisatsiooniliste nõrkuste tõttu, sest kui põlevkivituha laadimine on täielikult mehhaniseeritud, siis selle mahalaadimine ja laialivedamine on seni korraldamata. See ongi põhiliseks takistuseks, miks seda ei saa põllumajandusele kohapeal odavalt müüa. Teiselt poolt peab märkima, et loode ja lääne majandusrajoonid on mineraalväetiste tootmises nõrgal tasemel, sest lääne majandusrajooni tähtsaim vabariik — Valgevene NSV — ei tootnud seniajani mineraalväetisi, kuid ise oli ta nende suur tarvitaja. Mineraalväetiste tootmine oli arenenud ainult Läti ja Eesti NSV-s. Üleliiduliselt toodeti 1955. aastal ühe elaniku kohta 48,2 kg mineraalväetisi. Kogu lääne majandusrajoonis aga toodeti ühe elaniku kohta ainult 19,3 kg mineraalväetisi, seega 2,5 korda vähem kui keskmiselt kogu Nõukogude Liidus. Eeloleva seitseaastaku jooksul on Eesti NSV-s ette nähtud mineraalväetiste tootmist järsult tõsta, mille tulemusel mineraalväetiste toodang ühe elaniku kohta tõuseb rohkem kui 4 korda.

Peale selle on ka Valgevene NSV-s ette nähtud uue vabriku käikulaskmine, millega lääne majandusrajoon tunduvalt parandab oma mineraalväetiste tootmise taset.

Võime märkida, et suure osa superfosfaadi tootmiseks vajalikust väevlist võib saada põlevkivi termilisel töötlemisel.

Fosforiidi ammutamisel minnakse seitseaastaku jooksul üle maalusel kaevandamiselt karjääriviisilisele tootmisele, mis võimaldab tunduvalt odavamaks muuta toodetava fosforiidi omahinda, kokku hoida tööjõudu ja koos sellega ära kasutada teisi maapõuevarasid, mis muidu jäävad kasutamata. Nii on ette nähtud toota aastas karjääridest koos toorfosforiidiga üle 400 000 m³ paasi killustiku jaoks aastas ja 200 000 m³ ehituspaasi, mis loomulikult mõjub soodsalt ka toorfosforiidi omahinna alandamisele.

Eelolev seitseaastak annab Eesti NSV keemiatööstuse arendamiseks suure tõuke. Seitseaastakul avanevad laialdased võimalused teadusmeeste poolt laboratoorsel teel saadud uurimistöö tulemuste edasiarendamiseks pooltööstuslikes katsetehastes selleks, et sealt saadud andmete põhjal valmistada vajalik tehniline dokumentat-

sioon ja muud eeltööd laiaulatusliku keemiatööstuse arendamiseks põlevkivi baasil järgneva seitseaastaku raamides. Põhimõtteline otsus selleks on Liidu Plaanikomitee poolt olemas.

Masinaehitus ja metallitööstus

Kui rasketööstus on Nõukogude Liidu industrialiseerimise ja kõigi rahvamajandusharude kiire arendamise alus, mida teiste rahvamajandusharudega võrreldes arendatakse edasi kiirendatud tempoga ning mille toodangu maht ka eeloleva seitseaastaku jooksul peab suurenema 85—88 protsenti, samal ajal kui tarbimisvahendite maht tõuseb 62—65 protsenti, siis rasketööstuse harudes on omakorda juhtivaks lüliks masinaehitus ja metallitööstus. Seetõttu nimetataksegi masinaehitust ja metallitööstust rasketööstuse südameks.

Käesoleval seitseaastakul on kogu Nõukogude Liidus ette nähtud mahutada musta ja värvilise metallurgia ehitamise ettevõtetesse ja töötavate ettevõtete rekonstrueerimiseks rohkem ressursse kui neid kulutati möödunud 30 aasta jooksul. Sealjuures suunatakse musta metallurgia alal 67 protsenti ja värvilise metalli alal ligi 60 protsenti kapitaal mahutusi tegutsevate ettevõtete laiendamiseks ja rekonstrueerimiseks, mis peavad andma rohkem kui $\frac{3}{4}$ malmi, terase ja valtsmetalli planeeritud juurdekasvust, kusjuures tuleb märkida, et ühenduses suure nõudmisega torudele ja lehtterasele tõstetakse torude väljalase rohkem kui kahekordseks.

Edasi on ette nähtud kõigi tänapäeva masinaehituse harude, eelkõige aga raskemasinatööstuse, aparaaditööstuse, automaatika ja elektroonika vahendite tootmise kiirendatud arendamine.

Erilist tähelepanu pööratakse uusimate masinate tootmisele ja loomisele, kusjuures kasutatakse ära teaduse ja tehnika saavutused ja avastused, eriti raadioelektronika, pooljuhid, ultraheli ja radioaktiivsed isotoobid. Üheks esmajärjekordseks ülesandeks on uusimate keemiatööstuse seadmete laialdase nomenklatuuri loomine. Tõsist tähelepanu tuleb pöörata elektrotehnilise tööstuse kui meie maa elektrifitseerimise tähtsaima tehnilise baasi edasiarendamisele. Tuleb tõsta elektrimasinate, kaablitoodete ja elektriisolatsioonimaterjalide tehnilist taset ja kvaliteeti ning rakendada abinõusid kiireks võimsuste suurendamiseks elektrotehnilises tööstuses.

Tootmisprotsesside ulatuslikumaks automatiseerimiseks tuleb lähematel aastatel organiseerida ajakohaste automatiseerimisvahendite äärmiselt spetsialiseeritud masstootmine, et edaspidi saavutada kõikide rahvamajandusharude kompleksne automatiseerimine.

Toodud väljavõtted N. S. Hruštšovi ettekandest ülesannete kohta metallurgia ja masinaehituse alal omavad meie jaoks olulist tähtsust, kuna Eesti NSV masinaehitus — arvestades seda, et töötlemiseks vajalik metall tuleb sisse vedada, — orienteerub mitte-metalli-

mahukate, kuid kvaliteetset tööjõudu nõudvate aparaatide, elektri- ja raadiomõõteriistade, elektrotehniliste toodete laia nomenklatuuri tootmisele. Seega on suund, mis meie masinaehitus on võtnud, õige, vastab tänapäeva NSV Liidu kui terviku rahvamajanduse nõuetele, ning selle toodangu liigi järsk laiendamine on tunnistatud esmajärguliseks ülesandeks.

Vaatleme siis, mis meil on ette nähtud toota masinaehituse alal eeloleva seitsme aasta jooksul.

Rahalises väljenduses on masinaehituse toodangu kasv ette nähtud enam kui 2,3 korda, seega tunduvalt rohkem kui kogu tööstuse kasv keskmiselt. Seejuures aga on rea toodete alal ette nähtud tunduvalt suurem kasv. Nii on ette nähtud tõsta kaablitoodetest emailjuhtmete toodangut üle 4 korra, kaabli VRG toodang ligemale 10-kordseks (3000 km), raadiojuhtmete toodang ligemale 4-kordseks, andes neid juhtmeid 1965. aastal 75 000 km, nõrga voolu juhtmete toodang on ette nähtud tõsta ligemale 2,4-kordseks, s. t. kuni 65 000 km-ni, tahmapuhurite automaatikat on ette nähtud suurendada 20 korda, teehöõvlite toodangut ligemale 2,7 korda, automatiseerimise vahendite ja nende tagavaraosade toodang tõsta 2,6-kordseks (koguväärtuses kuni 184 miljonit rubla), soojusenergeetika protsesside kontrollimise ja reguleerimise seadmete toodang ligemale 3,3-kordseks jne.

Ülevaatliku pildi masinaehituse toodete kasvu kohta saame tabelist 18.

Tabel 18

Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu masinaehituse toodangu kasvu dünaamika I. VII 1955 hulgihindades, protsentides

1955. a.	1956. a.	1957. a.	1958. a.	1959. a. plaan	1960. a.	1965. a.
100,0	115,3	137,4	149,5	177,0	228,2	380,7

Masinaehituse olukord Eesti NSV-s oli kodanluse diktatuuri ajal erakordselt raske, kuna tsaari-Venemaalt päranduseks saadud suuremad metallitöötlemise ettevõtted kodanluse poolt laostati. Nõukogude korra taastamisega algas masinaehituse ettevõtete kiire ülesehitamine, milles saadi tähelepanuväärivaid tulemusi. Näitena võib tuua «Volta» elektrimootorite toodangu. Kui vabrik kodanliku diktatuuri ajal täiesti välja suri, siis nõukogude korra taastamisega taastati ka see ettevõtte kui elektrimootorite tootja. 1950. aastal andis tehas juba 76 700 mootorit ja 1958. aastal juba 186 000 mootorit.* Seega oli kasv erakordselt kiire, ja sealjuures andis tehas üle 10 protsendi kogu Nõukogude Liidu selle gabariidi elektrimootorite toodangust. Kuid isegi see pole veel piir, sest kuigi tehas on oma territooriumil vägagi kokku surutud, tõstetakse tänu tootmisprotsessi

* Alla 100 kW.

edasisele täiustamisele (uute automaatliinide püstitamisele) toodang 1965. aastaks 270 000 mootorini, kusjuures mootorite omahind alanes viiendal viisaastakul ligemale 30 protsenti. Tehasel on võimalik järsult tõsta elektrimootorite toodangut tingimusel, kui vabariigis luuakse spetsiaalne valutehas, millega valutsehideks olevad korpused on võimalik ümber ehitada mootorite valmistamiseks ja seega saada täiendavalt suur pindala juurde.

Niisama kiiresti arenes kaablitoodete väljalase. Kaablitoodete osas on eelseisval seitseaastakul ette nähtud veel suurem tõus, kuna tehas saab uue peakorpuse Tallinnas, mis annab võimaluse tema toodangu väärtuse tõsta kuni 175 miljoni rublani. Peale selle aga on ette nähtud pärast Püssi elektrijaama sulgemist, Balti soojus- elektrijaama käikumineku järel, seal asutada uus emailjuhtmete tehas, mis mõningate juurdeehituste kaudu võimaldab luua ettevõtte, mille toodang ulatub ca 180 miljoni rublani. See on üks väga paljudest näidetest kasutamata sisemiste reservide rakendamises, millise võimaluse andis tööstuse ja rahvamajanduse juhtimise organisatsiooni ümberkorraldamine.

Väga kiiresti arenes viisaastaku jooksul mitmesuguste mõõteriistade ja aparaatide tootmine. Nii suurenes «Punase Reti» toodang 2,3-kordseks, «Termoautomaadi» toodang 9,1-kordseks. Nagu eespool märgitud, suureneb käesoleval seitseaastakul selle ala toodang veel kiiremini, kusjuures luuakse täiesti uusi väga keerukaid masinaid. Laialdaselt hakatakse tootma mõõteaparaate isotoopide rakendamisega. On ette nähtud laboratoorsete transformaatorite tootmine Jõhvis ja üsna edukalt läheb Kalinini-nimelise elavhõbeda-alaldaja tehase rekonstrueerimine, mis on määratud elektrivedurite sisustamiseks. 1958. aastal alustas tööd uus raadiotehnikatehas suletud Tallinna Tikuvabriku hoonete baasil, mis seitseaastaku jooksul peab kujunema Tallinna ulatuses suurettevõtteks. Endine Põllumajanduse Ministeeriumile kuulunud ja 1959. aastal Rahvamajanduse Nõukogule üleantud Tartu Remonditehas laiendatakse lisaks remonttöödele põllumajandusmasinate ehitamise tehaseks, mis peab oma kogutoodangu seitseaastaku jooksul tõstma mitmekordseks. Tartus on ette nähtud ehitada uus tehas luminescentslampide tootmiseks ja järsult laiendatakse Tartu aparaatide tehase võimsusi, millega Tartu kujuneb meil aparaadiehituse alal üheks kandvamaks keskuseks.

Teadlaste ja konstruktorite ühise eduka töö viljana valmis Tallinna Ekskavaatorite tehases dotsent Soonvaldi juhtimisel uus ekskavaator melioratsioonitöödeks, millel on palju eeliseid oma eelkäijaga võrreldes, ja seitseaastakul hakatakse neid seeriaviisiliselt tootma. Sel masinal on eriline väärtus just meie põllumajanduse jaoks, kuna siinsete kuivendust vajavate maade melioreerimine ilma mehhaniseerimata ei ole mõeldav, antud ekskavaator aga on ehitatud arvestades just meie maa rasket, kividerohket pinnast. Lisaks sellele on põllumajanduse jaoks seeriaviisiliseks tootmiseks ettevalmistamisel agregaat alusturba tootmiseks, mis samuti omab põllumajanduse

jaoks väga suurt tähtsust. Põllutöömasinate toodangus on ette nähtud uut tüüpi traktoriveol käivitatavate kartulivõtjate ja -panijate seeriaviisiline tootmine. Tehas on võimeline toodangut isegi suurendama, võrreldes antud plaaniga. Uue tooteliigina laskis Tallinna Mehaaniline Tehas esimese proovieksemplarina välja universaalse tõstuki. Ka see tõstuk, eriti kui see välja lasta kerge traktori baasil, võib leida laialdase rakendusala põllumajandustööde mehhaniseerimisel. Neid tõstukeid on tehasel ette nähtud toota kuni 1000 tükki aastas.

Lõpuks võib märkida, et seitseaastaku jooksul laseb vabariigi laevaehitustööstus välja oma esimesed laevad, veo ja reisijate segalaevad, esijoones sisevete jaoks.

Nagu toodud loetelust nähtub, on uuel seitseaastakul masinaehituse toodangus uutel tooteliikidel nii väärtuse poolest kui ka naturaalses väljenduses ülekaal, kusjuures seitseaastaku lõpul moodustavad täppismehaanika aparaadid, mitut liiki mõõteriistad väärtuse järgi ligemale poole masinaehituse ettevõtete 1965. aasta toodangust ehk peaaegu kogu masinaehitustööstuse ettevõtete 1958. aasta toodangu. See tähendab seda, et masinaehitus saab vabariigis oma ilme, profiili, sest kuni Rahvamajanduse Nõukogu loomiseni olid meil olemas ainult üksikud masinaehituse tööstuse ettevõtted, kuid tööstusharu, millel oleks olnud oma profiil ja ilme, meil ei olnud. See on suur saavutus, mis annab võimaluse organiseerida paremini ettevõtete vahelist koostööd, ette valmistada kaadrit, korraldada ettevõtete varustamist ja tõsta ettevõtete juhtimise taset. Suureks ülesandeks metallitöötajatele jääb tsentraliseeritud valutehase organiseerimine. Nagu arvestus näitab, vajab vabariigi rahvamajandus seitseaastaku lõpul üle 50 000 tonni malmivalu ja 10 000—15 000 tonni terasevalu. Praegu toodetakse malmivalu üksikute tehaste valutehkhides, millest suurim on «Volta». Kuid seitseaastaku teisel poolel ei suuda «Volta» enam vajalikku kogust malmi oma valukojas läbi lasta ja valukoda vajab vastavat rekonstrueerimist. Teame, et valutehaste minimaalseks suuruseks loetakse 25 000—30 000 tonni malmi. Väiksemad valutehased ei õigusta end majanduslikult, sest kõik väiketöökodade ja tsehhide tooted on majanduslikult palju kallimad kui niisuguse spetsialiseeritud ettevõtte toodang. Seepärast võttis Nõukogude Liidu valitsus juba 1958. aastal vastu määruse, milles kohustatakse vastavalt valutööde mahule organiseerima administratiiv-majanduslikes rajoonides oma tsentraliseeritud valutehased. Nagu öeldud, kui me koondame seni laialipillatud valutöökodade ja tsehhide valu kogused, siis on meil vaja ehitada valutehas kuni 50 000 tonni malmivalu ja kuni 15 000 tonni terasevalu jaoks, seega on need kogused küllaldased iseseisva ettevõtte rajamiseks. Kuigi seda ei ole seitseaastaku kavast ette nähtud, tuleb see puudus tegeliku töö käigus täiendavalt kõrvaldada.

Metsa- ja puidutööstus

Lääne majandusrajooni vabariigid on metsade poolest vaesed. Kõige paremas seisukorras metsa rohkuselt on Valgevene NSV, kus 1940. aastal veeti välja 6,1 milj. m³ tarbepuitu aastas ja ka sõjajärgsetel aastatel on tarbepuidu väljavedu kõikunud 5,2—5,7 milj. m³ piirides. Enne sõda oli Valgevene NSV-s hästi arenenud puidu tootmine vineeriks, mööbliks, paberiks. Nii andis Valgevene NSV 1940. aastal 36,2 protsenti kogu Nõukogude Liidu vineeritoodangust, 1950. aastal tootis Valgevene NSV 254 000 m³ vineeri. Leedu NSV on metsa poolest vaene. 1956. aastal veeti Metsatööstuse Ministeeriumi liinis välja ainult 687 000 m³ metsa. Ka Läti NSV andis 1956. aastal suhteliselt vähem metsa- ja puidutööstuse toodangut kui Eesti NSV. Üksnes vineeri toodeti Läti NSV-s rohkem, nimelt 111 600 tihumeetrit, kuna Eestis oli vastav arv 14 200 ja Leedus 27 100 tihumeetrit. Ühe elaniku kohta arvestatult veeti Valgevene NSV-s 1955. aastal metsa välja 1,4 tihumeetrit, Leedu NSV-s 0,6 tihumeetrit, Läti NSV-s 2 tihumeetrit, Eesti NSV-s 2,1 tihumeetrit.

Milline olukord valitseb siis Eesti NSV metsatööstuses? On üldtuntud tõde, et kodanliku diktatuuri ajal metsa laastati. Nii näiteks toodeti ajavahemikul 1922.—1929. a., s. o. 8 aasta jooksul, kokku 20 883 400 tihumeetrit metsa, seega aastas keskmiselt 2 610 800 tihumeetrit. Sellest kogusest oli suur osa määratud ekspordiks. Nii moodustasid kodanliku Eesti ekspordist kuni 18 protsenti metsa- ja puidutööstuse tooted. Järgnenud sõja ja okupatsiooni olukorras suurenes meie metsade laastamine veelgi. Ja ka sõjajärgne ülesehitustöö nõudis metsa intensiivsemat kasutamist. Seetõttu on seitseaastakul ette nähtud metsa ülestöötamise tunduv piiramine ja vastavalt sellele vähendatakse plaanipäraselt tunduvalt metsa väljavedu, nagu see nähtub tabelist 19.

Tabel 19

Tarbepuidu ja küttepuude metsast väljaveo dünaamika

	Mõõt- ühik	1958. a.	1960. a.	1961. a.	1965. a.
Tarbepuit ja küttepuud	tuh. m ³	1289,4	1255	880	900
sealhulgas					
tarbepuitu	„	929	928	620	637
saematerjale	„	430	395	373	265

Peame tegema väga tõsise järelduse, et rahvamajanduse kasutusse tuleb seitseaastaku teisest poolest alates tunduvalt vähem puitmaterjali kui enne seda. Seda teravamini kerkib kõigi töötajate ette probleem, kuidas rahvamajanduses puitu kokku hoida. Teatavasti

kasutatakse meil puitu suurtes kogustes küttepuudena, kuigi seda võiks kasutada tööstuses toorainena kartongi, vineeri ja teiste tarbeseemete valmistamisel.

Nagu juba eespool oli juttu, tuleb küttepuudeks minevat puitu asendada teiste, ja mitte halvemate, vaid paremate kütuse liikidega.

Seitseaastaku jooksul see küsimus lahendatakse ja elanikud saavad kütuseks suurtes kogustes briketti ja gaasi ning sellega on küsimus osaliselt lahendatud. Kuid peamine puidu kasutamine toimub tarbepuiduna. Järelikult on tarvis vaadata, kui palju ülestöötatud metsamaterjalist saadi tarbepuiduna ja millised võimalused on seda kogust suurendada.

Kui vaatleme tarbepuidu osatähtsust ülestöötatud metsamaterjalis endise metsatööstuse ministeeriumi süsteemis ja praeguse Rahvamajanduse Nõukogu Metsa-Puidu ja Paberitööstuse Valitsuse süsteemis, siis näeme, et seal on tarbepuidu osatähtsus pidevalt kasvanud (64,7 protsendilt 1945. aastal 74 protsendini viimastel aastatel) ja on tõusnud seega üleliidulise keskmise tasemeni. Kui võrdleme aga isevarujate poolt ülestöötatud metsast tarbepuidu väljatulekut, siis näeme, et see on tunduvalt madalam, kõigub 60 protsendi piirides. Isevarumise korras aga töödeldakse meil väga suurtes kogustes metsa üles ja see kogus ulatub kuni 500 000 tihumeetrini. Seega ainult seetõttu, et meil pole koondatud metsa ülestöötamine selleks loodud organisatsiooni kätte, läheb meil palju tarbepuitu rahvamajandusele kaotsi. Teiselt poolt tuleb märkida, et Metsa-Puidu ja Paberitööstuse Valitsusel on tänapäeval kasutada üsna võimas tehnika, mis järelikult aitab suuresti säästa tööjõudu metsa ülestöötamisel. Seega on ka tööjõu ratsionaalse kasutamise põhimõtte seisukohalt otstarbekohane koondada metsa ülestöötamine nimetatud valitsuse kätte, millekohane otsus Ministrite Nõukogu poolt ongi tehtud, ja eeloleva seitseaastaku jooksul viiakse kogu metsa ülestöötamine järk-järgult üle Metsa-Puidu ja Paberitööstuse Valitsuse kätte. Seega on meil ühelt poolt võimalik tunduvalt tõsta tarbepuidu väljatulekut juba metsa ülestöötamisel, teiselt poolt on võimalus tunduvalt parandada metsasaaduste kasutamist. Tarbepuidu kasutamisel on tänapäeval suuri võimalusi säästuks. Näiteks põlevkivitööstuses on normi kohaselt ette nähtud iga tuhande tonni põlevkivi kaevandamiseks kulutada 12,5 tihumeetri puitu tugipostideks, laetoeks ja liipriteks. 5 aasta jooksul oli ette nähtud kulutada kuuendal viisaastakul selleks otstarbeks üle 600 000 tihumeetri puitu, samal ajal aga on vabariigi eesrindlikud kaevandused ära teinud suure töö puidu säästmise võimaluste otsimisel, eriti metalli, raudbetooni ja silikaltsiitgedede rakendamisega.

Peale selle annab võimaluse puidu kokkuhoidmiseks liiprite ja tugede antiseptimine, mis omab suurt tähtsust, kuna allmaakaevanduse tingimustes immutamata puitkonstruktsioonid, liiprid, säilivad ainult 3—4 aastat, pärast seda tuleb need asendada uutega. Antiseptitud liiprite iga on 4—5 korda pikem. Siiani aga Eesti NSV kaevandustes puitmaterjali ei immutata, kuna seda takistavad vas-

tavad sanitaareskirjade nõuded, mis on välja töötatud Donbassi kaevanduste tingimuste kohaselt. Ometi on meil põlevkivikaevanduses olukord sootuks teistsugune.

Väga palju puitu läheb taara valmistamiseks. Puittaara, mis nõuab väga palju puitu, on paljudes riikides toiduainete, kerge- ja teistes tööstustes asendatud taarakartongiga. Kui 1955. aastal toodeti Ameerika Ühendriikides 12 miljonit tonni taarakartongi, siis NSV Liidus valmistati seda kõigest 51 000 tonni. Uus seitseaastak toob meile olulise korrektiivi. Taarakartongi toodang suureneb paljukordselt. Samuti tõuseb järsult jõupaberist kottide toodang, mis samuti aitab asendada puitu.

Eesti NSV tingimustes on raskusi hüdrolüüs-sulfiitpiirituse tootmisega, kuna see eeldab suurtööstuse loomist. Ometi on ka meil, nagu eespool on märgitud, seitseaastaku jooksul ette nähtud puidujäätmete ärakasutamine sootuks laiaulatuslikumalt niihästi puitkiuplaatide kui ka puitlaastplaatide tootmisena ja tselluloositööstuses jäätmete ja osaliselt lehtpuidu kasutamise suurendamisega. Seega seisab meil metsa- ja puidutööstuse ees ülesanne kitsa tooraine baasil anda suuremates kogustes toodangut, mille tulemusel ka see tööstusharu tõstab väärtuse järgi oma toodangut 60 protsenti, võrreldes 1955. aastaga. Selle ülesande teostamiseks on ette nähtud tõsta vineeri toodang 18 000-lt tihumeetrit 35 000 tihumeetrit, tõus seega 95,5 protsenti, tselluloosi toodang tõuseb 22,9 protsenti, paberi toodang 34 protsenti (88 000 tonnilt 119 000 tonnini 1965. aastal). (Võib märkida, et kodanluse ajal langes paberi toodang kuni 22 000 tonnini.) Papi toodangut on ette nähtud tõsta 37,8 protsenti võrra, sealhulgas karbipapi toodangut 113 protsenti ulatuses. Paberkottide toodangut on ette nähtud tõsta 46 protsenti ja anda 1965. aastal juba 130 miljonit jõupaberist kotti. Uue tööstusootena on viimastel aastatel hakatud valmistama tapeeti, mille toodang on seitseaastaku jooksul ette nähtud tõsta 4,3-kordseks. Seega annab meie paberitööstus 1965. aastal kuni 2,2 miljonit rulli tapeeti. Kui toodangu esimene väljatulek kvaliteedilt ei rahulda veel täielikult tarbijate nõudeid, siis on paberitööstuse töötajad teinud sellest järeldusi ja rakendanud abinõusid, et toodangu kvaliteeti oluliselt parandada.

Seoses elamuehitamise järsu tõusuga on eriti suureks paisunud nõudmine mööbli järele. Ka Eesti NSV-s on ette nähtud mööbli toodangut tõsta seitseaastaku jooksul 87,1 protsenti ulatuses, kusjuures ainult Rahvamajanduse Nõukogu süsteem toodab seitseaastaku lõpuaastal mööblit aastas 160 miljoni rubla väärtuses, millise eesmärgi teostamiseks toimub praegu Tallinna Vineeri ja Mööbli Vabriku põhjalik taastamine ja rekonstrueerimine. Samuti lõpetati uue mööblivabriku «Hoog» ehitus. Teostatakse ka uue mööblivabriku ehitamist Narvas. Seega annab Eesti NSV metsa- ja paberitööstus omapoolse panuse selle väga terava puuduse likvideerimiseks. Sõjajärgsetel aastatel alustati Eesti NSV-s kontsertklaverite ja piianiinode tootmist, mis kõrge kvalifikatsiooniga töötajate tõttu

võitsid lühikese ajaga laialdase tunnustuse nii meie vabariigis kui ka kõigis teistes liiduvabariikides. Käesoleva seitseaastaku jooksul laieneb klaverite ja pianiinode tootmine 39 protsendi ulatuses ja nende aastatoodang tõstetakse kuni 250 klaverini. Seega ei hakata ka edaspidi meie klaverivabrikus valmistama masstoodangut, vaid tema profiiliks jääb eriti kõrgekvaliteediliste kontsertklaverite tootmine.

Võrreldes meie paberitööstust lääne majandusrajoonis asuvate naabervabariikidega, võime märkida, et Eesti NSV on üks suuremaid paberitootjaid. Nii toodeti 1958. aastal paberit Valgevene NSV-s 67 300 tonni, Leedu NSV-s 45 000 tonni, Läti NSV-s 73 100 tonni ja Eesti NSV-s 88 800 tonni.

Viimastel aastatel on Järvakandi kombinaat omandanud standardmajade tootmise oskuse ja laseb neid maju välja juba suurtes kogustes, andes kuni 40 000—45 000 m² elamispinna aastas ja kasutades temale eraldatud puitu hoopis ökonoomsemalt, võrreldes individuaalehitajate metsakasutamisega. Seetõttu näib olevat otstarbekohane välja töötada vastava maja tüüp ja edaspidi selles ulatuses, nagu meie vabariik eraldab metsa kolhoosnikele elumajade ehitamiseks, teha seda mitte toore metsana, vaid elumajade valmisdetailidena, mis annaks võimaluse sama metsa hulgaga varustada palju suuremat arvu kolhoosnikuid elamutega. Koos sellega tähendaks see suurt kergendust kolhoosnikele ehitustegevuses, kuna valmis detailidest maja monteerimine nõuab hoopis vähem tööjõudu kui palkidest maja ehitamine. Seda võimalust on käesoleva seitseaastaku jooksul tarvis palju laialdasemalt kasutada, see on oluliseks teeks meie kolhoosiasulate väljaehitamisel. Teiselt poolt tähendab see palju ratsionaalsemat defitsiitse puidu kasutamise viisi.

Seega ei saa Eesti NSV vanemaid ja tähtsamaid tööstusharusid — metsa tootmine koos puitu töötlevate tööstusharudega (vineeriks, tselluloosiks, kartongiks, paberiks, mööblik) — enam areneda endises suunas, millal metsa säästlikule kasutamisele pöörati vähe tähelepanu ja puidu töötlemise jäätmeid üldse ei hinnatud. Peame arvestama toorainebaasi edasist kokkukuivamist, mille tõttu meie ees seisab ülesanne kasutada metsafonde kõige ratsionaalsemalt, suurendada tarbepuidu maksimaalset väljatulekut, anda sellest rahvamajandusele kõige defitsiitsemat ja vajalikumat toodangut, asendada mitmesugust ehituspuitu raudbetooniga (telefonipostid, liiprid jne.) ja pöörata senisest palju suuremat ja kõige tõsisemat tähelepanu puidujäätmete kasutamisele.

Ehitusmaterjalide tööstus

Tööstuse ja ehituse juhtimise organisatsiooni ümberkorraldamise ja vabariikide õiguste tunduva laiendamise positiivset mõju on eriti eredalt näha ehitusmaterjalide tööstuse arendamisel, sest kuigi sõja-

järgsetel aastatel sõja laastamiste ja purustamiste likvideerimise vajaduse juures oli ehitusmaterjalide järele eriti suur nõudmine, leidis see tööstusharu äärmiselt nõrka toetust ja edasiarendamist toleaeagsete NSV Liidu Riikliku Plaanikomisjoni juhtide poolt. Kuna ka vabariikides direktiivsete organite õigused eelarve käsutuse alal olid mitmeti piiratud, siis ei olnud võimalik täiendavaid ressursse selle tööstusharu laialdaseks jaluleaitamiseks eraldada ka kohalikest allikatest. Seda kajastab väga ilmekalt kapitaal mahutuste suurus ehitusmaterjalide tööstuse arendamiseks; nii paigutati viie aasta (1952—1956) jooksul ehitusmaterjalide tööstusse kokku 111,0 miljonit rubla, kuid aastatel 1957—1958 102,7 miljonit rubla, seega kahe aasta jooksul peaaegu nii palju, kui eelmise viie aastaga. Ka käesoleva seitseaastaku jooksul suunatakse ehitusmaterjalide tööstusse 512,8 miljonit rubla, seega on ehitusmaterjalide tööstus üks suuremaid alasid, kuhu suunatakse kapitaal mahutusi selleks, et likvideerida see terav kitsaskoht, mis pidurdas kogu ehitustegevust ja sellega ka laiendatud taastootmiseks vajaliku materiaalse baasi loomist.

Kui üksikasjalikumalt vaadelda ehitusmaterjalide üksikute liikide arengut eelseisva seitseaastaku jooksul, siis tuleb kõigepealt peatuda tsemendi tootmise kui monteeritava raudbetooni tähtsaima koostisosa kasvu juures. Käesoleva seitseaastaku plaanis on ette nähtud olukorra paranemine, kuna kõigis neljas vabariigis on kavandatud laiendada tsemendi tootmist. Eesti NSV-s on ette nähtud ehitada sisuliselt uus tehas, mille valmimisel tsemendi toodangu tõuseb enam kui 6-kordseks. Võrdluseks võime märkida, et näiteks Bulgaaria Rahvavabariigis toodeti tsemendi ühe elaniku kohta 1956. aastal 113 kg, Poola Rahvavabariigis 1957. aastal 151 kg, Saksa Demokraatlikus Vabariigis 1956. aastal 165 kg, Tšehhoslovakkia Vabariigis 1956. aastal 237 kg. Seega näeme, et tsemendi toodangu alal asub Eesti NSV seitseaastaku lõpul väga kõrgel tasemel. Peale selle aga toodetakse portlandtsemendi kõrval suurtes kogustes ka nn. hüdraulilise põlevkivituha sideainet, mille toodangut 1965. aastaks on ette nähtud tõsta kuni 200 000 tonnini. Tehase esimene järk läheb eksploatatsiooni 1959. aastal. Peale selle on ette nähtud ehitada Balti Soojuselektrijaama põlevkivituha baasil 2 suurt ehitusmaterjalide kombinaati, milles kummaski on ette nähtud vastavad tsehhid hüdraulilise põlevkivituha sideaine tootmiseks.

Tsemenditööstuse arengu soodustajaks on vabariigis kohaliku kütuse ja põlevkivi olemasolu, sest tsemendi omahinna kujunemises etendab tähtsat osa odav kütus. Viimastel aastatel on hüdraulilise põlevkivituha sideainest hakatud tootma vaheseinaplaate ja seinaplokke, millest on ehitatud ka maju ja mis on end täiesti õigustanud. Nimetatud Ahtme ja Narva ehitusmaterjalide kombinaadis ongi ette nähtud peale sideaine toota suurtes kogustes vahituha suurplokke, mis aitavad katta suure osa seinamaterjali vajadusest. Kui meil näiteks on 1965. aastal ette nähtud toota 306 milj. tingelist 253 milj. tingelise asemel 1958. aastal, siis samal 1965. aastal

on ette nähtud toota vahtuha suurplokke 240,5 milj. tingtellige koguses, mis moodustab ligemale 80 protsenti kogu seinamaterjalidest.

Seinamaterjalidest rääkides peab märkima, et Eesti NSV-s toodeti juba 1957. aastal telliseid suhteliselt rohkem kui keskmiselt kogu Nõukogude Liidus või ka lääne majandustsoonis. Nii toodeti sel aastal üleliiduliselt keskmiselt ühe elaniku kohta 123 tellist, Valgevene NSV-s 132, Leedu NSV-s 109, Läti NSV-s 120 ja Eesti NSV-s 187 tellist. Ometi, nagu märkisime, oli meil telliste järele nõudmine kaugelt suurem kui seda suudeti rahuldada. Seega käesoleva seitseaastaku jooksul tõstetakse järsult niihästi telliste kui ka suurplokkide tootmist, mille tõttu seinamaterjali üldine kogus suureneb käesoleva seitseaastaku jooksul 2,3-kordseks, seega rohkem kui üldine tööstustoodangu tõus. Sellega peaks suudetama kindlustada nõudmiste rahuldamine seinamaterjalide alal.

Peale selle valmis uueks seitseaastakuks Männiku ehitusmaterjalide kombinaadi silikaltsiittoodete tsehh, võimsusega 25 000 m³ silikaltsiittooteid aastas.

Seitseaastakul on ette nähtud ka väga kiire raudbetoonitoodete kasv. Kui 1958. aastal toodeti monteeritavat raudbetooni 107 000 m³, siis 1965. aastaks on ette nähtud seda toota 239 000 m³, seega üle 2,2 korra rohkem. Kui võtta keskmiselt 200 m³ raudbetooni 1 miljoni rubla ehitus- ja montaažtööde kohta, piisab 1965. aastal toodetavast monteeritavast raudbetoonist enam kui 1 miljardi rubla ehitus- ja montaažtööde jaoks, mis on täiesti küllaldane, et kindlustada seitseaastaku ehitusprogrammi vajadused monteeritava raudbetooni alal.

Koos sellega näeb rahvamajanduse plaan ette abinõud vajalikes kogustes karjäärimajanduse arendamiseks, et toota monteeritavat raudbetooni. Nii suureneb killustiku tootmine ainult RMN Ehitusmaterjalide Tööstuse Valitsuse süsteemis 255 000 m³-lt 1958. aastal kuni 600 000 m³-ni 1965. aastal ehk 2,3 korda; peale selle toodetakse killustikku ka teistes süsteemides. Üldse suureneb killustiku tootmine Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis enam kui 3,2 korda (1 235 000 m³-ni 1965. aastal), samuti suurendatakse Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis ehituspae tootmine ligemale 2-kordseks, s. t. kuni 355 000 m³-ni.

Aknaklaasi tootmine suureneb kuni 2 miljoni m²-ni ehk 32 protsenti. Arvestades asjaolu, et Järvakandi kombinaat asub transpordiolude suhtes ebasoodsas olukorras (veoste ümberlaadimine), tekib vajadus sealt saada väärtuslikumaid, kallimaid tooteid, kus transpordikuludel ei ole nii suurt osatähtsust kui masstoodangu juures. Seetõttu on seitseaastaku jooksul ette nähtud Järvakandis tunduvalt laiendada mitmesuguste kõrge kvaliteediga ja hinnaliste klaastoodete valmistamist. Nii on ette nähtud ehitada seal suurevõimeline ja kallis klaasi poleerimise tsehh. On hakatud välja laskma klaasisolaatoreid, mis on eriti põllumajanduse elektrifitseerimisel olnud seni väga defitsiitseks materjaliks. On tehtud üsna laialdast

tööd mitmesuguste klaastorude väljalaskmise alal: väljalastavate klaastorude tugevuse tõstmise tingimisel peab see toode kahtlemata leidma laialdasemalt juurutamist, et asendada tänapäeval paljudel puhkudel väga defitsiitseid vastava diameetriga metalltorusid.

Ehitusmaterjalide alal on ette nähtud uue tootena «Punases Kundas» välja lasta eterniiti koguvõimsusega 55 miljonit tingplaati aastas, milleks eeltööd on juba käimas. Teiselt poolt on ette nähtud ehitusmaterjalide kombinatis Männikul lasta käiku uus tsehh ruberoidi tootmiseks, mis samuti on hinnatud ja otsitud materjal, eriti aga maaehitustel ja üldse kergematel ehitustel. Nende kahe põhitöte väljalaskmisel võib lugeda katusekatte materjalide küsimuse Eestis lahendatuks.

Tallinna Keraamika Tehase uue tsehhina on ehitamisel metlahhplaatide tsehh, mis samuti peab aitama lahendada tänapäeva kitsaskohti ehitustöödel.

1958. aasta lõpul lahendati põlevkivi koksist mineraalvati tootmise probleem tööstuslikus ulatuses, kuna lasti käiku I järk sellekohasest tehastest; II järk läks käiku 1959. a. esimesel poolel. Mineraalvati toodang on ette nähtud 47 000 m³, mis lahendab meil defitsiitse isolatsioonimaterjali tootmise küsimuse. Kui selgub lõplikult selle toodangu omahind, siis tõuseb küsimus veel sel seitse-aastakul sellealase tootmise tunduvaks laiendamiseks, kuna toorainet on külluses, tootmise tehnoloogiline protsess on lihtne ega nõua suuri kapitaalvahutusi, samuti ei nõua see ka palju jõudu.

Viimastel aastatel on laialdaselt hakatud tootma väga defitsiitseid elektrinstallatsiooni ja valgustustehnilisi seadmeid; 1958. aastal anti selles lõigus toodangut umbes 21 miljoni rubla ulatuses. Nende toodete väljalaset on eeloleva seitse-aastaku jooksul ette nähtud suurendada enam kui 3 korda, mille tulemusel selle toodangu väärtus tõuseb 1965. aastal enam kui 65 miljoni rublani, millega samuti suudetakse põhiliselt rahuldada ehitajate vajadused seda liiki toodete järele. Keskküttekatelde ebarahuldav konstruktsioon põlevkivi kasutamisel sundis otsima teid vastava konstruktsiooniga keskküttekatelde väljatöötamiseks, mida ka tehti. Alates 1956. aastast toimus juba kohapeal keskküttekatelde tootmine 4 400 m² küttepinna ulatuses, mida kiirelt edasi arendati. Selle tulemusel toodeti neid juba 1958. aastal 14 100 m² ulatuses ning toodangut on kavandatud tõsta kuni 20 000 m²-ni, millega rahuldatakse vabariigi vajadus nende järele.

Ehitusmaterjalide tööstus toodab ühtlasi melioratsioonitöödeks maaparandustorusid, mille toodang on pidevalt kasvanud. Kui neid 1955. aastal toodeti ainult 750 000, siis 1958. aastal oli nende toodang juba 13 500 000 ja ette on nähtud tõsta nende toodang enam kui 44 miljoni tüki 1965. aastal. Selle tooteliigi nii kiire tõus kajastab põllumajanduse edasist kasvu ja selle nõudmise suurenemist maaparandustööde laiendamiseks.

Puitkiuplaatide toodang on ette nähtud tõsta 1965. aastaks kuni 800 000 m²-ni ja tepp-plaatide toodang ligemale 1¹/₂-kordseks (402 000 m²-lt on ette nähtud see viia kuni 600 000 m²-ni 1965. aastal).

Seega on ehitusmaterjalide toodangu kasv tunduvalt kiirem kui teistes tööstusharudes — vastavalt ettenähtud kapitaalmahutuste kasvule, millega selle seitseaastaku teisel poolel meil ehitusmaterjalide defitsiitsus peaks olema likvideeritud.

Kerge- ja toiduainete tööstus

Millised ülesanded eeloleva seitseaastaku jooksul seisavad kerge-tööstuse, toidu- ja maitseainete, liha-, piima- ja kalatööstuse ees? Nagu juba tööstusharude loetelu näitab, on kõik nad vägagi sõltuvad põllumajanduse edasise arengu tempost, välja arvatud vahest ehk kalatööstus, kus tooraine ressursid sõltuvad väljapüütud kala-kogustest. Seetõttu on tarvis kas või lühidalt vaadelda meie sotsialistliku põllumajanduse arengu tänapäeva taset ja peatuda ka edasise arengu tempol, et orienteeruvaltki oleks võimalik analüüsida nende tööstusharude edasist kasvu.

Teame, et Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee, õigesti ellu viies partei XX kongressi ajaloolisi otsuseid, saavutas väga suuri tulemusi just sotsialistliku põllumajanduse edasiarendamisel, mis jäi tunduvalt maha tööstuse arengu tempost ja seetõttu hakkas takistama kogu rahvamajanduse kiiret arengut, mille kohta seltsimees Hruštšov oma aruandekõnes XXI kongressile ütleb: «Nagu märkis Keskkomitee detsembripileenum, on partei poolt põllumajanduses edasise tõusu saavutamiseks väljatöötatud ja teostatud abinõudel tõeliselt revolutsiooniline tähtsus ja nad annavad meie kodumaale suurepäraseid tulemusi. 1958. aastal varuti 3 miljardit 500 miljonit puuda teravilja, s. o. 1 miljardi 600 miljoni puuda võrra rohkem kui 1953. aastal. Aasta keskmine teraviljatoodang suurenes viimasel viisaastakul eelmisega võrreldes 39 protsenti. See on suur võit, seltsimehed.

... Eriti olulised on edusammud ühisloomakasvatuse arendamisel. Teatavasti ületati juba 1957. aastal, s. o. kolme aastaga kuue aasta asemel NLKP Keskkomitee jaanuaripileenumil (1955. a.) seatud ülesanne tõsta 1960. aastal piimatoodang kolhoosides 1700 kilogrammini ja suurendada piima varumine 1,8-kordseks. 1958. aastal kasvas 1953. aastaga võrreldes loomakasvatussaaduste varumine järgmiselt: piima varuti enam kui kaks korda rohkem, liha 56 protsenti rohkem ja villa 60 protsenti rohkem. Ühistootmise suurenemise ja varumishindade süsteemi reguleerimise alusel tõusid tunduvalt kolhooside sissetulekud.»²¹

Nagu juba eespool öeldud, on eeloleval seitseaastakul põllumajanduse alal põhiülesandeks niisuguse tootmistaseme saavutamine, mis

võimaldab täielikult rahuldada elanikkonna vajadused toiduainete ja tööstuse vajadused toorainete ning kõik muud riigi vajadused põllumajandussaaduste järele.

Plaanis on viia põllumajandussaaduste eri liikide toodang seitse-aastaku lõpuks järgmise tasemeni:

teravili	— 10—11 miljardi puudani (164—180 miljoni tonnini) 1958. aastal toodetud 8,5 miljardi puuda asemel;
toorpuuvill	— 5,7—6,1 miljoni tonnini ehk 30—39 protsenti rohkem kui 1958. aastal;
suhkrupeet	— 76—84 miljoni tonnini ehk 40—55 protsenti rohkem kui 1958. aastal;
kiulina	— 580 000 tonnini ehk 31 protsenti rohkem kui 1958. aastal;
liha (tapakaalus)	— vähemalt 16 miljoni tonnini ehk 1958. aastaga võrreldes kahekordseks;
piim	— 100—105 miljoni tonnini ehk 1,7—1,8 korda rohkem kui 1958. aastal;
vill	— umbes 548 000 tonnini ehk 1,7 korda rohkem kui 1958. aastal;
munad	— 37 miljardi tükini ehk 1,6 korda rohkem kui 1958. aastal.

Selle ülesande täitmise üheks põhiliseks teeks teraviljakultuuride alal on saagikuse tõstmine keskmiselt 3—4 tsentneri võrra hektarilt.

Loomakasvatuse saaduste tootlikkus tuleb saavutada sel teel, et kolhoosi- ja sovhoosifarmides suurendatakse järsult kõigi loomaliikide, kodulindude ja küülikute arvu ning tõstetakse loomakasvatuse produktiivsust.

On vaja veelgi energilisemalt tugevdada söödabaasi, eeskätt sel teel, et suurendatakse maisi, kartuli ja suhkrupeedi tootmist, kogutakse valgurikkaid söötasid: ristikut, lutserni, viki-kaerasegatist, hernerst, lupiini ja teisi kultuure, vastavalt iga tsooni iseärasustele.

Piima ja või kogutoodangu poolest on meie maa jõudnud esikohale maailmas.

³¹ N. S. Hruštšov, Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile, lk. 10—11.

Seitse aastaku jooksul tuleb põllumajandusele anda üle miljoni traktori, ligi 400 000 teraviljakombaini, suurel hulgal mitmesuguseid masinaid, mehhanisme ja seadmeid. Energiaressursid kolhooside ja sovhooside tootmistevõime suurenevad peaaegu kahekordselt.

Seitse aastaku jooksul viiakse põhiliselt lõpule kõigi kolhooside elektrifitseerimine, sovhooside elektrifitseerimine aga jõuab lõpule märksa varem. Elektrienergia tarbimine maal kasvab peaaegu neljakordselt; see võimaldab vähendada põllumajandussaaduste tootmiskulusid rohkem kui 19 miljardi rubla võrra, astuda tohutu samm edasi kolhoosiküla kultuuri edasiarendamisel ja igapäevase elu parandamisel.

Üheks kõige tähtsamaks ülesandeks põllumajanduses on tööviljakuse tõstmine ja põllumajandussaaduste omahinna alandamine.

Kongressi poolt seati ülesanne diferentseeritult kasutada Nõukogude Liidu määratu territooriumi looduslike ja kliimatilisi erinevusi, mille kohaselt lääne majandusrajoonis ka edaspidi jääb esiplaanile intensiivne karjakasvatuse piima, liha, või ja munade suure turutootanguga, kusjuures teraviljakasvatuses peab etendama väga tähtsat osa söödakultuuride kasvatamine. Tabel annab ülevaate lääne majandusrajooni külvipindade struktuurist, nende osatähtsusest põllumajanduslikus maas ja tootangust 100 ha kohta 1957. a.³²

Tabel 20

	NSV Liit	Valgevene NSV	Leedu NSV	Läti NSV	Eesti NSV
Külvipinna osatähtsus protsentides põllumajanduslikus maas	39,2	55,2	57,3	53,1	39,5
Teraviljakultuuride osatähtsus protsentides külvipinnas	64,4	55,9	48,5	37,8	40,7
Tehniliste kultuuride osatähtsus protsentides külvipinnas	6,0	5,8	4,8	4,1	1,2
Kartuli osatähtsus protsentides külvipinnas	5,0	18,7	10,2	10,2	12,3
Söödakultuuride osatähtsus protsentides külvipinnas	23,5	18,6	35,4	46,4	44,7
Aiasaaduste osatähtsus protsentides külvipinnas	1,1	1,0	1,1	1,5	1,1
Veiste arv 100 ha kõlvikute kohta	12,3	33,5	26,3	29,0	23,1
Sealhulgas lehmi	5,9	19,5	16,0	18,4	14,6
Sigade arv 100 ha külvipinna kohta	21,0	49,9	50,5	45,4	54,3
Piimatoodang tsentnerites 100 ha kõlvikute kohta	111,0	261,0	319,0	443	375
Lihatoodang tsentnerites 100 ha kõlvikute kohta	15,0	41,8	44,6	38,2	38,6
Sealhulgas sealihha tapakaalus	15	—	—	—	69,6
Villa (kg) 100 ha kõlvikute kohta	59	26,6	33,3	42,9	31,5
Mune (tuh. tk.) 100 ha teraviljakultuuride kohta	17	—	—	—	56,7

³² СССР в цифрах, lk. 216 ja 235; 218; 235—236.

Tabelist 20 näeme maa kasutuse intensiivsuse taset külvipinna osatähtsuse näol põllumajanduslikus maas. Mida suurem on külvipinna osatähtsus, seda intensiivsemalt kasutatakse pindala, kuigi see muidugi ei näita veel maasse mahutatud põhifondide suurust. Kui Eesti NSV-s on külvipindade osatähtsus ühel tasemel üleliidulise keskmisega, siis Leedu, Valgevene ja Läti NSV-s on põllumajanduslikust maast palju suurem osa võetud külvipindade alla.

Eesti NSV-s on veel palju nn. looduslikke heinamaid võsa ja puude all, millest rahvamajandus saab praegusel kujul vähe kasu, kuna seal hein jääb suurel määral tegemata. Nende maade külvipindade alla viimine on täiesti võimalik, kuid ainult pärast maaparandustöid, milleks on vaja rakendada palju masinaid, tööjõudu ja mis nõuab suuri kapitaal mahutusi.

Valgevene NSV põllumajandust iseloomustab teraviljakultuuride suhteliselt suur ülekaal külvipinnas (55,9 protsenti), mis Eesti NSV-s ja Läti NSV-s on tunduvalt väiksem. See on tingitud sööda-kultuuride väikesest osatähtsusest Valgevene NSV külvipinnas (18,6 protsenti), mis on madalam isegi üleliidulisest keskmisest ning jääb palju maha teiste selle tsooni vabariikide tasemest. Kõige suurem osatähtsus söödakultuuridel külvikorras on Läti NSV-s, kus see moodustab 46,4 protsenti külvipinnast. Samuti on see tase kõrge Eesti ja Leedu NSV-s. Tehniliste kultuuride ja kartuli külvipinna osatähtsus on Valgevene NSV-s kõige kõrgem (24,5 protsenti), sest seal on kartuli ja lina kasvatusel põlised juured rahva seas. Leedu NSV-s on kartuli ja lina osatähtsus aga 15 protsenti. Siin kasvatatakse kartuli kõrval rohkesti suhkrupeedi ja lina. Eesti NSV-s on tehniliste kultuuride osatähtsus külvipinnas kõige väiksem, ainult 1,2 protsenti, kuid selle eest on kõrgem kartuli osatähtsus. Ka linakasvatus on Läti ja Eesti NSV-s taas elustumas, peale selle elustub Läti NSV-s ka suhkrupeedi kasvatamine. Seega näeme, et ka tänapäeval, nõukogude Baltikumis, on põllumajanduse põhiharudeks intensiivne karjamajandus, mida põllundus peab varustama vajalike söötadega. See selgub ka tabelis antud andmetest loomade arvu kohta arvutatult 100 ha-le ning karjasaaduste toodangust. Karja arv on siin järsult kõrgem üleliidulisest keskmisest tasemest ja karja struktuuris on lehmadel tunduvalt suurem osatähtsus. Nii on lehmade osatähtsus kogu Nõukogude Liidus keskmiselt 47 protsenti, Valgevene NSV-s 58,3 protsenti, Leedu NSV-s 61 protsenti, Läti NSV-s 63,5 protsenti ja Eesti NSV-s 63,3 protsenti. Ka lihatoodang arvestatult 100 ha kõlvikute kohta näitab, et neis vabariikides toodeti liha 2—3 korda rohkem, võrreldes üleliidulise keskmise tasemega. Veel suurem on vahe sealih tootmises. Eesti NSV-s toodeti näiteks sealih 100 ha külvipinna kohta üle 4 korra rohkem, võrreldes keskmise tasemega.

Seitse aastaku jooksul toimub eespool toodud tähtsamate põllumajandussaaduste kasvu suure programmi raamides vastav kasv ka Eesti NSV põllumajanduses, vastavalt selle tsooni põhisuunale. Nii on antud ajavahemikul ette nähtud tõsta teravilja kogutoodang 1,8-kordseks, kartulitoodang 1 053 900 tonnilt 1958. aastal 2 046 900 ton-

nini ehk 1,9 korda, aed- ja juurvilja toodang 117 000 tonnilt kuni 185 000 tonnini, linakiusaak 2 300 tonnilt 4 600 tonnini. See suur töö peab aset leidma mitte niivõrd külvipindade laiendamise kui saagikuse tõstmise kaudu tänu agrotehnika taseme tõstmisele, mineraalväetiste koguse suurenemisele ligemale 2,5-kordseks, põllumajanduse laialdasele elektrifitseerimisele jne. Vastavalt on ette nähtud ka karjasaaduste koguste suur tõus. Lihatoodang (tapakaalus) tõuseb 82 300 tonnilt kuni 124 000 tonnini, sealihaga 61 000 tonnilt 78 500 tonnini, piima kogutoodang 744 200 tonnilt 1 300 000 tonnini ehk 74 protsenti, munade toodang 191 miljonilt tükilt 260 miljoni tükini, villatoodang 600 tonnilt 820 tonnini.

Tabelist 21 nähtub, kui palju toodeti lääne majandusrajoonis 1957. aastal piima kõigis sektorites kokku, kui palju planeeritakse toota 1965. aastal ning kui palju toodeti ühe elaniku kohta 1957. aastal.

Tabel 21

Piimatoodang lääne majandusrajoonis

	1957. a.	1965. a.	Ühe elaniku kohta 1957. a.
NSV Liit (tuh. t)	54 750	100 000— 105 000	268 kg
Valgevene NSV („)	2 557	5369	319,6 kg
Leedu NSV („)	1 235	2223—2355	457,4 „
Läti NSV („)	1 231	2092—2338	615,5 „
Eesti NSV („)	724	1300	658,1 „

Tabel 21 näitab, et lääne majandusrajooni osatähtsus kogu Nõukogude Liidu piimatoodangus moodustas 1957. aastal 10,5 protsenti ja on 1965. aastal oletatavasti 9,8—8,2 protsenti. Seega kasvab piimatoodang ühe elaniku kohta teistes majandusrajoonides tunduvalt kiiremini. Liha- ja piimatööstuses on tähtis niihästi toodangu absoluutne suurus kui ka see, kui suur on kogutoodangus kaubatoodangu osatähtsus ja selle dünaamika, sest sellest sõltuvad niihästi selle tööstusharu arengu tempo kui ka rahva varustamise võimalused nende toiduainetega. Piima varumise ja kokkuostu osatähtsus kogu toodetud piimas moodustas 1956. aastal Nõukogude Liidus tervikuna 35,2 protsenti, samal ajal lääne majandusrajoonis aga 29,5 protsenti, seega oli 5,7 protsenti väiksem üleliidulisest tasemest. Selle erinevuse tekitas Valgevene NSV, kus toodetud piimast müüdi riigile 25,1 protsenti, seevastu aga Läti ja Eesti NSV-s oli piima kaubalisus järsult suurem, ületades Eesti NSV-s üleliidulise taseme (ühe elaniku kohta arvatult) 3,36 korda. Seejuures on iseloomulik, et ka juurdekasvu tempolt oli Eesti NSV lääne majandusrajoonis esikohal, kuna juurdekasv moodustas 35 protsenti üleliidulise 28 protsendi vastu 1957. aastal.

Lihatoodangust (tapakaalus) NSV Liidus ja sealhulgas lääne majandusrajoonis 1956.—1957. aastal saame ülevaate tabelist 22.

Tabel 22

Lihatoodang (tapakaalus) kogu NSV Liidus ja lääne majandusrajoonis 1956.—1957. aastal

	Mõõt- ühik	Kokku		Ühe elaniku kohta kg	
		1956. a.	1957. a.	1956. a.	1957. a.
NSV Liit:	tuh. t	6487	7367	32,1	36,0
sealhulgas					
Valgevene NSV	„	341,0	393,0	42,6	49,0
Leedu NSV	„	120,0	174,0	44,4	64,4
Läti NSV	„	90,0	107,0	45,0	53,5
Eesti NSV	„	63,0	74,0	57,3	67,2
Kokku lääne majandusrajoon	„	614,0	748,0	44,5	54,1
Lääne majandusrajooni osatähtsus protsentides		9,5	10,1	138,6	150,3

Lääne majandusrajoonis toodeti liha ja rasva (tapakaalus) arvatult ühe elaniku kohta 1956. aastal 38,6 protsenti ja 1957. aastal 50,3 protsenti rohkem kui kogu Nõukogude Liidus, kusjuures Eesti NSV-s on lihatoodang ühe elaniku kohta kõige suurem.

Eesti NSV-s oli eriti kõrge sealiha tootmine. Nii moodustas toodetud lihast sealiha osatähtsus Eesti NSV sovhoosides 64,1 protsenti, NSV Liidu sovhoosides aga keskmiselt 52 protsenti. Seakasvatuse võrdlemisi kiirele taastamisele Eesti NSV-s aitas kahtlemata oluliselt kaasa kartulikasvatuse taastamine, mis annab seakasvatusele põhilise sööda. Seda pole siinkohal võib-olla liigne veel kord rõhutada, sest Eesti NSV-s leidub agronoomide ja majandusteadlasi, kes kartulikasvatusele suhtuvad väga tagasihoidlikult, põhjendades tööjõu puudusega, kuna kartulikasvatus nõuab palju töökulu. Kui arvestada seakasvatuse väga suurt osa sovhooside ja kolhooside kiire jaluleaitamises, siis ei saa kuidagi nõustuda eitava suhtumisega kartulikasvatusele.

Seega näeme, et seitseaastakul on ette nähtud kiire põllumajanduse arengutempo. Nii võib märkida, et ka seitseaastaku esimese aasta, s. o. 1959. aasta esimese kvartali jooksul jätkus põllumajandussaaduste kiire kasv. Nii suurenes veiste arv kolhoosides ja sovhoosides seisuga 1. aprill 1959. a., võrreldes 1. aprilliga 1958. a., 10 protsenti, sealhulgas lehmade arv 5 protsenti. Sigade arv suurenes 14 protsenti ning lammaste ja kitsede arv 6 protsenti. Kogu kolhooside ja sovhooside piimatoodang suurenes samal ajavahemikul:

piima kogutoodang 30 protsenti ja piimatoodang 100 ha kõlvikute kohta 22,9 tsentnerilt 29,7 tsentnerile, kusjuures keskmine piima väljalüps ühe lehma kohta suurenes 25 protsenti, s. t. 304 kg-lt I kvartalil 1958. aastal 538 kg-le I kvartalil 1959. aastal. Ka riiklik liha ja piima varumine toimus tunduvalt suuremas ulatuses kui eelmisel aastal. Liha varumine kasvas 80 protsenti ja piima varumine 30 protsenti.

Niisugune toorainebaasi laienemine võimaldab seitseaastaku jooksul järsult tõsta ka selle tööstusharu toodangu koguseid. Nii ongi ette nähtud toota liha 1958. aasta 28 100 tonni asemel 1965. aastal 51 500 tonni ehk kasv absoluutsetes arvudes on 23 400 tonni ehk 83,3 protsenti. Samuti on vorstitoodete kasv ette nähtud 11 600 tonnilt tõsta kuni 22 000 tonnini ehk juurdekasv on 10 400 tonni ehk 89,7 protsenti. Koos sellega on ette nähtud tunduvalt laiendada vorstitoodete sortimenti. Lihakonservide alal on juurdekasv ette nähtud 4,2 miljonilt tingpurgilt 5,5 miljonile tingpurgile ehk juurdekasv 1,3 miljonit tingpurki, mis moodustab 31 protsenti. Seitseaastaku jooksul suureneb võitoodang 14 100 tonnilt 24 300 tonnini ehk 72,3 protsenti ning juustutoodang 2700 tonnilt 1958. aastal 4000 tonnini 1965. aastal. Juustu tootmine on Eesti NSV-s hakanud suuremas ulatuses arenema sotsialistliku korra ajal; näiteks ajavahemikul 1925.—1934. a. toodeti Eestis juustu keskmiselt ainult 154 tonni aastas. Piimatoodangu suur kasv võimaldab tunduvalt laiendada juustu tootmist, kuna selle järele on suur nõudmine.

Või tootmises etendab lääne majandusrajoon olulist osa kogu NSV Liidu ulatuses. Nii näiteks andis lääne majandusrajoon 1956. aastal 11,4 protsenti ja 1957. aastal 10,4 protsenti kogu Nõukogude Liidu tööstuslikust võitoodangust.

Laialdaselt hakatakse kaubastama täispiimatooteid, mille toodang peab 95 300 tonnilt tõusma 160 000 tonnini 1965. aastal.

Toidu- ja maitseainete tööstus päris kodanlikult korralt nõrga tootmisbaasi. Tol ajal töötasid mõned väikesed jahu- ja leivatööstuse ettevõtted, 9 maitseainete tööstuse ettevõtet 1117 töötajaga, taimevõivabrik, 4 tubakavabrikut 620 töötajaga, 4 õllevabrikut 202 töötajaga, 1 karastusjookide vabrik 30 töötajaga. Need ettevõtted olid arvestatud suurtööstuse hulka, kuid olid tegelikult väga madala tehnilise tasemega toiduainete töökojad. 62,1 protsenti toidu- ja maitseainete tööstuse töötajaist töötas kesk- ja väikekäitistes, sealhulgas 38,3 protsenti «käitistes» alla viie töötajaga igaüks. Ebasanitaarse olukorra tõttu iseloomustab see tööstusharu hästi kodanluse diktatuuri aegset rahva tervishoiu ja heaolu eest «hoolitsemist». Täielikust hoolimatusest rahva tervishoiu vastu kõneleb fakt, et 64,2 protsenti kogu toiduainete tööstuse toodangust lasti välja 1607 väikekäitises, kus teostasid «sanitaarkontrolli» 1—2 sanitaarispektorit.

Nõukogude kord on toiduainete tööstuses mõndagi kardinaalselt parandanud. On ehitatud tänapäeva nõuetele vastavad pagarisaadusi tootvad vabrikud Tallinna, Narva ja Kohtla-Järvele ning ETKVL-i süsteemi poolt paljudesse rajoonikeskustesse, mille tulemusel on tun-

duvalt paranenud olukord niihästi toodete kvaliteedi kui ka koguste osas.

Kui ajavahemikul 1925—1934 toodeti aastas keskmiselt 5900 tonni pagaritooteid, siis 1958. aastal toodeti neid 104 800 tonni, milline toodang peab tõusma 1965. aastaks 115 000 tonnini. Samuti peavad kondiitritoodete kogused suurenema 14 300 tonnilt 1958. aastal 23 300 tonnini 1965. aastal ehk 62,9 protsenti.

Laialiipillatud kondiitritöökodade koondamiseks lasti 1957. aastal käiku uus suur 11 600-tonnise tootmisvõimsusega kondiitrivabrik, mille tõttu Eesti NSV-s ületab kondiitrisaaduste toodang ühe elaniku kohta suhteliselt tunduvalt üleliidulise keskmise taseme. 1957. aastal oli toodang kogu NSV Liidus ühe elaniku kohta 7,8 kg ja Eesti NSV-s 13,3 kg.

Margariini tööstus on tõstnud oma toodangu 475 tonnilt 1939. aastal kuni 4771 tonnini 1958. aastal ja peab tõstma selle kuni 5000 tonnini 1965. aastal.

Toiduainete ja põllumajandussaaduste kasutamine piirituse ajamiseks on nõukogude korra ajal pidevalt vähenenud ja eeloleva seitse-aastaku jooksul jätkub piirituse tootmise tunduv vähenemine. Seevastu on ette nähtud tõsta aga mittealkohoolsete ja vähese alkoholiga jookide toodangut. Nii peab õlletoodang tõusma 2 250 000 dekaliitrit kuni 2 800 000 dekaliitriks 1965. aastal ja alkoholita jookide toodang 1 577 000 dekaliitrit kuni 1 980 000 dekaliitriks 1965. aastal, milleks aga uute vabrikute ehitamist ette nähtud ei ole. Kasv peab põhiliselt toimuma sisseseadete uuendamise arvel.

Suur nõudmine valitseb mitmesuguste mahlade järele kohalikest marjadest, mille rahuldamisega tööstus seni pole kaugeltki toime tulnud. Eeloleva seitsme aasta jooksul pööratakse sellele toodanguliigile erilist tähelepanu ja tõstetakse selle toodang vähemalt 2,5—3-kordseks. Samuti on silmapaistvalt arenenud aiasaaduste konserveerimine, mille toodang viiendal viisaastakul suurenes rohkem kui kahekordseks ja ka seitseaastakul on ette nähtud edasine kasv enam kui 60 protsendi võrra.

Paberosside ja sigarettide toodang on pidevalt ja väga suurelt kasvanud. Käesoleva seitse-aastaku jooksul on edasine kasv piiratud, kuna paberosside toodang veoks suurematele kaugustele ei ole otsustarbekohane. Nii on paberosside ja sigarettide toodang kasvanud 1,25 miljardilt tükilt 1940. aastal kuni 4,9 miljardi tükini 1958. aastal, millisele tasemele see toodang jääb ka edaspidi.

Niisugune on toiduainete tööstuse kasv. Teenindades oma põhiülesannete kohaselt otseselt vabariigi elanikkonna igapäevaseid vajadusi, on tal rohkem kohalik tähtsus. Nagu esitatud ülevaatest nägime, suudavad toiduainete tootmise võimsused elanikkonna vajadusi juba täielikult rahuldada. Selles osas esineb veel vaid territoriaalseid nõrku punkte. Peamine kasv peab aga toimuma toodete nomenklatuuri laiendamise ja toodete kvaliteedi tõstmise alal. Suuremat rõhku tuleb panna toodete välimusele, nagu seda rõhutas seltsimees Hruštšov oma aruandekõnes partei XXI kongressil. Rahva-

tarbekaubad peavad olema hea kvaliteediga, nāgusad, ilusas pakendis ja valmis kaalutud. See on täiel määral maksev ka Eesti NSV toiduainete tootmise kohta.

Kalatööstus

Tāhtsa lõigu elanikkonna varustamises moodustab kala, mille pūgi kasv üleliidulises ulatuses nāhtub tabelist 23.

Tabel 23

Kalapūgi kasv NSV Liidus

	1940. a.	1950. a.	1958. a.	1965. a.
Kalapūük (tuh. tsentnerites)	13 850	16 270	28 500	46 260
Protsentides	100	117,4	205,7	334

Kui kalapūük 1958. aastal, võrreldes 1940. aastaga, on suurenenud enam kui 2-kordseks, siis seda tānu rasketööstuse kiirele arengule, mis tānapāeva kalureid on varustanud võimsa kalalaevastikuga ja võimaldanud kalapūiki laialdaselt mehhaniseerida. Nii oli kalapūük üleliiduliselt juba 1954. aastal mehhaniseeritud 66,5 protsendi ulatuses (1940. aastal 31,1 protsenti). Kalapūigi niisugune kiire kasv on põhiliselt toimunud ulgumerede pūgi arvel, kuna territoriaalvetes on kalapūük säilinud muutmatul tasemel, mille tulemusel 1954. aastal territoriaalveed andsid 41,1 protsenti, ulgumeri aga 59,9 protsenti kõigist tööstuslikult pūütud kaladest.

Lāāne majandusrajooni vabariikide osa kalapūugis nāhtub tabelist 24.

Tabel 24

Lāāne majandusrajooni vabariikide osa kalapūugis

	1957. a. (tuh. tsentn.)	Pūük ühe elaniku kohta (kg)
NSV Liit	25 280	12,6
Valgevene NSV	45,8	0,57
Leedu NSV	845,0	31,3
Lāāti NSV	831,0	41,7
Eesti NSV	571,0	51,9
Lāāne majandusrajoon kokku	2292,8	16,6
Lāāne majandusrajooni osatāhtsus protsentides	9,0	131,0

Kui 1958. aastal tõstis Läti NSV kalapüügi toodangu 950 000 tsentnerile ja Leedu NSV 934 000 tsentnerile, siis Eesti NSV-s jäi kalapüük 1957. aasta tasemele; seega tuli Läti NSV lääne majandusrajoonis kalapüügi alal esikohale. Eesti NSV kalurid ei suutnud 1958. aasta rasketes ilmastikuoludes kindlustada räimepüügi plaani täitmist, kuid aasta teisel poolel suurendasid nad püüki Atlandi ookeanil, ja kasutades paremini väljapüütud kala-toorainet, suutis kalatööstus täita oma aasta kogutoodanguplaani ja ületada ettenähtud kasumiplaani.

Arvestades lääne majandusrajooni rahva arvu on tema osatähtsus kalapüügis suurem, nii et ühe elaniku kohta toodeti lääne majandusrajoonis 31 protsenti kala rohkem, võrreldes üleliidulise keskmisega. Sealjuures tuleb veel silmas pidada, et Valgevene NSV-s on kalapüük väga väike, nii et ta on kala sissevedav vabariik, kuna seal inimese kohta püütakse ainult 0,57 kg kala. Leedu, Läti ja Eesti NSV-s seevastu püütakse kala tunduvalt rohkem üleliidulisest keskmisest, mistõttu nendest vabariikidest veetakse üsna suures koguses kalakonserve teistesse vennasvabariikidesse.

Kõigis kolmes vabariigis on välja kujunenud suurte kogemustega ja mitme inimpõlve vältel kalapüügiga tegelnud meremeeste kaader. On olemas korrasstatud sadamad, mis on aasta ringi jäävabad, loodud tihe raudteevõrk, mis kindlustab regulaarse ühenduse lähedal asuvate suurte tarbimiskeskustega. Seetõttu on kõik objektiivsed eeldused kalapüügi edasiseks arendamiseks, eriti kui silmas pidada võimalust tunduvalt laiendada kalapüügi piirkondi Atlandi ookeani arvel.

Käesolevaks seitseaastakuks näeb rahvamajanduse plaan ette kalapüügi alal Eesti NSV jaoks suure tõusu, ligemale 2,3 korda, kuna kalapüük peab suurenema 570 000 tsentnerilt 1958. aastal kuni 1 300 000 tsentnerini, seega absoluutsetes arvudes on juurdekasv ette nähtud ligemale 730 000 tsentnerit. Sellest püütavast kalakogusest on ette nähtud tõsta heeringapüüki 163 900 tsentnerilt kuni 790 000 tsentnerini, seega on juurdekasv 626 000 tsentnerit ehk rohkem kui 4,8-kordne. Vastavalt muutunud väljapüütava kala sortimendile annab kalatööstus 1965. aastal välja suurtes kogustes niihästi soolaheeringat kui ka mitmesuguseid teisi toiduliike, mis valmistatakse värskest heeringast, nagu suitsuheeringad ja heeringatooted. Selle ülesande täitmiseks on ette nähtud anda kalameeste käsutusse seitseaastaku esimestel aastatel spetsiaalsed kalakülmutuslaevad, mis kindlustavad väljapüütud kala värskena kohaletoomise.

Kalapüügi kiire tõus tähendab ka kalapüügi- ja transpordilaevastiku edasist suurenemist, tähendab vajadust ette valmistada uusi kaadreid, meremehi ja kalatöötlemise tehnoooge. Koos sellega on ette nähtud suured tööd rannabaaside loomiseks. Nii ehitatakse Tallinnas eriline kalasadam Paljassaarele, mis kindlustab nii kalalaevastiku vastuvõtmise kui ka kala töötlemise ilma mitmekordsete vedudeta. Edasi on seal ette nähtud laevastiku jooksva remondi baas. Ehitatakse ka täiendav külmhoonete võrk kala säilitamiseks

niihästi Tallinnas kui ka teistes kohtades. Tallinnas on ette nähtud ehitada kalakonservimise tehas ja vastavad taara tootmise ettevõtted. Kõik see kokku võimaldab eeloleva seitseaastaku jooksul tõsta kalatööstuse toodangu väärtuse järgi 2,9-kordseks.

Atlandi püügi osatähtsuse järsk tõus lahendab meie kalatööstuse valusa spetsiifilise küsimuse, sesoonsuse probleemi. Teatavasti toimub sisevetes tööstuslik kalapüük põhiliselt 2 korda aastas, räime- ja kilupüük kevadel ja sügisel, mil toimub massiline kalade liikumine ja mille jooksul püütakse tavaliselt kuni 70 protsenti kogu tööstuslikust kalast. Seega osutusid kala töötlevad ettevõtted (konservivabrikud) koormatuks ja ülekoormatuks ainult kala suurpüügi hooajal, kuna aasta ülejäänud kuude jooksul nad töötasid väga väikese koormusega või hoopis seisis. Selle tulemusel ei saanudki konservivabrikutes välja kujuneda püsiv, vilunud kaader ja need ettevõtted töötasid põhiliselt juhuslike inimestega, mis arusaadavalt mõjutas väga tugevasti toodangu kvaliteeti. Teiselt poolt mõjutas see väga tugevasti kalatööstuse toodete omahinna tõusu. Seetõttu on kalatööstuse edasisele arengule oluliseks ülesandeks leida teid kalapüügiaja pikendamiseks, et varustada tööstust ja tarbijaid värske kalaga aasta ringi. Seda probleemi aitabki lahendada kalapüük ulgumerel, mis toimub enam-vähem aasta ringi, millega kindlustatakse senini ilmnenud põhipuuduste kõrvaldamine. Kuid kalatööstuse ette jääb tõsise ülesandena eelseisvateks aastateks kalatööstuse toodete kvaliteedi järsk tõstmine ja kalatoodete sortimendi tunduv avardamine; kuigi sel alal on teatavaid tulemusi saavutatud, ei saa seda pidada veel küllaldaseks, seda enam, et võimalused just heeringa kui tooraine osatähtsuse järsu suurenemisega avarduvad.

Kergetööstus

Nagu eespool märgitud, püstitati Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi poolt tööstuse ette ühe põhilise ülesandena Nõukogude Liidu rahvastiku varustamise edasine pidev parandamine. Selle ülesande täitmisel on peale toiduainete tööstuse harude suur osa täita kergetööstusel, sest kuigi nõukogude korra ajal on kergetööstus teinud väga suuri edusamme, on mitmetest selle tööstusharu toodete liikidest siiski veel puudus. Seetõttu näebki seitseaastaku plaan ette tõsta puuvillase riide toodangut 33—38 protsenti võrra, villase riide toodangut 65 protsenti, siidriide toodangut 75 protsenti, linase riide toodangut 32 protsenti, sukkade-sokkide toodangut 42 protsenti, trikoopesu toodangut 99 protsenti, pealistriko-taazi toodangut 65 protsenti ja nahkjalatsite toodangut 45 protsenti.

Nagu näeme, areneb kõige kiiremini villase riide, siidriide ja trikoosesemete tootmine, kuna puuvillase riide tootmise areng on aeglasem, mis on tingitud sellest, et selle tööstusharu arendamist piirab puuvilla kui tooraine iga-aastane saak, pealegi tuli Nõukogude Liidul varustada oma puuvillaga ka niisuguseid kõrge tekstiilitööstusega maid nagu Poola Rahvavabariik, Tšehhoslovakkia Vabariik jt.

Üleliiduliselt toodeti ühe elaniku kohta 1958. aastal puuvillast riidet keskmiselt 28,9 m. Lääne majandusrajoonis ei ole tekstiilitööstuse osatähtsus kõrge. Nii moodustas 1956. aastal selle majandusrajooni 4 vabariigi puuvillase riide toodangu osatähtsus üleliidulisest ainult 4,46 protsenti. Kui üleliiduliselt toodeti sel aastal ühe elaniku kohta puuvillast riidet 27,4 m, siis Valgevene NSV-s ainult 0,4 m, Leedu NSV-s 4,7 m, Läti NSV-s 23,8 m ja Eesti NSV-s 64 m; keskmiselt toodeti selles majandusrajoonis puuvillast riidet ühe elaniku kohta napilt 10 m, s. o. veidi üle $\frac{1}{3}$ üleliidulisest tasemest. Villase riide tootmises oli Valgevene NSV toodang samuti tunduvalt madalam üleliidulisest tasemest. 1956. aastal toodeti Leedu NSV-s villast riidet 1,8 m, Läti NSV-s 3,6 ja Eesti NSV-s 2,5 m ühe inimese kohta. Järgnevatel aastatel on need arvud suurenenud, kuid vahekord on säilinud, millest näeme, et Läti ja Eesti NSV-s toodetakse villast riidet rohkem kui üleliiduliselt keskmiselt, kuid Valgevene NSV väikese toodangu tõttu toodab see majandusrajoon villast riidet alla üleliidulise keskmise.

Linase riide toodang oli 1958. aastal ühe elaniku kohta üleliiduliselt 2,4 m, seda toodeti Valgevene NSV-s 1956. aastal 5 m, Leedu NSV-s 1957. aastal 2,8 m, Läti NSV-s 4,4 m ja Eesti NSV-s 5 m. Seega annab linase riide tootmise alal lääne majandusrajoon toodangut tunduvalt rohkem üleliidulisest keskmisest. Siidriide tootmise alal oli üleliiduline keskmine ühe elaniku kohta 1958. aastal rohkem kui 4 m, lääne majandusrajoonis toodeti siidriidet aga tunduvalt vähem. 1956. aastal toodeti ühe elaniku kohta Valgevene NSV-s 0,1 m, Leedu NSV-s 3,0 m, Läti NSV-s 4,7 m ja Eesti NSV-s 2,5 m siidriidet. Seega ainult Läti NSV-s toodeti siidriidet rohkem kui keskmiselt Nõukogude Liidus. Teistes vabariikides toodeti siidriidet tunduvalt vähem. Sukkade-sokkide tootmises oli 1958. aastal üleliiduline keskmine ühe inimese kohta 4,4 paari. Kõik nimetatud vabariigid tootsid 1957. aastal aga tunduvalt rohkem sukki-sokke kui oli üleliiduline keskmine. Nii toodeti ühe elaniku kohta Valgevene NSV-s 1956. aastal 8,7 paari, Leedu NSV-s 1957. aastal 11,5 paari, Läti NSV-s 10 paari ja Eesti NSV-s 1958. aastal 7,4 paari sukki-sokke. Trikoopesu toodavad nimetatud vabariigid tunduvalt rohkem üleliidulisest tasemest: kui 1958. aastal oli üleliiduline toodang 1,9 paari pesu ühe elaniku kohta, siis 1956. aastal toodeti Valgevene NSV-s 2,4 paari, Leedu NSV-s 1957. aastal 5,4 paari, Läti NSV-s 1957. aastal 6,0 paari ja Eesti NSV-s 1958. aastal 4,3 paari pesu. Pealistikotaaži toodang oli 1958. aastal üleliiduliselt keskmiselt 0,47 paari ühe elaniku kohta ja Valgevene NSV-s 1956. aastal 0,35 paari, 1957. aastal toodeti Leedu NSV-s 1,1 paari ja Läti NSV-s 2,4 paari ning 1958. aastal Eesti NSV-s 1,0 paari pealistikotaaži.

Kokku võttes näeme, et tekstiilitööstuse toodangus on lääne majandusrajoon üleliidulisest keskmisest tasemest kõrgem trikootoodete, sukkade-sokkide ja linase riide tootmise alal, kuna puuvillase riide, villase riide ja siidriide alal on see kas üleliidulisel tasemel või jääb sellest maha. Erandiks on ainult Läti NSV ja Eesti NSV, kus puuvil-

lase riide toodang on tunduvalt kõrgem; Eesti NSV on puuvillase riide tootmise poolest erandseisukorras, kuna ta ka absoluutsetes arvudes on puuvillase riide tootmises vennasvabariikide seas kolmandal kohal Vene Föderatsiooni ja Usbeki NSV järel.

Käesoleva seitseaastaku jooksul on ette nähtud suurendada tekstiiltoodete valmistamist Eesti NSV-s alljärgnevalt: tõsta puuvillase riide toodang 165,3 miljoni meetrini, tõus 46 protsenti; villase riide toodang kuni 5,5 miljoni meetrini, tõus 80 protsenti; linase riide toodang 11,5 miljoni meetrini, tõus 63 protsenti; siidriide toodang ligemale 4 miljoni meetrini, tõus 33 protsenti; trikoopesu tootmine 10,5 miljoni paarini, tõus seega ligemale 2,3 korda; pealistrikotaaži tootmine kuni 4,2 miljoni paarini, tõus enam kui 4,1 korda, sukade-sokkide tootmine enam kui 9 miljoni paarini, tõus 12 protsenti. Võrreldes seitseaastakul ettenähtud tekstiilitööstuse harude kasvu tempot Eesti NSV-s üleliidulisega, näeme, et meil on puuvillatööstuses kasv veidi kiirem üleliidulisest, mis saab teoks Lenini ordenit kandva Kreenholmi kombinadi lõpuniehitamisega ja uue viimistlusvabriku ehitamisega, mis võimaldab järsult tõsta viimistletud puuvillase riide toodangut. Ka villase ja linase riide toodang kasvab meil üleliidulisest tasemest kiiremini, seda peamiselt vananenud sisseseadete asendamise teel uutega ja ettevõtetes olevate kitsaskohtade likvideerimisega. Siidriide tootmise alal aga, kus me praegu oleme üleliidulisest madalamal tasemel, on kasvutempo ka käesoleva seitseaastaku jooksul aeglasem, võrreldes üleliidulise tasemega, kuna sel alal pole meil ette nähtud ehitada uusi ettevõtteid, vanade koormus on aga niigi väga suur. Sama on maksev ka sukade ja sokkide tootmise kohta. Seevastu aga kasvab meil pesu- ja pealistikotaaži tootmine tunduvalt kiiremini, võrreldes üleliidulisega, mille tõttu ka toodang ühe elaniku kohta Eesti NSV-s kasvab kiiremini ja vahe üleliidulise tasemega suureneb.

Sama protsess esineb ka Läti ja Leedu NSV-s, mille tõttu need 3 vabariiki kujunevad trikootoodete tootmises üleliidulises ulatuses tähtsateks kogu NSV Liidu vajaduste rahuldajateks.

Õmblustööstuse edasine areng on ette nähtud ainult töötlemise maksumuse osas 57,7 protsenti ulatuses ja peab tõusma 54,6 miljoni 72 miljoni rublani. Kui meil õmblustööstus seni oli laiali pillatud väikestesse töökodadesse, siis seitseaastaku esimesel aastal hakkab tööle suur õmblusvabrik spetsiaalselt ehitatud hoones, mis võimaldab hoopis paremini rakendada uut tehnikat ning tehnoloogiat ka selles tööstusharus ja tõsta järsult ka selle tööstusharu töökuuturi.

Jalatsite tootmises on ette nähtud jalatsite toodangu kasv 50 protsenti ulatuses — 2,3 miljonilt paarilt 1958. aastal kuni 3,5 miljoni paarini, mis rahuldab täielikult vabariigi elanikkonna vajadused jalatsite järele. Peale selle tõstetakse kummijalatsite toodang 1,7 miljonilt paarilt 2 miljoni paarini. Tehnilise kummi toodete toodangut suurendatakse rohkem, nimelt 447 tonnilt kuni 615 tonnini ehk 37,5 protsenti ulatuses. See kasv ei rahulda rahvamajanduse väga

mitmekülgseid nõudeid sel alal, kuid olemasolevates tehaseruumides ei ole siiski võimalusi seda kasvu suurendada. Ka kummist mänguasjade toodangu kasv on ette nähtud samas ulatuses: 8,8 miljonilt rublalt kuni 12,2 miljoni rublani. Ka nende toodete järele on nõudmine palju suurem kui ettevõtte suudab rahuldada. Seda põhjustab peamiselt ruumide kitsikus.

Nahaparkimise alal on ette nähtud tõsta tallanaha toodangut 2,1 korda ja pealishaha toodangut 65,2 protsendi ulatuses, mis kindlustab vabariigi vajadused nende tooteliikide järele.

Seitseaastaku jooksul on kergetööstuses ette nähtud suuremat tähelepanu pöörata karusnahatoodete nii arvilisele kui ka kvaliteedilisele ning nomenklatuursele suurenemisele. Nii oli meil seniajani organiseerimata näiteks lambanahkade korralik töötlemine, mille tõttu toornahad veeti vabariigist välja ja samaaegselt vedasime sisse juba töödeldud nahku, mis sageli kvaliteedilt jätsid palju soovida; seitseaastaku jooksul peab olukord sel alal tunduvalt paranema ja meie tööstus peab olema suuteline töötlemata kohapeal toornahka ja kindlustama vastava kvaliteediga tooted.

Niisugused oleksid lühidalt kokku võttes ülesanded tootmise alal kergetööstuse kollektiivi ees, milliste ülesannete lahendamiseks on tarvis lahendada mitte ainult tootmise tehnilisi ja tehnoloogilisi küsimusi, vaid oluliselt parandada ka kaadrite ettevalmistamist tekstiili- ja kergetööstuse jaoks, eriti insener-tehnilise personali osas. Vaatamata asjaolule, et Eesti NSV-s on kergetööstuse ja toiduainete tööstuse toodangu osatähtsus tunduvalt üle $\frac{1}{3}$ kogu suurtööstuse toodangust, ei valmistatud kuni 1958. aastani nende tööstusharude jaoks üldse ette insener-tehnilist personali ning ettevõtete juhtimine ja komplekteerimine vastava kaadriga toimus juhuslikult saadud kaadri alusel. Seda puudust on hakatud kõrvaldama sel teel, et Tallinna Polütehnilises Instituudis on loodud vastavad võimalused esijoones tekstiilimasinate alal kaadrite ettevalmistamiseks ja ka toiduainete tööstusele tehnoloogide ettevalmistamine on saanud alguse. Seega lähematel aastatel olukord siin paraneb. Peale selle on võetud tarvitusele abinõud, et saata juba olemasolevatesse spetsialiseeritud õppeasutustesse kohapealseid kaadreid õppima, mis samuti on suureks abiks, et kiirendatud korras saada sellekohaseid insener-tehnilisi kaadreid. Sel alal ei ole aga kaugeltki kõik võimalused veel ära kasutatud: nii näiteks toimib palju operatiivsemalt metsa-, puidu- ja paberitööstuse juhtkond, kes puuduvate inseneride saamiseks mööblitööstuse jaoks organiseeris Põllumajanduse Akadeemia metsatööstuse fakulteedi viimaste kursuste üliõpilastest 20-inimeselise grupi ja saatis kokkuleppel vastavate asutustega õppima Riiga Põllumajanduse Akadeemiasse, kus on olemas mööblitööstuse inseneride ettevalmistamiseks vastav fakultet. Nii võidame vähemalt 3 aastat, s. o. saame juba vähemalt 3 aastat varem noori inseneri mööblitööstuse jaoks vabariigis. Seega on tarvis neid võimalusi ka teistes tööstusharudes palju energilisemalt rakendada.

KAPITAALMAHUTUSED EESTI NSV-s AASTAIL 1959—1965 JA EHITUSTEGEVUSE ARENG

Kapitaalehituse ja tootlike jõudude paigutuse küsimusi käsitledes ütles seltsimees N. S. Hruštšov XXI kongressil: «Laiendatud sotsialistliku taastootmise kiire tempo aluseks on kapitaalmahutused uute objektide ehitamiseks ja töötavate ettevõtete rekonstrueerimiseks. Eelseisval seitseaastakul moodustab riiklike kapitaalmahutuste suurus ligi 2 triljonit rubla. Kui peale selle veel arvesse võtta ehitamist mittetsentraliseeritud summadega, kolhooside kapitaalmahutusi ning elamuehitust elanikkonna kulul, siis läheneb kapitaalmahutuste kogusumma 3 triljonile rublale. See tähendab, et seitse aasta jooksul kulutatakse sama palju kui nõukogude võimu kõigi aastate jooksul.»³³

Määratu suured summad on eraldatud kapitaalmahutusteks Eesti NSV rahvamajandusse. Nende planeerimisel on täiel määral arvestatud vabariigi iseärasusi. Sõjajärgsetel aastatel on Nõukogude Eesti tööstus tormiliselt kasvanud. Juhtivateks tööstusharudeks on kujunenud sellel perioodil kütteenainete tööstus ja energeetikamajandus, metallitööstus ja masinaehitus, kergetööstus ja toiduainete tööstus. Potentsiaalselt suured arenguperspektiivid on tekkinud ehitusmaterjalide tööstusele niihästi küllaldaste looduslike toorainevarude kui ka üha kasvavate vajaduste ning majanduslike näitajate poolest. Eriti olgu siin märgitud tsemenditööstust.

Et saada ülevaadet meie vabariigi tööstuse edasisest arengust, tuleb vaadelda, missugused on käesoleval seitseaastakul tema põhiülesanded ja samuti tema kasvuperspektiivid uute kapitaalmahutuste tulemusel. Sellega seoses tuleb lühidalt peatuda ka ehitustööstuse arengul ja hinnata selle valmisolekut ettenähtud suurehituste teostamiseks.

Selgituseks tuleb aga öelda, et sõjajärgsel perioodil Eesti NSV rahvamajandusse paigutatud kapitaalmahutustest moodustasid tsentraliseeritud riiklike kapitaalmahutuste kõrval üsna suure osa need summad, mida mitteriiklikud organisatsioonid — kaubanduse kooperatiivsektor, tööndusartellid ja kolhoosid — kulutasid oma majanduse arendamiseks ning samuti eraisikud individuaalelamute ehitamiseks. Teiselt poolt tegi riiklik sektor kapitaalmahutusi ka mittetsentraliseeritud finantseerimisallikate kaudu, nagu näiteks kindlustussummade, kohaliku tööstuse kasumite ja mitmesuguste erisummade arvel. Neid summasid alljärgnevas analüüsis ei arvestata, kuid et selgitada nende tähtsust, märgime, et käesoleva seitseaastaku kestel tõuseb neist allikatest laekuvate vahendite kogusumma ligemale 2 miljardi rublani.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitseaastaku kontrollarvude projektis määrati Eesti NSV tsentraliseeritud riiklikud kapi-

³³ N. S. Hruštšov, Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile, lk. 35.

taalmahutused kindlaks 8,1 miljardile rublale. Hiljem lisandus neile veel 136 miljonit rubla kapitaalmahutusi seoses põlevkivikarjäärade kiirendatud ehitamise vajadusega, millega meil seitsme aasta jooksul tsentraliseeritud riiklikud kapitaalmahutused moodustavad kokku 8236 miljonit rubla, sealhulgas ehitus- ja montaažtöödeks 5138 miljonit rubla.

Eespool rääkisime sellest, et peale tsentraliseeritud riiklike kapitaalmahutuste toimub ehitustegevus kohalike ressursside arvel. Sellele lisaks tuleb veel märkida, et ka liidulised ministeeriumid ja organisatsioonid teevad meil üsna suuri kapitaalmahutusi, mis samuti ei leia kajastust ülalmainitud 8,2 miljardis rublas. Nii näiteks on Balti soojuselektrijaama ning 220-kilovoldise kõrgepingeliini finantseerijaks ja ehitajaks NSV Liidu Elektriijaamade Ministeerium. Kui me kõik need kapitaalmahutused arvesse võtame, siis tõuseb meie vabariigi territooriumil käesoleva seitseaastaku jooksul tehtavate kapitaalmahutuste summa ligi 12 miljardi rublani, mis on üle 2 korra suurem kui aastail 1952—1958 tehtud kapitaalmahutused. Ehitus- ja montaažtööde maht tõuseb kokku 7,3 miljardi rublani.

Vaatleme nüüd, kuidas jagunevad tsentraliseeritud riiklikud kapitaalmahutused seitseaastakul rahvamajandusharude järgi, ja võrdleme seda eelmise seitsme aasta jooksul tegelikult kulutatud summadega.

Tabel 25

Tsentraliseeritud riiklikud kapitaalmahutused rahvamajandusharude järgi aastatel 1959—1965

Rahvamajandusharud	Möötüühik	1952— 1958. a.	Osatähtsus %-des	1959— 1965. a.	Osatähtsus %-des	Tõus aastail 1959—1965 %-des
Kokku	milj. rbl.	4192	100	8236	100	96
Tootmise otstarbeks	"	2808	66,9	5563	67,5	98
Sealhulgas:						
tööstus	"	1865,5	44,5	3894	47,3	109
põllumajandus	"	782	18,6	1172	14,2	50
kaubandus, transport, side	"	160,5	3,8	497	6,0	210
Elamuehitus	"	920	21,9	1680	20,4	83
Kommunaalmajandus	"	195	4,7	340	4,1	75
Haridus, kultuur, tervishoid	"	232	5,6	536	7,4	130
Teaduste Akadeemia	"			68		
Muuks otstarbeks	"	37	0,9	49	0,6	33

Nagu tabelist 25 näeme, on meil tsentraliseeritud riiklikud kapitaalmahutused käesoleval seitseaastakul ligi 2 korda suuremad kui

möödunud seitsme aasta jooksul. Samal ajal tõuseb aga tootmise laiendamiseks määratud kapitaalvahutuste osatähtsus väga vähe (66,9 protsendilt 67,5 protsendini). See-eest toimub olulisi muutusi nende struktuuris: tööstuse arendamiseks määratud summade osatähtsus tõuseb 44,5 protsendilt 47,3 protsendile, põllumajandusse tehtavate kapitaalvahutuste osatähtsus aga väheneb 4,4 protsendi võrra. Mainitud vähenemine on tingitud masina-traktorijaamade reorganiseerimisest, mille tulemusena langes ära vajadus kulutada riiklikke summasid uute masina-traktorijaamade ehitamiseks ja neile põllumajanduslike masinate soetamiseks. Üle kolme korra suurenevad kapitaalvahutused kaubandusse, transporti ja sidemajandusse, mis otseselt tähendab töötajate heaolu paranemist. Partei ja valitsuse poolt seatud ülesannete täitmiseks, mis on seotud koolireformiga ja rahva kultuurilise ning tervishoiualase teenindamise edasise parandamisega, suurendatakse kapitaalvahutusi nende alade uuehitusteks ligi 2,3 korda. Elamuehitusse suunatakse üle $\frac{1}{5}$ kõigist kapitaalvahutustest, mis tagab partei ja valitsuse poolt kavandatud grandioosse elamuehituse programmi täitmise. Peale selle tuleb märkida, et just elamuehitust finantseeritakse laias ulatuses muudest allikatest (ettevõtete fondidest, elanikkonna säästudest, kohalike eelarvete üleplaanilistest tuludest jne.), mis tunduvalt suurendab elamuehituseks määratud summasid.

Peale kapitaalvahutusteks ettenähtud summade jaotamise rahvamajandusharude vahel on väga suur tähtsus kapitaalvahutuste ajalisel reguleerimisel. Käesoleval seitse aastakul peavad kapitaalvahutused plaani kohaselt iga aastaga kasvama. Nii on 1959. aastal ette nähtud teha tsentraliseeritud riiklikke kapitaalvahutusi vabariikliku sektori kaudu 908 miljonit rubla, seitse aastaku lõpul, 1965. aastal aga juba 1332 miljonit rubla. Nagu näeme, on tõus väga suur. Vastavalt kapitaalvahutuste kasvule tõuseb ka ehitus- ja montaažtööde maht 593 miljonilt rublalt 1959. aastal 907 miljoni rublani 1965. aastal.

Tabelis 26 on kõigepealt antud eri tööstusharudesse tehtavate kapitaalvahutuste suurus ja osatähtsus kogu tööstusse paigutatavate kapitaalvahutuste summas. Järgmistes lahtrites näeme, kui suur on sealhulgas ehitus- ja montaažtööde maht ning osatähtsus tööstusharude järgi, ning viimases lahtris on näidatud ehitus- ja montaažtööde ehk, teiste sõnadega, uuehituste osatähtsus vastava tööstusharu üldistes kapitaalvahutustes (ülejäädud osa kulutatakse sisseseadete soetamiseks ja uuendamiseks, kalatööstuses aga uue kalalaevastiku soetamiseks).

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioonis on öeldud: «Selleks et kasutada kapitaalvahutusi kõige ratsionaalsemalt, tuleb suured summad suunata praegu töötavate ettevõtete rekonstrueerimiseks, laiendamiseks ja tehniliseks ümbervarustamiseks, seadmete uuendamiseks ja moderniseerimiseks, mis võimaldab väiksemate kulutustega ja kiiremini kui uute ettevõtete ehitamise korral lahendada toodangu väljalaske suurendamise ja

Tööstusse paigutatud kapitaalimahutused tööstusharude järgi

	Kap. mahut. 1959—1965		Sealhulgas ehitus- ja montaažitööd		Ehitus- ja mon- taažitööde osa- tähtsus kapitaal- mahutustes %-des
	milj. rbl.	tööstus- harude järgi %-des	milj. rbl.	%-des	
Tööstus kokku	3894	100	1984,8	100	51,0
Sealhulgas:					
turbatööstus	109,7	2,8	61,9	3,1	56,3
põlevkivitööstus	689,0	17,7	457	23,0	66,3
ehitusmaterjalide ja ehitus- tööstus	686,0	17,7	384	19,3	56,0
metsa-, puidu- ja paberitöös- tus	176,3	4,5	101,5	5,1	57,6
kergetööstus	334,1	8,5	176,7	8,9	52,8
kalatööstus	801,0	20,6	84	4,2	10,5
liha- ja piimatööstus	100,0	2,5	64	3,4	64,0
toidu- ja maitseainete tööstus	48,0	1,3	25	1,3	52,0
Muud tööstusharud	950,4	24,3	630,7	31,7	66,3

töövõime suurendamise ülesande.»³⁴ Tabelist 26 selgub, et üldiselt on meil sellest nõudest kinni peetud, sest ehitus- ja montaažitööde osatähtsus kogu tööstuse kapitaalimahutustes on võrdlemisi väike — 51 protsenti. See aga ei tähenda, et meil sel alal veel kasutamata võimalusi ei oleks.

Kapitaalimahutuste ning ehitus- ja montaažitööde suuruselt on tööstusharude hulgas tähtsal kohal põlevkivitööstus, kus seitseaastakul ehitatakse 3 võimsat karjääri, neist esimene aastase tootmisvõimsusega 4,2 miljonit tonni põlevkivi. Peale selle ehitatakse uus kaevandus nr. 7, mis võib aastas anda 1,2 miljonit tonni põlevkivi, ning rekonstrueeritakse vanu. Vanadest kaevandustest lõpetavad oma tegevuse varude lõppemise tõttu Kukruse ja seitseaastaku lõpul ka Käva kaevandus. Kokku tehakse kapitaalimahutusi üksnes põlevkivi kaevandamise ettevõtete rajamiseks ja vanade rekonstrueerimiseks ligemalt 690 miljoni rubla ulatuses, mis annab võimaluse tõsta põlevkivitoodangu 1965. aastaks 16,5 miljoni tonnini. Sellest kogusest piisab, et Balti soojuselektrijaama kütusega varustada ning täielikult rahuldada muid vajadusi. Karjäärides on võimalik põlevkivi tootmist peaaegu täielikult mehhaniseerida ja vähendada sellega tunduvalt vajadust töökatte järele ning ühtlasi alandada põlevkivi omahinda umbes kahekordselt.

³⁴ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralise XXI kongressi resolutsioon. Tallinn, 1959, lk. 15.

Põlevkivi töötlemise alal on ehitus- ja montaažtöödeks eraldatud 147 miljonit rubla. Selle summa arvel luuakse tsehhid fenoolformaldehüüdvaikude ja muu tootmiseks, kusjuures kõrvalproduktina saadava väevli toodang suureneb tunduvalt. Uttevete puhastamise seadmete ehitamiseks kulutatakse 7,6 miljonit rubla ja Kiviõli vabrikute laiendamiseks 36,5 miljonit rubla. Viimati mainitud summaga kindlustatakse kahe uue tunnelahju ja tahke soojuskandjaga agregaadid käikulaskmine. Kohtla kombinaadile eraldatavate kapitalmahutustega organiseeritakse aga karbamiidvaikude ja mõningate teiste uute saaduste tootmine.

Turbatööstuse laiendamiseks on seitseaastakul ette nähtud kapitalmahutusi 109,7 miljonit rubla, sealhulgas ehitus- ja montaažtöödeks 61,9 miljonit rubla. Sellest summast kulutatakse 41,4 miljonit rubla Oru briketitehase väljaehitamiseks, kusjuures 1963. aastal peab uus tehase andma juba 125 000 tonni briketi. Sellise briketikoguse saamiseks on aga tarvis lahendada freesturba tootmise küsimus. Plaani järgi peabki 1962. aastaks olema Orul ette valmistatud turbavälju 150 000 tonni freesturba tootmiseks, hiljem aga tuleb väljade võimsust tõsta kuni 310 000 tonnini aastas.

Niisama suure võimsusega briketitehas tuleb kava kohaselt ehitamisele Orul pärast esimese tehase valmisaamist.

Tootsi briketitehase laiendamise lõpuleviimiseks kulutatakse 1959.—1960. aasta jooksul 1,2 miljonit rubla ja alusturbatsehhi ehitamiseks 1,6 miljonit rubla. Alusturba aastatoodang on planeeritud 10 000 tonnile.

Lavassaare turbatööstusse mahutatakse 14,6 miljonit rubla, mis annab võimaluse tõsta tükkturba aastatoodangut 7000 tonni võrra ning toota peale selle iga aasta 100 000 tonni freesturvast, 10 000 tonni alusturvast ja 300 000 m² turbaplaate isolatsioonimaterjaliks. Samuti võimaldavad need summad rekonstrueerida Sindi—Lavassaare kitsarööpmelise raudteeharu.

Ulila turbatööstuse laiendamiseks tehakse kapitalmahutusi 10,4 miljoni rubla ulatuses. Selle tulemusena suurendatakse seal tükkturba aastatoodangut 20 000 tonni võrra, organiseeritakse alusturba tootmine (10 000 tonni aastas) ja ehitatakse kondijahu tootmise tsehh võimsusega 250 tonni kondijahu aastas.

Lehtse turbatööstuses suurendatakse tükk- ja alusturba tootmist, milleks aastail 1959—1963 kulutatakse 3,5 miljonit rubla.

Turbatööstuse nii ulatuslik edasiarendamine on eriti tähtis elanikkonna küttevajaduste rahuldamiseks. Oru uue suure briketitööstuse ehitamine ja Tootsi briketitööstuse võimsuse kahekordistamine lahendavad lähemate aastate jooksul terava briketipuuduse ja annavad võimaluse briketi tarvitamise piirkonda järk-järgult laiendada ka maa-asulateni, kolhoosideni ja sovhoosideni.

Energeetika arendamiseks on käesoleval seitseaastakul samuti ette nähtud tohutu suured tööd. Tallinnas tuleb ehitada uus 50 000 kilovati võimsusega vedelküttega ja gaasil töötav elektriijaam, eeskätt Mustamäe uue rajooni varustamiseks kaugkütte ja elektri-

energiaga. Samuti on plaanis V. Kingissepa nim. Tselluloosi- ja Paberitööstuse Kombinaadi elektrijaama laiendamine, Oru elektrijaama ehitamine ja Tallinna lähedal asuva Linnamäe uue hüdroelektrijaama ehitustööde lõpuleviimine. Tallinna ja Kohtla-Järve termofitseerimiseks tuleb ehitada üle 15 km magistraalkanaleid. Tallinna vana elektrijaam kavatakse üle viia vedelkütusele ja gaasile. Gaasiga hakatakse kütma suveperioodil, kui gaasi tarvitanine elukondlikuks otstarbeks tavaliselt järsult väheneb.

Kõrgepingeliinidele ja alajaamadele on plaanis ette nähtud kulutada vabariigi arvel 132 miljonit rubla (siia ei ole arvatud 220-kilovoldise Tallinna—Narva liini ehituskulusid). Selle summaga ehitatakse välja Tallinna—Keila—Ellamaa—Pärnu 110-kilovoldine kõrgepingeliin ja Rakvere—Kunda liin ning rekonstrueeritakse põlevkivibasseini elektrivõrgud. Samuti ehitatakse välja 35-kilovoldised kõrgepingeliinid Ellamaa—Risti—Haapsalu ja Lihula—Virtsu—Kuivastu. Torma—Mustvee—Kallaste ja Tartu—Võru 35-kilovoldine kõrgepingeliin viiakse üle 110 kilovoldi peale. Koos kõrgepingeliinide rajamisega toimub ka vastavate alajaamade ehitamine.

Suurim kapitaalmahutus vabariigi energiamajandusse toimub Balti soojuselektrijaama ehitusel Nõukogude Liidu Elektrijaamade Ehitamise Ministeriumi limiidi arvel. Üldse ehitatakse meil selle seitseaastaku jooksul võimsusi niisuguses ulatuses, mis annab võimaluse tõsta elektrienergia tootmise 1965. aastaks 6,4 miljardile kilovatt-tunnile. Meie vabariik muutub elektrienergia tootmise poolest üheks eesrindlikumaks maaks maailmas ning suudab mitte ainult rahuldada oma linnade ja kõigi tööstusharude vajadused, vaid ka täielikult elektrifitseerida kõik kolhoosid ja sovhoosid.

Suurem osa meie masinaehituse ja metallitöötlemise arendamiseks ettenähtud summadest kulutatakse vanade ettevõtete rekonstrueerimiseks, seadmete uuendamiseks ja juurdeehituste tegemiseks. Selle tõttu moodustavad ehitus- ja montaažitööd napilt 58 protsenti kogu kapitaalrahastustest.

Kogemused tõendavad, et töötavate ettevõtete laiendamine ja nende töös esinevate kitsaskohtade kõrvaldamine võimaldab kõige väiksemate kulutustega saavutada maksimaalset efekti. Andes näiteks Tallinna Masinaehitustehase, «Ilmarise», Tallinna Mehaanika-tehase ja «Metallisti» tootmistegevuse kitsaskohtade kõrvaldamiseks 42,6 miljonit rubla, võime neist ettevõtetest saada täiendava toodanguna aastas 3000 tonni metiise, 1200 tonni traati, 3000 tonni naftaaparatuuri (35 miljoni rubla väärtuses) ja 1000 universaalladijat, «Ilmarises» aga suurendada toodangut 23 miljoni rubla võrra. Tallinna Ekskavaatoritehase ja Paide Teedehitusmasinate Tehase laiendamiseks 35 miljoni rubla kulutamine võimaldab tõsta ekskavaatorite aastatoodangu enam kui kahekordseks ja viia autogreiderite toodangu 700-ni. Tartu põllutöömashinate tehase «Võit» väljaarendamiseks eraldatavad 5,6 miljonit rubla võimaldavad suurendada toodangut 16 miljoni rubla võrra aastas. Kavas on suured

tööd tehase «Eesti Kaabel» rekonstrueerimiseks, mis maksab 12,6 miljonit rubla ja suurendab tehase võimsust rohkem kui 63 protsendi võrra. Emailjuhtmete tehas ehitatakse sulgemisele määratud Püssi elektrijaama territooriumile, kus selleks kohandatakse konserveeritud tööstushoone. Eelarve järgi lähevad seal ehitustööd maksma ümmarguselt 6,5 miljonit rubla, toodangu mahult aga ületab uus tehas «Eesti Kaabli» toodangu. Täie hooga rekonstrueeritakse M. I. Kalinini nim. Elavhõbealaldajate Tehast, milleks 1958. aastal tehti 10 miljoni rubla eest ehitustöid. Neid töid jätkatakse ka 1959. aastal. Tehas hakkab tootma peale elavhõbealaldajate ka suures hulgal jõutransformaatoreid. Elektrotehnilise ja aparaaditööstuse laiendamine võimaldab selle tööstusharu toodangut tunduvalt suurendada. Selle ala uute tehaste — röntgeniaparatuuride, väikese võimsusega transformatorite, ostsillograafide ja gaasianalüsaatorite tootmise ettevõtete — organiseerimiseks on ette nähtud ligemale 22 miljonit rubla. Nimetatud tehastes, mis samuti luuakse kohandatavate hoonete baasil, ulatub aastatoodangu väärtus 100 miljoni rublani. Pärnu Masinaehitustehase laiendamiseks kulutatakse 7,3 miljonit rubla, mis annab toodangu juurdekasvu 26 miljoni rubla võrra, sealhulgas ekstsentrikpresse 18 miljoni rubla väärtuses. Ehitatakse ka uus tehas elektrimootorite mähkimiseks, millega lahendatakse rahvamajanduses väga oluline kitsaskoht.

Territoriaalselt paiknevad masinaehituse ettevõtted vanades metallitööstuse keskustes Tallinnas ja Tartus, kuid uusi tehaseid rajatakse ka teistesse linnadesse — Võrru, Rakverre, Pärnu ja isegi alevitesse, nagu Rõngu, Ahja, Puurmani ja Risti, kus selleks kasutatakse endiste masina-traktorijaamade hooned. Kõigis neis alevites on rohkesti alalisi elanikke, kes oma elamu ja aiamaaga seotuna kaugemale tööle minna ei taha, kuid oma elukoha läheduses asuvasse ettevõttesse meelsasti tööle tulevad. On selge, et see asjaolu võimaldab samuti väikemõeldu kulutustega rajada uusi ettevõtteid, aitab suurendada ühiskondlikult tarvilikku toodangut ning mõjutab soodsalt ka kohalike eelarvete täitmist.

Seitse aastaku jooksul on enamik kapitalmahutustest keemiatööstuse ettevõtete laiendamiseks — 58,4 miljonit rubla — eraldatud ehitus- ja montaažitöödeks. Lõviosa sellest summast läheb Maardu keemiakombinaadi väljaehitamiseks, esijoones fosforiidi karjääriviisiliseks tootmiseks, mis parandab kardinaalselt töötingimusi, kusjuures töö täielikult mehhaniseeritakse, mille tulemusel toodangu omahind tunduvalt alaneb. Aastas üle 630 000 tonni fosforiidi tootmine annab võimaluse fosforiidi omahinna alandamiseks. Lõpukorral on väävelhappetsehhi ehitamine, mille tulemusena väävelhappetoodang suureneb tunduvas ulatuses. Samuti viiakse lõpule rikastamisvabriku ehitustööd ja alustatakse rea katseseadmete ehitamist termofosfaadi jms. tootmiseks. Kiviõlis ehitatakse katseseadis määrdeõlide ja pesemisvahendite saamiseks Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keemia Instituudi skeemide järgi. Tallinna Laki-

vabrik saab uue tootmishoone, mis võimaldab järsult tõsta ehitustegevuses väga nõutavate vahendite ja lakkide toodangut. Tootmishoone esimene järk valmib 1959. aastal. Ka Tallinna Farmatseutilise Tehase tootmispind laieneb tunduvalt juurdeehituse rajamise teel. Seitseaastaku lõpuaastail ehitatakse uus plastmasstoodete tehas.

Ehitusmaterjalide ja ehitustööstuse arendamiseks on antud ajavahemikuks ette nähtud 686 miljonit rubla, seega ligemale 100 miljonit rubla aastas. Seega on selle tööstusharu kiireks väljaarendamiseks loodud suurte kapitaalmahutuste näol küllaltki soodsad eeldused.

Ehitusmaterjalide tööstuse tähtsamaks ehitusobjektiks on uus tsemenditehas Kundas, mis täielikult rekonstrueeritakse. Ehitustööde peamine osa on koondatud kolmele aastale, 1959—1961, millel tootmisvõimsused peavad olema välja ehitatud; ülejäänud aastateks on aga planeeritud abihoonete ja abiettevõtete rajamine. Tsemenditoodang peab juba 1961. aastal järsult tõusma. Selle aja jooksul peab Kundas valmima ja toodangut andma ka uus eterniiditseh, mille tootmisvõimsus on projekti järgi 62 miljonit tingplaati aastas.

Seinamaterjalide toodangu suurendamiseks on ette nähtud 160,9 miljonit rubla, sellest ehitus- ja montaažitöödeks 100,6 miljonit rubla. Plaanis on Männiku tellisetehase edasine laiendamine 1959.—1960. aastal, mille tulemusena tema toodang peab suurenema 40 miljoni tellise ja 15 000 tonni lubja võrra aastas. Männikule on ette nähtud ehitada ka ruberoiditseh võimsusega 10 miljonit m² ruberoidi ja niisama palju pergamiini aastas. Nende tööde läbiviimisega likvideeritakse katusekattematerjalide terav puudus.

Balti soojuselektrijaama tolmpõlevkivituha ärakasutamiseks ehitatakse Narvas suur seinaplokke tootev kombinat võimsusega 185 000 m³ seinaplokke aastas. Ehitustööde algus on ette nähtud 1961. aastal ja need viiakse põhiliselt lõpule 1962. aastal. Kogu kombinadi maksumus on 37 miljonit rubla. Aastail 1963—1965 ehitatakse teine niisama suure võimsusega kombinat, mis hakkab peale selle andma veel 200 000 tonni tolmpõlevkivituhast sideainet aastas. Selle ettevõtte maksumus on 45 miljonit rubla. Seinaplokkide tootmisel saavutatakse täisvõimsus 1964. aastal ja sideaine tootmisel 1965. aastal. 1964.—1965. aastal alustatakse Narvas kolmanda seda tüüpi kombinadi ehitamist, mille lõpuleviimine läheb aga järgmise seitseaastaku piiridesse.

Nagu näeme, muutub Narva, mis seni oli peamiselt tekstiilitöölise linn ja pakkus järelikult vähe võimalusi meestööjõu rakendamiseks, peatselt suureks ehitustandriks, kuhu on tarvis palju mehi, algul ehitustöödele ja hiljem kombinatidesse. Nii laheneb see Narva vana ja terav meestööjõu rakendamise probleem.

Pisut väiksema võimsusega ehitusmaterjalide kombinadi ehitamist alustati 1957. aastal Ahtme elektrijaama põlevkivituha baasil. Ehitustööd viiakse põhiliselt lõpule 1959.—1960. aastal. Selle kombinadi ehitamisel kasutati otstarbekalt ära aastaid konserveeritult seisnud pooleliolevad tööstushooned, mis sai võimalikuks ministri-

umide likvideerimise ja seega ametkondlike barjääride äralangemise tõttu. Nende hoonete ärakasutamine võimaldas uue kombinaadi ehitamist hoonete maksimumse suhtes tunduvalt odavamaks muuta, kuid mis veel tähtsam, selle tõttu saadi ettevõttele hoopis kohasem asupaik. Kui endise projekti kohaselt oli ette nähtud rajada kombinaat elektrijaamast umbes 2 km kaugusel asuvale soisele pinnasele, siis uue projekti järgi asub ta otse elektrijaama lähedal, kus nii tuha kui ka auru transport ei tekita mingeid raskusi ega nõua suuri kulusid. Uue kombinaadi maksimumseks kujuneb 20 miljonit rubla ja tema võimsuseks 120 000 m³ seinaplokke ning 50 000 tonni tolmpõlevkivituhash sideainet aastas.

Seitse aastaku algaastail ehitatakse ka Tallinnas ettevõtte monteeritavate majade jaoks suurpaneelide tootmiseks võimsusega 8000 m suurpaneel aastas.

Sideainete tootmise laiendamiseks jätkatakse Rakke ja Tamsalu lubjatehase rekonstrueerimist, mis suurendab lubjatoodangut aastas 65 000 tonni võrra. Samuti tõstetakse Vasalemma lubjatehase tootmisvõimsust 45 000 tonni võrra ettevõtte täieliku rekonstrueerimise abil.

Killustiku ja ehituspae karjääride arendamiseks kulutatakse 28,6 miljonit rubla, sealhulgas ehitus- ja montaažitöödeks 18,3 miljonit rubla. See võimaldab täiesti mehhaniseeritult toota täiendavalt 750 000 m³ killustikku, 50 000 m³ ehituspaasi ja umbes 400 000 m³ tehnoloogilist lubjakivi.

Ehitustegevuse industriaalse baasi tugevdamiseks kulutatakse seitsme aasta jooksul 211 miljonit rubla, sellest ehitus- ja montaažitöödeks 97 miljonit rubla. Nimetatud summast läheb 10,5 miljonit rubla Tartu raudbetootodete tehase väljaehitamiseks, mille võimsuseks on ette nähtud 25 000 m³ monteeritavaid raudbetootooteid aastas. Tehas antakse ekspluatatsiooni järk-järgult; juba 1959. aastal peab ta andma 5000 m³ raudbetooni. 1960. aastal läheb käiku tehase teine järk ja 1961. aastal viimane järk, kumbki 10 000 m³ võimsusega. Samuti laiendatakse Narva raudbetootodete tehas ja selle võimsus tõstetakse 15 000 m³ raudbetootooteid aastas.

Põlevkivibasseini rohkearvuliste ehituste paremaks varustamiseks raudbetootodetega ehitatakse aastail 1959—1962 vastav tehase Ahtmes ning viiakse lõpule Jõhvis trusti «Eesti Põlevkiviehitus» tootmisbaasi ehitamine, millega raudbetootodete väljalase tõuseb seal 20 000 m³-ni aastas.

Tallinna raudbetootodete tehase laiendamiseks kulutatakse 3,5 miljonit rubla, mis annab võimaluse täiendavalt toota 10 000 m³ raudbetooni. Tallinnas ehitatakse aastail 1961—1963 ka raudbetoonist liiprite ja telefonipostide tugisammaste tootmise tsehh võimsusega 20 000 m³ raudbetooni aastas; see tsehh läheb maksma 5 miljonit rubla. Samuti ehitatakse Tallinnas 1959.—1960. aastal tsentraalne mehhaniseeritud segusõlmetehas, mille maksimumus on 4 miljonit rubla ja võimsus 75 000 m³ mörtil aastas. Mörditehased, kuigi väiksema võimsusega, ehitatakse ka Kundas ja Kohtla-Järvel.

Ehitustegevuses vajalike puitdetailide hulga suurendamiseks rekonstrueeritakse põhjalikult Kohtla-Järve puidutöötlemise kombinat ja selle aastatoodang tõstetakse 40 000 m²-ni.

Samasugune puidutöötlemise kombinat ehitatakse Tartu.

Järvakandi kombinaadis on kavas ehitada puitkiuplaadite tsehh võimsusega 1 500 000 m² plaate aastas, mis võimaldab ratsionaalselt ära kasutada seal asuva suure puidutööstusettevõtte jäätmed. Selle tsehi maksumuseks kujuneb umbes 15 miljonit rubla. Keraamiliste põrandaplaatide tootmiseks on Tallinna Keraamikatehases ehitamisel tsehh, mis valmib 1959. aastal ja annab aastas 100 000 m² plaate. Tep-plaatide aastatoodang tõuseb meil 400 000 m²-ni.

Sanitaartechnika toodete saamiseks on ette nähtud kapitaal mahutusi 21,2 miljoni rubla ulatuses, sealhulgas ehitus- ja montaažtöökdeks umbes 14 miljonit rubla. Esijoones hakatakse laiendama Tartu asuva tehase «Tehnik» valutsehhi.

1958. aasta lõpul käikulastud uus mineraalvatitehas andis juba esimese kõrge kvaliteediga toodangu. Meil toodetav mineraalvatt kujutab endast väärtuslikku soojus- ja helikindlat isolatsioonimaterjali ja ühtlasi uudistoodet tehnika ajaloos, kuna tema saamiseks kasutati toorainena põlevkivikoksi. Tehase teise järgu väljehitamine, mis nõuab täiendavalt 8,5 miljonit rubla, annab võimaluse tõsta tehase võimsuse 10 000 tonnini aastas.

Suuri summased kulutatakse karjäärimajanduse ja remondibaaaside loomiseks, mis on ka ehitustööstuses eduka töö eelduseks. Ehitismehhanismide, transpordivahendite ja ettevõtete sisseseade soetamiseks on ehitajaile määratud seitseaastakul 92 miljonit rubla kapitaal mahutusi, mille tulemusena nad saavad oma käsutusse palju paremaid masinaid, transpordivahendeid jne.

Ehitusmaterjalide tööstus peab hoolitsema ka melioratsioonitöökdeks vajaliku hulga dreanaažitorude tootmise eest. Selleks on plaanis ehitada Aserisse spetsiaalne tsehh maksumusega 17 miljonit rubla ja võimsusega 25 miljonit toru aastas. Ehitustööd viiakse läbi aastail 1960—1962. Lõuna-Eesti jaoks hakkab dreanaažitorusid tootma Sangaste tellisetehas, mis rekonstrueeritakse aasta ringi töötavaks ettevõtteks ja mille tootmistehnoloogiat vastavalt täiustatakse. 1963. aastast alates peab tehas andma kuni 5 miljonit dreanaažitoru aastas.

Üle veerandi käesoleval seitseaastakul tööstuse laiendamiseks eraldatavatest kapitaal mahutustest suunatakse k a l a t ö ö s t u s s e. Suurem osa sellest summast kulutatakse kalalaevastiku soetamiseks, mille tulemusena püügilaevade arv kasvab rohkem kui kolmekordseks ja kalalaevastikku teenindavate ujuvbaaside arv kahekordseks. Peale selle soetatakse kalaveoks 3 külmutuslaeva. Kogu selle laevastiku tööpiirkonnaks on peamiselt Atlandi ookean. Selle laevastiku teenindamiseks ehitatakse Tallinna uus kalasadam kaide pikkusega kuni 760 jooksvat meetrit. Sadamasse ehitatakse laeva remonditöökodjad ja heeringatöötlemise tsehh. Samal ajal laiendatakse ka tünni- ja võrguvabrikuid.

Niisugune kapitaalimahutuste kasutamise suund võimaldab vähendada kalapüüki Balti meres ja sisevetes ning annab aega nendes veekogudes kalavarude juurdekasvuks. Tegelik elu on juba kin- nitanud selle arvestuse õigsust. Kui näiteks 1958. aastal jäi räime- püügi plaan väga raskete püügitingimuste tõttu Balti mere piirkon- nas suurelt osalt täitmata ja tormide tõttu hävinenud püüniste vää- rus tekitas suuri kahjumeid, siis tänu ekspeditsioonipüügile Atlandil see puudujääk kompenseeriti, nõnda et kalatööstuse 1958. aasta kogutoodangu plaan konservide tootmises ja samuti kasumi plaan ikkagi täideti. Teiselt poolt võimaldab ookeanipüük kaluritel suu- rema osa aastast pühendada kalapüügile, mida Balti mere püügiti- ngimused ei võimalda. See omakorda on aga eelduseks kalatöö- stuse alalise kaadri kujunemisele, mis on väga tähtis, sest seni oli just kaadri voolavus oluliseks takistuseks selle tööstusharu töös.

Kapitaalimahutused kergetööstuse ettevõtetesse moodusta- vad seitseaastakul 334,1 miljonit rubla, sealhulgas ehitus- ja mon- taažtöödeks 176,7 miljonit rubla ehk 52,8 protsenti. Teiste sõnadega, kergetööstuse edasiarendamisel ei lasu peaarh mitte niivõrd uute tööstusettevõtete ehitamisel, kuivõrd just uue tehnika juurutamisel ja iganenud sisseseade asendamisel ajakohasega. Nii näiteks kulu- tatakse Kreenholmi Georgi vabriku taastamistöödeks 46,2 miljonit rubla, kuid ehitus- ja montaažtöödeks läheb sellest ainult 16,2 mil- jonit rubla. Uus vabrik, mis saab 72 800 värtnat ja 234 automaat- kudumistelge, hakkab täie koormusega tööle 1964. aastal. Kreen- holmi Manufaktuuri väljaehitamise viimaseks lüliks kujuneb viimist- lusvabriku ehitamine aastail 1961—1964 maksumusega 45 miljonit rubla. Viimistlusvabriku läbilaskevõime on 300 000 meetrit puuvil- last riidet ööpäevas, s. t. et senini poolfabrikaadina väljaveetud too- rriidet hakatakse viimistleva kohapeal. Koos sellega avaneb võima- lus ka Sindi tekstiilivabriku «1. Detsember» viimistlustsehhide töö ümberkorraldamiseks, sest siis langevad ära suured toorriide edasi- tagasi veod Tallinna ja Sindi vahel. Praegu toimub puuvillase toorriide viimistlus teatavasti Sindis, tootmine aga Tallinnas ja Narvas.

Kalevivabrikute laiendamiseks nähakse ette 34,3 miljonit rubla, sealhulgas ehitus- ja montaažtöödeks 20,4 miljonit rubla. Üsna suur osa neist kulutustest (14,4 miljonit rubla) läheb kalevivabriku «Keila» laiendamiseks, mille tulemusena vabriku võimsus suureneb 1400 värtna ja 60 kudumistelje võrra. Põhjalikult rekonstrueeritakse meie kalevitööstuse veteran Sindi «1. Detsember», milleks kuluta- takse ligi 20 miljonit rubla; seal seatakse üles 4000 uut värtnat ning 100 automaatkudumistelge.

Trikootööstuse tootmisvõimsusi suurendatakse seitseaastaku jook- sul 5,7 miljoni pesueseme ja 2,5 miljoni pealistrikootote võrra. Põhiliselt saavutatakse see trikotööstuse «Marat» rekonstru- eerimisega aastail 1959—1961, milleks kulutatakse 17 miljonit rubla.

Tallinna tekstiilivabriku «Punane Koit» rekonstrueerimiseks määratud 4,3 miljonit rubla võimaldab seal täiendavalt üles seada 56 kudumistelge ja vastavalt sellele suurendada toodangut.

Lina- ja kanepitööstusse mahutatakse 21,2 miljonit rubla, sellest 14 miljonit ehitus- ja montaažtöödeks. Tööd viiakse läbi aastail 1960—1962. Selle tööstusharu võimsus suureneb seitseaastakul 4700 värtna ning 210 kudumistelje võrra. Pärnu linavabrikus seatakse üles 2300 värtnat ning korraldatakse samuti kedruse värvimine, mis annab võimaluse järsult tõsta valmistoodangu kvaliteeti. Viljandi linavabriku rekonstrueerimiseks on ette nähtud 7 miljonit rubla, mis tähendab tema tootmisvõimsuse suurenemist 2 400 värtna ning 130 kudumistelje võrra. Alalimiitsete summade arvel (4,2 miljonit rubla) seatakse täiendavalt üles 80 kudumistelge. Kõievabriku laiendamise tulemusena avaneb võimalus täiendavalt toota 400 tonni köit ja 1350 tonni nõöri.

Omblustööstuse laiendamise ja tema tootmisvõimsuste suurendamisega saavutatakse toodangu kasv 115 miljoni rubla väärtuses. Tallinnas viiakse 1959. aastal lõpule uue õmblusvabriku ehitamine, milleks on ette nähtud 6,1 miljonit rubla. Samuti on ette nähtud Tallinnas ehitada vabrik õmblustoodete detailide valmistamiseks 40 miljoni rubla väärtuses aastas. Ka spetsiaalriietuse tootmiseks ehitatakse uus õmblusvabrik aastatoodanguga 25 miljoni rubla väärtuses. Tallinna Karusnaha-Omblusvabrik saab uue hoone, mis võimaldab anda sel alal uut toodangut 50 miljoni rubla eest.

Naha- ja jalatsitööstuse arendamiseks on ette nähtud 26,3 miljonit rubla, sealhulgas ehitus- ja montaažtöödeks 20,9 miljonit rubla. Selle tulemusena kasvavad tootmisvõimsused niisuguses ulatuses, et on võimalik täiendavalt toota 1000 tonni tallanahka, 60 miljonit ruutdetsimeetrit kroomnahka ja 15 miljonit ruutdetsimeetrit juhtnahka, jalatsitoodangut aga suurendada 800 000 paari võrra. Niisugune tõus saavutatakse Tallinna ja Tartu naha- ja jalatsikombinaatide rekonstrueerimisega.

Toiduainete tööstuse arendamiseks on seitseaastakul määratud 48 miljonit rubla, sellest 25 miljonit rubla ehitus- ja montaažtöödeks. See summa kulub põhiliselt uute leivavabrikute ehitamiseks. Nii on ette nähtud ehitada aastail 1961—1964 Tartu uus leivavabrik tootmisvõimsusega 45 tonni leiba ja 2,5 tonni kondiitri- saadusi ööpäevas. Samasugune leivavabrik ehitatakse aastail 1963—1964 ka Narva. Peale selle alustatakse 1965. aastal Tallinna 4. leivavabriku ehitamist. Ülejäänud summad kulutatakse alalimiitsetena, mille tulemusena tootmisvõimsused suurenevad 20 tonni leiva ja 5 tonni kondiitri- saaduste ulatuses ööpäevas ning 134 000 dekaliitri alkoholivabade jookide, 2 miljoni tingpurgi laste aia-juurviljakonservide ja 2000 tonni tärklise võrra aastas. Peale selle kulutatakse 13,5 miljonit rubla töötavate ettevõtete sisseseadete uuendamiseks.

Kapitaalmahutused liha- ja piimatööstusse ulatuvad 100 miljoni rublani, sealhulgas läheb ehitus- ja montaažtöödeks 64 miljonit rubla. Sellest summast kavatakse lihatööstusele kulutada

41,2 miljonit rubla, mis võimaldab suurendada lihatoodangut 127 tonni ja vorstitoodangut 18,5 tonni võrra ööpäevas ning ehitada külmhooneid ühekordse mahutavusega 6800 tonni. See tootmisvõimsuste juurdekasv saavutatakse Tartu lihakombinaadi laiendamise ja ning Tallinna, Võhma, Kohtla-Järve ja Narva lihakombinaadi rekonstrueerimisega. 1965. aastal alustatakse Tallinna uue lihakombinaadi ehitamist, mis läheb maksma 35 miljonit rubla ja hakkab vahetuses andma 100 tonni liha ning 15 tonni vorsti. Ehitustööd on ette nähtud lõpule viia 1968. aastaks. Ülejäänud lihatööstusettevõtetele on alalimiitsete summadena määratud 9,7 miljonit rubla, mis annab võimaluse kõikjal parandada tootmistingimusi ja tõsta töökultuuri.

Piimatööstuse arendamiseks on määratud 58,8 miljonit rubla, sellest ehitus- ja montaažtöödeks 34,6 miljonit rubla. Tallinna ehitatakse 1962. aastaks uus piimakombinaat maksumusega 14,3 miljonit rubla ja tootmisvõimsusega 100 tonni täispiima vahetuses. Narva saab uue piimakombinaadi seitseaastaku lõpuks. Selle maksumuseks kujuneb 8 miljonit rubla ja võimsuseks 25 tonni täispiima vahetuses. Vöitööstusettevõtete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks kulutatakse 38,4 miljonit rubla, sellest 20,9 miljonit rubla ehitus- ja montaažtöödeks.

Nagu eeltoodust selgub, on seitseaastaku jooksul meie vabariigi rahvamajandusse tehtavad kapitaal mahutused tohtu suured. Siit kerkib aga küsimus, kuidas neid kapitaal mahutusi kõige ratsionaalselt ära kasutada.

Üheks peamiseks nõudeks on maksimaalselt kontsentreerida kapitaal mahutusi, kõikjal takistada kapitaal mahutuste pihustamist, kilustamist. Et niisugune hädaoht on olemas, seda teame senisest praktikast, kus tööstusobjektide ehitamist on sageli planeeritud lubamatult pikale ajavahemikule, paljudele aastatele, ning seda tehakse paljude ettevõtete ga. Kõiki ehitusi püütakse alustada korraga, mistõttu ehitusel olevate objektide käikuandmine paratamatult venib ning ettenähtud toodang jääb pikema aja jooksul saamata.

Võtame näiteks Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku taastamise. Sõjast on möödunud juba 15 aastat, kuid tänaseni on selle vabriku taastamine pooleli, kuigi samal ajal on alustatud rea uute mööblivabrikute ehitamist. Nii on ehitamisel ja osalt käiku lastud mööblivabrik «Hoog» ning käivad Narva mööblivabriku ehitustööd; samuti on ehitatud mööblivabrikuid kohaliku majanduse süsteemis. Üldse on mööblitööstuse laiendamiseks eraldatud riigi poolt suuri summasid, kuid selle tõttu, et ehitustöid tehakse paljudel objektidel üheaegselt, on mööblitoodang võimalikust tunduvalt väiksem. Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku taastamiseks ja selle abil toodangu suurendamiseks oli tarvis kõige vähem kapitaal mahutusi, kuna kõik kommunikatsioonid, elamufond ja muud niisugused kulutused olid juba varem tehtud.

See on muidugi näide minevikust, kus kapitaalvahutuste valdajate rohkus takistas mõistlikku planeerimist, kuid ka pärast Rahvamajanduse Nõukogu loomist ei ole me veel üle saanud sellest vanast pahest. Käesoleva seitseaastaku jooksul peab selle pahe vastu kõige teravamalt võitlema, et kõik kapitaalvahutused kõikjal annaksid suurimat majanduslikku efekti.

Kapitaalvahutuste täielikuks ärakasutamiseks on tarvis veelgi parandada ehitustegevust. Tuleb hoogsalt jätkata ehitustööde industrialiseerimist, laiaulatuslikult juurutada uusi ehituskonstruksioone ja -detaile, et muuta ehitustegevus veelgi kiiremaks ja odavamaks. Sellega seoses on tarvis ka revideerimisele võtta ehitusorganisatsioonide tegevusele hinnangu andmise meetodid, parandada ehitustööde finantseerimise ja nende üle pangakontrolli teostamise vorme ja meetodeid, nagu partei XXI kongressil täiesti õigesti rõhutati.

Tõsised ülesanded lasuvad ka projekteerimisorganisatsioonidel. Nende poolt kinnitamiseks esitatavad projektid ja kalkulatsioonid peavad olema majanduslikult igati läbi kaalutud ja põhjendatud. Uute ettevõtete projekteerimisel on tarvis tingimata arvestada progressiivsete tehnoloogiliste protsesside, uusima tehnika, automatiseerimise ja mehhaniseerimise ulatusliku rakendamise vajadust, et suhteliselt väiksemate kapitaalvahutustega saada rohkem toodangut.

Hiiglasliku kapitaalvahutuste programmi elluviimine nõuab kõigilt organeilt juhtimismeetodite parandamist, säästlikku, heaperemehelikku suhtumist riigi summadesse ja vahenditesse.

Teiselt poolt on väga oluline uute tootmisvõimsuste õige paigutus, mis Eesti NSV ulatuses tähendab seda, et tööstuse poolest võrdlemisi küllastatud Tallinna osatähtsust tuleb vähendada ning kiiremini arendada tööstuslikku tegevust väljaspool Tallinna. Kuidas vastab sellele nõudmisele kapitaalvahutuste territoriaalne paigutus eelolevaks seitseaastakuks?

Tööstuslikuks otstarbeks teostatavate kapitaalvahutuste territoriaalse paigutuse järgi väheneb käesoleva seitseaastaku jooksul Tallinna osatähtsus veelgi: kui Tallinna osatähtsus tööstuse kogutoodangus 1956. aastal oli 43,1 protsenti, siis planeeriti uusi kapitaalvahutusi käesolevaks seitseaastakuks Tallinna jaoks 27,4 protsenti. Seevastu saab aga põlevkivibassein koos Narvaga ainult vabariiklikke tsentraliseeritud riiklikke kapitaalvahutusi enam kui 50 protsenti kogu uute tööstusettevõtete rajamiseks määratud summadest. Siia tuleb aga lisada kapitaalvahutused, mis teostatakse Balti soojuselektrijaama ehitamiseks, mille tõttu põlevkivibasseini ja Narva osatähtsus kogu vabariigi territooriumil teostatud kapitaalvahutustes järsult tõuseb. Seega suureneb meil põhiliseks tööstuspiirkonnaks kujunenud põlevkivibasseini osatähtsus käesoleval seitseaastakul veel enam. See suurenemine toimub eriti pärast keemiatööstuse arendamiseks ettenähtud täiendavate kapitaalvahutuste

tuste ärakasutamist. Selle tõttu kapitaal mahutused teistesse piirkondadesse, kuigi need absoluutarvudes järsult tõusevad, moodustavad siiski ainult 22—23 protsenti kõigist tootmistegevuseks määratud kapitaal mahutustest. Suuremad summad on ette nähtud Tartu ja selle ümbruse jaoks, kuhu on määratud ligemale 145 miljonit rubla, ning Pärnu ja teda ümbritseva piirkonna jaoks ca 93 miljonit rubla ulatuses.

Uute tootmiskeskuste loomine põlevkivibasseinis tähendab uute tööstuslinnade ja -asulate sündi: Sirgala — põlevkivikaevurite linn, Narva — Balti soojuselektrijaama ja ehitusmaterjalide kombinatide töölise keskus, Ahtme, Kunda ja rida teisi tööstuskeskusi. Kõik nimetatud linnad ja asulad suurenevad seitseaastaku jooksul tunduvalt. Seega toimub tööstusettevõtete rajamine paralleelselt uute linnade ehitamisega ja vanade tunduva laiendamisega. See aga tähendab esijoonel elamuehitamise ja kommunaalasutuste loomise tunduvat kasvu.

31. juulil 1957. aastal ilmus NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu ühine määrus elamuehitamise arendamiseks, milles nõukogude rahva ette seati ülesanne lähema 10—12 aasta jooksul likvideerida korteripuudus. Uue seitseaastaku plaani koostamisel lähtuti ülalnimetatud määrusest, kusjuures tuleb veel silmas pidada, et vastavalt uuele planeerimise meetodile planeeritakse elamufondi põhikogused, sealhulgas ka tööstuse jaoks, vabariikliku alluvusega linnades kohalike täitevkomiteede kaudu, kuna nimetatud linnade kohalike töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede valdusesse on antud juba rõhuv enamus tööstusele kuuluvast elamufondist. Seni on selles küsimuses erandiks ainult põlevkivibassein, kus on säilinud vana kord elamute planeerimisel ja elamute eksploateerimisel.

Tabelist 27 nähtub, milline on uuel seitseaastakul elamuehitamise kava.

Käesoleva seitseaastaku plaanis on kogu vabariigi territooriumil kõigis sektoris elamuehituseks ettenähtud kapitaal mahutuste summa 2170 miljonit rubla (eelmise seitsme aasta jooksul oli see 1950 miljonit rubla), kusjuures 1959. aastaks on ette nähtud 285 miljonit rubla ja seitseaastaku viimaseks aastaks 332 miljonit rubla. Seega on ette nähtud aastate lõikes pidev kasv, sealhulgas on liidulise alluvusega ministriumide ja asutuste poolt (raudtee, kaubalaevastik jne.) ette nähtud kulutada 401 miljonit rubla ja Ministrite Nõukogule alluva majandussektori poolt 1680 miljonit rubla, kusjuures on ette nähtud tõus 186 miljonilt rublalt 1958. aastal kuni 264 miljonit rublani 1965. aastal.

Muude finantseerimise allikate arvel on ette nähtud ehitada elamuid uuel seitseaastakul 89 miljonit rubla ulatuses.

Kõigi nende summade arvel on kavandatud anda uut elamisepinda eksploatatsiooni 1 730 000 m² ulatuses, sealhulgas liidulise sektori poolt 321 000 m² ja vabariikliku sektori poolt tsentraliseeritud riiklike kapitaal mahutuste arvel 1 343 000 m² ulatuses. Peale selle

Elamuehituse dünaamika aastail 1959—1965

	Mõõtühik	1952.— 1958. a.	1958. a.	1959 — 1965. a.	Sealhulgas		
					1959. a.	1960. a.	1965. a.
Kapitaalmahutusi elamu- ehituseks	milj. rbl.	1150	250	2170	285	288	332
sealhulgas liidulise sek- tori poolt	"	166	50	401	52	55	59
Ministrite Nõukogule al- luva majanduse poolt	"	932	186	1680	219	221	264
muude finantseerimise al- likate arvel	"	52	14	89	14	12	9
Uut elamispinda anda käiku kokku	tuh. m ²	—	169	1730	217	222	276
sealhulgas liidulise sek- tori poolt	"	—	27,6	321	39,0	42,0	51,0
Ministrite Nõukogule al- luva majanduse poolt	"	696	130	1343,0	169,0	172,0	216,0
muude finantseerimise al- likate arvel	"	—	6,9	65,9	8,6	8,0	9,2
Peale selle individuaal- ehitajate poolt	"	210	68,0	629,0	96,0	96,0	84,0
Elamispinda ühe linna- elaniku kohta aasta lõ- pul	m ²	—	7,0	—	7,2	7,4	8,5

arvestatakse, et ka individuaalehitajad seoses ehitusmaterjalide tootmise järsu laiendamisega saavad võimaluse individuaalelamute ehitust kiirendada, nii et nende arvel eeldatakse elamispinna juurdekasvu 360 000 m², eelmise seitsme aasta 210 000 m² asemel. Siinjuures tuleb arvestada, et elamispinna juurdekasvu juures on peetud silmas puhast juurdekasvu, s. t. arvestatakse asjaolu, et seitseaastaku jooksul kantakse maha ligemale 300 000 m² elamiseks kõlbmatuks muutunud pinda, nagu vanad barakid jne. Tegelikku elamispinda ühe linnaelaniku kohta arvestatakse 1958. aastal 7 m² ja 1965. aastaks tõuseb see 8,5 m²-ni ühe inimese kohta.

Peale individuaalelamute ehitamise linnades võib oodata ka maal kolhoosnikute poolt elamute kiirendatud ehitamist. Nii eeldavad planeerivad organid, et antud ajavahemikul ehitatakse kolhoosnikute poolt ca 17 500 uut elumaja.

Territoriaalselt toimub uue elamispinna juurdeehitus nii, et viies vabariikliku alluvusega linnas — Tallinnas, Tartus, Pärnus, Narvas, Kohtla-Järvel — ehitatakse juurde uut elamispinda 1024 miljoni rubla eest, sealhulgas 786,7 miljoni rubla eest töörahva saadikute kohalike nõukogude poolt ja 211,8 miljoni rubla eest Rahvamajan-

duse Nõukogu poolt, seega jääb 656 miljonit rubla vabariigi teistele rajoonidele.

Nagu toodud arvud näitavad, on käesoleva seitseaastaku jooksul elamuehitamiseks määratud summad väga suured ja kasvavad pidevalt aastate lõikes, mis ongi reaalseks aluseks, et käesoleval seitseaastakul realiseeritakse suures osas eespool mainitud NLKP Keskkomitee ja Nõukogude Liidu valitsuse ühine määrus.

Elamuehitusega on vahetult seotud kapitaal mahutuste teostamine kommunaalmajandusse ja võõrastemajade ehitamiseks, mis uuel seitseaastakul on ette nähtud 340 miljonit rubla ulatuses, see on 1,6 korda suurem eelmise seitsme aasta summast. See summa jaguneb alljärgnevalt: veevarustuse arendamiseks 62,8 miljonit rubla ehk 18,5 protsenti, kanalisatsioonivõrgu arendamiseks 62,4 miljonit rubla ehk 18,3 protsenti, gasifitseerimiseks ja termofitseerimiseks 75,4 miljonit rubla ehk 22 protsenti, elektrimajandusele 28,8 miljonit rubla ehk 8,5 protsenti, transpordimajanduse arendamiseks, kaasa arvatud trollibuss, 27,1 miljonit rubla ehk 8 protsenti, saunadele ja pesumajadele 17,4 miljonit rubla ehk 5,1 protsenti, võõrastemajade ehitamiseks 12,2 miljonit rubla ehk 3,6 protsenti kõigist kommunaalmajanduse arendamiseks määratud summadest. Ülejäänud aladele kui ka vajalikeks soetusteks on ette nähtud 53,7 miljonit rubla ehk 13 protsenti selle ala kapitaal mahutustest.

Kuidas jagunevad need summad territoriaalselt? Kommunaalmajanduse ja võõrastemajade ehitamiseks määratud kapitaal mahutuste põhiosa saavad vabariikliku alluvusega linnad. Nii on Tallinnale ette nähtud 165,6 miljonit rubla, Tartule 12,5 miljonit rubla, Pärnule 8,3 miljonit rubla, Narvale 25,6 miljonit rubla, Kohtla-Järvele 2,9 miljonit rubla ning põlevkivibasseini teistele linnadele ja asulatele 31 miljonit rubla, kuna teistele linnadele ja asulatele on kapitaal mahutusteks ette nähtud 87 miljonit rubla.

Nimetatud summade eest, nagu eespool märgitud, on ette nähtud tunduvalt parandada veevarustust Tallinnas veefiltri ja uute puurkaevude abil, sealhulgas ehitatakse uut veevõrku 69 km ulatuses. Roiskvete kanalisatsiooni torustikku pikendatakse 47 km võrra, milleks kulutatakse 23 miljonit rubla. Linna gasifitseerimiseks ehitatakse täiendavalt 80 km gaasivõrke ja 130 000 m³ mahtuvusega gaasihoidlaid, mis annab võimaluse täiendavalt gasifitseerida 13 000 korterit, millest 3000 korterit saavad vedeldatud gaasi. Kokku kulutatakse gasifitseerimiseks 38 miljonit rubla. Peale selle kulutatakse Tallinna termofitseerimiseks 42 miljonit rubla, mis võimaldab seda väga tähtsat tööloiku edaspidi kiirendatud korras edasi viia. Käesoleva seitseaastaku jooksul ehitatakse Tallinna trollibussi esimene järk, liini pikkusega 15,6 km. Samuti pikendatakse trammiteede pikkust ligemale 10 km ulatuses ja soetatakse transpordi uut veerevat koosseisu.

1961. aastaks peab valmima Tallinnas uus ligemale 200 kohaga võõrastemaja ja ehitatakse 4 uut sauna. Suured summad, 40 miljo-

nit rubla, kulutatakse kommunaalalal — uue elamurajooni sissetöötamiseks Mustamäel.

Tartu pikendatakse veevarustuse torustikku 20 km ulatuses, roiskvete kanalisatsiooni 9 km pikkuses. Linnas laiendatakse gasifitseerimise töid ja rekonstrueeritakse elektrivõrk. Tartu saab samuti uue võõrastemaja ja 150 kohaga sauna.

Pärnus ehitatakse uus veevõrk 6 km pikkuses, veetorn ja rida puurkaevusid, roiskvete kanalisatsiooni pikendatakse 8 km võrra ning rekonstrueeritakse elektrivõrk.

Narvas lõpetatakse veejaama ehitus, laiendatakse 11 km võrra veevärki ja ehitatakse veetorn. Roiskvete kanalisatsiooni ehitamiseks on määratud 11,8 miljonit rubla, mille eest pikendatakse kanalisatsiooni 10 km võrra ja antakse ühtlasi ekspluatatsiooni roiskvete puhastamise seadmed. Linn gasifitseeritakse, 42 km pikkuses pannakse gaasitorustikku, mille tõttu 2600 korterit saavad täiendavalt gaasi.

Kogu põlevkivibasseinis on valusaks küsimuseks korraliku vee saamine, mis seni ühise generaalplaani puududes ei leidnud lahendamist.

Käesoleva seitseaastaku jooksul lahendatakse see probleem üldise generaalplaani alusel.

Kapitaalmahutused põllumajandusse uuel seitseaastakul on riiklikus sektoris ette nähtud 1172 miljoni rubla piirides, mis ületab eelmise seitsme aasta kapitaalmahutused 50 protsendi võrra. Siia lisanduvad aga veel kolhooside kapitaalmahutused ja kolhoosnikute elamuehitus. Seega on seitseaastakul kapitaalmahutused põllumajandusse samuti erakordselt suured ja nende realiseerimine pole põllumajanduses töötajatele sugugi kergem ülesanne, kui see on tööstuses. Ka põllumajanduses langeb tootmistegevuse laiendamisele lõviosa kapitaalmahutustest. Nii on ette nähtud teostada suuri töid sovhoooside tootmishoonete ehitamisel — näiteks lehmalaudu tuleb ehitada 40 000 lehmale, kusjuures see aastate lõikes järsult tõuseb: kui 1959. aastal tuleb uusi lehmalaudu ehitada 2500 lehmale, siis 1965. aastal juba 9000 lehmale. Vasikalautu tuleb ehitada 20 000 kohaga, sigalaid 20 000 seale, kanalaid 98 000 linnule.

Aianduse arendamiseks laiendatakse sooje ja külmi triiphooneid 53 300 m² ulatuses, klaasialust pinda 39 000 m² ulatuses; viiakse ellu maaparandustööde suur programm. Nii on ette nähtud magistraalkraavidega hõlmata üle 280 000 hektari maid ja kuivendada 64 000 hektarit soostunud maid.

Kolhoosides toimub ka üsna laialdaselt elamu- ja kultuuriasutuste ehitamine.

Kaubanduse alal suunatakse kapitaalmahutusi kaubastute, baaside ladude ehitamiseks. On ette nähtud lõpetada suure universaalkaubamaja ehitus Tallinnas. Organiseeritakse uusi sööklaid ja kohvikuid enam kui 1650 kohaga.

Koolide alal suureneb, tänu intensiivsele ehitustegevusele, koolides kohtade arv 36 425 lapsele ainult tsentraliseeritud riiklike kapi-

taalmahutuste abil. Kuid just koole ehitatakse suures ulatuses ka muude finantseerimisallikate abil, nii et tegelikult suureneb õpilaskohtade arv koolides palju rohkem. Eelkooliealiste laste asutuste võrk suureneb 13 890 koha võrra, sealhulgas saavad lasteaiad 9725 kohta.

Tervishoiuvõrgus suureneb voodikohtade arv haiglates 1740 võrra, puhkekodudes 150 koha võrra, invaliididekodudes suureneb kohtade arv uusehituse arvel 685 koha võrra. Kultuuriasutustest toimub kinodes uute kinode ehitamise tõttu kohtade arvu suurenemine 1790 koha ja teatrites 700 koha võrra ning klubides ja kultuurimajades saadakse juurde 1900 uut kohta. Seega, vaatamata väga suurele ehitustegevusele, saab rahvas tootmise materiaalse baasi laiendamiseks seitseaastaku jooksul väga palju juurde uusi võimalusi õppetöö, ravi, puhkuse ja kultuuriasutuste kasutamise alal.

Missugused ehitusorganisatsioonid on meie käsutuses selle grandioosse ehitusprogrammi teostamiseks ja kuidas on meil kasvanud ehitusorganisatsioonide võimsused?

Vastavalt Nõukogude Liidu valitsuse otsusele ühendati 1957. aastal enamik ehitusorganisatsioone ja seoses Rahvamajanduse Nõukogu moodustamisega allutati liidetud organisatsioon Rahvamajanduse Nõukogule, kus moodustati ehitustööstuse juhtimiseks västav valitsus.

Eesti NSV Põllumajanduse Ministeerium teostab suure osa ehitustöid oma jõududega, sealhulgas ka kõik maaparandustööd. Peale selle teostatakse üsna suures ulatuses ehitustöid oma jõududega veel ettevõtete poolt nn. majanduslikul teel ning Eesti NSV Kohaliku Majanduse Ministeeriumi ja kohalike tööraha saadikute ehitusorganisatsioonide poolt.

Peale nende vabariiklike ehitusorganisatsioonide teostatakse meil ehitustöid ka liiduliste ehitusorganisatsioonide poolt, näiteks Nõukogude Liidu Elektri jaamade Ehitamise Ministeeriumi ehitusorganisatsiooni, Transpordiehituse Ministeeriumi poolt jne. Milline oli siis üksikute ehitusorganisatsioonide osatähtsus Eesti NSV ehitusprogrammi teostamises 1958. aastal ja missuguseks see kujuneb käesoleval seitseaastakul, see nähtub tabelist 28.

Tabeli 28 andmed on küllaltki iseloomulikud, sest neist näeme, et ehitusorganisatsioonide ühendamine on Eesti NSV-s põhiliselt lõpuni viidud. Riiklikest tsentraliseeritud kapitaalimahutustest teostatakse Rahvamajanduse Nõukogu Ehitusvalitsuse poolt 87 protsenti. Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi kapitaalimahutusi teostavad selle ministeeriumi ehitusorganisatsioonid 328,7 miljoni rubla eest seitseaastaku jooksul ja teiste organisatsioonide poolt ning majanduslikul teel ehitatakse 464 miljoni rubla ulatuses, kuna liidulised ehitusorganisatsioonid teostavad meil ehitus- ja montaažtöid ainult 167,1 miljoni rubla eest. Samal ajal ehitavad aga vabariiklikud organisatsioonid liidulistele organisatsioonidele 213,7 miljoni rubla eest. Siit saame teha järelduse, et vabariiklikus sektoris teostatakse kapitaalimahutused vabariiklike ehitusorganisatsioonide

Riiklike tsentraliseeritud ehitus- ja montaažtööde teostamine

	Möö- tühik	1958. a.	1959. a. 1965. a.	1959. a.	1960. a.	1961. a.	1965. a.
Riiklikud tsentr. ehitus- ja montaažtööd	milj. rubl.	525	5138	575	613	698,7	877
Teostajaiks üleliidulised organisatsioonid	„	52	167,1	33,1	27,4	18,3	22,4
Sealhulgas Elektri jaamade Ehitamise Ministeerium	„	25	60,8	10,6	8,1	8,0	10,6
Transpordiala Ehitam. Mi- nisteerium	„	4,2	58,5	6,8	8,7	7,3	7,2
Teiste liiduliste organisat- sioonide poolt	„	22,8	47,8	15,7	9,6	3,0	4,6
Vabariiklikud ehitusorgan.	„	473	4970,9	541,9	585,6	679,7	854,6
Sealhulgas RMN Ehitusval. poolt	„	415	5100	500	585	680	930
sealhulgas liiduliste orga- nisatsioonidele	„	36,0	213,7	30,7	29,4	33,3	24,4
muude allikate arvel	„	...	708,3	65,0	93,4	90,3	154,5
Eesti NSV Põllumajanduse Ministeerium	„	...	328,7	47,8	47,3	51,1	50,2
Teiste organisats. poolt ja majanduslikul teel	„	...	464,2	89,8	76,1	72,2	53,3

poolt. Muidugi ei ole siia hulka arvatud NSV Liidu Elektri jaamade Ehitamise Ministeeriumi poolt teostatud Balti soojuselektrijaama ehitustööd, mida, nagu teame, ehitatakse ja finantseeritakse NSV Liidu Elektri jaamade Ehitamise Ministeeriumi limiidist. Ka teised liidulised ehitusorganisatsioonid teostavad põhiliselt spetsiifilisi spetsialiseeritud montaažtöid, nagu tööstuse sisseseadete montaaž, kõrgepingeliinide ehitus jne.

Kuidas toimus meil ehitusorganisatsioonide kasv territoriaalselt, selle kohta võib tuua andmeid, mis kõnelevad sellest, et alates 1950. aastast kuni 1957. aastani põlevkivibasseinis ehitusorganisatsioonide tegevus ei kasvanud, vaid kahanes. Nii näiteks trusti «Põlevkivi-gaasiehitus», kes 1950. aastal teostas seal ehitustöid 36 miljoni rubla eest, ehitusprogramm vähenes sellest peale pidevalt ja moodustas 1957. aastal ainult 27,3 miljonit rubla.

Samuti ehitas trust «Eesti Põlevkiviehitus» 1950. aastal 28,4 miljoni rubla eest ning 1957. aastal ainult 24,1 miljoni rubla eest. Alles 1958. aastal ja järgnevatel aastatel leiab aset järsk muutus: nii suurenes 1958. aastal trusti «Põlevkivigaasiehitus» töömaht ühe aasta jooksul ligemale kahekordseks — 27,3 miljonilt rublalt 54,08 miljonile rublale — ja ka trusti «Eesti Põlevkiviehitus» ehitusprogramm

suurenes tunduvalt. See asjaolu, et 1950. aastast peale nende kahe põlevkivibasseini tähtsama ehitusorganisatsiooni tegevus näitas vähjakäiku, mõjus halvavalt nende organisatsioonide tootmisbaaside väljakujundamisele, kuna selleks peaaegu ei eraldatud summasid, ja seetõttu juba 1957. aastal, pärast Rahvamajanduse Nõukogu moodustamist, tõusiski teravalt päevakorrale küsimus kõigi jõududega hakata forsseerima põlevkivibasseinis ehitusorganisatsioonide tootmisbaaside loomist. Ja nagu eespool nägime, tehtigi aasta jooksul üsna palju, mille tulemusel eelseisvateks aastateks need ehitusorganisatsioonid on loonud ja jätkavad forsseeritult oma ehitusbaaside väljakujundamist.

Rahvamajanduse Nõukogule alluva Ehitusvalitsuse töömaht on aga pidevalt suurenenud. Kui võtta kokku nende ehitusorganisatsioonide, kes tänapäeval on ühendatud sellesse ehitusvalitsusse, ehitusprogramm, siis moodustas see 1950. aastal 174,8 miljoni rubla eest ehitus- ja montaažtöid, sealhulgas oli Linna- ja Maaehituse Ministeriumi ehitusprogrammis 99,1 miljonit rubla. 1955. aastal tõusis see summa 266,5 miljonile rublale. Sealhulgas moodustas Linna- ja Maaehituse Ministeriumi ehitus 187 miljonit rubla (1958. aastal teostas see ehitusvalitsus ehitus- ja montaaž-hanketöid oma jõududega 415 miljoni rubla ulatuses). 1959. aastaks on temale hanke-tööde programm ette nähtud 500 miljoni rubla ulatuses, mis 1965. aastaks peab kasvama 930 miljonile rublale.

Seega näeme, et 1965. aastal peab see valitsus suurendama oma hanketööde ulatuse, võrreldes 1955. aastaga, ligemale 3,5-kordseks. On ilmne, et see on väga pingeline programm ja selle tõttu ehitajate ees seisvate raskuste alahindamist ei või kuidagi lubada. See programm on pingeline, kuid on ometi realiseeritav, nagu seda tõestab kõigi viimaste aastate kasvutempo, ja ta on realiseeritav just sel määral, mil määral me suudame järjekindlalt välja ehitada ehitajate tootmisbaase, mil määral me suudame järjekindlalt juurutada ehitamise industriaalset meetodit, mis alal viimaste aastate jooksul, nagu meil on olnud korduvalt võimalus rääkida, on tehtud olulisi edusamme. Kui 1955. aastal Linna- ja Maaehituse Ministeriumi süsteemis suudeti kasutada monteeritavat raudbetooni ühe miljoni rubla ehitus- ja montaažtööde kohta 60 m^3 , siis 1958. aastal RMN Ehitusvalitsuse süsteemis kasutati monteeritavat raudbetooni 190 m^3 , sealhulgas Tallinna ehitusorganisatsioonide poolt 324 m^3 , ja 1965. aastaks on kõik eeldused oodata, et monteeritava raudbetooni kasutamine 1 miljoni rubla montaažtööde kohta tõuseb 247 m^3 -ni. Võtsime ainult raudbetooni kui ühe näitaja ehituse industriaalse meetodi juurutamise edusammude näitajana. Kuid neid näitajaid on teisigi. Nii suureneb seitseaastaku jooksul ehitustegevuses tunduvalt telliste asemel suurplokkide kasutamine, samuti suureneb tunduvalt kuivkrohvi kasutamine ja paraneb oluliselt ka ehitusmaterjalidega varustamine eeldusel, et me ka edaspidi järjekindlalt kinni peame nõuetest, et ehitusmaterjalide tööstuse arendamiseks peab olema kindlustatud roheline tee ja seitseaastakuks ettenähtud kapitaal-

mahutused ehitusmaterjalide arendamiseks tuleb realiseerida seitseaastaku esimestel aastatel. See on eelduseks, et kogu ehitustegevus seitseaastaku jooksul toimub edukalt.

Peale ehitusmaterjalide küllaldase olemasolu on väga oluliseks tingimuseks ehitusmehhanismide küllaldane olemasolu ja uue püsiva kaadri ettevalmistamine ehitustegevuse jaoks, kes oleks suuteline oskuslikult rakendada tehnikat, kuna teame, et seni oli üks põhilisemaid puudusi ehitustegevuses kaadri suur voolavus, mille tõttu tehnika kasutamine oli paljudel juhtudel oskamatu, avariiderohke, ja järelikult selle efektiivsus mitteküllaldane. Püsiva ja kvalifitseeritud kaadri loomine on seega üheks oluliseks eeltingimuseks kogu ehitustegevuse häireteta arenemiseks, mis omakorda on üheks suureks teguriks ka ehituse omahinna alandamisel, mis alal käesoleva seitseaastaku jooksul on täita suured ülesanded, kuna meil näiteks 1 m² elamispinna maksumus on plaanilisega võrreldes tunduvalt kõrgem. Seega jääb ehitusmaksumuse alandamine üheks aktuaalsemaks ja otsustavamaks lülits kogu kapitaal mahutuste realiseerimisel, sest selle ülesande mittetäitmisel osutub meil võimatuks täita ka eksploatatsiooni andmise plaani, kuna vahe finantseerimiseks puudub kate. Seega on võitlus püsiva, kõrge kvalifikatsiooniga kaadri kujundamise eest ühtlasi abinõuks ehituse kõigi kvalitatiivsete näitajate, sealhulgas ka töö kvaliteedi parandamiseks.

TÖÖSTUSE SISEMISTE RESERVIDE RAKENDAMISEST MAJANDUSLIKE NÄITAJATE PARANDAMISEKS

Aruandekõnes Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressile märkis seltsimees N. S. Hruštšov: «Kõige tähtsam tegur, mis kiirendas rahvamajanduse arenemist, oli tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamine. Rahvamajanduse nõukogude suhteliselt lühikest aega kestnud töö perioodil on ilmnunud tööstuse uue juhtimisvormi suured eelised. Tootmise juhtimine on muutunud konkreetsemaks. On tõusnud tööstustoodangu kasvutempo, paranenud sisemiste tootmisreservide ja meie maa looduslike rikkuste kasutamine, on suurenenud tööliste ning inseneride ja tehnikute aktiivsus ja initsiatiiv, veelgi laialdasemaks on muutunud sotsialistlik võistlus. On loodud soodsad tingimused spetsialiseerimise ja koopereerimise edasiarendamiseks. Selle aja jooksul on nende ettevõtete arv, kes ei täitnud plaani, rohkem kui poolteisekordselt vähenenud».³⁵

See seltsimees N. S. Hruštšovi poolt antud hinnang kogu Nõukogude Liidu rahvamajanduse nõukogude töö kohta on maksev ka Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu töö kohta, ja seda ka 1958. aasta osas. Seetõttu on selle positiivse hinnangu taustal tarvis peatada meie saavutustel, kuid veel rohkem puudustel ja neil ülesanne-

³⁵ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965, lk. 9.

tel, mis tuleb täita selleks, et kindlustada veel kiirem edasimineku ja parandada kogu töö kvalitatiivseid näitajaid.

Kui vaatame Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogule allutatud tööstuse kasvu 1958. aastal, siis näeme, et see suurenes, võrreldes eelmise aastaga, 9,6 protsendi ulatuses. Samal ajal ei olnud see kasv üksikutes tööstusharudes kaugeltki ühtlane. Nii oli kõige suurem juurdekasv, võrreldes eelmise aastaga, Ehitusvalitsuse tööstusettevõtetes (46,0 protsenti). Teisel kohal oli kalatööstus, mis andis 20,6 protsenti juurdekasvu, ja kolmandal kohal masinaehitus, mille juurdekasv oli 16,0 protsenti, sealhulgas energeetika masinate ehitus 20,8 protsenti ja aparaatide ehitus 25,5 protsenti. Ehitusmaterjalide tööstuse kogutoodangu suurenes 11,9 protsenti. Teistes tööstusharudes oli juurdekasv väiksem. Kui võrdleme tööstuse üksikute harude juurdekasvu vastavust nendele ülesannetele, mis tuleb täita seitseaastaku jooksul, siis näeme, et põhiline suund vastab täielikult sellele. Ainus erinevus on energeetikamajanduse alal, kus järgnevatel aastatel leiab aset väga järsk kasv. Nii peab meil energeetika-alane toodang suurenema 181,2 miljonilt rublalt 1958. aastal 1 miljardile 127 miljonile rublale 1965. aastal. Kalatööstus peab tõstma oma toodangu 421,5 miljonilt rublalt 1958. aastal 1 miljardile 226 miljonile rublale ja ehitusmaterjalide tööstus 237,3 miljonilt rublalt 669 miljonile rublale.

Seega näeme, et eeloleva seitseaastaku jooksul on kasvutempod neis tööstusharudes eriti kiired, kõikides teistes tööstusharudes aga madalamad.

Siit võime järeldada, et neis tööstusharudes, kus on seitseaastaku jooksul ette nähtud eriti kiire juurdekasv, on 1959. aastaks vastavad tempod antud ja, nagu öeldakse, pinge on olemas. Samuti selgub meile, missugused reservid on meie käsutuses, et suurendada rahvamajandusele vajalikku toodangut, ja kuidas tõsta selle toodangu kvaliteeti. Kolmandaks näeme, missuguseid abinõusid tuleb rakendada, et parandada meie tootmise kvalitatiivseid näitajaid, esijoones kindlustada tööstustoodangu omahinna alandamist, sest me teame, et käesolev seitseaastak peab looma rahvale ja rahvamajandusele nii tootmise kui ka individuaalse tarbimise jaoks külluse, kuid vähe sellest, seda peab tegema väiksemate kulutustega ning hoopis paremas kvaliteedis ning laias sortimendis.

Kui vaadelda kõigepealt meie tööstustoodangu mahulist kasvu, võimalust anda rohkem vajalikku toodangut, siis võime märkida kolme iseloomustavat asjaolu: meie edasist tööstustoodangu kasvu pidurdab meie tootmisvõimsuste ulatus, meil ei ole küllaldaselt tootmisvõimsusi, et üht või teist toote liiki laiendada vastavalt vajadusele.

Teine rühm tööstusettevõtteid ja tööstusharusid on niisugused, kus on küll võimsusi, kuid kus toodangu kasvu piirab tooraine. Kolmas rühm on aga sellised, kus on olemas nii võimsused kui ka tooraine, kuid kus oleme juba suutnud küllastada tarbimise tänapäeva nõuete seisukohalt ja kus meil järelikult tuleb tarbimist

laiendada või siis tootmist ümber korraldada. Järelikult on meil tarvis vaadata neid kolme rühma ettevõtteid ja tööstusharusid eraldi, sest nende ees seisvad ülesanded on, lisaks ühiste ülesannetele, mitmeti erinevad.

Kui vaatleme kõigepealt ettevõtteid, mille töö on pidurdatud võimsustega, ehkki tarbimine, materjal ja tooraine on olemas, siis peame ütleva, et sellel rühmal on veel palju kasutamata sisemisi reserve, mille rakendamine on meie edasilükkamatuks ülesandeks. Võtame kõigepealt kas või võimsuste ajalise kasutamise, s. t. kui palju kasutame võimsusi 24 tunni jooksul. Pealtnäha on see tarbetu küsimus, aga tegelikult see nii ei ole: meil on veel ettevõtteid, kes töötavad ühes vahetuses, meil on masina- ja aparaadiehituse ettevõtteid, kus vahetuse koefitsient on 1,5, näiteks «Ilmarises», raadiotehases «Punane Ret», Tartu aparaaditehases. Seal pole aeg veel kaugelki täielikult ära kasutatud. Tähendab, meil on võimalus ja kohustus 1959. aastal teha eeltööd selleks, et hiljemalt 1960. aastal, kuid osaliselt juba käesoleval aastal, üle minna eranditult kahe vahetusega tööle. Kahe vahetusega töö peab meil olema miinimum ja vaja on rakendada ka kolm vahetust, kui mitte täies ulatuses, siis vähemalt kitsaskohtade likvideerimiseks.

Teiselt poolt takistavad kahe ja kolme vahetusega töötamist üksikud kitsaskohad tsehhide vahel, tähendab tsehhidevahelised disproportsioonid. Järelikult tuleb siin hoolega silmas pidada kapitaal-mahutusi, ja enne kui hakata ehitama uusi ettevõtteid, tuleb likvideerida kitsaskohad ning panna ettevõtte tööle täie võimsusega.

Edasi on tõsiselt vaja vaadata sesoonselt töötavaid ettevõtteid. Võtame kas või lihakombinaadid. Teame, et sügisel on nad nii üle koormatud, et ei suuda täita ülesandeid, aga isegi sel kõige kibedamal ajal töötatakse paljudes neist ühes vahetuses ning pikendatud tööpäevaga. Seda põhjustavad ettevalmistatud kaadri puudus või muud taolised põhjused. Ja võib öelda, et eeltöid kahe vahetusega tööle üleminekuks pole tehtud. Eeltöid on aga vaja teha õigeaegselt, et suureneks ettevõtete läbilaskevõime.

Teiselt poolt esineb aga puhtorganisatsioonilisi takistusi, mis pikendavad tööaega sesoonsetes ettevõtetes. Mõningal määral on saavutatud tulemusi kala töötlevate ettevõtete tööperioodi pikendamisel. Nii töötavad seoses Atlandi ookeani kalapüügisesooni pikkusega 1959. aastal kalakonservivabrikud enam-vähem normaalselt. Kuid meie ei kasuta veel kaugelki ära võimalusi rakendada konservivabrikuid vabal ajal ka teiste põllumajandussaaduste konserveerimiseks puhtorganisatsiooniliste raskuste tõttu, võib isegi öelda, bürokraatlike takistuste tõttu. Nii ei saa lihakonserve valmistada kalakonservitehastes seepärast, et tooraine andmisel ühest süsteemist teise tekivad juurdehindlused, ja seega on kalakonservitehastes võimatu toota lihakonserve, kuigi see rahvamajanduse huvides on ainuõige tee konserveerimisvõimsuste rakendamiseks.

Võtame teise organisatsioonilise näite. Ainult selle tõttu, et Tallinna suur külmhoone kuulub Eesti NSV Kaubandusministeeriumi

süsteemi, ei ole lihatööstusel võimalik säilitada seal liha pikemat aega, et seda pärast kasutada toorainena vorstide tootmisel. Tulemuseks on see, et oleme sunnitud väga lühikese ajaga ära kasutama varutud loomaliha ja hiljem ei ole toorainet retseptipäraselt vorstitoodete valmistamiseks ja nii kasutatakse loomaliha asemel vorsti tootmisel peekonit ning müüakse seda tavalise vorstina, tekitades riigi'e suuri kahjumeid.

Need on näited meie sisemistest organisatsioonilistest reservidest, kuidas saaks võimsusi paremini ära kasutada. Ja neid reserve on rohkesti.

Ka tootmisprotsessis endas on olemas reserve, mida veel ei kasutata.

Võtame kapitaalremondi küsimuse ettevõtetes. Kui vaatame statistilisi aruandeid tööpinkide remondiaegsetest tööeisakutest, siis saame väga soliidse arvu. Miks see nii on? Aga sellepärast, et kapitaalremonti ei tehta plaanipäraselt, vaid alles siis, kui tekib avarii, kui tööpink on katki, alles siis hakatakse kapitaalremonti tegema.

Viga on ka selles, et ei soetata õigeaegselt vastavaid varuosasid, millega katkiläinud osi õigeaegselt asendades oleks võimalik kapitaalremondi aega lühendada. Et seda ei tehta, seisavad tööpingid palju kuid remondis ning on seega tootmisprotsessist välja lülitatud. See on suur reserv tootmisvõimsuste kasutamisel ja ülesanne on kindlustada, et kõikjal teostataks kapitaalremonti plaanipäraselt, ootamata, kuni masin või selle osa puruneb.

1958. a. tehti võrdlemisi hea algatus elektrimootorite tsentraliseeritud remondi organiseerimisega Lenini ordeniga autasustatud Kreenholmi Kombinaadi mehaanikatehase ja Energeetika Valitsuse «Eesti Energia» töökodade baasil. Kui varem oli mootorite remont suur probleem, siis pärast tsentraliseeritud remondi organiseerimist on küsimus lahendatud. Pole kahtlust, et ka tsentraliseeritud varuosade tootmist on suurimate ettevõtete baasil võimalik igas tööstusharus organiseerida. Miks ei või Kreenholmi Kombinaadi väga tugev mehaanikatehas organiseerida kogu tekstiilitööstusele, eriti puuvilla ketrusele ja kudumisele; vastavate tagavaraosade tootmist? Väga hästi võib, sest ta on alakoormatud, seda on ainult vaja organiseerida. Samuti on teistes tööstusharudes suuremate ettevõtete baasil võimalik ära teha suur töö varuosade soetamisel, ilma et hakkaksime seda igaüks näpu vahel tegema.

Meil on võimalus võimsuste piiratuse puhul toodangut laiendada toodangu sortimendi painduvama planeerimise teel. Võtame näiteks õlle bilansi: seoses viina tarbimise tunduva vähenemisega on järsult kasvanud õlle tarbimine. Tööstus ei suuda seda tarbimise kõrgseisus rahuldada, sest tal ei ole küllaldaselt võimsusi. Aga ometi on võimalik anda tarbimise kõrgseisus, suveperioodil, selliseid õlle sorte, mille tootmise aeg on lühem (kuni kolm korda), tähendab võime suurendada toodangut selle perioodi jaoks kolm korda ja anda

kõrgeid marke rohkem siis, kui nõudmine pole nii pingeline. On tarvis rohkem initsiatiivi ka laiatarbekaupade tootmise planeerimisel ning tootmisel.

Toiduainete tööstus ei anna küllaldaselt väga nõutavaid mahlu. Koos sellega ei kasutata mahlade ekstrakti, et välja lasta uusi jookide liike olemasolevate mahlade baasil, mis on kvaliteedilt paremad kui sageli lääge limonaad, mille eest õigusega tööstuse juhte arvutatakse. Jällegi on vaja initsiatiivi, et seda asja organiseerida.

Järgmiseks suureks rühmaks on need ettevõtted, kus võimsused on küll olemas, kuid kus ei jätku toorainet. Kuid ka siin leidub suuri reserve, kui toorainet kasutada säästlikult. Viimase kahe aasta jooksul on jäetud see tööloik unarusse: nii ei ole tarvitatud materjalide norme üle vaadatud ei 1957. ega 1958. aastal ja need on täiesti vananenud. 1959. aastal tõsteti teravalt küsimus kulunormide revideerimisest. On tarvis, et ettevõtete ühiskondlikud organisatsioonid ja juhtkond igati selleks kaasa aitaksid, et materjali ja toorainet säästlikult kasutada, sest meil esineb veel palju raiskamist. Kui vaatame ametlikke andmeid lihakombinaadis loomadest liha väljatuleku kohta, siis näeme siin suuri erinevusi. Tartu ja Harju rajoonis on loomad ühesugused ja samuti on keskmine rammususe määr ühesugune, kuid loomadest liha väljatulek erineb tunduvalt. Järelikult on normide läbivaatamise küsimus üheks väga reaalseks teeks materjalide säästlikuks kasutamiseks ja selle arvel täiendava toodangu andmiseks. Kui suur tähtsus on sellel küsimusel, selgub kas või sellest, et kogu Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogule allutatud tööstuses moodustab kogutoodangu väärtuses materjali osatähtsus 69 protsenti, kusjuures see üksikutes tööstusharudes on tunduvalt kõrgem. Näiteks kalatööstuses on see 75 protsenti, kergetööstuses 81 protsenti, toiduainete tööstuses 87 protsenti, liha- ja piimatööstuses 90 protsenti. Üks protsent kokkuhoitud materjalis ja tooraines tähendab Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis 45 miljonit rubla säästu.

Suureks reserviks on meil defitsiitsete materjalide säästlik kasulamine, s. t. valmistatakse ainult seda toodangut, mida rahvale on tarvis, aga mitte seda, mis on kasulik või mida ettevõtte on harjunud tootma. Meie ei või valmistada toodangut, mida kellelegi tarvis ei ole. Aga neid nähtusi tänapäeval esineb. Sageli ei arvestata seda, et meil ei esine enam «kaubanälga», kus ostetakse kõike, mis müügil on, vaatamata kauba kvaliteedile. Olukord on põhjalikult muutunud ja tuleb arvestada seda, et rahvas nõuab kõrge kvaliteediga tooteid. Sellest on vaja teha vastavad järeldused igal ettevõtte juhtkonnal. Halva kvaliteediga kaup ei leia tarbijaid, ja täiesti vildak on mõte sundida seda kellelegi peale, tulla kaebama kas Rahvamajanduse Nõukogule või partei organitesse, et kaubandusorganisatsioonid ei võtnud niisugust kaupa vastu. Halba kaupa ei tohigi vastu võtta ja seepärast ei saa niisuguste kaebuste peale olla teistsugust reageerimist, kui et need lükatakse tagasi. Seepärast on võitlus kauba kvaliteedi eest, võitlus praagi tekkimise vastu ühtlasi võitlus defitsiitse

tooraine säästliku kasutamise eest, on tõsine reserv vajalike kaupade andmise laiendamiseks.

Suureks reserviks toodangu laiendamiseks on tooraine vääristamine. Sageli võib võrdlemisi halvast toorainest, kui see on meistri kätes, anda ometi päris kvaliteetset toodangut. Püütud räimest saab soolasilgu, mis pahatihti ebakvaliteetse taara tõttu on lastud ära kuivada, tulitama minna. Selle kohta öeldakse õigustatult, et see on tooraine raiskamine. Aga samast räimest saab teha terve skaala teisi väga väärtuslikke kalatooteid, nagu suitsuräim, sprotid jne. See on rahvamajandusele tarvilik, seda nõuab ka tarbija. Selle teostamine sõltub ühelt poolt tootjate töösusest, initsiatiivist, tahtmisest, kuid esineb ka objektiivseid takistusi. On ebanormaalne, kui kalatööstus peab toote väljalaskmiseks tarvilikud abimaterjalid ostma jaehinnaga. Sprottide tootmisel peab näiteks õli eest maksma jaehinda ja laskma toote välja kahjumiga. See on ebanormaalne ja meie ülesanne on seda asjalikult näidata ja saavutada, et loodaks normaalsed majanduslikud töötingimused. Kuid see ei muuda põhimõtet, et ülesanne on toorainet vääristada maksimaalselt ja anda väärtuslikku toodangut: siin on peaaegu piiramata reserv, sest tehnika täiustamine loob pidevalt uusi võimalusi.

Materjalide jääkide kasutamine on oluline reserv toodangu laiendamiseks. Näiteks jalatsite tootmisel jääb järele nahajäätmeid niisugustes kogustes, et neist võib teha väga palju esemeid. On päris selge, et uuest materjalist, suurtest nahkadest valmistatud lastejalanõud tulevad rahvamajandusele kallimad kui need, mis tehakse nahajäätmetest, millega ühtlasi saab suurendada lastejalatsite koguseid. Muidugi tuleb ka siin planeerimisel arvestada neid erinevusi, mis tulenevad niisuguse materjali kasutamisest, sest siin esineb palju käsitsitööd, palgafond on erinev jne., kuid need on lahendatavad kõrvalküsimumused. Põhiline on aga, et need jäätmed kasutatakse rahvamajandusele kasulikult ära. Hiljuti näitasid kergetööstuse ettevõtted proovieksemplare sellest, mida nad nahajäätmetest on teinud, ja need erinesid NSV Liidu Kunstifondi töökoja poolt toodetud esemetest ainult hinnalt — Kunstifondi tooted olid 2—3 korda kallimad. Niisugune võistlus on kasuks ka Kunstifondile, sundides teda oma tööd parandama. Muutes hinna 2—3 korda odavamaks, suureneb tarbijaskond ja kasvab nõudmine nende toodete järele.

Missuguseid reserve leidub tootmise laiendamiseks sel juhul, kui limiteerib tooraine ja materjal, seda näitab kondiitritoodete tööstus, kus kakaoube pidevalt ei piisa: selle asemel et anda suurtes kogustes šokolaadi, mis nõuab palju kakaoube, võib anda teisi tooteid, kus šokolaad on glasuuriks. Niisuguseid näiteid võib tuua palju kõigist tööstusharudest. Tuleb aga rõhutada, et mõnikord ei ole tooraine nappus tingitud objektiivsetest põhjustest, vaid on nõrga organiseerimistöö tagajärg.

1958. aastal ei jätkunud toiduainete tööstusel tärglist ja siirupit ning oldi sunnitud kulutama suhkrut üle normi, kasutades isegi turufondi abi, et asendada ülekulutatud suhkrut, mis pidi asendama puu-

duvat siirupit. Käesoleval aastal seda muret ei ole, tänavu on siirupit ja tärklisist plaanipäraselt. Mis siis muutus? Muutus organisatsiooniline töö, loodi sellised tingimused, et kolhoosid ja sovhoosid olid huvitatud üle plaani kartulite müümisest. Tähendab, need objektiivsed põhjused, mis esile tuuakse, ei ole alati objektiivsed põhjused, vaid subjektiivsed, halva, paindumata töö tulemus. On tarvis olla painduvam, initsiatiivsem, et vältida «objektiivseid» takistusi ning raskusi.

Kolmas rühm tooteid on niisugused, mida tänapäeval Nõukogude Liidus toodetakse sellises ulatuses, et see rahuldab nõudmise. Võtame niisugused tooted nagu vein, viin, leiva- ja saiatooted, terve rida liha- ja kalatooted, põlevkivi ja rida teisi aineid. Siinjuures tuleb kõigepealt öelda, et sageli teevad mõned seltsimehed neist faktidest esimese järelduse — süüdi on plaan, vähendatagu plaani. Peab ütleva, et mõningatel juhtudel on see õigustatud ja seda tuleb teha, aga real juhtudel ei ole see õigustatud ja selles kajastub ainult püüd luua ettevõtetele rahulik ja mugav elu. Ei saa aga kaugeltki nõustuda sellega, et näiteks tarbija peab ostma halvastiküpsetatud leiba, kui tal on kasutada hea sepik. Ta ei osta, kuid kas sellest saab teha järelduse, et on tarvis vähendada leivaküpsendamise plaani? Loomulikult ei saa teha seda järeldust, vaid esijoones on tarvis parandada leiva kvaliteeti, et see oleks maitsev, et inimestel oleks isu selle järele ja et nad tahaksid seda osta. Tallinna kesklinnas ei saa sageli kell 18 nn. põrandaleiba. Kas ei või selle toodangut suurendada? Võib, kuid lihtsam ning mugavam on vähendada plaani, selle asemel et hoolega uurida, mis on põhjus, et see või teine toode ei lähe. Tavaliselt tuleb alati välja, et peamiseks põhjuseks on halb kvaliteet või parema, võistleva toote väljalaskmine. Võtame konservide tootmise: peab ütleva, et kalatööstus on teinud 1957.—1958. aasta jooksul teatud edusamme, on parandanud tööd ja ka toodete kvaliteeti, kuid ta ei ole suutnud kindlustada püsivat kvaliteeti. Kilukarbi ostmine on kui loosimäng: ostad karbi — võid saada hea, ostad teise ja võid saada ebarahuldava, kuid kilukarpidega ei tohi niisugust loosimängu arendada. Kilukarpide järele ei näe me niisugust tormijooksu nagu loosipiletite järele, järelikult peavad tööstuse juhid ja kombinatide juhtkonnad seda arvestama. Me ei mängi õnnemängu, vaid meil peab olema püsiva kvaliteediga toode, nii et kui inimene ostab, peab ta alati saama kvaliteetse toote.

Tuleb olla väga ettevaatlik uute toodete väljalaskmisega, et need oma välimusega ei tõukaks inimest eemale, nagu seda teevad paraku tomatis kilud. Kes kord karbi on avanud, et taha seda enam teist korda teha. Kes ostab pärast seda veel konservi! Karp on suletud ja inimene ei saa sinna sisse vaadata. Seetõttu tuleb neis ettevõtetes, kus lastakse välja suletud pakendis toodangut, kõige karmimalt kontrollida kvaliteeti ja võidelda kvaliteedi ühtluse eest ning ilma armuta karistada neid, kes sellest kinni ei pea. Samuti on tarvis tõsta kvaliteediinspeksioonide nõudlikkust ja karistada süüdlasi halvakvaliteediliste toodete väljalaskmise eest. Siin ei saa olla ühe-

päevaperemees, vaid tuleb võidelda vabriku margi hea kuulsuse eest.

Kuid küsimusi on vaja lahendada ka perspektiivis. Teame, et viina ostmine langeb, vajadus selle järele väheneb, ning seoses sellega kerkib küsimus, miks peame kõiki neid ettevõtteid. Küsimus on tarvis läbi töötada ja seitseaastaku plaani on tarvis teha korrektiivid, piirates piirituse ja selle toodete ulatust vastavalt nõudmisele. Vabanevad võimsustele tuleb anda aga uus rakendus.

Puuduseks on ka see, et tööstusettevõtete juhtkond ignoreerib vajadust populariseerida oma toodangut, kuigi iga ettevõtte on huvitatud, et tema toodang leiaks tarvitamist. Järelikult peame olema huvitatud oma toodangu populariseerimisest. Ent ajalehtedes, raadios, televisioonis ei tehta midagi sesoonsete, ruttu riknevate toodete populariseerimiseks. Andnud toodangu üle kaubandusorganisatsioonidele, loeb tööstusettevõtte selles osas oma ülesanded lõpetatuks. Tooted aga võivad vanaks minna. Kas see ei huvita ettevõtet, kus paljud inimesed saavad selle eest oma palga ning sellest elavad? Seepärast on vale, kui ettevõtte ei võta aktiivselt osa oma toodete populariseerimisest.

Järelikult seisab ülesanne kolmanda rühma ettevõtete osas selles, et kindlustada vajalike toodete väljalaskmine, lasta need välja õigel ajal, aga mitte nii, et suvel saame talveriiideid ja -jalatseid ning talvel vastupidi.

Nomenklatuursete plaanide täitmine oli 1958. aastal rahuldav; Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu ettevõtetes suurenes toodang põhiliselt neil aladel, mille järele on suur vajadus: näiteks suurenes autobensiini tootmine 38 protsenti, gaasbensiini tootmine 14,9 protsenti, immutusõli tootmine 72,9 protsenti, mineraalväetiste tootmine 21,9 protsenti, automatiseerimise vahendite tootmine 22,7 protsenti, madalpinge isolaatorite tootmine 42,6 protsenti, ekskavaatorite tootmine 51,5 protsenti jne. Toiduainetest suurenes näiteks vorstitoodete tootmine 17,3 protsenti, heeringapiük 57,6 protsenti ulatuses, täispiimatoodete tootmine suurenes 12,9 protsenti ulatuses jne. Ehitusmaterjalide alal oli monteeritavate raudbetoonitoodete juurdekasv 59,9 protsenti, telliste toodang suurenes 23,9 protsenti, lubja tootmine 33,1 protsenti, seinaplokkide tootmine 76,8 protsenti. Puuvillase riide toodang suurenes 13,5 protsenti, linase riide toodang 19,5 protsenti, nahkjalatite toodang 15,2 protsenti. Radioolade «Estonia» toodang tõusis 24,6 protsenti, elektritriikraudade toodang 23,3 protsenti, mööbli toodang 16,4 protsenti, klaverite toodang 12,4 protsenti. Kuid mõningaid tooteid ei valmistatud plaani ulatuses, nomenklatuurset plaani ei täidetud. Plaani täitmisest jäi sageli väga vähe puudu, ja see näitab, et nomenklatuurse plaani täitmisele ei pööratud algusest peale täit tähelepanu. Kui näiteks vineeri tootmise plaan oli möödunud aastal 18 000 tihumeetrit, siis see jäi täitmata 90 tihumeetri ulatuses, täitmine oli 99,5 protsenti. Pappi toodeti 30 tonni vähem kui oli plaanis ette nähtud, laudu aga 30 tükki vähem. Plaani täitmine oli 99,9 protsenti. Kalakonservide alal jäi plaani täitmisest puudu 100 karpi jne. Keegi ei usu, et aasta jooksul ei olnud

võimalik toota 30 lauda rohkem. On ilmne, et nomenklatuurse plaani täitmisele ei pöörata veel küllaldaselt tähelepanu. Rahvamajanduse seisukohalt on aga nomenklatuurse plaani täitmine tähtsam kui kogutoodangu plaani täitmine.

Kogutoodangu alal ei täitnud plaani 17 ettevõtet. Osas ettevõtetes oli plaani mittetäitmine objektiivselt põhjendatud, nagu turbatööstuses turbaplaani mittetäitmine ja mõningal määral kalapüügi plaani alataitmine.

Ekspordi plaan ja ka kooperaerimise plaan täideti täielikult.

Niisugune oli Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu tööstustoodangu juurdekasv 1958. aastal. 1959. aastal toimub Rahvamajanduse Nõukogu tööstustoodangu põhiline juurdekasv masinaehituses, ehitusmaterjalide tööstuses, kala-, liha- ja piimatööstuses, vähemal määral aga kerge-, metsa-, puidu- ja paberitööstuses. Kuni Balti soojuselektrijaama käikuminekuni kasvab põlevkivitoodang aeglaselt. 1959. aastal ettenähtud tööstuse kogutoodangu juurdekasv ei ole liig pingeline, mistõttu ei saa 1959. aastal plaani täitmisel ja ületäitmisel olla mingit kahtlust, võitlus peab käima selle eest, et 1959. aastal ei oleks ühtki ettevõtet, kes ei täida plaani.

Uue seitseaastaku plaani kohaselt on tööviljakuse tõus tööstuses ette nähtud keskmiselt ühe töötaja kohta 58,8 protsenti. Niisugune tööviljakuse tõus saavutatakse peamiselt uue, progressiivse tehnika juurutamisega, mis võimaldab ühel töölisel ümber töötada palju suurema koguse toorainet ning materjale. Sellepärast on uue tehnika juurutamise ja vananenud tööpinkide moderniseerimise plaanidel erakordselt suur tähtsus. Vananenud tööpinkide moderniseerimise plaan on aga liiga väike. Kui arvestada seda, et meil on metallilõikamise pinkidest 12 protsenti moraalselt ja füüsiliselt iganenud, sepa- ja stantsimisvahenditest 26 protsenti, valutehaste sisseseadest 16 protsenti, siis on päris selge, et peame tööpinkide korrashoiule ja moderniseerimisele pöörama suuremat tähelepanu kui seni. 1958. aastal oli ette nähtud ainult 62 metallilõikamise pingi moderniseerimine, kuigi normatiivide kohaselt oleks seda tulnud teha 290 tööpingiga. Seepärast on tarvis tunduvalt parandada organisatsioonilist tööd tööstusharude lõikes ja peale selle on vaja luua Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu tsentraliseeritud tehase keerukamate tööpinkide remontimiseks ja moderniseerimiseks. Selle töö meetodiline juhtimine on tarvis panna RMN Masinaehituse Valitsuse Elektrotehnilisele Instituudile, kus on spetsiaalne laboratoorium kompleksse mehhaniseerimise ja automatiseerimise alal. Selle instituudi ülesanne on kaasa tõmmata paremaid ettevõtete spetsialiste selleks, et tööstusharudes läbi viia niihästi tehnoloogilise protsessi kui ka pinkide moderniseerimise metodoloogilist juhendamist. Selles küsimuses on ettevõtete juhtkonnal tarvis näidata täit arusaamist ja sellele igati kaasa aidata, sest teisiti niisugust väga suurt ülesannet lahendada ei saa. Kuid tuleb silmas pidada, et seitseaastaku plaani järgi peame kuni 75—80 protsenti kogu toodangu juurdekasvust saama tööviljakuse tõusu tulemusena, see tähendab, et ligemale 6-miljardilisest kogu-

toodangu juurdekasvust peame saama 4,5 miljardit töövilkakuse arvel ajavahemikul 1959.—1965. a. Seepärast ongi tarvis pidevalt edasi lükkamata juurutada uut tehnikat ning moderniseerida olemasolevaid masinaid.

Järgmine küsimus, millele on tarvis pöörata tähelepanu, on töö normimise küsimus. Selles asjas oleme lasknud asjadel minna ise-voolu teed. Seoses kampaania korras töönormide läbivaatamise äramuutmisega kohustasid Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Ministrite Nõukogu tegema seda tööd pidevalt, vastavalt tehnika ja tehnoloogilise protsessi täiustamisele. Kuid seda ülesannet täidetakse ikkagi ebarahuldavalt. See nähtub sellest, et normide revideerimine toimub väga aeglaselt, kuigi uue tehnika juurutamise tulemusel on normide täitmine endiselt väga kõrge.

Kui meil 1955.—1956. aastal näiteks kergetööstusettevõtetes kõrgenesid normid läbivaatamise tulemusel 8,8 protsenti, siis oli tõus 1957. aastal 3,3 protsenti ja 1958. aastal 2,9 protsenti, kuigi kergetööstuse ettevõtete keskmine normitäitmine 1958. aastal oli 171—172 protsenti ning seal juurutati tootmisse palju uusi automaatseid tööpunkte.

Kalatööstuse ettevõtetes kõrgenesid normid 1955. aastal 13,8 protsenti, 1956. aastal 9 protsenti, 1957. aastal 3 protsenti ja 1958. aastal 3,8 protsenti, kuigi keskmine normitäitmine kalatööstuses tõusis 188,7 protsendilt 1957. aastal 200,9 protsendini juunis 1958. aastal.

Masinaehituse ettevõtetes oli keskmine normitäitmine 1958. aasta juunis 241,8 protsenti, detsembris 236 protsenti. See asjaolu, et tööstus 1958. aastal tugevasti ületas ettenähtud töövilkakuse plaani, suurendades seda võrreldes 1957. aastaga enam kui 7,6 protsenti, on ilmselt loonud endaga rahulolu meeoleolu, mis ongi põhjuseks, et töö normimisele ei pöörata vajalikku tähelepanu. Ees aga seisab lühendatud tööajale ülemineku jätkamine, mis kohustab töövilkakuse tõusu saavutamiseks ettevõtete direktoreid koos ametiühingu- ja parteiorganisatsioonide juhtidega viima selle töö läbi kõigis ettevõtetes rööbiti tehnilise baasi uuenemisega. Eriti on normide ületamise protsent endiselt äärmiselt kõrge abitsehhide, kus töölise keskmine palk «Punasest Koidus» näiteks oli 1470 rubla, sel ajal kui vabariigis on töölise keskmine palk 970 rubla. Metallitööstuses kõigub keskmine palk 1000 rubla piirides. Aeg on hakata abitsehhide tööd revideerima ja vaadata, kas seal toodetavast toodangust pole õigem suurem osa toota ettevõtetes tsentraliseeritult, et tooted oleksid odavamad ja materjalide kulutamise säästlikum. Abitsehhid peaksid kindlustama ainult jooksva remondi ja mittestandardse raketuse tootmise. Seda tööd tuleb alustada ja jätkata tööstusharude peamiste ettevõtete baasil, kus tavaliselt on tugevad instrumentaaltehnikad, mida tuleb rakendada ka teiste samalaadsete ettevõtete teenindamiseks.

Mõningal määral viidi 1958. aastal läbi aparaatide lihtsustamine ja koondamine: kogusummas vähenes selle tulemusel juhtimisaparaadi töötajate arv 800 inimese võrra, palgafond ja valitsemiskulud vähenesid 9,4 miljoni rubla ulatuses. Kuid see ei ole mingi piir, vaid see on alles töö algus, mida on tarvis pidevalt jätkata, et vähendada bürokraatlikku vahetalitust ettevõtete vahel. Enne reorganiseerimist olid Pärnus metsatööstuse keskus, parvetuskontor, saeveski ja suusavabrik. Need kõik olid iseseisvad ettevõtted. Ükski neist ettevõtetest ei olnud õigustatud üksteisega iseseisvalt sidemeid looma, kuigi nad olid tootmise seisukohalt üksteisega seotud. Metsatööstuse keskus andis metsa parvetuskontorile, see omakorda saeveskile ja saeveski suusavabrikule, kuid iga samm selles reguleeriti ministeeriumi ja pärast Rahvamajanduse Nõukogu Metsa- ja Puidutööstuse Valitsuse poolt. Miks oli tarvis valitsuse vahelesegamist iga väikese küsimuse lahendamisel? Kas ei ole õigem moodustada Pärnu Metsatööstuse Kombinaat, üks majanduslik üksus, kes korraldab metsa ülestöötamist, selle parvetamist ja hiljem töötlemist rahvamajanduse plaanis ettenähtud korras. See tõstab järsult niisuguse kombinaadi majanduslikku jõudu iseseisvaks küsimuste lahendamiseks, vähendab väga palju paberlikku asjaajamist, loob selge vastutuse töötajate vahel — on seega suund, mida mööda peab minema töö juhtimise lihtsustamine ka teistes tööstusharudes. Sisuliselt tähendab see tootmise juhtimise edasist lähendamist tootmisprotsessile, nende ettevõtete organisatsioonilist sidumist, kes on majanduslikult üksteisega seotud, ja seega neile normaalsete töötamistingimuste loomist ilma bürokraatliku kirj vahetuseta.

Tööstuse tegevuse kvalitatiivsete näitajate sünteesina võime tänapäeval vaadelda finantsala näitajaid, eriti tööstusele antud kasumiplaani täitmist, kuna sel küsimusel on erakordselt suur tähtsus, eriti sel seitseaastakul. Ei tohi unustada, et sel seitseaastakul paigutatakse Nõukogude Liidu rahvamajandusse kapitaalmahutusi kokku üle 3000 miljardi rubla. Nende tohtu suurte kapitaalmahutuste teostamiseks ei saa nõukogude rahvas mingit abi väljastpoolt, järelikult peame need 3000 miljardit kindlustama oma säästliku tööga ja seetõttu on võitlus rubla eest, võitlus säästu eest esmajärgulise tähtsusega, kui vaatame seda üldriikliku probleemina, milles igal vabariigil on täita oma osa. Kui vaatleme Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogule allutatud tööstuse kasumiplaani täitmist, siis võiks tulemusi hinnata rahuldavateks, kuna kasumiplaan tõuseb iga aasta palju kiiremini kui kogutoodangu plaan ja see plaan on täidetud iga aasta ületamisega: nii andis Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogule alluv tööstus 1957. aastal kasumit 434,3 miljonit rubla, 1958. aastal aga juba 627 miljonit rubla, 1959. aastal on plaan 778 miljonit rubla. Seega suureneb kasum ajavahemikul 1955.—1959. a. 78 protsendi võrra, eeldusel, et 1959. aastal kasumiplaan ainult täidetakse. Tegelikult võib oodata ka kasumiplaani ületamist, millega see väga suur kasv veelgi tõuseb. Niisuguse kõrge kasumiplaani täitmine on eredaks tõendiks tööstuse juhtimise organisatsiooni

ümberkorraldamise suurest positiivsest tähtsusest, näidates, millised suured sisemised reservid olid eelmise kaugjuhtimise süsteemi juures kasutamata. Ometi oleks vääri ülaltoodust teha järeldust, et kõik reservid on juba ammendatud, ei, hoopis vastupidi: meil on palju reserve oma töö edaspidiseks suureks parandamiseks esijoonel majanduslike näitajate alal, mille kohta võib tuua mõningaid näiteid.

Kõigepealt peame märkima, et 1958. aastal ei täitnud kasumiplaani 75 ettevõtet kogusummas 36,6 miljoni rubla ulatuses, sealhulgas kalatööstuse ettevõtted 14 miljoni rubla ulatuses, liha- ja piimatööstuse ettevõtted 5 miljoni rubla ulatuses, põlevkivitööstuse ettevõtted 3 miljoni rubla ulatuses jne. Täheleb, ei suudetud kindlustada, et iga ettevõtte oleks täitnud kasumiplaani. Järelikult on 36,6 miljoni rublane kasumiplaani vaegtäitmine ettevõtete nõrga juhtimise tulemus. Seega seisab meie majanduselu aktiivi ees ülesanne kindlustada, et iga ettevõtte 1959. aastal täidab kasumiplaani. Kuid Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis on ettevõtteid, kes töötavad plaanilise kahjumiga, s. t. saavad riigilt dotatsiooni. Tuleb seada ülesanne, et lähemate aastate jooksul ettevõtted loobuvad plaanilisest kahjumist, järelikult ka dotatsioonist. Et see on võimalik, selgub, kui analüüsida kahjumi tekkimise põhjusi ning teid nende kõrvaldamiseks.

Kõigepealt peab konstateerima, et plaanilise kahjumiga lastakse välja kõige mitmekesisemat toodangut, alates meeste sandaalidest, kalossidest, vorstitoodetest jt. laiatarbekaupadest kuni rasketööstuse üksikute harude toodeteni. Illustratsiooniks võib tuua järgmise loetelu, kus on antud tooted hulgihindades, s. o. tööstuse poolt väljastatud hulgihindades, ja tööstuse omahinnad: meeste sandaalide hulgihind on 24 rubla, omahind aga 30 rubla. Tööstuse plaaniline kahjum igalt sandaalipaarilt on 6 rubla. Naelte tootmisel on plaaniline kahjum 1 100 000 rubla, majapidamiseseebi tootmisel 2 miljonit rubla, viina-veini tootmisel 1,5 miljonit rubla, ehitustelliste tootmisel 1,5 miljonit rubla, tsemendi tootmisel 3,2 miljonit rubla, lubja tootmisel 2,6 miljonit rubla, fosforiidijahu tootmisel 5,3 miljonit rubla, gaasi tootmisel 6 miljonit rubla, fenoolide tootmisel 11,6 miljonit rubla, sealiha tootmisel 8 miljonit rubla, vorstitoodete tootmisel 9,8 miljonit rubla, soolatud kala tootmisel 9,4 miljonit rubla, kroomjalatsite tootmisel 2,9 miljonit rubla, puuvillriide tootmisel 5 miljonit rubla, nahktoodete tootmisel 4,5 miljonit rubla, kalosside ja botikute tootmisel 1,8 miljonit rubla jne.

Plaanilise kahjumi tekitajateks on mitu erinevat põhjust ja seepärast on peamiseks ülesandeks tõsiselt analüüsida omahinna kalkulatsiooni ja täht-tähele, samm-sammult uurida, millest tekivad need kahjumid. On kahjumeid, kus selle põhjustajaks ei ole tootmis-tegevus, vaid kus on segi aetud omahinna kalkuleerimise meetodika ning on tekitatud ainult fiktiivne kahjum: näiteks said liha- ja piimatööstus 1958. aastal riiklikku dotatsiooni 26 miljonit rubla, kui aga

hakata analüüsima selle kahjumi tekkimise põhjusi, siis selgub omahinna kalkuleerimise vaieldav meetodika, mille kohaselt liha-kombinaatides liha üleandmisel ühest tsehhist teise seda ei tehta mitte omahinna, vaid hulgihinna alusel, mille kohaselt iga tsehh lisab juurde kasumi; mida rohkem tsehhe, seda rohkem kordi lisatakse juurde kasumit, ja kokku võttes annab valmisprodukt kahjumit, kuna omahind ei mahu hulgihinda. See tsehhiides lisatud kasum moodustab kokku 12,5 miljonit rubla. Kui arvame selle summa plaanilisest kahjumist maha (26 miljonit rubla), saame jäägi 13,5 miljonit, mis ongi plaaniline kahjum.

Niipea kui liha- ja piimatööstuse toodang antakse üle kaubandus-organisatsiooni ühele lülile, kes annab tarbija aadressi, maksab tööstusettevõtte sellele kaubastule 9,9 protsenti kauba hinnast ehk rublades öeldes, see kaubastu sai 1958. aastal 22,7 miljonit rubla. Seisame fakti ees, et lihatööstus töötab vormiliselt riikliku dotatsiooni ja samal ajal on ta vaieldamatult kasumiga töötav tööstusharu. Tähendab, on tarvis ära muuta see omahinna kalkuleerimise väär metodoloogia ning kaubastute täiesti alusetult saadud kõrged juurdehindlused. Samal ajal on aga sellel tööstusharul ka palju sise-misi reserve tootmistehnoloogia parandamiseks ja täiendavate kasumite andmiseks.

Kuidas on olukord põlevkivitööstuses? Põlevkivitööstus sai 1958. aastal riiklikku dotatsiooni kogusummas üle 40 miljoni rubla. Peab ütleva, see tööstusharu on teinud teatavaid edusamme riikliku dotatsiooni vähendamisel. Kui Kiviõli kombinat andis 1955. aastal 12 miljonit rubla kahjumit, siis 1959. aastal on tal plaanis anda 8,5 miljonit rubla kasumit. Samuti oli aeg, kus Kohtla-Järve Põlevkivitöötlemise Kombinatsioon sai aastas 120 miljonit rubla riiklikku dotatsiooni. Nüüd on need ajad läinud ajalukku, aga ka tänapäeval annab rida tooteid plaanilist kahjumit. Omal ajal kritiseeriti NSV Liidu Naftatööstuse Ministeriumi juhtkonda, et ta peamist tähelepanu pööras põlevkivist kütteenete tootmisele, olgu vedelas või gaasilises olekus, ja et õige suund on keemiatööstusel. See on õige kriitika — ainult ühe reservatsiooniga: ka uue suuna juures on tarvis majanduslikult mõelda ning osata arvestada rublat. Kuid praegu nõutakse väikese hulga fenoolide tootmiseks 11 miljonit rubla dotatsiooni! Kui fenoolide toodang tõstetakse 10—12-kordseks, nagu seda on võimalik teha, ja kui loodetakse saada samas proportsioonis kahjumeid, siis ei piisa eelarve summadest kahjumite katmiseks! Aeg on mõelda fenoolide õigele rakendamisele: miks peame tootma fenooli Balahna tselluloosikombinaadile, kes lisab neile tanniide ja annab parkaineid, töötades selle juures kasumiga. Balahna tselluloositehas ei ole mingi erand. Meie V. Kingissepa nim. tselluloosikombinaadil on kõik võimalused anda fenoolide baasil sama parkainet, välja lülitades tarbetud veokulud ja andes selle võrra odavamini ka toodangut. Eesti NSV RMN Põlevkivitööstuse Valitsuse juhtkonnal on aeg mõelda riiklikult, sest riigi poolt antud dotatsioonile ei saa üleolevalt käega lüüa, et küll riik maksab. Sel-

lisele suhtumisele on tarvis teha lõpp, ja positiivsed tulemused ei lase end kaua oodata.

1958. aastal sai gaasitööstus 6,2 miljonit rubla plaanilist kahjumit, mille likvideerimisele on asutud sellega, et kamberahjus muudetakse vooderdust. See võimaldab alandada põlevkivigaasi omahinda niipalju, et edaspidi annab gaas 4,5 miljonit rubla kasumit aastas, rääkimata tulust, mida saab jäätmete õigest rakendamisest.

Maardu keemiakombinaat saab fosforiidi tootmiseks 6,5 miljonit rubla riiklikku dotatsiooni, kusjuures Maardu kombinaat fosforiidi-jahu ise peaaegu ei tarvita, sest see on kõrgete eriomadustega. mistõttu see veetakse teistesse superfosfaaditehastesse, kus seda lisatakse superfosfaadile. Maardu kombinaat aga realiseerib seda tavalise apatiidi hinnaga, saades sealjuures suuri kahjumeid. Seega tekib Maardu kombinaadi kahjum ebaõigest suhtumisest fosforiidi omadustesse, millest on tekkinud ka vale hind.

Teiselt poolt on võimalik ka fosforiidi tootmise tehnoloogiat oluliselt muuta. Lahtisele kaevandamisele üleminekuga on fosforiidi omahinda võimalik tunduvalt alandada ja seega muuta see tööstus-haru kasumit andvaks ainult tehnoloogilise protsessi muutmise kaudu, rääkimata sellest, et seal on samuti võimalik parandada majanduslikke näitajaid jäätmete parema kasutamise ja turustamise korrastamise teel.

Kohtla-Järve põlevkivitöötlemise kombinaadi töötajad, saades teatud tulemusi toodeti omahinna alandamisel, ei taha hästi märgatagi, et nende enam-vähem rahuldav tänapäeva finantsolukord on saadud sisuliselt suure riikliku dotatsiooni kaudu, kuigi see esineb varjatult: nad saavad põlevkiviõli tonni eest 500 rubla, seega 210 rubla rohkem kui tonni masuudi eest, kuigi ka põlevkiviõli kulutatakse ainult kütuseks. Sisuliselt on tarvis ka varjatud dotatsioon lugeda dotatsiooniks, mida makstakse ajutiselt.

Väga suur reserv majanduslike näitajate parandamisel on ebamajanduslikkuse likvideerimine. Väga palju riigi raha kulutatakse ainult seepärast, et need on riiklikud summad: RMN ettevõtetal oli 1958. aastal ebatootlike kulutusi 14,6 miljonit rubla mitmesuguste trahvide näol vagunite seisuaegade eest, lepingute mittetäitmise eest, raiskamise ja riisumiste tõttu. See on puhastatud saldo, sest ebaoperatiivseilt majandusmeestelt on sisse nõutud 7,2 miljonit rubla. Üldse oli ebatootlike kulutusi 21,8 miljonit rubla. On tarvis hoiatada ettevõtete juhte, et selles asjas tuleb olla palju nõudlikum ning trahvirahad sisse nõuda konkreetsetelt süüdlastelt, kelle lohakuse tõttu ettevõtteid trahviti. Riigi rahaga ei saa maksta töötaja lohakuse eest.

Samuti esines 1958. aastal Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis riisumisi ja raiskamisi. Tõsi, suur summa tekkis tööliste varustusorganite põhjaliku revideerimise tulemusel, kus avastati suur rühm petiseid, kes said teenitud karistuse. Summa suurus viitab aga nõr-

gale kaadri valikule ning nõrgale kontrollile, mida tuleb otsustavalt parandada.

Peale selle oli suuri kahjumeid — 10,8 miljonit rubla — kalurikolhooside abistamiseks loodud mootor-kalapüügijaamade (MKJ) tegevuse tõttu, kes andsid otseseid kahjumeid 6,9 miljonit rubla, ja püüniste hävinemise tõttu 4,5 miljonit rubla. Peab ütleva, et nagu põllumajanduses MTJ-id, nii on ka kalurikolhooside abistamiseks loodud MKJ-id oma aja ära elanud, nad kuuluvad likvideerimisele, mis tähendab riigile suurt kokkuhoidu ning sunnib ka kalurikolhoose palju hoolikamalt hoidma püügivahendeid ning mootorsõidukeid. 1959. aastal saigi teoks mootor-kalapüügijaamade likvideerimine, kusjuures püügivahendid ning sõidukid anti müügi korras üle kalurikolhoosidele.

Tähelepanu äratav see, et suurem osa ebamajanduslikest kadudest Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis, 15 miljonit rubla 21 miljonist rublast, langeb kolmele valitsusele — Metsa- ja Puidutööstuse, Kergetööstuse ning Põlevkivi- ja Keemiatööstuse Valitsusele. Nende valitsuste juhtkondadel tuleb palju karmimalt ja nõudlikumalt talitada ja Rahvamajanduse Nõukogu revisjoniaparaat peab süvendama oma tööd neis kolmes süsteemis: on tarvis jõuda isikuteni, kelle süü läbi need kaod on aset leidnud.

Iseloomuliku liigi riigi raha kulutamises moodustavad elamukommunaalmajanduse üleplaanelised kahjumid. Need moodustasid 1958. aastal 2,3 miljonit rubla. Siin peab kõigepealt märkima, et plaanivad organid ei ole nähtavasti pööranud sellele tööloigule küllaldast tähelepanu, mille tulemusel valitsustes plaanitakse neid summasid erinevate normidega.

Rahvamajanduse Nõukogu loomine võimaldab ilmselt parandada käibevahendite kasutamist ja suurendada nende käibekiirust. Nii vähenesid 1958. aastal kaubalis-materiaalsete väärtuste ülenormatiivsed jäägid tunduvalt, ja sisuliselt on neid jääke 2 valitsusel: Kergetööstuse ja Varustuse ja Turustuse Valitsusel. Teiste sõnadega, ettevõtete varustusorganid ei võta enam kaupu ja materjale Rahvamajanduse Nõukogude ladudest välja. Selle tulemusel on Varustuse ja Turustuse Valitsusel üle 12 milj. rubla väärtuses ülenormatiivseid materiaal-tehnilisi varasid. Antud olukord nõuab nähtavasti käibevahendite normatiivide vähendamist ettevõtetes ning suurendamist Varustuse ja Turustuse Valitsuses, mis võimaldab fonde realiseerida ning suurendab ja parandab ühtlasi üksikettevõtete varustamist, kuna keskladudes on materjalide kogused suuremad ja sortiment laiem. Järelikult on igal ettevõttel keskladudest võimalik saada nõutavaid materjale ning tooraineid suuremas valikus ja õigeaegselt (siis, kui neid on tarvis), selle asemel et need seisavad oma laos pikka aega. Pealegi on varustuse toimetamine ettevõtetesse tsentraliseeritult praegu teoksil, mis tunduvalt hõlbustab ettevõtete tööd. 1959. aasta esimesel poolel viidi see töö põhiliselt lõpule, nii et 60—80 protsenti varustusest saavad ettevõtted tsentraliseeritult.

Finantsolukord on ettevõtetes üldiselt paranenud, igasugused erifondid ja ettevõtete fondid on tunduvalt kasvanud. See võimaldab ettevõtetel tunduvalt tõsta töökultuuri, teostada heakorrastamist, täiendavat remonti ja kõike seda, mida on tarvis teha töökohta meeldivaks muutmiseks. Me ei tohi unustada, et töötajaskond veedab suure osa oma elust ettevõttes ja seepärast peab töökoht tunduma ta teise koduna, mis peab olema soe, mugav, valge ja õhurikas. See tuleb kindlustada, sest see on tähtsamaks abinõuks tööjõu voolavuse vastu võitlemisel. Tööjõu voolavus on aga ikka veel suur ja üheks selle põhjuseks on halvad töötingimused.

Kui suure ulatuse võttis tööjõu voolavus 1958. aastal, selgub sellest, et Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis oli 88 356 töölist, võeti juurde 35 167 ja lahkus 34 298 töölist, seega keskmine voolavus ulatub 39,8 protsendini, kusjuures see keskmine on üksikutes valitsustes väga erinev. Sesonsetes ettevõtetes oli see paratamatu. Praegu ei kehti see enam täiel määral, sest ka nende ettevõtete töötajad on vaja organiseeritult üle viia pärast sesooni lõppu nendesse ettevõtetesse, kus on tööjõudu vaja. Kõige suurem on voolavus kalatööstuses (95 protsenti), seejärel Ehitusvalitsuse tööstusettevõtetes (88 protsenti) ja kõige väiksem kergetööstuses (20,6 protsenti).

Nagu öeldud, on meie tööviljakuse näitajad plaani järgi hinnates head ja ületavad tööstuse osas tunduvalt keskmisi plaanilisi näitajaid. Samal ajal aga oli reas ettevõtetes palga keskmine tõus suurem kui tööviljakuse tõus. Nii ei täidetud Tootsi briketitehases tootmisplaani pikemat aega, kuid palgafond kulutati tunduvalt üle. Terves reas sesoonse iseloomuga ettevõtetes ei antud toodangut plaanipäraselt, kuid palka maksti ikka edasi täiel määral. 1959. aastal tuleb otsustavalt likvideerida niisugune seadusevastane palgafondi raiskamine.

Seltsimees N. S. Hruštšov ütles partei XXI kongressil:

«Meie maal, kus laiendatud taastootmiseks mineva akumulatsiooni allikaks on majandisene akumulatsioon, omandab erilise tähtsuse võitlus rangeima kokkuhoiurežiimi eest. Partei on alati juhtinud tähelepanu vajadusele majandada kõige ratsionaalsemate meetoditega. Nüüd, kus tootmiskulude vähendamine üheainsagi protsendi võrra väljendub kolossaalse arvu kaudu, mis ületab 12 miljardit rubla, seitseaastaku lõpul aga 21 miljardit rubla aastas, omandab võitlus omahinna alandamise eest ja kokkuhoiurežiimi eest eriti suure tähtsuse.

Seepärast tuleb organiseerida tõeliselt üldrahvalik sõjaretk igasuguste ebaperemehelikkuse, pillamise ja rahva varasse hooletu suhtumise nähtuste vastu. On tarvis tõsta juhtivate töötajate vastutust ettevõtete ja ehituste tegevuse kõigi kvalitatiiivsete näitajate parandamise suhtes, eriti toodangu omahinna alandamise ja kva-

liteedi tõstmise eest. Ka edaspidi on tarvis tugevdada isemajandamist tööstuses, ehitustegevuses, transpordis ja põllumajanduses.»³⁶

Kaadri kasvatamise ning paigutamise küsimuses tehti 1958. aastal tsentraliseeritult suur töö selleks, et anda praktikutele võimalus ennast teoreetiliselt täiendada. On loodud võimalus kaugõppe teel nii kesk- kui ka tehnilise keskkhariduse saamiseks, samuti kõrgema hariduse omandamiseks. Praegu on Tallinna Polütehnilise Instituudi 800 mittetatsionaarset ja õhtuse osakonna üliõpilasest 580 inimest Rahvamajanduse Nõukogu süsteemi töötajad. See on positiivne nähtus. Kahjuks ei tee veel kõik seltsimehed sellest õigeid järeldusi ega kasuta seda võimalust. Täiesti lubamatu on olukord, et Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis töötab inseneri kohal 1400 algharidusega töötajat. Esineb veel ka algharidusega direktoreid, kes ei mõtlegi õppida. Liha- ja Piimatööstuse Valitsuses näiteks on algharidusega noori direktoreid, kes arvavad, et nemad kui vastutavad töötajad ei pruugi end teoreetiliselt täiendada. Muidugi ei saa kedagi õppima sundida, see on arusaadav, kuid kaadri valik peab arvestama ja saab arvestada, kas inimene tahab õppida või mitte, kas ta õpib või ei õpi. See on parteilise kaadri poliitika moonutamine, kui ametisse määramisel seda küsimust ignoreeritakse. Ei saa organiseerida kollektiivi ega tööd edukalt juhtida, kui juhtija ise ei ole asjatundja, kui ta ei tahagi asjatundja olla. Ja kõige halvem on, et niisuguse tasemega inimene ei lase ka teistel, kes on temast kõrgema haridusega, initsiatiivi üles näidata. Ja nii juhtubki, et tehnilise progressi juurutamine on takistatud.

MÕNINGAID RAHVA HEAOLU KÜSIMUSI SEITSEAASTAKUL

Eespool toodud andmed tootlike jõudude edasiarendamisest käesoleva seitseaastaku jooksul tähendavad ühtlasi kommunistliku ühiskonna materiaalse ja tehnilise baasi loomist. Sotsialistlike tootlike jõudude uus võimas tõus on tarvilik selleks, et järele jõuda toodangu mahult kõige enam arenenud kapitalistlikele maadele ning neist ette minna ja tagada nõukogude rahvale materiaalsete ja kultuuriliste hüvede küllus. Kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine eeldab kõrge arengutasemega ajakohase tööstuse olemasolu, maa täielikku elektrifitseerimist, teaduse ja tehnika progressi kõigis tööstus- ja põllumajandusharudes, kõigi tootmisprotsesside kompleksset mehhaniseerimist ja automatiseerimist, uute energiaallikate, ülikvaliteetlike looduslike ressursside, uute sünteetiliste ja muude materjalide igakülgset kasutamist, kõigi töötajate kultuurilise ja tehnilise ning tööviljakuse taseme tõusu, tootmise organiseerimise edasist parandamist.

³⁶ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965, lk. 43.

Nii iseloomustas N. S. Hruštšov nõukogude rahva ülesandeid kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomisel.

Koos sellega tähendab tootlike jõudude pidev kasv ka töötajate heaolu niisugust tõusu, et seitseaastaku lõpuks tõuseb Nõukogudemaa töötajaskond oma elutasemelt esimesele kohale maailmas.

Eespool juba märkisime, et käesoleva seitseaastaku jooksul läheme me tööstuse toodangu mahult ühe elaniku kohta mööda kõigest Euroopa kapitalistlikest maadest ja jõuame toodangu mahult järele Ameerika Ühendriikidele ning rea toodete alal läheme temast mööda. Et jõuda Ameerika Ühendriikidele järele kõigi toodanguliikide alal, selleks on tarvis täiendavalt 5—7 aastat. Ometi ei tähenda see, et meil elutase ei jõua Ameerika Ühendriikide töötajaskonna tasemeni. Vastupidi, nõukogude rahva elutase ületab selle seitseaastaku jooksul ka Ameerika Ühendriikide rahva elutaseme, arvestades asjaolu, et Ameerika Ühendriikides on pidevalt mitmemiljoniline töötute armee, kes sõna täpses tähenduses kiratseb, kuna Nõukogude Liidus tööpuudust ei ole. Ka käesoleva seitseaastaku jooksul esineb veel, seoses suure arvu uute ettevõtete ehitamisega ja tööaja lühendamisega, tööjõu puudust.

Teiseks läheb Ameerika Ühendriikides suur osa rahvatulust, ja seda üha suurenevas ulatuses, väikese kildkonna miljonäride kaudu, kuna Nõukogude Liidus kulutatakse rahvatulu töötava rahva jooksvate ja perspektiivsete vajaduste rahuldamiseks.

Kolmandaks, toodangu arvestamisel ühe elaniku kohta saame sisuliselt võrdluse rakendatud tootmisvõimsuste kohta, kuna toodangu kasutamine sellest veel ei nähtu. Kui näiteks Ameerika Ühendriikides toodeti rida tooteliike, nagu sõiduaautosid, palju rohkem kui Nõukogude Liidus, siis ei tule unustada, et Ameerika Ühendriigid on ühtlasi ka kõige suurem autode väljavedaja maa. Seega tarbimise vaatlusel ei piisa ainult toodangu mahu võrdlusest ühe elaniku kohta.

Seega ei ole toodangu maht ühe elaniku kohta ja tarbimine ühe elaniku kohta ühesuguse suurusega mõisted.

Vaatleme nüüd mõningaid töötajate heaolu kasvu näitajaid üksikute ühiskondlike eluavalduste kaudu.

Töötajate heaolu tõus kajastub elavalt juba nende töö tingimustes. Kui meil Eesti NSV-s kodanliku diktatuuri ajast pärit tööstusettevõtted, välja arvatud üksikud erandid, olid tervishoiu ja hügieeni seisukohalt madalal tasemel, siis nõukogude korra ajal ehitatud uued ettevõtted loovad järsult paremad töötingimused. Võrdleme kas või kondiitriivabrikut «Uus Kalev» mõne endise kondiitriivabrikuga: praegu on kindlustatud töötajatele puhtus, soojus, valgus, ventilatsioon, tööde kompleksne mehhaniseerimine, enne aga toimus töö põhiliselt käsitsi, täiesti antisanitaarsetes tingimustes. Kui aga arvestada, et inimene vedab oma eluajast kolmandiku töökohal, siis on töökoha kultuuri tõstmine ja ettevõtete töötingimuste parandamine üks olulisi tegureid nõukogude töötajate elu parandamisel.

Koos sellega toimub ka tööpäeva lühendamine palga säilitamisega. Nii on ette nähtud juba 1960. aastal jõuda lõpule tööliste ja teenistujate 7-tunnilisele tööpäevale üleminekuga. Põlevkivi-, söe- ja maagitööstuses on aga juba üle mindud 6-tunnilisele tööpäevale. Lühendatud tööpäevadele on üle viidud ka tsemenditööstuse ja keemiatööstuse töötajad.

1959. aastal viiakse lühendatud tööajaga tööle üle masinaehitustööstuse töötajad.

Nagu näitavad esimesed töötulemuste kokkuvõtted lühendatud tööajaga ettevõtetes, aitab lühendatud tööpäev kaasa tööviljakuse tõstmisele, kuna toodang ei ole vähenenud ja ka uusi töölisi on juurde võetud üsna vähe.

1962. aastaks viiakse 7-tunnilise tööpäevaga töölised ja teenistujad üle 40-tunnilisele töönalale ja 1964. aastal alustatakse nende tööliste, kes töötavad maa all ja tervisele kahjulikes tingimustes, 30-tunnilisele töönalale üleviimist. Kõik teised töötajad viiakse üle 35-tunnilisele töönalale. See tähendab, et ühe puhkepäeva korral nädalas on tööpäeva pikkus olenevalt töö iseloomust 5—6 tundi. Lähtudes sellest, et töölistele ja teenistujatele on mugavam saada kaks puhkepäeva nädalas, kehtestatakse tõenäoliselt 5-päevane töönael 6—7-tunnilise tööpäevaga.

Kogu see tööaja lühendamine toimub palga vähendamiseta, isegi vastupidi, on ette nähtud palkade tunduv tõstmine, eriti madalalpalgaliste töötajate osas. Nii on ette nähtud minimaalseks palgatase-meks 500—600 rubla senise 270—350 rubla asemel. Seega muutub NSV Liit kõige lühema töönalalaga maaks maailmas.

Nõukogude korra tingimustes suureneb koos tootmise pideva laienemisega ühtlasi töötajate arv, kes võtavad osa materiaalsete väärtuste loomisest, kusjuures materiaalses tootmises rakendatud tehnika pidev täiendamine seab ka uued nõuded töötajate kvalifikatsiooni suhtes, s. t. nõuab pidevalt kvalifikatsiooni tõstmist, loob uusi, kõrgema tasemega kutsealasid. Võtame näiteks ehitustegevuse: vanasti olid ehitustegevuses peamisteks kujudeks müürsepp, puusepp, maaler, potissepp ja labidamees. Tänapäeval aga näeme ehitustegevuses hoopis uusi kutsealasid. Endine ehituse keskne kuju — müürsepp — on tänapäeval juba taandumas müürsepa ees, kes ühtlasi paigaldab monteeritavat raudbetooni, seinasuurplokkide ja paneele. Krohvijaid on asendamas kuivkrohvi paigaldajad. Monteeritava raudbetooni tootmine on sisuliselt tavaline tööstusettevõtete töö, kus töötavad endises ehitustegevuses täiesti tundmatute kutsetega töötajad. Silmapaistvateks kujudeks on ehitusplatsidel keevitajad, lukksepad, torulukksepad, elektrikud, kraanajuhid, ekskavaatorite ja buldooseri juhid, autojuhid jne. Nagu näeme, täiesti uued inimesed, uute kutsetega inimesed, kes peavad oskama käsitseda kõrge tootlikkusega mehhanisme, millel töötamine nõuab täpsust, ettevaatust ja tähelepanu.

Niisugune on olukord kõigis tööstusharudes. Tootmisprotsessi rakendatud kõrge tehnika seab kõrgendatud nõudmisi töötajate

kvalifikatsiooni suhtes, nõuab kõrgema kooliharidusega, kõrgema kultuurilise tasemega töötajaid. Ja see ongi tee, mida mööda ka füüsilise töö tegemine eeldab kõrge kultuurilise tasemega töötajate väljakujunemist, uue nõukogude inimese väljakujunemist, kommunistliku moraaliga uue inimese väljakujunemist. Teiste sõnadega, niisugune töötajate kultuuritaseme tõus, nõue kõrgema kvalifikatsiooniga töötajate järele eeldab ühtlasi ka vastavalt palga tõusu, sest üldise töötajate kvalifikatsiooni tõusuga suureneb pidevalt kõrge kvalifikatsiooniga kutsealade osatähtsus ja väheneb nn. mustatöölise osatähtsus.

Nagu öeldud, leiab niisugune kõrge kvalifikatsiooniga tööliste osatähtsuse tõus aset kõigis tööstusharudes. Võtame näiteks metsa ülestöötamise. Vanasti olid metsamehe tööriistadeks saag ja kirves, tänapäeval toimub metsa ülestöötamine peaaegu täielikult mehhanismide abil, mehaaniliste saagide rakendamisega, mille tõttu inimese käsi peaaegu ei puutugi puud.

Seega siis toimub palgade tõus meil kahes suunas: ühelt poolt madalalpalgaliste minimaalpalgade tõstmise kaudu ja teiselt poolt töötajate uute, kõrgema tasemega kutsealade tekkimisega ja nende osatähtsuse suurenemisega, kus palga tase on kõrge.

Teiselt poolt leiab käesoleval seitseaastakul aset tunduv rahvatarbekaupade hindade alandamine, kuigi see ei toimu enam kampania korras, nagu seda pärast sõda harrastati. Niisugust üldist hindade alandamist ei pea partei otstarbekohaseks seepärast, et selle puhul võidavad peamiselt kõrgema palga saajad kui suuremad ostjad. Seepärast lähtub partei hindade poliitikas põhiseisukohast, et see peab olema abinõuks töörahva hulkade elutaseme tõstmisel, seega peab hindade alandamine toimuma eeskätt nende rahvatarbekaupade osas, mis on töötajaskonnale igapäevaseks tarvitamiseks määratud. Kuid seda ei saa teha mehaaniliselt, vaid see peab olema kooskõlas nende kaupade tootmise pideva laiendamisega, mis kindlustab suurenenud nõudmise täieliku rahuldamise. Koos sellega peab hindade reguleerimine looma õiged vahekorrad mitmesuguste rahvatarbekaupade hindades, likvideerima dotatsioonidega töötamise ja kindlustama isemajandamise põhimõtete elluviimise.

Kuid töötajate heaolu ei sõltu ainult palga suurusest. Väga suurt osa etendavad töötajate heaolus ka riigi poolt teostatud kulutused töötajate ühiskondlikuks teenindamiseks. Nii moodustasid väljamaksete sotsiaalkindlustuse alal abirahadeks, pensionideks, õppestipendiumideks, tasuta õpetuseks, meditsiiniliseks teenindamiseks, puhkusetootuseks, internaatkoolide, lastesõimede, lasteaedade, vanadekodude, sanatooriumide, puhkekodude jne. ülalpidamiseks ja teisteks väljamakseteks 1958. aastal üle 215 miljardi rubla ja need kulutused suurenevad iga aastaga, mille tõttu 1965. aastal need summad tõusevad ligikaudu 360 miljardi rublani, mis teeb välja ligemale 3800 rubla iga töötaja kohta aastas.

Ühiskondlikkudest üritustest töötajate heaolu tõstmisel tuleb esile tõsta töötajate vanaduspäevade kindlustamist mitte ainult sellega,

et pensionide alammäärat tõstetakse, vaid tähtis on ka ühiskondlik hoolitsus, eriti üksikute pensionäride eest. Selleks on ette nähtud ehitada seitseaastaku jooksul üldsanaatooriumi tüüpi elamuid pensionäridele, kus nende eest hoolitsetakse nii igapäevaste materiaalsete vajaduste rahuldamisega kui ka kultuurse meelelahutuse, arstliku kontrolli, arstiabi jne. korraldamise kaudu.

Sama tähtis on lasteasutuste võrgu laiendamine selle määran, et iga ema saab võimaluse paigutada oma lapsed soovi korral laste-sõimedesse, lasteaedadesse, mida peab täielikult ülal riik.

Suured summad kulutab riik koolivõrgu väljaarendamisele, kusjuures teostatakse põhjalik reform kooli õppuse sisus, tõstes lastes maast-madalast armastust töö vastu, andes juba koolipõlves vajalikud minimaalsed teadmised tööõpetuse aladel, nii et keskkooli lõpetanud noor suudaks iseseisvalt töötada.

Sellega seoses suureneb pidevalt ka internaatkoolide arv, kus lapsed saavad täieliku kasvatusel ühiskondlikus korras.

Üheks tähtsamaks lülis töötajate heaolu tõstmisel on korterilolude järsk parandamine. Teatavasti võtsid Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee ja NSV Liidu valitsus 1957. aastal vastu määruse, mille kohaselt lähema 12 aasta jooksul likvideeritakse korteripuudus põhiliselt suure elamuehituse programmi teostamise kaudu. Möödunud 2 aasta jooksul näemegi elamuehituse järsku suurenemist, mis iga järgneva aasta jooksul kasvab. Sellega lahendatakse üks teravamaid puudusi, mis sõjajärgsetel aastatel meil esines. Kuid siinjuures tuleb veel silmas pidada, et korterikriis ei lahene mitte ainult arvuliselt, see tähendab, et ehitatakse juurde üha suuremas ulatuses elamu, vaid ehitatakse ka kvaliteetsemalt. Uued majad on varustatud gaasi-, keskkütte-, külma ja sooja vee seadeldistega jne.

Arvestada tuleb ka seda, et linnaelanike arv pidevalt suureneb. Kui praegu elab Tallinnas 280 000 inimese ümber, siis 1940. aastaga võrreldes on see arv enam kui kaks korda suurenenud. Pole kahtlust, et ka järgnevatel aastatel kestab urbaniseerimise protsess edasi ja linnaelanike arv pidevalt suureneb. Seega siis suureneb ka kõrge tasemega elamukultuurist osavõtjate arv pidevalt.

Tähtsa löigu töötajate heaolus moodustab liiklusolude paranemine. Juba praegu on transpordi olud ja -tingimused tunduvalt paranenud. Nii on suurenenud autobusside, trammide ja autode arv, pikenenud elektrirongide liinid ja tihenunud elektrirongide liiklus. Käesoleval seitseaastakul ehitatakse Tallinna trollibuss.

Kõik need abinõud aitavad kaasa töötajate heaolu tunduvalt suurendamisele. Lisades siia juurde veel laiatarbekaupade toodangu suurendamise, korraldatakse ühtlasi paremini ka ühiskondliku toitlustamise võrk niihästi arvuliselt kui ka kvaliteedilt. On ette nähtud rea poolfabrikaate väljalaskvate ettevõtete loomine ja ühiskondlike toitlustamisetevõtete võrgu tunduvalt laiendamine.

Teiselt poolt on võimalus järsult tõsta kodumajapidamises tööd kergendavate masinate ja mitmesuguste muude agregaatide toot-

mist, nagu külmutuskapid, tolmuimejad ning köögi- ja majapidamistarbed. Kõik see kokku loobki tingimused, et töötajad, säästes aega tootmisprotsessis ja isikliku elu korraldamisel, saavad võimaluse palju aktiivsemalt osa võtta ühiskondlikust elust, Nõukogude riigi juhtimisest.

Tootmisprotsessi parandamisel on eriti suur tähtsus ametiühingutel ja kommunistlikel noortel, kelle algatusel sai teoks väga iseloomulik liikumine — töökultuuri tõstmine kommunistliku töö brigadide nimetuse all, kellest osavõtjad seavad endale ülesandeks olla eeskujulikud tootmistegevuses, andes maksimaalselt ja ainult kõrge kvaliteediga toodangut, kuid peale selle olla ka isiklikus elus eeskujuks niihästi oma kvalifikatsiooni ja kultuurilise taseme pideva tõstmise kui ka moraalse käitumise kaudu. Alaliste tootmisnõupidamiste organiseerimine tootmisprotsessi täiustamiseks, ratsionaliseerimise ja leiutuse töö õhutamise on tähtsaks teguriks tööviljakuse ja kogu tootmiskultuuri tõstmisel.

Töötajate ühiskondliku aktiivsuse tõus avaldub ka rea riiklike funktsioonide enda peale võtmises. Kõikjal toimub rahvamalevate organiseerimine ühiskondliku korra ja julgeoleku kõvendamiseks. See ongi riiklike funktsioonide, mis kuulusid seni ainult miilitsa kompetentsi, täitmine töötajate eneste poolt.

Samuti omandavad üha suuremat tähtsust niisugused üritused, nagu ühiskondlikud kontrollorganid kaubandusvõrgu ja ühiskondliku toitlustamise võrgu tegevuse üle. Seltsimehelikud kohtud ettevõtetes ja asutustes on tähtsaks vahendiks uue kommunistliku ühiskonna liikme kasvatamisel.

Niisugune ongi kokku võttes tööstus uuel seitseaastakul, kommunistliku ühiskonna laiarindelise ehitamise perioodil.

Trükivigu

		On trükitud	Peab olema
Lk. 31	11. rida alt	500 miljardit	500 miljonit
„ 48	tabel 12 2. veerg 5. rida alt	5250	9250
„ 65	13. rida alt	hõlmatud sotsialistlike tootmissuhetega	hõlmatud järjekindlalt sotsialistlike tootmis- suhetega

Rbl. 4.10

A-22709
//

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00379755 4